This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google books

https://books.google.com

This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google books

https://books.google.com

Widener Library
3 2044 127 588 184
HD WID

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

BIBLIOTECA CATALANA

DIRIGIDA Y PUBLICADA

PER

R. MIQUEL Y PLANAS

Digitized by Google

Digitized by Google

NOVELARI CATALÀ

DELS SEGLES XIV A XVIII

Digitized by Google

Digitized by Google

NOVELARI CATALÀ

DELS SEGLES XIV A XVIII

PUBLICAT EN VISTA DELS
MANUSCRITS Y EDICIONS PRIMITIVES

per

R. MIQUEL Y PLANAS

VOLUM II

HISTORIA DE PARIS E VIANA. — LO CARCER D'AMOR.—HISTORIA DE L'ESFORÇAT CAVALLER PARTINOBLES. — HISTORIA DEL NOBLE Y ESFORÇAT CAVALLER PIERRES DE PROVENÇA

BARCELONA
MCMVIII-MCMXVI

Digitized by Google

Rom 2150. 2. (2)

HARVARD
UNIVERSITY
LIBRARY
APR 14 1967

Digitized by Google

COMPOSICIÓ DELS TRES VOLUMS

DEL

NOVELARI CATALÀ DELS SEGLES XIV A XVIII

VOLUM I

ESTUDI HISTÓRICH Y CRÍTICH *sobre l'antiga novela catalana*

LA FILLA DEL REY D'HUNGRÍA, en dues redaccions:

I) Redacció de Mallorca: ISTORIA DE LA FIYLA DEL REY D UNGRIA

II) Redaccio continental: LIBRE DEL REY D UNGRIA

LA FILLA DE L'EMPERADOR CONTASTI

LO FILL DEL SENESCAL

VOLUM II

HISTORIA DE PARIS E VIANA

LO CARCER D'AMOR (de Diego de San Pedro)

HISTORIA DE L'ESFORÇAT CAVALLER PARTINOBLES

HISTORIA DEL NOBLE Y ESFORÇAT CAVALLER PIERRES DE PROVENÇA

Digitized by Google

VOLUM III

Tractat sobre Scipio y Anibal (de Fra Antoni Canals)
Historia de Jacob Xalabin
Historia de Frondino y Brisona
Deifira. Ecathonfila (de L. B. Alberti)
Faula de les amors de Neptuno y Diana
Somni de Francesch Alegre
Rahonament entre Francesch Alegre y Speança
Despropriament d'amor (de Romeu Lull)
Pensament de Pere Joan Ferrer
Rondalla de Rondalles
Rondaya de Rondayes (de Tomàs Aguiló)

Digitized by Google

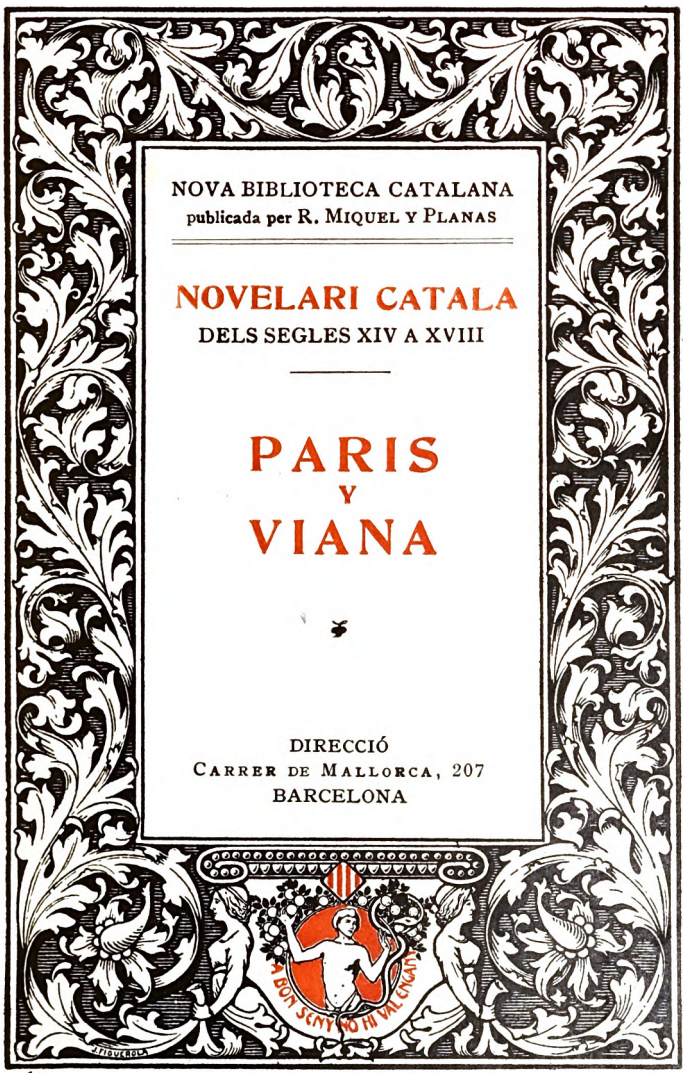

Preu d'aquest fascicle: 5'60 pessetes.

Digitized by Google

Digitized by Google

HISTORIA
DE
PARIS E VIANA

Digitized by Google

Digitized by Google

¶ Paris e vtana.

PORTADA DE LA EDICIÓ A
(Se desconeixen el lloch y la data de la impressió)

Digitized by Google

REVERS DE LA PORTADA DE LA EDICIÓ A

Digitized by Google

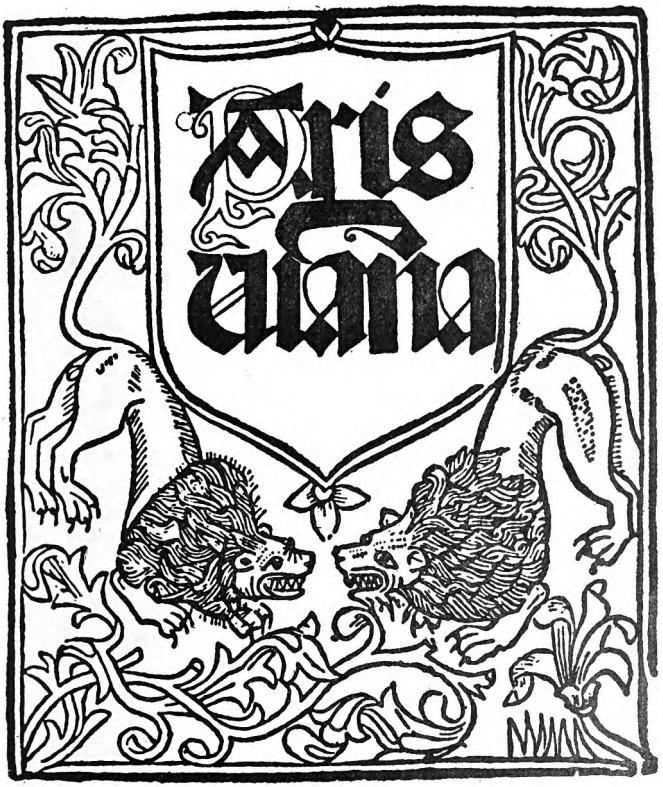

PORTADA DE LA EDICIÓ K
(Gerona, 1495)

Digitized by Google

Digitized by Google

[A 2] *COMENÇA LA HISTORIA DE [K 2]

las amors e vida del caualler Paris e de Viana filla del Dalfi de França.

EN lo temps del gran Emperador Carles, Rey de França, fill del Rey Pepi, que de la vna part d'Espanya lança los moros, e de aquella trague e expelli lur infael e cruel senyoria, era Dalfi de la ciutat de Viana vn noble baro, per nom Godoffre de Lanço, del linatge real del Emperador, e per aquell molt amat. Aquest tenia per muller vna molt noble dona, anomenada Viana, filla del Comte de Flandes, discreta e molt virtuosa; la qual, apres de hauer estat per set anys sens infants, pari vna filla molt bella, de que fon feta gran festa, e fon aximateix nomenada Viana, e fon donada a criar a vna noble dona, qui hauia vna filla que Ysabel se deya, que fon en lo seruey de la dita Viana criada. Aquesta Viana cresque en tanta bellesa y saber de letres e musica, que marauella era, e en totes coses segons lo desig

* En les indicacions marginals la inicial *A* correspòn a la compaginació de l'exemplar que reproduhím, procedent de la Biblioteca Aguiló; y la inicial *K* dóna l'ordre de planes de l'exemplar de Kopenhagen, segons el text publicat pel Dr. Kaltenbacher, del qual són també les variants que donèm a peu de plana.

1 *manca* Comença la. 15-16 *manca* vna molt noble dona anomenada. 17 *manca* molt. 19 *manca* aximateix. 21 vna filla dita Ysabel que.

Digitized by Google

seu era seruida. Aquest Dalfi hauia en sa terra vn noble home e de gran linatge, per nom micer Jacobo, qui hauia vn sol fill nomenat Paris, en qui
[*A 2 v*] era tota la sperança sua, * molt gran sonador e cantador; lo qual, en edat de setze anys fon molt dispost e valent de sa persona, que era cosa marauellosa. E tenies molt atauiat de vestir e adreçat de coses de guerra e de caça, que bastara per star ne seruida vna real persona. E per ço era molt amat per lo Emperador e per lo Dalfi. Aquest Paris tenia gran amistat ab vn fill de vn caualler, apellat Adoardo, los dos de vna edat, e amauen se molt. Aquests dos eren bells sonadors e cantadors, pero mes Paris. Adoardo era molt enamorat de vna noble dona del contat de Braybant. Paris nos curaua de amors: posat que hauia vn any tenia grat per estrem de Viana, filla del Dalfi, e com mes anaue, lo amor mes li augmentaua. Pero com pensaua aquell amor no era egual, desliberaua dexarlo. Viana no apercebia les intencions de Paris, perque ell nos gosaua demostrar com los altres barons qui per amor della feyen moltes coses de caualleria.

Com Paris, per seruey de Viana, venia moltes nits sonar y cantar ab Adoardo baix de la finestra on ella dormia. E com scapa a aquells quils volgueren pendre.

MOLT secretament Paris e Adoardo en les nits anauen vers la part on dormia la bella Viana, e aqui sonauen e cantauen marauellosament.

28 tota sa sperança molt. 29-30 fou faent e valent. 37 *manca* bells. 45 fahien. 47 venia les nits. 49 escaparen. 51 *comença:* Paris sacretament ab Adoardo les nits anave.

Digitized by Google

En que lo Dalfi, sa muller e Viana prenien molt
55 gran plaer, e volent *lo Dalfi saber qui eren, feu vn [*A 3*]
gran conuit, on tots los sonadors de instruments
foren ajustats. E com noy fossen aquells per quis
fahia, anujassen molt Viana vaent que en lo conuit
noy eren *los qui venien cascun vespre debaix de la [*K 3*]
60 sua finestra; dix a Ysabel: « ¿Que es aço que cas-
cuna nit vinguen aci tan marauellosos cantors e so-
nadors, e no sapia qui son? Yom crech que per
amor mia venen. » E lo Dalfi, per ferne plaer a sa
filla Viana, ordena que .x. homens armats stigues-
65 sen amagats cerca de on aquests sonar acostuma-
uen; e com haguessen sonat los menassen deuant
ell. Per que, venguda la nit, Paris e Adoardo ven-
gueren al loch acostumat ab vn mosset quils por-
taue los instruments, e sonaren molt millor del que
70 solien. E com hagueren sonat, los .x. homens isque-
ren, dientlos hauien anar dauan lo Dalfi. E Paris dix
a Adoardo: « Ja veus en quin punt som, e desplau-
me per mi hages enuig. En verita[t], yo mes ame la
mort que si venia dauant lo Dalfi. Veges que acon-
75 selles. Lo mosset es de guardar com nos mateix, car
per ell seriem descuberts. » Adoardo respos: « De
mi no curs sino tant com de la tua persona. » Paris
dix als deu homens: « Senyors: leixau nos anar, car
nosaltres som al seruey e honor del senyor Dalfi, mas
80 no yriem ara dauant ell. » E los deu homens digue-
ren que forçat los era de a[*na*]nar. Paris e Adoardo,
conexent que forçat los era fer armes, meteren ma
a les spases, e tant animosament se de*feneren, que [*A 3 v*]
ells, ab lo mosset, sen anaren sens lesio de lurs per-
85 sones, e feren molt de dan en los deu homens.

---

57 *manca* ajustats. 58 *manca* molt. 62 *manca* yom. 65 aquests sonauen e com. 70 deu. 75 nos matexs. 80 los x.

Digitized by Google

Com lo Dalfi e Viana se enujaren molt per no saber qui eren los sonadors.

UENGUT lo dia, los deu homens arribaren dauant lo Dalfi, narrant li ab gran vergonya lo dan que pres hauien. De que lo Dalfi fon molt enujat, e feu hi anar laltra nit tanta gent, que be foren para cent homens; mes Paris noy torna mes, ans tench molt secret lo cas. E a Viana pesa molt no poder saber los qui sonauan; tant resta enamorada, que no podia parlar sino dells. E Paris, vehent quant perill era descobrir ses intencions, deslibera apartarsen, e tots dies anaua a casa del bisbe de Sant Lorens e ab ell passaua sa vida en gran pensament.

Com lo Dalfi per alegrar a sa filla Viana feu cridar vn torneig.

LO Dalfi, vehent que Viana staua pensosa per no poder saber qui eren los sonadors, per alegrar la ordena vn torneig; per execucio del qual trames per tota França e Anglaterra, que tot baro o caualler qui volgues fer actes de caualleria per amor de dames, que fossen en la ciutat de Viana lo primer dia de maig; car Viana, filla del Dalfi, [A 4] posaua *vn escut de cristall per al qui mes esforçat seria, en semps ab vna mol[t] rica garlanda sua. Sabut per tota França e Anglaterra, la major part dels barons se apparellaren per esser al torneig,

86 *manca* molt. 88-90 Vengut lo dia-(*manca* ab gran vergonya)-pres hauien (*tot aquest passatge hi es repetit*). 90 pres hauien ab gran vergonya.

Digitized by Google

en special alguns barons qui eren enamorats de Viana. Dels quals eren Phelip de Borbo, nebot del Rey de França; *Adoardo, nabot del Rey de [*K, manquen els fulls 4 y 5*]
115 Anglaterra; Anthoni, fill del Comte de Proença; lo Comte Isnaldo; Assallon, nabot del Comte de Proença; Girardo, fill del Marques de Montferrat; Lanço, fill del Duch de Gaunes. Aquests set barons vengueren per amor de Viana, molt adressats, ab
120 molts daltres.

Com Paris dellibera anar en lo torneig e de qual manera.

UEENT Paris lo aparell de aquesta festa tan noble, per consell de Adoardo deslibera anar
125 secretament; e trameteren per caualls e feren selles e armes ab senyals blanques. E lo Dalfi feu conuit a molts dels barons qui eren arribats per causa de la festa, on hague grans sons de instruments; mes a Viana semblaua no res, pensant en aquells qui tant
130 la hauien enamorada. Lo iorn del torneig arribat, tot hom fon aparellat segons es de costuma. Arriba la illustrissima senyora en companyia de la senyora sa mare, e seruida de molts cauallers e dames, vestida a la francesa: vns tapins xichs de vellut vert;
135 lo brial de domas burell, sembrat de vnes mana- *des de fe brodades, en les fulles molts maragdes [*A 4 v*] e en les flors balaixs e robins, cosa rica, y en la vora de la falda e cabes vnes letres de or de martell en ques legia:

---

14 *L'exemplar de Kopenhagen està mancat en aquest indret de dues fulles; el text salta, donchs, fins els mots* Floriana filla *de la ratlla 231.*

Digitized by Google

« Te la fe poder tant gran
» sobre nost[r]a voluntat
» que lesforça mes del grat. »

Una roba ab gran falda, que vna dama portaua, de brocat carmesi morat, y en lo cap ligassa de la terra y en lo bras la garlanda qui era lo pris de aquella festa. E Paris e Adoardo vingueren tots blanchs e posaren se a vna part, e algu nols conexia. E ans del torneig, lo Dalfi mana que cascu per si faes mostra per lo camp. E Viana dix a Ysabel: « ¿Quet par de aquests cauallers? ¿quals fan mes per la mia amor? » Ysabel respos: « Aquell qui porta la corona dor, o aquell qui te lo leo de atzur, me paren millor. » Dix Viana: « Germana: aquells qui no tenen algun senyal me obliguen molt mes dels altres. »

Lo torneig com Paris resta vencedor.

Com tots los cauallers foren aparellats, vench primer aquell de la corona dor e ysqueli altre caualler e en contrarense de tant poder que trencaren las lanças, e meteren mans ales spases, e feirense tant, que molts ne anaren a terra. E molts de aquells animosament tornaren en les selles, e [A 5] *cascu sesforçaua hauerne la honra. E com vench al vespre, molts de aquells eren cansats; mes Paris, tant sforçat al vespre com al mati, donaue tals colps, que negu nol gosaue sperar. Lo torneig acabat, gran honor fon dada al caualler no conegut de les armes blanques. E fon menat al cadafal del Dalfi e fon li donat lescut de crestall. E de present Paris sen torna secretament ab Adoardo. Anaua souint a casa del bisbe de Sant Lorens, no faent demostracio alguna, sperant ques diria.

Digitized by Google

Com lo Dalfi e los altres se enujaren per no saber qui era lo caualler qui hauia la honra; e de la questio del valer deles dames; e del torneig que lo Rey de França feu cridar.

Lo Dalfi stech no poch desijos de saber qui era stat lo caualler tant secret. E los cauallers tornaren sen parlant de la molt gran gentilesa de Viana e dela sua discrecio, tant, que sen mogue entrels barons grans differencies. Alguns qui amauen la filla del Duc de Normandia, e altres qui amauen Costança, germana del Rey d Anglaterra, dehien que eren mes belles que Viana. Es ver que Viana auançaue totes aquestes de graciositat e bellesa. Tant fon gran la contesa de aquests, que Joan de Flandes se enfelloni contra lo frare del Rey de Boemia es nafraren malament, tant, que vench a saber al Rey de França, qui, duptant aço no fos occasio de gran * dan, trames a dir a tots los barons e cauallers que vinguessen tots dauant ell, e daria en lurs differencies sentencia, de que tots serien contents. E pensa lo Rey que ordenas vn torneig per amor daquestes dames, a .viij. de setembre en la ciutat de Paris, e qui mes sforçat darmes fos, sen aportas la honor de aquella festa. E aquella donzella qui millor fos defesa, fos declarada per mes bella de tota França, Anglaterra e Flandes. E trames lo Rey a dir als parents daquestes tres donzelles que vinguessen en aquella festa. E cascu de aquells trames, per amor delles, joyes, les quals fossen donades al mes sforçat. E cascu de aquells trameteren la cosa que millor e mes rica pogueren.

[*A 5 v*]

Digitized by Google

Lo pris que fon trames per los parents de cascuna deles dames, per la jornada del torneig de Paris.

PRIMERAMENT per Costança d Anglaterra fon tramesa vna molt rica corona orlada de perles e de pedres precioses. Lo Duch de Normandia trames per sa filla vna garlanda molt rica e de gran preu. Lo Dalfi trames per amor de sa filla Viana vn rich capell frances orlat de perles e de pedres, lo qual li hauia donat vna noble dona de França. Paris que veu que axi gran festa se aparellaua en França, aconsellas ab Adoardo del anar hi, lo qual
[*A 6*] li dix que anas e secretament, perque si no a*naua tostemps se dolria. Perque Paris acorda de anar, e secretament apparellas molt be de armes e de caualls.

Del aparell que lo Rey de França mana fer de la plaça, per lo torneig.

LO Rey de França feu spatxar lo camp e feu hi fer cadafals on poguessen star les gents. Es ver que algunes deles tres donzelles noy foren, e perço lo Rey feu fer tres banderes en loc delles. La vna ab lo camp blanch ab letres dor que deyen: « Viana, filla del Dalfi de França. » Laltra ab lo camp vert ab letres dargent que deyen: « Costan- » ça, germana del Rey d Anglaterra. » Laltra ab lo
[*K 6*] camp blau ab letres de perles qui deyen: *« Floria- » na, filla del Duch de Normandia. » E feu partir lo camp en tres parts, e en cascuna part feu metre vna bandera.

Digitized by Google

235 *Les rahons que lo Rey de França dix als cauallers la jornada del torneig.*

UENGUT lo jorn del torneig, foren ajustats enla ciutat de Paris molts cauallers de França, d Anglaterra, de Flandes, Spanya, Alamanya, Lom-
240 bardìa e de altres parts. En lo qual dia lo Rey feu metre aquelles tres banderes ab aquelles tres joyes, quis mostrauen gran cosa en lo mig del camp. E lo Rey de *França stech en peus, e parla molt alt: [*A 6 v*]
« Barons: tot hom se meta sota aquella bandera
245 que vol mantenir per amor de la sua senyor[*i*]a. E aquesta caualleria sia de amor e de cortesia. Empero be volem que cascu fassa com mes valentment puga, car beus deueu tenir per honrats que us combatau per les mes belles dames del mon.
250 Eus dich que aquell qui haura la honor del camp, haura lo preu de la caualleria e aquestes tres banderes ab les tres joyes quiy son. E aquella donzella qui millor sera defesa, dare sentencia que sia la mes *mella* [bella] del mon, e haura lo preu dela be-
255 llesa de tota França, Anglaterra e de Flandes. E la reyna tramet aquesta corona que sia posada al cap de aquella, per senyal que haura la honor de aquesta festa. »

La mostra que feren les banderes que seguiren
260 *los seruidors deles dames de qui eren.*

MANA que la bandera [de] Floriana fos la primera que faes mostra per lo camp, e sota aquesta se meteren tots los qui la amauen, ço es: Johan,

62 E mana.

Digitized by Google

fill del Comte de Flandes; Felip, nebot del Rey de 265
França; lo fill del Duch de Burgunya; lo fill del comte Ysnaldo; lo fill del Comte de Proença; e Jofre de Picardia; e apres de aquests molts de altres. Apres aquesta bandera vench la de Costança, la qual acompanyauen Fraderico de Valoys; Johan, 270
germa del Rey de Boemia; lo germa del Duch de
[A 7] Burgunya; lo Duch de Braybant; *e apres de aquests molts daltres. Apres vench la de Viana, on anauen: Origo, fill del Duch de Borbo; lo fill del Rey d Anglaterra; lo fill del Comte de Proença; Paris, fill de 275
miser Jacobo; lo fill del Marques de Monteferrat; tres fills del Duch de Gaunes; Johan Perallo, duch de Normandia; e apres dells molts altres cauallers, tots richs de peraments y cimeres. Feta la mostra, aquesta bandera torna en son loch. E per cert, gran 280
cosa era veure tant noble festa. Lo Dalfi e lo pare de Paris vengueren en aquella jornada.

La jornada del torneig, del qual fon vencedor Paris.

[K 7] *Ahora de vespres vench en lo mig del camp lo fill del Comte de Flandes, e vench li al 285
encontre lo frare del Rey de Boemia, qui per aquell fon ferit axi durament quel mes a terra. Apres vench lo frare del Rey d Escocia, que aximateix fon per aquell derrocat. Apres vench Origo de Borbo, e tots aquests derroca lo fill del Comte. Apres vench 290
Adoardo, fill del Rey de Anglaterra, e feri aquest tant poderosament que li trenca lo bras. E aquest derroca .v. cauallers. Apres vench Jofre de Picardia, e derroca aquest Adoardo, e apres dell .vj. ca-

76 Mont ferrat. 83 fonch. 84 E a hora.

Digitized by Google

295 uallers. Ala fi la sort vench a Paris, e ferirense tant fortment que los dos ne anaren a terra, perque torna*ren a la junta e Paris feri tant poderosament [A 7 v] a Jofre quel mes a terra molt luny de son cauall, e al colp lo cauall de Jofre sclata, e perço la gent 300 dix tornassen ala junta. Mes Paris, com no era conegut, no hauia qui parlas per ell, mas al Rey paria que Jofre fos vençut, dient que no volria fer tor al caualler no conegut, lo qual li paria hagues fet com a bon caualler. E trames li vn caualler dient com 305 al Rey aparia que Jofre fos vençut, mes si ell volia justar altra volta per cortesia, que fos a sa voluntat, car ell li donaua victoria de aquell torneig. E Paris respos que la bellesa de Viana era tanta, que lo obligaua de justar ab lo caualler vna e tantes vol- 310 tes fins se mostras vençut sens contrari; les quals paraules aparegueren al Rey que eren de gran noblesa e virtut, dient que ell deuia esser noble caualler. Lauors Paris muda de cauall, lo qual Adoardo li tenia aparellat, e tornaren ala junta e ferirense 315 de tant gran poder la hu alaltre, que Jofre vench a terra del cauall molt durament. Ala fi, de part de Viana no romas sino Paris tot sol. E de la part de Floriana no restaren sino tres. E de la part de Costança altres tres. E digueren que la junta roman- 320 gues fins lendema, e Paris dix que no, e feri tant esforçadament que algu no li gosa star dauant; e axi portat lo camp a fi, fon menat al cadafal del Rey, e foren li donades les tres banderes ab les tres joyes e la honra de aquella festa. *E molt secretament Pa- [A 8] 325 ris e Adoardo sen tornaren en lo Dalfinat, e Paris

96 que dos ne anaren. 300 dix que tornassen ala. 03 *manca* lo qual li paria hagues fet. 13 cavall lo qual Adoardo.

Digitized by Google

torna a visitar lo bisbe de Sent Lorens, quil rebe ab gran amor, encobrint tota cosa del que era stat, sperant ques diria dela festa.

La nova que lo Dalfi porta a sa filla com lo torneig era stat vençut per sa part, mes nos sabia qui era lo caualler qui tant lauia defesa.

Los altres cauallers sen tornaren cascu en lur terra molt enujats no portant alguna joya dela enamorada sua. E lo Rey conuida lo Dalfi e lo pare de Paris, e la Reyna dona al Dalfi vna corona que donas a sa filla en senyal de la mes bella dona. Lo Dalfi e lo para de Paris sen tornaren en lo Dalfinat [K 8] molt alegres; la filla ysque a rebrel segons *hauia acostumat, e ell la besa e la abraça dient li: « Aquesta corona que yous pos al cap, vos tramet la Reyna de França en senyal dela mes bella donzella. Vos haueu haguts prou contrestadors, mes millors defenedors; y be ques stat mester, car de cascuna part restauen tres cauallers molt forts, e de la part vostra no restaua sino vn caualler de França sens senyal, e es sen partit que ni lo Rey ni altres han pogut saber qui era. E perço vos no sabeu aqui haueu a donar gracies de tanta honor. Lo pris de les tres banderes li es stat donat ab les tres joyes. Prech a Deu li do honra e exalçament! »

26 lo bisbe Sanct Lorens. 34 *manca* molt. 35 *manca* sua. 37 bella dama. 39 e la filla hisque. 44 defenedors be quey es estat. 49 aqui haver gracies.

Digitized by Google

**La dolensa que Viana mostra a Ysabel per no saber qui era lo caualler qui tant la hauia honrada.* [*A 8 v*]

355 UIANA resta molt enujada per no poder saber lo caualler qui era, dient a Ysabel: « Germana: ¿e no digui yo laltre dia que era amada per lo mes valeros [caualler] de tota França? Per cert, germana, aquest es aquell qui tant be, sota la mia finestra,
360 sona e canta tantes nits; [e] qui vence lo torneig en aquesta ciutat de Viana; e ara mira quanta honra ma feta. Be tinch a desauentura no poder saber qui es; be es raho sia ma vida trista per no saber aqui ame. » E començas a planyer molt, e en tal pensa-
365 ment passa molts dies la sua vida.

Com lo pare de Paris mostra a son fill e [a] Adoardo staua enujat del star retret de Paris, e per ço Paris ana ab Adoardo a Braybant.

370 LO pare de Paris, que no hauia vist son fill enla festa, hague gran dolor, e vna nit, dormint ab son fill, dix li: « Fill: de tu speraua hauer honra e plaer, mes ara veix ne lo contrari; car tu solies anar en festes e fer actes de caualleria, e ara he
375 vist no est estat en aquesta festa, e no pots partir te del Bisbe; tinch a marauella de que es venguda entre vosaltres tanta amistat. » Al qual Paris res no res*pos. E lo dia apres lo pare dix [a] Adoardo: [*A 9*]

58 **valeros caualler.** 77 *manca* **entre vosaltres–tan gran amistat.**

Digitized by Google

« Yo veig la gran amistat que tens a mon fill, qui lexa morir sos falcons e caualls de fam, e no va sino ab aquest bisbe: dupte tinch nos faça religios, lo que yo no poria veure, e perço te deman per mercer li parles e faces que, mudant ses obres, sia mes alegre e alargara la mia vida. » Lo qual Adoardo aconsola lo millor que pogue, e, partintse del, anassen a Paris, dient li: « Yo veig que amor te danya tant que no est de tu meteix, e ton pare e amichs son en gran enuig per tu, perque placiet que vulles fer coses que mes los placien. » E Paris dix li: « ¿E que vols que faça? » Dix Adoardo: « Yo volria que anassem a Braybant, que vuyt mesos ha no he vista ma senyora. » Paris fon content, e aparellaren se de armes e caualls, e totes coses necessaries a lur anada. E ans dela *partida, Paris dix a sa mare: « Senyora: la clau dela mia cambra vos coman, e placieus noy entre negu. » E caualcaren e anaren a Braybant, hon faeren gales e armes, de que alcançaren fama, honra e amor de dames.

[K 9]

Com, absent Paris, Viana fon en sa casa e conegue clarament ser Paris lo qui tant la seruia.

En aquest temps lo pare de Paris fon malalt, e fon ne ocasio lo pensament del fill. E vn dia lo Dalfi lo ana a veure, e aconsolantlo ab molt gra*ciosa e discreta manera. E apres alguns dies, la muller del Dalfi ab Viana foren a veurel e visitarlo, demanant de son mal. E ell respos que tot son mal

[A 9 v]

81 *manca* tinch. 84 mes alegre e larga la mia vida. 97 gales darmes.

Digitized by Google

hauia per pensament del fill, duptant nos faes hom de religio. E la Dalfina lo consola, leuant li aquella
410 opinio. Apres la mare de Paris mostra a la Dalfina e a Viana lo castell: e primerament li mostra vna gran sala hon hauia diuerses coses de combatre; apres, vna cambra hon hauia diuersos aucells de caça; apres li mostra la cambra hon dormia Paris,
415 enla qual hauia molts atauios e tals, que eren cosa real. Entre les quals belleses hi hauie dues perxes grans: la vna plena de diuersos draps dor e de seda molt abtament lauorats; laltra era plena de diuerses cubertes de caualls, dor e de seda, de gran valor;
420 e Viana dix: « Per cert negu nos deu marauellar si de aquest Paris es fet gran cas; lo orde deles sues coses manifesta gran part dela sua valor. » E mirant axi Viana, vae vna cuberta de cauall tota blanca, la qual li aparech fos aquella que Paris hauia
425 portada en la ciutat de Viana; e dix ho a Ysabel, e tota alterada nos podia tenir se en peus; e dix a sa mare congoxa li hauia venguda e ques volia reposar vn poch en aquell lit, e que li lexas Ysabel. Tots ysqueren dela cambra, e Ysabel tanca la porta;
430 e elles entraren en vn studi no gran, hon estaue la ymatge de Nostre Senyor ab lanties e canalobres dargent. E aqui Paris se retraya *per ses deuocions, [A 10]
e aqui era la bandera blanca e totes les joyes que ell hauia guanyades en la ciutat de Paris. Vaent
435 Viana aquestes coses, fon certa que Paris era aquell qui tant hauia desijat saber, e dix a Ysabel: « Germana: quant es gran aquesta jornada per ami! Ara se lo que tant he desijat, e de aquesta cambra no desige james partirme. » A la qual dix Ysabel:
440 « Guardau, senyora, no fassau ne digau coses de que siau represa, car a vos no fa res la amor de aquest; be sabeu que barons vos demanen, qui son

Digitized by Google

de vostra condicio, e aquest nou es. » E Viana, molt enujada, respos: « Per vna folla presumpcio tua no vull perdre tanta amor que fins aci he aguda, e en veritat, la segona vegada que digues tals paraules no hauras spay de dir les me; mes si ami has amor hages la aell, car es la mia anima sua. E si consideraues les sues nobleses, tu lo stimaries mes
[*K 10*] de caualler del mon. *E lo Rey de França volria hauer donat la vna part del seu regne que Anthoni, fill seu, fos axi valent e esforçat. E no es algu ques pugua ygualar al valer seu, perque totes coses destima son en ell, e com totes li faltasen, pensa que la mia ventura ma portada a la sua amor. » Viana e Ysabel prengueren les joyes per tenirles fins a la venguda de Paris e exiren dela cambra; e tantost la Dalfina e Viana prengueren comiat e tornaren a lur palau.

[*A 10 v*] *Com Paris, tornat del comtat, tro*ba ser li stades preses les joyes.*

UIANA staua pensant dia e nit en la venguda de Paris, lo qual ab Adoardo arribaren de Braybant alegres. E Paris, ans de descaualcar, ana veure lo Dalfi, mes per amor de sa filla que dell. E al vespre, entrant en lo oratori per fer reuerencia a Deu, no vae les joyes qui eren stades per Viana leuades. E dix a sa mare que mal hauia tenguda tancada la cambra sua. Al qual dix sa mare que noy hauia entrat algu sino Viana; e Paris no replica pensant que algun ladre ho hagues pres, e no dexa de fer sa oracio. E lendema vesita lo bisbe de Sant Lorens, quil

58 pres comiat tornaren.

Digitized by Google

rebe ab gran alegria. Viana, que molt hauia desijada la sua venguda, vaent lo vestit duna roba de
475 brocat rich que se hauia vestida a Braybant, folrada de vellut carmesi, ab vna cadena de gran valua, referma y augmenta la gran amor que li tenia, e acorda ab Ysabel que tornassen les joyes a Paris. Perque vn jorn, parlant Viana a sa mare, dix li :

480 *Com concerta Viana poder veures ab Paris.*

SENYORA mare: may nom haueu manat parlar ab algun home de religio quim donas doctrina deles coses diuines. Aci es lo bisbe de Sant Lorens qui es santa persona, placiaus que yo parle ab ell. »
485 E *la Dalfina feu venir lo bisbe, e aqui parlaren [*A 11*] de moltes coses santes, e al partir, Viana lo prega quey tornas lo sen dema, perque li volia dir algunes coses de secret. Al mati lo bisbe hi torna, e Viana li dix que algunes joyes eren stades leuades
490 de algun loch e ella sabia que eren de Paris, tenie sen de consciencia e volien las hi tornar; perquel prega que loy digues el faes venir en aquell loch on li poguessen parlar.

Com arriba Paris dauant Viana.

495 LO bisbe, com a santa persona, ignorant les intencions de aquests, dix aço a Paris, el mena al loch que hauie empres ab Viana, hon la trobaren ab Ysabel; e Viana los aculli ab molt graciosa manera, perque era de les mes gracioses del mon. E
500 pres Paris per la ma, e apa[r]tant lo vn poch perque no fossen oyts, dix li :

Digitized by Google

Parla Viana a Paris.

[*K II*] PARIS: stant vos abcent, la senyora ma mare e yo anam a vesitar vostre pare qui *era malalt, e cercant lo vostre castell, en vostre retret vahent algunes joyes, e paregueren nos tambe que les prenguem; sabent que son vostres volem les vos tornar, demanant vos perdo dela descortesia que hauem comesa. » A la qual Paris respos, dient:

Respos Paris a Viana.

[*A II v*] *ILLUSTRISSIMA senyora: visitar la senyora vostra mare e vostra senyoria a mon pare, es estada merce gran a nosa[l]tres, vassalls vostres. E posat siam de vosaltres, servos en major deute obligats que de feeltat nos obliga, sotmetent nos a tota ordinacio de vostra illustrissima senyoria. Les joyes, si tenirlas nous es deseruey, soplich a vostra senyoria les vulla acceptar de ma voluntat, e son la major cosa mia, no per la valua, mes per serme stades donades per lo que tinch mes car. E perço no poria presentar les sino a vostra senyoria de qui es tot lo de nosaltres. »

Replica Viana a Paris.

PARIS: fins aci dissimulat haueu la voluntat vostra, mes ara no podeu, que no es en vos; perque us demane per la cosa que mes amau, si sou

05 vahem. 07 e sabent. 08 *manca* que hauem comesa. 10 Respon.

Digitized by Google

vos lo que sonas tantes nits baix del nostre palau, e vences lo torneig en aquesta ciutat, portant vos ne la garlanda mia. E aquell qui en la ciutat de
530 Paris restas vencedor de .xxv. juntes de tants barons e cauallers, portant vos ne les tres banderes ab les tres joyes que nosaltres hauem preses en vostre retret, restant tant honrat de aquella jornada. Per cert, Paris, aço no es seruey de tenir encubert; si
535 aço haueu fet per amor de mi, molt ho dech esti-
*mar yo, e de molt vos reste en obligacio, e molt es [*A 12*]
raho desige vostra honra. Car per la menor de aquestes coses no deu esser vos negada gracia alguna. » Guardant Paris la gran volunta[t] de Viana, resta
540 per sobres de amor sens respondre. Ala fi, prenent esforç, dix :

Respon Paris.

ILLUSTRISSIMA senyora: no puch negar a tanta merce la veritat, ne vull lo cami desuiar, qui es
545 sols peral restaurar de ma vida. Y pus tant me sou, senyora, obeir vos he en lo que manau, majorment si volra vostra senyoria recordar aquants desuarios lo amar en strem [es] escusa. Ver es que so yo aquell qui per hauer solas les nits libertes, en fer vos ser-
550 uyes [*sic*], aquelles arribi cerca de vostre palau, y les dos voltes fiu armes. Y si de aquesta desegualtat restau desseruida, siau contenta, que aquell quim ha fet vostre, fara de mi la venja a vostra senyoria. »

---

30 *manca* vencedor. 48 es escusa. 53 ell fara de mi la venia.

Digitized by Google

Replica Viana.

PARIS: no es de oblidar aquella discrecio que pora tenir se en nostra vida: yous fare auis de loch on ab major spay porem fer nos certs de-
[*K 12*] les intencions *nostres. » E pochs dies apres, fon Paris on mana Viana, la qual conexent quant ab
[*A 12 v*] raho du[p]taua Paris palesar ni *raonar la voluntat que ab tanta congoxa portaua, per la excelencia que per bellesa, stat y disposicio sobre les altres tenia com a senyora, li dix aquestes noues:

Les rahons que Viana dix a Paris en la segona vista.

O Paris! les condicions e criança que teniu, vos fan tant gran, que no se que fossen per yguallar se a vos, e la disposicio e sfors e serueys de que per vos so estada seruida, tals son, que a vos sol me fan deutora, y pus per vostre tant sfo[r]çat animo he merescut renom dela mes bella, ¿no es raho sia sino del major caualler? E nos vull negar que lo major be pera mi es sentir la voluntat vostra. Y lo que es sols lo descans pera vos, es lo *respos* [repos] pera la vida mia. »

Respon Paris.

TANT gran es lo be de vostra senyoria y tant pales a tot lo mon, que, soferint yo dolors may no vists viuia, y nuncaus senyali nius parli, y *encurbet*

57 poreu. 58 vostras. 65 *manca* O.

Digitized by Google

[encubert] sèrui, per que nous fos deseruey en la opi-
580 nio dels miradors, qui no sentien quant lo estrem del voler no sols me escusaua de tant folla empresa, mes encara en alguna manera me ygualaua ab los grans, aqui alguna presumpcio acompanyaua en vostre seruey. Deixat de dir quant so mes de *satis- [A 13]
585 fer dela merce que vostra senyoria me fa en voler no enujar vos de ser vos seruidor, y beseus los peus per no hauer abandonat a mi qui tant viuament desige poder vos plaure. »

Com sabe Paris que lo Dalfi casaua sa filla.

590 MOLTES enamorades noues passaren entre aquells en moltes jornades que pogueren parlar se, tenint lur pensament sols en poder se plaure, axi descansant los treballs de lur enamorada vida per algun temps ab demostracions de lur amor, fins
595 que senti Paris que lo Dalfi volia casar sa filla; e si ab molt gran cautela se tractaua lo casament, a Paris fon manifesta, perque al ver amor nenguna cosa sta encuberta; y perque los tals, ans dels altres desfien, desesperat ab aquell major strem de passions que
600 poden sentir se, deya :

Lo que Paris deya congoxant se del matrimoni de Viana.

O desauenturat, y que he volgut yo sforçar me a coses impossibles! O trist! e no podia pen-
605 sar aquests e majors encontres en la fortuna tant

79 vos serui. 89 Com senti Paris lo Dalfi. 95 *manca* Paris que—lo Dalfi casaua. 97 manifest. 01 del casar de.

Digitized by Google

prospera! e com podia creure cosa tan gran fos per mi pacifica, tant contra opinio dels altres! O, amor cega, que tu sol me has embenat en la creensa de
[A 13 v] aquesta seguretat *que tenia! O, quant descans es en los desastres poder mostrar ser stades les em- 610
[K 13] preses rahonables! *E perço es major passio la mia, perque no tinch rao de scusacio alguna, sino en aquells qui han nauegat en les mars en que yom trobe! O amor, ¿y perque a tots ygualment no senyoreges? o ¿perque a nosaltres nons dones vn al- 615
tre mon en que visquessem separats dels qui a tu no temen, pus les leys ab quens gouernes tant diferen deles altres? » Ab aquesta major congoxa que tenia, arriba en lo loch on hauia acostumat hoir lo Viana. La qual, vaent lo ab mostres de tanta passio, 620
alterada dix:

Les rahons que Viana diu a Paris vaent lo arribar alterat, e la resposta.

O Paris! ¿com sou tal? ¿Qual es la ocasio de vostre treball? A penes puch creure siau lo 625
qui tant ha mostrat voler me, pus sens desfiar dela voluntat mia ¿pot altra cosa enujar vos tant ab strem, quant ara anujat vos mire? » Ala qual respon Paris: « ¿Ygnora vostra senyoria la causa de ma dolor? O, quanta marauella tinch no se spanta vos- 630
tra merce, ma vida haja bastat acompanyar me en aquesta derrera vista! Y per cert, quant ab major gloria so stat, tan ab major e mes viua passio resta, y ab menor spay pera planyer mas perdues, que
[A 14] tant gran mutacio natura nostra no comporta! *Ami 635

08 sega-sola. 30 a maravella.

Digitized by Google

es cosa certa lo senyor Dalfi ha apuntat casament de vostra senyoria, y per conseguent de la mort ab lo temps quem era consentit mes viure. »

Mana Viana a Paris fes parlar ab lo Dalfi de casament entre ells.

No sou cert, Paris, que yo a vos vull? ¿perque, donchs, feu cas del voler de mon pare? ¿no sou content que yous ame? Pensau que nom so tant enemiga, que per tant gran interes meu no oblide a mon pare. E nous enugeu vos fins sapiau yo hauer elegit altre senyor sino a vos, aqui sols ame. E per fer vos mes cert de ma desliberacio, vull que vostre pare parle al senyor Dalfi sia content yo sia vostra muller. E si nou volra mon pare, conexereu aquem força aquesta voluntat quem gouerna; e no hajau spant de qualseuol empresa, que als dos qualseuol cosa deu esser laugera, pus la ensenya es amor tant viua. »

Com lo pare de Paris parla al Dalfi del casament, e les noues quis seguiren.

E posat que Paris se alegras deles noues de Viana, tant spanta[t] resta del que manaua, que pensa en fer li contraris; pero tant la aguardaua, que, regraciant e sofferint obeir la, pres licencia, e descobri a son pare lo que tenia ab Viana, e com ell volia, ell parlas *ab lo Dalfi del matrimoni. [*A 14 v*]

39 que fos parlar. 41 E no. 52 esser a nosaltres leugera. 56 E Paris posat se alegras.

Digitized by Google

Lo pare de Paris stec molt alterat de la erra de son fill, e sesforça desuiar tant folla empresa. Ala fi, vaent la porfia e congoxa sua, parla al Dalfi, qui, no dexant lo acabar de dir, li amanassa de sos folls 665 atreuiments lo castigaria, manant que ell ni son fill [K 14] mes no *fossen dauant sa vista; e entrassen en la cambra de Viana dient quant era descontent del atreuiment de vn seu vassall, qui presomia casar ab ella, e que nos anujas, que en breus dies la casaria 670 ab tal, que restaria molt honrada. Viana, fora son pare dela cambra, dix a Ysabell, ab qui sola resta: « Mon pare vol que yo visca sens Paris, yo fas vot de no casar ab altre; demanera que si volra mon pare veurem casada, Paris sera son gendre. » Dix Ysa- 675 bel: « Senyora: mala desliberacio es la vostra, que ocasio sereu de la mort de Paris, que, sabut vostre desliber per lo senyor Dalfi, lo fara matar, perque vos siau altrament casada. » Viana se enuja molt deles raons de Ysabel, fent li demostracio no pre- 680 nia a seruey sos contraris.

Com Paris, saben! lo Dalfi volia fer lo matar, fon per hauer licencia de Viana pera partir se, e com Viana volgue seguirlo.

GRAN temps stigueren los enamorats sens poder 685 se parlar ni veure, e Adoardo descrubri [*sic*] vn dia a Paris lo Dalfi lo volia matar, e que fora bo [A 15] se apar*[tas] algun temps. E Paris, no volent partir sens licencia de Viana, acaba que de nits parlaren, e vista la intencio que lo Dalfi hauia contra Paris, 690

71 quen restaria. 73 e yo fas. 86 descobri. 88 apartas per algun.

Digitized by Google

desliberaren los dos sen anassen. E volgue Viana, de Paris, dos coses: la vna, seguretat dela persona sua fins a matrimoni; laltra, que Ysabel nunca per ells fos oblidada.

695 *De qual manera Paris concerta la partida.*

Ab aquest concert, partit Paris dela enamorada Viana, trames vn criat seu, nomenat Jordi, en Aygues-Mortes, e feu li noliejar vna fusta de rems e dexar caualls, per passos, en lo cami; senyalant li
700 volia fer vna mort e campar per aquella manera. E, aço concerta[t], en la hora primera del dormir baxa la delicada senyora ab Ysabel, e a peu anaren fora la ciutat, on los speraua Jordi ab quatre caualls; e cerca de dues hores apres de ser partits hagueren
705 tanta pluja, que ab molt gran desatent caualcaren tot lo dia, e, arribats a vna vileta, se apartaren en la casa del rector, qui era bon trocet fora la poblacio, per desuiar se del cami, perque dells nos pogues hauer noua. E reposaren aquella nit, e molt gran
710 mati caualcaren fins a vna aygua, qui fon molt gran a causa dela pluja. Paris mana prouar laygua a Jordi, lo qual, entrant, laygua lo sen porta, e ell e lo cauall negaren; e *pensant star segurs tot aquell dia, [*A 15 v*]
tornaren en la posada del capella, don eren partits,
715 e dexaren aqui Viana ab Ysabel; ana Paris ab son cauall per mirar laygua, quant passar se poria.

---

92 de persona. 07 *manca* bon trocet.

Digitized by Google

Com sabe Paris que los del Dalfi, quils cercauen,
[K 15] **eren arribats enla vila hon*
ells eren.

Lo Dalfi, sabuda la partida de Viana, ab aquella discrecio que pugue dels mes fiats que tenia, trames pera cercar sa filla per diuerses parts. La hu dels quals en aquella hora arriba en la vila hon staua Viana, e, no sabent noua, manaçaua molt, dient que si algu tenia amagada aquesta donzella que ell cercaua, no anomenant qui era, lo Dalfi lo condempnaua en bens e en persona, e que .xxv. de cauall de casa del Dalfi venien apres dell en cerca della. Lo capella, passant, hoi aquelles rahons e dupta no fos la de sa casa. E vench a Paris e feu li auis del que hoit hauia, e senyalant ell no volguera encorrer la pena. Paris, quasi fora de si, entra enla cambra on staua Viana, dient:

Les rahons que Paris dix a Viana, descubrint li la venguda dels quils cercauen.

Millor fora per ami no esser, que trobar me en cas en que ab alguna manera de consell no poria remediar se; que si ab la mort podien ha-
[A 16] uer fi los *meus mals, alegre seria; mes, morint, no pot morir esser stat yo ocasio a vostra senyoria de tanta congoxa. A mi mes honrada mort y millor ampliada que ser puga me spera, pus a vos es seruida. Mas, ¿que fara vostra illustrissima senyoria? Los cauallers del senyor Dalfi, pare y tant enemich

17 *manca* que.

Digitized by Google

745 vostre, son aci. ¿Qual stareu dauant sa senyoria, y les rahons sues com les hoireu? Ala fe, ni veure no pot vostra merce ni hoir lo sens pena; y es sola mia la culpa; y pus yo sol vos tinch offesa, es degut yo sol de mi faça la venja! » Y, tirada la spasa, vol-
750 gue leuar se la vida.

Les sfo[r]çades rahons de Viana a Paris.

UIANA, sforçada, pres la ma a Paris e posas entre ell e lespasa, dient li: « ¿Que voleu fer, Paris? ¿voleu leuar me aquell be que sol me reste?
755 ¿mes enemich me voleu esser que mon pare? Si dauant ell arribe, filla li so, nom leuara la vida; y leuareulam vos, la hora que de vostra mort sere certa; y perço vull que per mon seruey caualqueu y sforceu saluar vos, perque lo temps que viureu, ab spe-
760 rança vostra yo viure. »

Resposta de Paris.

NO vulla vostra senyoria manarme cosa quel hoir me spanta; y ¿poria le*xar lo foch la sua [*A 16 v*]
spera? y ¿on viure yo sens vostra senyoria? Y pus
765 tinch a morir, millor es en vostra falda, y no dexar vos en temps de tanta cuyta. »

**Respon Viana, sforçant se Paris sen vage.* [*K 16*]

PARIS: ¿ara voleu començar a deseruir me? Ami par nous tinch merescut que per vos me perda.
770 Partiu y saluau vos, que, ni mon pare pot maltrac-

45 nostre. 59 lo temps que viureu, viure, y ab sperança. 60 *manca* vostra yo viure. 66 *manca* temps de.

Digitized by Google

tar me, ni yo puc esser sens descans sentint haureu acampada la vida vostra. » E feu lo caualcar sens lexar lo mes dir, donant li vn diamant, perque fos recort e senyal dela amor que li tenia. Paris parti e passa lo riu, sospesas lo enteniment seu y memoria, y sens descans ni repar de cosa alguna, arriba per dues jornades en Aygues-Mortes, y ab la fusta passa en Genoua ab vn criat seu quil gouernaua y seruia, stant en tant gran pensament que solament no parlaua.

En qual manera arriba Viana dauant lo Dalfi, son pare.

Com Paris fon partit, ab discreta consideracio perque los cauallers del Dalfi nol seguissen, tramete Viana per aquells, declarant ser ella la que cercauen. E arribats, volgue partir sen ab ells per anar a son pare. E posat se mostras sforçada, tant
[*A 17*] que no go*sauen aquells cauallers desobeir la, tans soberga passio la acompanyaua perla absencia del per qui viuia, que nos recordaua qual se mostrara deuant son pare; e axi era trasportada en lo que amaua, que li semblaua la anima sua en lo cors de aquell viuia. E perço lo pensament seu era on era aquell, qual staua, quant perillaua per la absencia trist no desesperas. Perque quant major amor li hauia coneguda, y per aquella majors gracies li hauia fetes, ab major perill lo miraua. Ab aquests debats

72 *manca* vostra. 74 *manca* que. 83-85 *comença:* Viana, partit Paris, per desviar los que son pare per cercarla havia tramesos nol seguissen, demana que arribassen, perque era la que cercauen. 86 pertissen ab ella.

Digitized by Google

e semblants, arriba deuant son pare ab lo capella, son hoste, ab qui lo Dalfi, no volent veure sa filla, largament parla, informant se del que della e de Paris sabia, pregant lo fos secreta aquesta desauentura. E ab fictio de altres interesos, pres la persona y bens del pare de *partis* [Paris], y feu lo metre en preso, hon fon visitat e aconsolat, e seruit de tot lo que mester li era, per Adoardo. E sa filla feu retraure en vna cambra ab Ysabel, com a persones preses, segons lo seruey los era fet; pensant ab aquest maltracte, se mudarien les intencion[s] a Viana; la qual, posat per absencia de Paris no pogues alegrar se, desca[*e*]nsaua en pensar, viuint talmen, de alguna cosa lo seruia.

Com lo Dalfi torna sa filla en la liberta[t] primera.

*PASSAT algun temps, lo amor de pare amansa les furies del Dalfi, [e] mana tornar la filla en lo stament que star solia; e parlant li vn dia, li dix se alegras que ja nos recordaua de sas erras. Viana, no oblidada [de]ls interessos del que amaua, suplica son pare tornas a micer Jacobo en sa casa e *bens; e fon content lo Dalfi, per tirar asi la voluntat de sa filla. [*A 17 v*] [*K 17*]

Qual staua Paris enla ciutat de Genoua.

ES[T]ANT Paris, enla ciutat de Genoua, fora de tota sperança de cobrar lo stat que perdut hauia, apartant se de tota alegria, visitaua e staua

800 *manca* largament. 08 se mudaren. 09 per la absencia. 14 e mana.

Digitized by Google

continuament per les sglesies pensant en lo proces 825
dela sua vida. E vn dia, desijant saber que era de Viana, acorda trametre vn home seu ab dues letres: la vna a son pare, laltra [a] Adoardo; les rahons de les quals son le[s] seguents:

La letra que Paris fa a son pare. 830

SENYOR pare: la creensa de vostra congoxa me dona tant gran passio, que no puch atreuir me en scriureus lo que tinch cregut: mes nom poreu veure. E si ereu cert de quant so aco[r]nortat de ma vida sino per causa vostra, no dupte perdona- 835
[*A 18*] rieu a mes *erres; las quals, la pena major dela culpa me par fa prou smenades; mes per vostre seruey me sforçare poder vos scriure, súpplicant vos descanseu, prenent consolacio ab Adoardo, qui es altra persona mia. Bese les mans a vostra senyoria. » 840

La letra que Paris escriuia Adoardo.

O Senyor germa: de ma dolor sou cert per esser absent de tota cosa que descansar me pogues; desterrat de ma senyora, de vos y de ma terra, quant perdre podia, en vn dia perdi. Deman 845
vos de merce, senyor, de tot lo esser de mes perdues me auiseu, recordant vos exilat quant freture vostres noues; y si podia saber sa merce quant les mans y peus li bese, segons la fe que tinch, seria ferli seruey e ami gracia asenyalada. Encomanant 850
vos la vida de mon pare, reste per a vostre manar. »

---

28 *manca* les rahons de les quals son les seguents. 41 scriu. 42 *manca* O.

Digitized by Google

Com Adoardo dona la letra de Paris al pare e reporta les noues dell a Viana.

ADOARDO, rebudes les letres, dona al pare de
855 Paris la sua, e laltra mostra a Viana; la qual deslibera scriure per los recels que dela vida e amor tenia, pensant no duptas Paris esser oblidat, si per algu li era fet auis, tornada en lo primer stat, en salas e festes ses mostraua.

860 *La letra de Viana a Paris*

*SI deles dues parts que tenim, podien esser les [*A 18 v*]
operacions distintes, porieu creure, senyor, yo descanse. Mes, perque les coses del cors, sen[s] tenir
les dela *anima conformes, no adeliten ni penen, son [*K 18*]
865 mes de cert, pus tinch lanima tant trista en lo stat que mon pare ma tornada, no sens gran congoxam trobe; y les hores que apartada[m] tenia, descansaua, pensant, en aquells desatents, de alguna cosa vos seruia; y ara, essent certa que, absent de mi, nin-
870 guna cosa vos pot plaure en tota alegria, vinc a perdre la vida que pera vostra merce sola guarde. »

La letra de Adoardo a Paris.

IA teniu, senyor germa, ocasio gran de aleujar vostres passions, que per esser la major pena
875 duptar la persona de vostra senyora no fos en congoxa de maltractes, ara que ja es en lo stat que solia, remediar deueu als strems que prenieu; y del que per vos es stada en treballs de preso, nous ne

Digitized by Google

anugeu, pus ella sen alegra. Que jurat ma, aquell star mes li satisfeya en absencia vostra. Ella ha con- 880
duhit que es stat desliurat vostre pare e tornat en sa casa. Sa senyoria vos scriu, e vol siau alegre, guardant vos per les speran*ça*[ces], que encara no la dexen. Sos esforços son majors dels vostres, e per- 885
ço li pesara no hage reports siau altre ab aquestes
[*A 19*] noues, dexant vos de mes dolre; feu*nos resposta e sereu seruit del que possible nos sia. »

Qual stec Paris rebudes les letres.

Ab aquestes letres trames Adoardo vna letra de credit a Paris, ab que li foren donats cinch 890
milia ducats perque pogues assentar se. Paris, rebudes aquestes, stech tant alegre, que mes no podia; e legint la letra de Viana, vna volta era glorios pensant aquella senyora era desliure de mals, de que ell tanta congoxa tenia per esser ne stat causa, al- 895
tra, quant pensaua aquelles noues de quanta obligacio eren, ploraua les passions que cascu dells, per lur absencia, tenien. Pero esforças en vestir e mostrar se, per esser la voluntat de Vi[a]na; e per moltes letres scriuia a ella e a Adoardo, e molt souint; la 900
primera, qui fon resposta ala de Viana, fon aquesta:

Resposta de Paris a Viana.

Aquella passio que lanima mia comporta, me feya cert, illustrissima senyora, sens vostre scriure, no es vostra senyoria en lo stat en que solia. 905

83 sperances. 87 *manca* nos. 90 V m. ducats. 92 alegre, que era gran cosa, e legint. 01 es aquesta. 04 senyoria.

Digitized by Google

Que no crech siau contenta, pus absent de vos passe la vida; y yo seruidor so de vostra senyoria, de qui los *senyors* [goigs] se dolen de lurs mals. De vostra libertat me so alegrat, perque es sta[t] remediar a
910 mes culpes. A la pena no, perque absencia la causa; del que manau he *volgut obeir vos, que per esser [*A 19 v*] vos obedient tinch lestat y la vida, la qual vos suplica recordeu es sol vostra perque yo dauant vostra merce dexar la volguí, y vos la acceptas comanant la a mi, que *sols la guardi per vostre manar, [*K 19*]
915 en aquest exili de hon bese les mans a vostra senyoria. »

Com lo Dalfi, apuntat casament de Viana ab lo fill del Duch de Burgunya, lo manifesta
920 *a ella.*

Lo Dalfi, perque la edat de sa filla era de casar y per asegurar son stat, apunta casament de Viana ab lo fill del Duch de Burgunya, ab tracte e voluntat del Comte de Flandes, son sogre. E sabent
925 lo Dalfi que lo fill dell Duch era a vna jornada, parla a Viana del que apuntat tenia, dient li : « Filla: aquella amor que als pares nunca dexa auiuant dins mi, encara que vostra edat sia tendra, me ha conduhit vos casas tant ala honra vostra, perque en
930 vostra alegria descansas yo viuint, y morint restas content de vostra contenta vida. Aci sera dema lo fill del Duch de Burgunya, la disposicio e manera del qual vos plaura, y aquest sera marit vostre, perque deueu ser molt alegra e aparellada pera rebre
935 aquell axi com de vos sespera. »

---

06 de vos, mon be, passe. 08 los goigs se dolen. 15 la guarda. 32 disposicia. 33 *manca* perque deueu *y lo restant*

Digitized by Google

Resposta de Viana a son pare.

[*A* 20] SEENYOR pare: posat en totes coses sia degut esservos yo obedient, y per esser *me senyor pare, y per tantes gracies de que vostra senyoria me ha feta merce, no deueu cosa voler pera vos y para mi y per al fill del Duch tant danyosa, perque no es en mon poder vuy esser muller de ell ne de altre de qui vos, senyor, prenguesseu en seruey. E no volgues vostra senyoria sforçar so, perque, y ell, muller, e yo, marit, y vos senyor, filla, en vna hora perdriem. » Lo pare, hoint aço, treballa molt en conduhirla a sa voluntat. E veent que no podia, li dix aquestes rahons:

Replica lo Dalfi a Viana.

EN esser stat yo ciuil en castigar vos, meresch hoir de vos aquestes respostes. Y per la que sou, no merexeu vos lo que yous do. Aqueix tacany era pera vos, qui es causa de vostra follia. Sobre ma fe yol fare matar, y a vos dare castich tal, ques fare conexer a vos y a vostres obres. » E axi molt enujat sen ana. Partit lo Dalfi de la cambra de sa filla, treballa ab la mare e altres en conduhir la a la voluntat sua, fins que fon arribat lo fill del Duch, al qual rebe ab molta honor, mostrant esser molt alegre dela sua venguda; e donant scusa que sa filla no era sana, fon lo fill del Duch detengut vuyt dies.

---

fins a la fi del paragraf. 49 Replica del pare a Viana. 55 *manca* E axi molt enujat sen ana. 56 Partit lo pare. 57 *manca* a la voluntat sua. 59-61 al qual *(suprimit lo d'entre-mitg)* dona scusa que no stava sana sa filla. E assi fou lo.

Digitized by Google

Com lo Dalfi dona comia[t] al fill del Duch e feu metre en preso Viana.

*UAENT lo Dalfi que Viana perseueraua en sa [A 20 v]
965 desliberacio, e staue axi dura, dix al fill de[l] Duch: « Yo veig ma filla en cami de trigar de millorar, perqueus demane de merce nous enugeu; tornat vos ne, car tornada ella en sanitat sereu seruit de nostre *apuntament. » E donali molts donatius de [K 20]
970 gran preu, e tornassen a son pare, fent li relacio del que era stat. Lo Dalfi, molt enujat, mana fer vna preso dejus terra, enla qual mes Viana e Ysabel, fent les viure ab molt desatent e pena tan gran, que era compassio; sperant que ab aquests mals la con-
975 duhiria, o restaria venjat de sa porfia.

Com lo fill del Duch, enamorat per reports de Viana, torna en casa del Dalfi e volgue parlar ab ella.

SABENT lo fill del Duch de Burgunya, per reports,
980 la gran bellesa de Viana, la desija tant, que vn dia parti secretament dela sua terra, e ana en lo Dalfinat per saber que era della. E lo Dalfi lo rebe molt honradament, e li dix com Viana no era encara guarida; ell dix li: « Senyor: placieus fer me
985 gracia la vege tal qual es. » E lo Dalfi, veent aço, dix li: « Mon fill: yo nous vull tenir en noues; Viana no vol pendre marit per prechs ne per menaces, perque desque vos partis de aci esta en preso e molt mal tractada, e stara fins hage mudades ses in*ten- [A 21]

69 moltes coses de preu. 71 *manca* molt enujat. 75 venge.

Digitized by Google

cions. » Lo fill del Duch prega lo Dalfi pogues parlar ab Viana. E lo Dalfi trames a Ysabel que pregas Viana queu atorgas, e trameslos de menjar e de vestir molt be. E Viana dix a Ysabel: « Crec lo senyor mon pare pensa poder mudar ma voluntat, y nouıa [*sic*] fara. Digues li [que] so contenta, mes no vull sia daquests quatre dies, e sera bo hi sia lo bisbe de Sant Lorenç. » Lo dia assignat, lo fill del Duch ab lo bisbe entra en la preso, e saludada Viana, e ell acullit ab aquella cortesia ques deuia, dix:

Parla lo fill del Duch a Viana.

SEENYORA: lo senyor vostre pare vos ha casada ab mi, qui tant desige poder vos plaure; deman vos de merce siau contenta, queus do la fe, los reports de vostre valer, del dia que de vostra posada parti, han feta ma vida trista, tant que, no podent mes soferir, so forçat venir y posar me en mans de vostra senyoria. »

Respon Viana al fill del Duch.

SENYOR: quant vostra senyoria ab major cortesia y mostres de voluntat se ha ves mi, tant yo so obligada mes mirar enlo interes vostre, y si en complaureus yo mes vos offenia que en fer vos contrari, ab aquell satisfas a la obligacio, y vos, senyor, mes me sou en carrech; y perque no pense vostra senyoria aço son scuses de quem sia armada, mirau

95 y nou fara.

Digitized by Google

qual stich, *que be se vos he feta major offença en [A 21 v]
dar loch de entrar me a veure que en no voler ho;
per lo que ab pena haureu sentit lo mal de ma per-
1020 sona. » E sentiren lo fill del Duch e lo bisbe vn
pudor molt gran que Viana se hauia posada en si,
donant los a entendre era tota guastada. Aquests,
marauellats del cas, ab discrecio la aconsolaren, es
partiren della *hauent compassio gran de sa des- [K 21]
1025 auentura. E tornassen lo fill del Duch en sa terra,
e jura lo Dalfi que james exiria de preso sino morta.

Com Paris scriui a Adoardo pregant que sabut lo casament de Viana fos auisat del dia dela festa.

1030 PARIS, qui hauia entes per vna letra de Adoardo
lo Dalfi hauia casada ab lo fill del Duch de
Burgunya Viana, staua fora de si. Pero, pensant
quant era lo que Viana hauia fet per ell, conexia
era raho fos content e del be della nos enujas, mes
1035 no podia sforçar se; scriui a Adoardo preguant lo li
fes auis del dia dela festa de*la budes* [les bodes] de
Viana, e que ell yria a Roma, e tornaria en Genoua
molt prest.

Com Adoardo ymina la preso de Viana e parla ab
1040 *ella e la socorregue e aconsola.*

*ADOARDO, partit lo fill de[l] Duch de Burgunya, [A 22]
vaent la gran congoxa en que Viana staua,
empres ajudar li per amor de Paris e per consola-

27 *manca* pregant que.

Digitized by Google

cio de ella, e feu fer vna capella dins vna sglesia continua ab la preso hon staua Viana, e feu cauar 1045 tant pregon vna sepultura, fins troba lo fonament dela preso, e ell meteix feu vn forat enla preso [per] hon pogues parlar ab Viana, la qual se alegra tant com viu Adoardo, que fon marauella, e recita li tota la manera que hauia tenguda ab lo fill del Duch. E 1050 molt lo prega scriuis a Paris ella se comenaua aell, e que sols li restaua lesperança de veurel pera sostenir li la vida. E Adoardo, per aquella finestra, socorriala de moltes coses; e tenia la clau de la capella molt guardada; e escriui a Paris la manera que 1055 Viana hauia tenguda ab lo fill del Duch de Burgunya e que no hauia altra sperança sino ell, segons li era stat manat.

Com Paris, sabuda la preso de Viana, passa en Vltra mar. 1060

UENGUT Paris de Roma, troba aquella letra, e sabent que Viana staue en preso, dix que pus axi era que no seria daquiauant en loch hon ne sabes noues; e sabent que en Venecia hauia tres galeres qui anauen en Vltra mar, anassen per muntar 1065
[*A 22 v*] en elles. E trobant les ja partides, pensa *encara era aquella vna de les desauentures sues, e aqui spera nauili qui anas Vltramar. E sperant axi, scriui vna letra a Adoardo dela sua anada, en que li deya daquiauant speras dell com si fos mort. E molt li co- 1070 mana son pare e mare e la sua Viana. La qual letra Adoardo mostrant a Viana hac tanta dolor, e feu tanta complanta com si Paris fos mort. E romas

45 contigua. 47-48 per hon parlas. 73 tal complanta.

Digitized by Google

molt trista en la preso, tenint present continuament
1075 la sua partida. Paris munta en vna galera ab son
criat, *e com fon en Vltra mar demana lo cami de [K 22]
Cata e de les Indies, e apres de parlar morisch tan
be com si fos nat alli, e lescuder aximateix; e ves-
tis com a moro e ab gran barba, cerca les Indies,
1080 e passa en les de Preste Johan, e aqui stech per al-
gun temps e torna apres en la Terra Santa.

Com lo Dalfi desfressat passa en les terres del Solda e alli fon pres.

En aquell temps, lo Papa, fort sancta persona
1085 e de bona vida, sabent que lo Solda de Babi-
lonia feya gran guerra als crestians, acorda ab lo
Rey de França fer empresa o gran armada e venir
sobre ell. E per excusacio millor de aço, acordaren
que lo Dalfi de França, perque era molt discret e
1090 virtuos e home de grans tractes, pres carrech de
cercar e spiar la terra de Babilonia; lo qual, secreta-
ment com *a pelegri, se parti sol del Dalfinat, tirant [A 23]
la via de Babilonia. E cercant la dita terra, lo Solda
de Babilonia fon auisat e feu lo pendre [e] metre en
1095 scura preso ab grans cadenes e ferros, e trames lo
en Alexandria.

Com Paris pres amistat ab los falconers del Solda.

Paris, cercada la terra de Hjerusalem, tira vers
Babilonia, molt trist de la sua ventura, no ha-
1100 uent li romasos si no fort pochs bens. E tots jorns

87 empresa gran e venir. 88 execucio.

Digitized by Google

exia al deport dels jardins, on venien molts falcones del Solda. E hauia hi vn falco qui era malalt, e lo Solda amauel molt, e Paris dix los: « Aqueix falco me par que aja mal de pedra. » Digueren los falcones: « Moltes coses nauem fetes e no li val 1105
res. » Dix Paris: « Donauli daço que yous dare ab lo past e guarira si res li deu valer. » E los falcones donaren li lo que Paris los hauia dit e en pochs dies lo falco fon be guarit. E aquests per aço prengueren gran amistat ab Paris, e lo Solda, per amor 1110
del falco e per lo be quels falconers li digueren dell, feu lo almirant.

Com Paris sabe lo Dalfi staua pres en Alexandria, e com ana per veurel.

STANT axi, vn jorn vengueren en [a]quell deport 1115
dos monjos de Ponent, e Paris pres gran amis-
[A 23 v] tat ab ells, e dix los: « Vo*saltres haueu vist lo Sant Pare: molt me marauell que ell comporta que moros sien senyors daquesta terra. » E la vn monjo dix: « Ara es stat descubert vn tracte que vn gran 1120
baro de Ponent era passat deça per spiar aquesta terra e lo solda al pres, e al trames en Alexandria e mes en buna [*sic*] preso en gran dan e gran carrech de crestians. » E demana li Paris qui era; e lo monjo respos: « Lo Dalfi de Viana de França. » De 1125
[K 23] que Paris fon molt alegre, mes nou *mostra, e dix al monjo: « Gran plaer hauria de veurel, e si vos hi voleu venir ab mi parlarem ab ell, y no se la sua lengua, e vos sabeu la. » Lo monjo essent content, Paris ana als seus amichs falconers dient los com 1130

23 mes en preso.

Digitized by Google

ell sen volia partir e hauia mester vna letra de comendacio del Solda que pogues anar e star per tota sa terra. E aquests hagueren li letra molt fauorable, ab comendament que en tot loch hon fos li donassen posada la qual volgues e totes coses necessaries. E mana mes lo Solda donar li de vestir e moneda. Paris pres comiat del Solda e ana en Alexandria ab lo monjo.

Com Paris parla ab lo Dalfi.

Lo senyor de Alexandria, vist lo comendament, feu li gran festa, e li dona posada. E Paris, qui molt desijaua veure lo Dalfi, ana parlar ab les guardes, dient los com ell volia parlar ab lo Dalfi. Les *guardes obriren la preso, e Paris e lo monjo [*A 24*] entraren, e Paris dix al monjo li saludas lo Dalfi: e lo monjo dix al Dalfi les saluts de Paris e com era de cor e de voluntat crestia, e que no era vengut aqui sino per consolar lo. E volent saber Paris que era de Viana, feu li demanar si hauia muller ne infants, e lo Dalfi pres se a plorar, e conta li com hauia muller e vna filla que staue en preso; e conta la manera com ne perque staua presa. Les quals paraules, Paris posat donas a conexer no les entenia, li eren molt pl[a]sents de hoyr; e parlaren de moltes coses, tant, que al Dalfi dona de parer fos fora de preso lo temps que ab ells se aconsola. E partint se, Paris prega les guardes que ajudassen a passar la vida al presoner. E ells, per amor de Paris, milloraren li moltes vegades les viandes.

35 la que volgues.

Digitized by Google

Com Paris tracta de desliurar lo Dalfi. 1160

UN jorn, stant Paris parlant ab lo monjo, dix li: « Gran tala es aquest tan noble baro stiga pres, perque si vos volreu ajudar me, yol desliurare ab la ajuda de Deu e de la Verge Maria, mes dupte com sia en sa terra nom abandonas, e yo no he 1165 offici de que pogues viure, e perço abans de traurel volria me juras e prometes yo pogues viure en sa terra segons ma condicio. » Respos lo monjo: [A 24 v] *« Ab tot sia gran perill yo so prest a morir per tal empresa, e yo lin parlare de molta voluntat. » Aquell 1170 dia lo monjo ana a la preso e dix al Dalfi com aquell bon crestia lo volia traure de preso, mes duptaua com fos en sa terra nos oblidas dell. E lo Dalfi dix:

La offerta que lo Dalfi fa a Paris entre venint lo monjo. 1175

[K 24] MOLTA raho es faça gracies a ell e a vos de tant gran offerta e de tant *gran perill. E posat que yo poch tinch merescut ell fassa tant per mi, empero digauli que si ell, per seruey de Deu e per sa cortesia, vehent esser possible, volra empen- 1180 dre tant gran cosa, no dupte que yo so content de jurar sobre lo preceos cors de Jesucrist, que si ell me trau de aquesta preso yol fare senyor de tot lo meu Dalfinat, sol que yo muyra a en terra de crestians. » 1185

76 Es molta raho fassa.

Digitized by Google

Com Paris, segur dela offerta del Dalfi, lo solta dela preso.

La resposta feta a Paris, ell feu sacrificar al monjo lo precios cors de Jesucrist, e anaren
1190 ala preso. E lo Dalfi jura sobre lo sagrat cors de Jesucrist que faria totes coses que Paris volgues. E en senyal de prometença e amistat, ell rehebe lo sagrament. Paris, partit dela preso, parla ab vn patro du*na galera de venecians, e pres aquell ab [A 25]
1195 sagrament e descobri li lo tracte que volia fer del Dalfi, e donant li gran moneda e faent li gran prometensa de part del Dalfi, lo patro li promes de portar lo. E fet aço, Paris tornat dins la ciutat, e aguts martells e tenalles, e feta singular prouisio de
1200 bones viandes e de molt bon vi, ana ales guardes, dient los com per lo mati ell sen volia partir, e per que li hauien fets molts plers, aquella nit volia sopar ab ells. E com hagueren sopat, hagueren tant menjat e begut que foren embriachs que nos vehien nis
1205 podien moure. E Paris pres les claus dela preso, donales al monjo, dient li desferras lo Dalfi com pus quedament pogues, e ell miraria per les guardes. Lo monjo obri la preso e desferra les cames e mans al Dalfi e vestil com a moro, e partint de aqui tots
1210 tres, anaren ala marina e montaren enla galera hon ja eren laltre monjo e lo criat de Paris.

---

89 lo cors precios. 95 jurament e descobri. 06 dientli que desferras.

Digitized by Google

Com arriba lo Dalfi en sa terra ab Paris e ab lo monjo.

PARIS feu fer vela, e Deu donals tan bon temps que james calaren fins a Barut, qui era de cris- 1215
tians. De que lo Dalfi hac molt gran plaer, e menleua moneda. E partint de aqui arribaren en Xipre, don era Rey vn qui era stat deles partides de França, e conech lo Dalfi, e feu li gran festa, e li dona
[A 25 v] gran moneda, e dues galeres quil menaren fins *Ay- 1220
gues-Mortes. E arribats enla ciuta[t] de Viana, fon feta gran festa per tota la sua terra .xv. jorns. E Viana, la hon era, se alegra e pres consolacio.

Com Paris demana Viana per muller, e com lo Dalfi la trames a pregar quel atorgas, e la sua resposta. 1225

LO Dalfi, ajustat son consell, dix los: « Senyors: vosaltres per vostra cortesia haueu mostrat trobar pler de nostra venguda, perqueus prech façau
[K 25] *a Deu e apres en aquest bon home crestia gracies, 1230
car ell ma desliurat e tret de preso. E vull que en vida e apres la mort mia haje la mia senyoria. » Perque tots los barons honr[a]ren molt a Paris. Paris totes coses ohia e james no parlaua sino morisch. E tots jorns vehia Adoardo, mes aquell nol conexia. 1235
E parlant vn jorn ab lo monjo, dix li: « Yous prech digau al Dalfi que aquella filla que te en preso vulla donarlam per muller. » E lo monjo dix ho al Dalfi, lo qual respos era content, mas que no podia casar-

23 sen alegra en pres. 30 e en apres. 32 ell haje.

Digitized by Google

1240 la per força; mes per mostrar la voluntat que tenia en complaurel, prega lo bisbe de Sant Lorenç ab lo monjo anassen parlar ab Viana; e arribats ala preso, lo bisbe dix li com lo Dalfi li perdonaua de quant lo hauia desobeit, [s]ol que li plagues atorgar per 1245 marit aquell bon crestia, quil hauia tret de preso, car ell era noble home e de bon linatge. Viana, qui gran temps * hauia no hauia vist negu, ab mostres [*A 26*] de molta tristicia respos: « De aço que mon pare ma perdonat, yo lin fas gracies; mas no so en cars 1250 de star enlo mon. Beu sabeu vos, bisbe, ¿nous recorda com fos aci ab lo fill del Duch de Burgunya qual me sentis? Considerau que so pijurada, perqueus demane de graci[a] digau a mon pare aquesta justa escusa mia. »

1255 *Com Paris volgue parlar ab Viana.*

Lo bisbe e lo monjo digueren al Dalfi la resposta de Viana deuant Paris, refermant lo bisbe dient que de veritat era mig podrida. Paris, qui sabia per letra de Adoardo la manera que Via- 1260 na [hauia] tenguda ab lo fill del Duch, dix al monjo ell volia parlar ab ella. Tots tres anaren, e Paris feu la saludar al monjo, dient li: « Senyora: vostre pare vos ha casada ab mi; placieus vullau fer me gracia ser ne contenta, recordant vos que per traure vos- 1265 tre pare de preso he oblidat lo meu. E perque fent me aquesta gracia satisfeu a quant he fet per vostra honra, me par deueu complaure e fer lo manament del senyor vostre pare. »

58 e dient. 60 hauia tenguda. 66 per a vostra.

Digitized by Google

La resposta de Viana a Paris.

Io so cert[a] de vostre valer e discrecio; del que haueu fet tant per al senyor mon pare, no seria sufficient yo en poder satisfer en esser vos muller
[*A 26 v*] ni *en esser vos catiua; mes, ala veritat, no vull danyar yo persona aqui so tant obligada: yo tinch vna malaltia que no so pera star al mon, altrament seruir vos me fora ferme gracia. » Paris feu respondre al monjo per sa part no feya cars dela malaltia sua, e que la suplicaua fos contenta, que lo desig seu era no partir se della, e que sa senyoria hi pensas. E prega a Ysabel volgues esser de sa part, offerint fer per ella quant manara, e que per lo sen-
[*K 26*] dema tornaria per la *resposta.

Com Paris torna a Viana.

Lendema Paris e lo monjo to[r]naren a Viana demanant li sa senyoria que hauia desliberat. Respos Viana, la sua desliberacio era de nunca partir se de sa intencio; lo monjo, per Paris, la suplica almenys li plagues portar vna cosa deles sues. E Viana, desijant exir daquella porfidia, lay atorga. Paris se trague del dit lo diamant que Viana li hauia dat enla sglesia com della se parti e donal a Viana, e ysqueren se dela preso. E essent de fora, Paris dix al monjo quel speras e ell yria per veure Viana que feya, e trobala molt marauellada del diamant. E com Paris la veu axi star, dix li:

76 servir vos fora.

Digitized by Google

Com Paris dix qui era a Viana.

MOLT graciosa senyora: aquexa joya es tal, que no dupte per ella me hajau mer*ce. Per cert [A 27]
la mes bella e la mes estimada es que tingues de
1300 ma vida. » E Viana, que estaua marauellada del diamant, fon mes marauell[a]da com hoy parlar aquell qui james hauia parlat, en tant, que estech spantada. E no podent Paris sofferir aquella congoxa, dix li: « Senyora: tornau vostre pensament en ale-
1305 gria, que yo so Paris, lo seruidor vostre, lo qual Nostre Senyor vos ha portat perque dell siau seruida. Dexau de mes dolre, que ja es hora descanse vostra illustrissima sanyoria. »

Les rahons de Viana a Paris.

1310 CONEXENT Viana aquest ser aquell que tant desijaua, alterada per la nouitat de la cosa, stech no parlant sospesa en vn extasi tant gran, que be senyalaua lanima sua per la soberga alegria ocupada, les operacions sues no exercia, de que sa vida
1315 perillaua, fins que lo desig de ser ab qui amaua sforçat, dient: « Paris: ¿sou vos aquell per qui tota ma vida sospire? ¿Y es ver que tinch licencia de descansar en vostres braço[s]? ¿Y es content lo senyor mon pare yo sia vostra? O, Paris! ¿y ab tercer de-
1320 manaueu vos yo fos vostra? ¿E no creu vos que ab totes mes forces he defesa per vos aquesta persona, yo sola contra tants enemichs? O, Paris! ¿y haueu pogut soferir vos ser me dauant y no saber yo qui

20 Y no creu cert vos. 21 persona vostra, yo.

Digitized by Google

ereu? O, mesquina! Major pena tinch recordar me
[*A 27 v*] de aquell poch temps que robat me haueu, que *de 1325
tants anys que, vos absent, tinch en aquesta preso
despesos. » E dient aquestes noues staua entre los
braços de Paris, e girant se a Ysabell, deya :

Les rahons de Viana a Ysabel.

[*A*]

[*K 27*] UENIU, dolça germana, viniu: aci es lo molt 1330
amat Paris que hauem tant *desijat. » E Ysa-
bel vench, e, conexent lo, entre ells fon tanta la ale-
gria, que no es de poder se dir. Isqueren de la preso

Digitized by Google

e trobaren lo monjo molt marauellat daquest[a] tant
1335 gran amistat. E tots quatre anaren al Dalfi. E lo Dalfi e la muller qui vaeren Viana, la qual hauia tres anys que no hauien vista, començaren de plorar. E lo *Dalfi dix li: [A 28]

Parla lo Dalfi a sa filla.

1340 FILLA: ya sabeu com aquest bon cristia ma desliurat de preso, e perço vos stimare lo atorgueu per marit.» Al qual Viana dix: «Senyor pare: yo so aparellada en fer vostra voluntat, e placieus perdonar me les coses passades hem doneu vostra
1345 benedictio.» La qual lo Dalfi beney, besan e [a]braçant la.

Com Paris descubri al Dalfi qui era.

LAUORS, Paris, se agenolla als peus del Dalfi, dient li: «Molt alt e molt noble senyor: sapia
1350 la senyoria vostra que yo so Paris, vostre seruidor; lo qual ventura gran ha portat en poder vos fer aquell seruey tant assenyalat per arribar en aquesta jornada, e perço suplich a vos, senyor, placia perdonar mes erres, restant a vostre manament com
1355 a vassal e seruidor vostre.» Vaent lo Dalfi que aquest era Paris, fon marauellat; tant, que vna hora stech que no poch res dir, mes ala fi tornat, lo leua de terra per la ma, besant e abraçant lo molt alegrament. E lo sendema lo Dalfi feu gran conuit, en-
1360 lo qual foren molt[s] barons e cauallers de la terra sua; e lo pare e mare de Paris no poch alegres de

Digitized by Google

la venguda de lur fill e dela tanta honor sua; e foren fetes grans alegries per tota la terra .x. dies.

[*A 28 v*] **Lo casament de Paris e Viana.*

E lo Dalfi scriui a son sogre, lo Comte de Flan- 1365
des, la manera dela exida dela preso, e com volia donar sa filla per muller a Paris, e que li plagues esser hi, lo qual, com *si* [se] trobas indi[s]post per malaltia, tramete son fill ab molt gran compli-
ment de atauios e joyes e moneda. E arribat lo fill 1370
del Comte en lo Dalfinat, lo Dalfi lo feu exir a rebre ab molta honor. Fon aparellada gran festa e conuit e sons de ministres de diuerses maneres de musica, e foren conuidats mols barons e cauallers, axi dela sua terra com estranys, e dauant tots feu sposar a 1375
Paris e la enamorada Viana ab gran alegria. E feren tantost bodes, en les quals se feren de grans gasts e gales axi de justes e torneigs com de dances e momos e altres gales que alegraren molt la festa.
E Nostre Senyor los feu gracia de fills e de molts 1380
bens e senyoria. E recordant se Paris de la molta amistat e amor que era stada entre ell e Adoardo, e del que hauia fet per ell, lo casa ab Ysabel; als

63 terra qui duraren .x. dies. 65 *manca* E. 66 tota la manera. 67 com donaria sa filla. 68-84 *Tot aquest passatge es escursat, com segueix:* lo qual li trames son fill com ell fos malalt. E arribat lo fill del Comte en lo Dalfinat, lo Dalfi, aparellada gran festa e convit, e sons, e ministres, e conuidats molts barons e cavallers, axi de la sua terra com estranys, davant tots feu sposar a Paris la enamorada Viana ab gran alegria. E fetes bodes, Nostre Senyor los feu gracia de fills, de molts bens e senyoria. E volgue Paris casas a Ysabel Adoardo, donantli tots los bens, *etc.*

Digitized by Google

quals dona tots los bens seus qui eren stats de mi-
1385 cer Jacobo, son pare; e restant ell content, y amat
senyor e Dalfi de França. *La vida dels dos fon molt [*K 28*]
larga; sos fills e filles molt fauorits en casar ab cases
reals de Arago y de França. Y en lo morir los fon
feta molta honra, segons la vida dells a tot lo mon
1390 era stada acepta *.

[*A, manca el full 29 ab l'acabament.*]

(Acabament de la edició K:)

Acaba la hystoria e vida dels dos anamorats, ço es,
del cavaller Paris e de Viana, filla del Dalfi
de França, empremtada enla insig-
na ciutat de Gerona, a .v. de
iuny, any Mil CCCC.
LXXXXV.

Digitized by Google

¶ Comença la historia delas amors e vida del caualler paris: e ď viana filla del dalfi de França.

A lo temps ďl gran emperador carles Rey de França fill ďl rey pepi: q̃ ďla vna part ďspanya lā ça los moros: e de aq̃lla trague e expelli lur infael e cruel senyoria. Era dalfi dela ciutat ď viana vn noble Baro per nō godoffre de lanço: del linatge real del emperador: e per aq̃ll molt amat. Aq̃st tenia p̃ muller vna molt noble dona a nomenada viana filla ďl cōte de flandes: discreta e molt virtuosa: La qual apres de hauer estat p̃ set anys sens infanta pari vna filla molt bella: de q̃ fon feta gran festa: e fon aximateix nomenada Viana: e fon donada a criar a vna noble dona: qui hauia vna filla que Ysabel se deya q̃ fon enlo seruey ďla dita viana criada. Aq̃sta viana cresque en tāta bellesa y saber de letres e musica: q̃ marauella era: e en totes coses segons lo desig seu era seruida. Aq̃st dalfi hauia en sa terra vn noble home e ď grā linatge: p̃ nom micer jacobo: q̃ hauia vn sol fill nomenat paris: en q̃ era tota la sperāça sua

aj.

Página aij. de la edició A
(encara que, per errada, digui *aj*.)

Digitized by Google

Historia delas amors: e vida del caualler paris: e de viana filla del dalfi de França

Alo temps del gran emperador carles rey de frãça fill del rey pepi: qui dela vna pt despãya lança los moros e de aqlla trague e expelli lur infael e cruel senyoria. Era dalfi dela ciutat de viana vn noble baro: per nom godoffre de lãço del linatge real del emperador: e per aquell molt amat. Aquest tenia per muller viana filla del comte de flandes: discreta e virtuosa: La qual apres de hauer stat per set anys sens infãts pari vna filla molt bella: de qui fon feta gran festa e fon nomenada viana: e fon donada a criar a vna noble dona: qui hauia vna filla dita ysabel: que fon enlo seruey dela dita viana criada. Aquesta viana cresque en tanta bellesa: y saber de letres y musica que maravella era: e en totes coses segons lo desig seu era seruida. Aquest dalfi hauia en sa terra vn noble home e de gran linatge: per nom micer iacobo: qui hauia vn sol fill nomenat paris: en qui era tota sa speranca: molt gran sonador e cantador: lo qual en edat de setze anys fon faent: e valent de sa persona: que era cosa marauellosa. E tenies molt atauiat ò vestir: e adreçat de coses ò guerra e de caça. que basta

.a.ij.

Digitized by Google

Digitized by Google

La present reimpressió de PARIS Y VIANA *ofereix la comparació dels dos exemplars catalans, impresos en el XV.ên segle, que's coneixen de la famosa novela, y contribuhirà tal vegada a aclarir algún punt relacionat ab la bibliografía dels incunables estampats en la nostra península.*

Les dues edicions de PARIS Y VIANA *(que'l Sr. Haebler confongué en una sola dins sa «Bibliografía Ibérica del siglo XV») foren fetes ab els meteixos, o molt semblants, caràcters de lletra gòtica; oferint, abdúes edicions, ben remarcables diferencies, com se veurà per la descripció qu'anèm a fer.*

EDICIÓ A *(exemplar de la colecció* Aguiló, *actualment en la Biblioteca de l'Institut d'Estudis Catalans, de Barcelona). Es en 4.t, de trenta fulles no foliades; signatures:* abc^{8}d^{6}; *lletra gòtica de dues mides; caplletres adornades. Portada:* Paris e Viana, *damunt d'un gravat representant un pelican ab sos menuts qui'l rodegen. Al revers de la portada: gravat representant un cavaller brandant una espasa. Signatura* aij *(marcada erradament* aj): Comença la historia... *Acaba al verso de la fulla vintivuyt* (d^{4}), *a baix de tot, ab els mots:* era stada acepta.

Es de creure que la fulla vintinou desapareguda de l'exemplar que descrivím, contenía la suscripció final de l'impressor, essent probablement blanca la fulla trenta.

EDICIÓ K *(exemplar en la Biblioteca Reyal de* Kopenhagen). *En 4.t, de vintivuyt fulles no foliades; signatures:* abc^{8}d^{4}; *lletra gòtica de dues mides; caplletres adornades. Portada: títol xilografiat, dintre un escut ab dos lleons al dessota,* Paris e Viana. *Signatura* aij: Historia de les amors... *Acaba en la primera cara de la fulla vintivuyt* (d^{4}): Acaba la hystoria e vida dels dos anamorats ço es del caualler paris e de viana filla del dalfi de françа. empremtada enla insigna ciutat de gerona a .v. de iuny any Mil. cccc. lxxxxv.

Fins aquí, tot lo que hi ha de ben cert respecte a les dues edicions. Que són dues y no una sola, contrariament a lo que assegurà Haebler (número 516) ho demostren, ademés dels facsímils que donèm de les primeres fulles, el traspàs dels folis que s'anota en els marges del nostre text (y els quals acusen una compaginació diversa pera cada edició) y sobre tot les nombroses variants que deixèm establertes al peu de les nostres planes.

Digitized by Google

Que la edició A *degué tenir trenta fulles (la darrera de les quals probablement en blanch) ho deduhím de que'l darrer plech, signat* d, *té actualment quatre fulls, essent els corresponents a* d_3 *y* d_4 *units pel llom com ocupant el centre del quadern o plech, quedant abans els* d_1 *y* d_2 *partits pel mitg y reclamant pera'l darrera'ls corresponents* d_5 *y* d_6 *avuy desapareguts.*

Que la edició K *constava de vintivuyt fulles en lloch de les vintisís que li assignen el Sr. Kaltenbacher* y el Sr. Haebler, està demostrat no més fent constar la confusió qu'abdós han soferta, per mancar a l'exemplar de Kopenhagen els fulls quatre y cinch del centre del plech o signatura* a. *Es una errada manifesta, més d'estranyar en el Sr. Kaltenbacher qui reproduhí per extens el text de l'exemplar d'aquesta edició, notant la manca dels dos fulls y oblidant-se de computar-los ab els altres vintisís que hi resten.*

Passèm ara a les hipòtessis que l'estudi dels dos textes ens ha permès establir.

Primerament creyèm poder afirmar (fins allà hont això pugui afirmar-se per meres deduccions) que la edició A *representa'l més antich dels dos textes, y per lo tant, que aquesta edició es anterior a 1495, data de la edició* K. *Ens apoyèm pera fer aytal afirmació, en el caràcter de les variants, qui són en el text de* K *quasi altres tants escurçaments, obligats per la conveniencia de fer entrar tota la obra en les vintivuyt fulles, y evitant ab això la formació incòmoda d'un plech ab encaix, com ocorregué en la edició* A, *hont sols pera'l peu d'imprempta hagueren de afegir-se dues fulles al plech darrer. Ademés, es de creure que, essent la xilografía de les lletres* Paris e Uiana *(parlèm de les lletres soles, no pas de l'orla ab els lleons) de la edició* K *tallada espressament pera aquesta obra, no hauría deixat de repetir-se en la reimpressió feta ab els meteixos caràcters, fins suposant que l'estamper fos un successor del qui la estampà primerament: es més fàcil d'admetre, donchs, que, si'l gravat en qüestió no apareix en la edició* A, *es perque no s'havía pensat encara en fer-lo gravar, y que això's feu pera la segona edició.*

* « *Der altfranzösische Roman Paris et Vienne* » *(Erlangen, 1904).*

Digitized by Google

En segón lloch creyèm que la edició A, *devent ésser anterior a 1495, ha d'atribuhir-se a l'estamper Pere Miquel, de Barcelona, qui usava desde 1493 aquests caràcters de lletra (vegi-s Haebler, número 640) o sien els meteixos ab els quals començà la eaició del «Tirant lo Blanch» que son successor Gumiel s'encarregà d'acabar en 1497 després de mort en Miquel. Sabut es qu'en aquesta edició del «Tirant» reapareix el gravat del pelican, qui constituheix la portada de la edició* A *del* PARIS Y VIANA, *gravat que alguns han volgut considerar com una de les marques d'impressor d'en Pere Miquel, posada en la darrera plana del «Tirant» per en Gumiel, en recordança, tal volta, de son mestre qui havía començat el llibre.*

Respecte la edició K *que, si hem de creure'l colofó, fou estampada a Gerona en 1495, presenta, com s'ha dit, els meteixos caràcters de lletra de la edició* A, *que ja coneixèm en poder d'en Pere Miquel, primerament, y després, d'en Gumiel. Com la imprempta a Gerona sols apareix representada, en 1484, per un llibre (Haebler, número 643) estampat a despeses d'en Mateu Vendrell, mercader y ciutadà de Barcelona, hont sis mesos abans havía fet imprimir altre llibre (Haebler, número 389), es de creure que Gerona no disposava encara d'imprempta propria; y la circumstancia de no donar senyals de vida la imprempta gironina fins al cap d'onze anys ab la segona edició del* PARIS, *fa possible l'atribució d'aquesta obra a un impressor barceloní, trasladat a Gerona en 1495, y en qui, pels tipos de lletra, hem de reconèixer en Diego Gumiel, successor d'en Miquel.*

També podría ésser que l'autor de la segona edició del PARIS *fos l'asturià Joan de Valdés, a qui's sab establert en aquella ciutat en 1497 hont reimprimía el llibre «Flors de virtuts» (Haebler, número 276) que ja havía estampat en 1495 a Barcelona en Gumiel. Havent-se perdut, emperò, l'únich exemplar que anys enrera's coneixía del «Flors de virtuts» gironí, es impossible fer vàlida aquesta suposició y la deducció consegüent de que a la mort d'en Pere Miquel, ocorreguda a començos de 1495, fossin dos els seus deixebles (en Gumiel, castellà, y en Valdés, asturià) qui's repartíen els materials del mestre.*

R. M. P.

Digitized by Google

Acabat d'estampar el día 31 de decembre de 1909 per en Fidel Giró, impressor de Barcelona, el present fascicle forma part del NOVELARI CATALÁ *que publica en R. Miquel y Planas. Constituhirà aquest Novelari un volúm de la « Biblioteca Catalana », que's completarà oportunament ab un estudi preliminar y ab la portada y les taules pera la ordenació dels fascicles y llur enquadernació.*

Digitized by Google

Digitized by Google

NOVA BIBLIOTECA CATALANA

publicada per R. MIQUEL Y PLANAS

Antichs textes catalans, curosament donats a llum segons les primitives edicions o en vista dels manuscrits. Edicions de bibliòfil, en excelent paper de fil, ilustrades ab facsímils y acompanyades d'estudis y notes bibliogràfiques y crítiques.

VOLUMS PUBLICATS

LLIBRE DEL SABI Y CLARISSIM FABULADOR ISOP, *historiat y notat als marges del llibre y ara novament corretgit per R. Miquel y Planàs, en vista de les edicions de 1550 y 1576 y de les posteriorment en català publicades. Barcelona, MCMVIII.*

Un volúm de XVI + 336 pàgines, ab gravats. 20 pessetes.

LA FIAMETA DE JOHAN BOCCACCI. *Traducció catalana del XV.èn segle, ara per primera volta publicada per R. Miquel y Planas, segons el manuscrit existent en l'Arxiu general de la Corona d'Aragó. Barcelona, MCMVIII.*

Un volúm de XXIV+280 pàgines, ab facsímils. 16 pessetes

EN CURS DE PUBLICACIÓ

NOVELARI CATALÁ DELS SEGLES XIV A XVIII, *publicat en vista dels manuscrits y de les edicions primitives.*

Surt en forma de fascicles (contenint quiscún una obra independent y completa) pera ésser després ordenats y enquadernats en un o més volums de la BIBLIOTECA CATALANA. Fascicles publicats:

PIERRES DE PROVENÇA.—92 pàgines.. ...	4'60	pessetes.
JACOB XALABÍN.—64 pàgines..	3'20	—
LA FILLA DE L'EMPERADOR CONTASTÍ.—36 pàgines.	1'80	—
FRONDINO Y BRISONA. — 32 pàgines. ...	1'60	—
LA FILLA DEL REY D'HUNGRÍA. — 64 pàgines...	3'20	—
PARIS Y VIANA...	2'80	—

EN PREPARACIÓ

LA HISTORIA DE L'ESFORÇAT CAVALLER PARTINOBLES, COMTE DE BLES.

LES OBRES D'EN BERNAT METGE: *Llibre de mals amonestaments; Llibre de Fortuna y Prudencia; Valter y Griselda; Lo Somni.*

LLIBRE APELLAT VALERI MAXIMO, *transladat de llatí en romanç per Frare Antoni Canals, de l'orde dels frares preycadors.*

ANTICHS POEMES CATALANS.

Digitized by Google

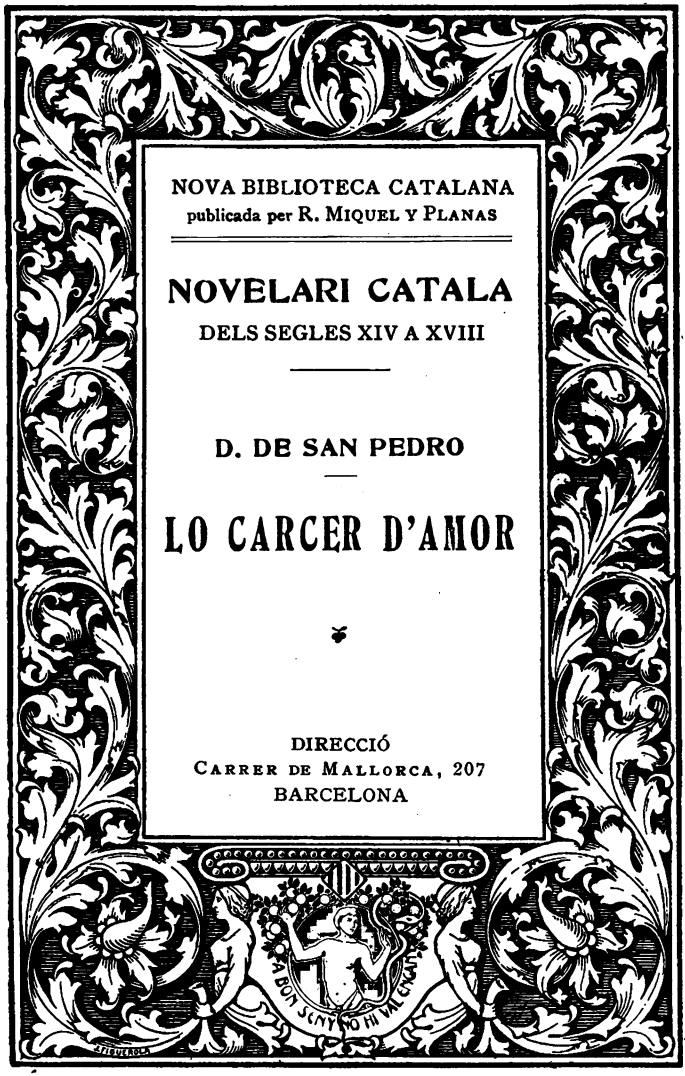

NOVA BIBLIOTECA CATALANA
publicada per R. MIQUEL Y PLANAS

NOVELARI CATALA

DELS SEGLES XIV A XVIII

D. DE SAN PEDRO

LO CARCER D'AMOR

DIRECCIÓ
CARRER DE MALLORCA, 207
BARCELONA

Preu d'aquest fascicle: 7'20 pessetes.

Digitized by Google

Digitized by Google

LO CARCER D'AMOR

(Barcelona, 1493)

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

[a¹ v.]

OBRA INTITULADA LO CARcer d Amor, composta y hordenada per Diego de Sant Pedro, a peticio y pregaries de Don Diego Ferrandis, alcayt de Los Donzeles, y altres cauallers de la cort del Rey d Espanya, nostre senyor. Traduit de lengua castellana en estil de valenciana prosa per Bernadi Vallmanya, Secretari del spectable Conte d Oliua. E comença lo prolech.

DOLT virtuos senyor: encara que algun comport per a callar me falte, nom fall coneixença pera veure quem seria millor: estimarme del que poria callar, o del que poria hauer dit penedir me; y ab tot que axi you conega, encara que mirant de la veritat tinga clara coneixença, segueixch la openio, y fent lo contrari nunca sens reprehensio reste, e si erre per ignorancia, ab vergonya pagant, ho acabale. Es veritat quen la present obra tant carrech no reporte, puix en ella mes per necessitat de obehir que ab voluntat descriure he volgut posarme; perque fuy pregat per vostra merce degues fer alguna obra del estil de vna oracio que hauia trames a la senyora dona Marina Manuel, la qual li semblaua seria menys mal que lo que yo hauia ja escrit en altre tractat que de mi tenia. Y per que sos manaments complidament tinguessen effecte, delliberi ferla, hauent per millor errar en* lo dir [a² r.]
quen la desobediencia, delliberant dendreçarla a vostra merce per que li fos com a senyor la sua fauor prestada, y com a discret atengues la sua esmena. Ab tot que ans de determinarme dubtaua, car vis-

Digitized by Google

ta vostra singular discrecio temia, y mirada vostra noble virtut en doble animo augmentaua, y trobant en la hu temor y en laltre la seguretat que cercaua, he triat a la fi lo mes damnos pera ma vergonya, y lo mes profitos per al que fer deuia. E si en lo que ara escriuint ordene tornare algunes rahons quen altres coses haja escrits, de reprehensio nom escuse: del que suplique vostra merce vulla escusarme, que hauent ja de la qualitat desta obra alra hordenada, no sera marauella que la memoria falte; e si tal se troba, per cert mes culpa tendra en ella loblit que la voluntat mia. Per hon, senyor, considerant les coses quen lo que scrich trobarse poden, yo delliberaua ya cessar de metres y prosa per delliurar desser ma ignorancia jutgada y lesperit meu de treballs quiti y quant mes pense posar ho en effecte, tant me occorren mes coses pera no poder complir la. Pero suplique vostra merce, ans que la mia falta nom condamne, vulla jutjar la voluntat mia, perque no segons la mia raho, mas segons mon desig, remuneracio puga rebre * (L. 2).

[*a*² *v.*]

[*a*³ *r.*]

* [II] Comença la obra

VENINT lany passat, apres desser feta la guerra, para passar ab repos en la mia posada la fatiga quel enugos yuern generalment comunica, e passant, vna matinada que ja lo sol volia illuminar la terra, per vns fondes y escurs valls quen la Serra Morena fer sacostumen, viu per vna espessa arboreda de roures exirme al encontre del cami que feya, vn caualler cubert de cabells, saluatge axi de feroce presencia com despantable vista, portant en la ma esquerra vn scut de fort acer, y en la dreta vna ymatge dalabaust esculpida en figura de don-

Digitized by Google

(L. 2)

zella, de axi bella forma y gentilea, que la vista affalagant torbaua. Exien della diuersos raigs de foch ab los quals tenia ences lo cors de vn home quel

Digitized by Google

caualler apres dell forçadament portaua. Lo qual ab vn doloros sospir, ades ades pronunciant, dolorosament deya: « En ma fe tot se comporta. » Lo qual, essent prop de mi, dixme ab mortal y dolorosangustia: « O caualler, qui per estos deserts boscatges » tan solitari camines: prechte quem segueixques, y » seguint, en tan gran necessitat me ajudes. » E yo que en aquella hora tenia mes causa de temor que raho pera respondre, regirant en lo meu cor moltes consideracions y diuerses, posats los vlls en visio tan estranya, pensaua que dexar lo cami que [a 3 v.] feya*gran desuario seria, y no fer los prechs del que tanta pena sintia, inhumanidat me semblaua, y seguirlo sens perill no podia, y en dexarlo, poch animo senyalaria. De manera que ab tan gran torba no sabia triar lo que mes satisfeya. Pero hauent deixat lespant en algun asossech lalteracio mia, tengui conexença que era mes obligad a la virtud que a la vida; y ab lo empachament que tenia per lo que hauia dubtat, segui la via de aquell que de mi volgue ajudarse. Y fort caminant, sens tarda atengui a ell y al que la sua força le causaua; e axi seguim los tres per moltes parts no menys treballoses de caminar que de plaer y de gent solitaries; y com les pregaries del forçat fossen causa de yo seguirlo, falliame tot laparell pera cometre aquel quel portaua, y pera pregarlo mancauen me obligacions pera poder dell alguna cosa merexer, de manera que lo consell ques lo millor, me fallia; y apres quel pensament hague moltes delliberacions pensades, prengui per millor posar lo en alguna pratica, per que ell responent me, pogues yo fermament determenar li; y ab tal preposit lo pregui me digues qui era. Lo qual feu principi a tal resposta: « Caualler, segons » la natural condicio mia, nenguna resposta volgue-

Digitized by Google

» ra donarte, perque el meu offici es mes pera exe-
105 » cutar mal que pera be respondre. Pero com tos-
» temps me sia criat entre*homens de bona criança, [a 4 r.]
» vsare ab tu de la gentilesa y pratica quentre ells
» he apresa, y no del que lo meu propi natural
» me inclina. Pero, puix de saber ho tan gran ansia
110 » reportes, yo so en la Casa d Amor principal offi-
» cial, nomenat Desig, qui ab la fortalea daquest
» meu escut les sperances deffense, y ab la gentilesa
» desta ymatge causant les afficions, ab elles creme
» les vides, com pots veure en aquest presoner que
115 » al Carcer d Amor porte, hon ab sola mort liberat
» espera.» Quant totes estes coses lo turmentador
caualler dient me parlaua, muntauem vna tan alta
serra, que a mes anar la forçam deffallia, y ja que ab
molt treball al pus alt de aquella arribauem, la sua
120 resposta acabaua. E yo començant a regraciarli la
merce que hauia rebuda, subitament de ma presen-
cia lo viu despareger; y com en lo temps que la
nit començaua fos tal efecte, no pogui pendre lo
tino pera poder guiar me; y com lascuredat y poca
125 conexença que de la terra tenia me fossen contra-
ris, delliberi no mudar me daquell loch hon estaua.
E començant a maldir ma ventura, desesperant
de tota sperança, esperaua alli la perdua mia. Alli
enmig de les tribulacions mies nunca lo fet me po-
130 gue desplaure; perque millor cosa es perdre obrant
virtut, que guanyant dexar de fer la; y axi estigui
tota la nit tan escura en tristes contemplacions y
treballoses, * e quant ja la llum del sol la terra illu- [a 4 v.]
minant descubria, viu prop de mi, en lo mes alt de
135 la serra, vna torre de tan gran altura, quem semblaua
fins al cel aplegaua. Era axi artificiosament fabri-
cada, que de la sua gran estranyedat comenci mara-
uellarme, y posat al peu de aquella, encara quel temps

Digitized by Google

se me offeria mes pera tembre que pera ordenadament escriure, miri la nouitad del lauor de tan alt edifici. Era lo fonament sobre questaua fundada, vna pedra naturalment tan fort y tan clara, qual altra semblant james haia vista, sobre la qual quatre pilars de marbre morat, molt gentils de mirar, de tan alta forma recolzauen, que era vn spant veure com sostenir se podien. Estaua damunt ells vna torre de tres esquenes lauorada, la pus fort que per enteniment domens contemplar se puga. Tenia en lo alt de cada vna esquena, de metall vna ymatge de nostra humana fechura; cascuna de sa color pintada — la vna de color de leonad, laltra de negre y laltra de color de pardillo, — se mostrauen tenint en les mans vna cadena que ab molta força estrenyien. Estaua en lo pus alt de la torre vn capitell sobrel qual vn aguila capdal reposaua ab lo bech y ales plenes duna resplandent claredad de raigs luminosos que per dins de la torre a ella muntauen; hoya dos vetles que nunca de vetlar vn sol punt se dexauen. Yo, que de veure tals coses justament me marauellaua, ni sa-
[$a^5 r.$] bia que pensar * (L. 1) * delles ni de mi mateix dis- [$a^5 v.$]
pondre; y estant dins mi en gran confusio y dubtes, viu quen los mateixos marbres se tenia vna scala que a la porta de la torre aplegaua, la qual tenia tan escura la entrada, que la sua exida a ningun home semblaua possible. Pero, ja del tot deliberat, estimant mes perdrem per muntar que per aturar saluarme, y forçada del tot ma fortuna, comenci pujarla, y a tres passes de la scala trobi vna porta de ferro, del que, mes lo tento de les mans que la lum dels vlls, segons les tenebres en quem veya se certificaua. Ates a la porta, trobi vn porter en guarda sua, al qual, hauent demanant licencia pera entrar, respos que era content, pero que primer dexar les armes

Digitized by Google

me conuenia; y com segons costum dels que camin-
175 nen li donas les armes que portaua, dixme: « Amich,
» be mostres saber poch de la vsança desta casa.
» Les armes quet demane y es forçat quem deixes
» son aquelles ab que lo cor de tristor sacostuma
» deffendre, axi com descans, sperança y conten-
180 » tament, com ab tals condicions negu haja pogut
» alegrar se del que demanes: » E axi, sabuda sa in-
te[n]cio, sens detenir me en lançar juhis sobre tan
noua demanda, respongui que li donaua seguretat
que sens aquelles armes venia. E com fos cert de la
185 seguretat mia, obri la porta, y ab molt treball aple-
gui al mes alt de la torre, hon trobi vn altre vetla-
dor quim * feu les mateixes demandes de la primera [a 6 r.]
guarda, y hauent sabut de mi lo quel altre ja sabia,
dentrar me dona licencia, y aplegat al aposenta-
190 ment de tan bella casa, viu estar en mig vna cadira
de foch encesa, en que estaua assegut aquell les pre-
garies del qual de ma perdicio foren causa. Pero com
alli ab la torba se aturas la vista, *entenien* [entenia]
mes en mirar marauelles que ab la lengua *fes* [fer]
195 noues y diuerses demandes; y com los vlls algun
spay no tinguessen, viu que les tres cadenes de les
ymatges quen lo pus alt de la torre stauen, tenien
ligat aquell trist que tostemps sens may acabar se
cremaua. Seruien lo tristament plorant dos crudelis-
200 simes dones, que ornant lo, ab crueldad li posauen
vna corona de tan agudes puntes de ferro, que fins
al ceruell sens pietat li passauen. Venia diuerses ve-
gades vn negre vestit de groch a tirar li vna visarma,
y viu que li rebia los golps en vn scut, que subita-
205 ment exint li del cap, fins als peus lo cobria. Posa-
uan li pera son mengar, tres molt diligents seruidors,
vna taula tota negra, en la qual, ab greu sentiment
a mengar li donauan. E girant los vlls al vn costat

Digitized by Google

de la taula, viu vn vell asegut en vna cadira, recol-
zant lo cap sobre la ma dreta a manera de home de 210
moltes ansies. Y neguna destes coses haguera po-

(L. 3)

[*a* 6 *v.*] gut veure, segons la scuredat de la terre, * sino per
vna clara resplendor que exint del cor del preso-
ner lo illuminaua. Lo qual, en veurem marauellar de

Digitized by Google

215 coses de tan alts mysteris, vent com estaua en temps de poder pagarme ab la sua paraula lo poch quem deuia, per algun tant alegrarme, mesclant les discretes rahons ab les lagremes piadoses, començа en tal forma pa[r]lar me:

220 [III] **Lo presoner al auctor**

VOLGUERA alguna part del cor tenir de sentiment quiti, pera poder dolrrem de tu, segons deuria y requir lo tan gran merexer; pero ja veus tu quen les tribulacions que passe no tinch poder de sentir
225 altre mal sino esta mia pena. Prech te per satisfacio vulles pendre, no lo que yo fas, mas lo que fer desige. Yo he causat ta venguda: lo que has vist portar presoner yo so, y ab la tribulacio que passes nom has pogut conexer. Torna en tu lo teu repo-
230 sat tento; asossega lo juhi, per que stigues atent al que vull rahonarte. Per remeyarme es estada la tua venguda, y la mia paraula sera pera consolar te, posat cas que yo tant ignore. Vull dirte qui so, y dels misteris que veus informarte; desta mia preso vull
235 que sentes la causa, y pregarte, siu tendras per be, quem delliures. Sapies que yo so Leriano, fill del duch Guersio, que Deu perdone, y de la duquesa Coleria. Es lo meu natural aquest regne * (L. 3) de [a 7 r.]
Macedonia, hon de present te trobes, y ha ordenat
240 ma ventura que de Laureola, filla del Rey [Gaulo,] que ara regna, degues enamorar me, lo que ans fugir que cercar deuia. Pero com los primers mouiments en los homens escusar nos puguen, en * loch [a 7 v.]
de desuiar los ab la raho, ab la voluntat volgui
245 confermar los, y axi vençut damor, ham portat en esta sua casa, nomenada Carcer d Amor; hon com aquell que nunca perdona, vent les veles de mon

Digitized by Google

desig desplegades, ham posat en lestat en quem trobes. Y perque mes tot lo que has vist y lo seu fonament pugues escriure, sapies que aquella pedra sobre la qual esta la preso fundada, es la fe mia, que per be de son mal ha delliberat comportar la dolor de la sua pena. Los quatre pilars hon ella sasenta son l Enteniment, Raho, Memoria y la Voluntat mia, als quals mana Amor, dauant sa presencia, ans de sentenciar me, compareguessen; y per fer de mi justament justicia, demana a cascu per si, si consentien pendrem, perque si algu dells y contrastaua me faria de pena delliure. Al qual tots en tal forma respongueren. E dix l Enteniment: « Yo con- » sent lo mal de la pena per lo be de la causa, per » hon es lo meu vot ques prenga. » Diu la Raho: « Yo » no sols so content lo prenguen, mas encara orde- » ne que muyra, que segons per qui ha de morir, » millor li sera mort venturosa que desesperada » vida. » Segueix la Memoria, dient: « Puix l Enteni- » ment y la Raho consenten que sens morir no » puga ser delliure, yo promet de nunca oblidar. » Respon la Voluntat: « Puix axi es, yo vull ser la clau » de la sua preso, y tostemps amar determene. » Hoint donchs Amor que quim hauia [de] saluar me condemna, dona, com a just jutge, contra mi esta [a⁸ r.] cruel sentencia. Les tres ymatges quen * lo pus alt de la torre cubertes cascuna de sa color has vistes — de leonat, de negre y de pardillo — la vna Tristor, laltra Congoixa y laltra Treballs, signifiquen. Les cadenes que tenen en les mans son les sues forces, ab les quals tenen ligat lo cor, per que ningun repos o descans puga rebre. La gran claror quen lo bech y ales de laguila has vist resplandia, es lo meu pensament, del qual hix vna lum tan clara, que basta illuminar les tenebres desta preso tenebrosa; y

Digitized by Google

es tanta la sua força, que per atenyer a laguila negun impediment la spessura del mur li causa; de
285 manera que van ell y ella en vna companya, perque son les dos coses que mes alt pugar acostumen; de la qual cosa, la mia preso en la major altura de la terra esta posada. Les dos vetles que tan solicitament guarden, son Desuentura y Desamor: portan
290 tals auisos per que neguna esperança a mi puga entrar a remeyar me. La scala per hon est pujat, es la engustia per hon munti hon aram trobes. Lo primer porter quet ixque a rèbre, es Desig, lo qual a totes tristors obre la porta, y per ço volgue dirte
295 que les armes de plaer dexasses, si per cas les portaues. Laltre que has trobat en la torre, es aquell Turment que aci ha volgut portar me, lo qual segueix la condicio del primer en lofici que administra. La cadira de foch hon me veus seure, es la justa afficio
300 mia, les quals flames tostemps en les mies entramenes cremen. Les dos dones que tan cruelment corona de martiri—com veus—me donen, la vna se nomena Ansia, laltra Passio, y satisfan a la fe mia ab lo guardo present. Lo vell que tan carregat de pensa-
305 ments assegut se representa, es lo*greu Pensament, [*a* 8 *v.*]
que junt ab los altres mals menaza a la vida. Lo negre vestid de groch que tant leuar me la vida treballa, Desesperacio se nomena. Lescut quem hix del cap ab que dels seus golps me deffense, es lo meu
310 juhi, lo qual, vent que ab desesperacio vaig a matar me, me diu que nou faça, perque, vist lo que mereix Laureola, ans dech desijar larga vida per comportar, que la mort per acabar la. La taula negra que per al mengar me posen, es la fermetat ab
315 que menge, pense y dorm, en la qual tostems estan les tristes viandes de les contemplacions mies. Los tres seruidos que tan solicitament me serueixen son:

Digitized by Google

Mal, Pena y Dolor: lo hu porta la Cuyta ab que menge, laltre porta la Desesperacio ab que ve la vianda, y laltre porta Tribulacio, y ab ella porta 320 laygua del cor als vlls, dels vlls a la boca, per que bega. Sit sembla estich ben seruit, sies tu mateix jutge; si he mester remey, jau mires: molt te suplich, dolent te de mi, puix aci est, quel me cerques. Not pregue altre be, sino que sapia de tu, Laureola, en 325 quina maneram trobes. E si, peruentura, volras daço escusar te perquem veus en temps quem fall sentimens per agrairto, not escuses, que major virtut es rembrels atribulats, que sostenir los que ricament viuen. Axi sien les obres tues, que ni tu de tu 330 pugues clamarte per lo que no has fet, ni yo per lo
[*b* 1 *r.*] que fer pories. *

[IV] Resposta del auctor a Leriano

En les tues paraules, senyor, has mostrat que ha pogut Amor ta libertat y no la tua virtut pen- 335 dre, y mostras perque, segons veig, mes de morir que de parlar es la tua gana, y per prouehir a ma fati-
[*b* 1 *v.*] ga, jutjant per los tre(L. 3)*balls passats, forcist la voluntat tua, y per la cuyta, que en cert yo tendria de poca sperança de viure. Pero, com a desijos de 340 remey, has causat la perdicio mia, y com a perfet de juhi, has la remeyada. Mas es cert que no he hagut menys plaer de hoir te, que dolor de veuret, perque en la presona mostres la pena, y en les rahons la bondat tua. Tostemps en la pijor fortuna 345 socorren los virtuosos, com tu has fet en mi ara, que vistes les coses desta preso tua, de la mia saluacio dubtaua, creent mes per art diabolica, que per enamorada condicio esser fetes. Regraciet, senyor, lo compte que has volgut donar me, y reste alegre 350

Digitized by Google

de saber qui eres. Lo treball per tu rebut, per ben esmerçat lo judique. La moralitat ma plagut saber de totes estes figures, encara que moltes vegades les haja vistes; mas com no les puga veure sino lo cor
355 catiu denamorada pena, quant tal lo tenia, conexia les, y ara questaua libert, aquelles dubtaua. Manes me, senyor, que notifique a Laureola la manera en quet trobe, per la qual cosa grans inconuinents occorre. ¿Quina forma pora dar vn home de nacio
360 estranya en negociacio tan alta? No sols hi es aquest dubte; mas encara molts altres: la ignorancia del meu ingeni, la diferencia de la lengua, la gran singularitat de Laureola y la grauitat del negoci. De manera que no trobe negun aparell sino
365 sols en la voluntat mia, la qual, tots los dits inconuenients vencent, auança: que pera ton seruir la tinch ja tan promesa, com si desque * naxqui en mi [*b*² *r*.] haguesses tengut senyoria. Yo so content fer de grat lo quem manes; placia Deu que axi porte com
370 tinch desig la ventura, perque lo teu deliber sia testimoni de ma diligencia. Tan gran es laffeccio quet porte, y tant me ha obligat a amar te la tua noblea, que hauria lo teu remey per remuneracio de mos treballs. En lo entretant deus temprar lo teu
375 sentiment ab la mia sperança, perque si algun be pera tu portare quant torne, tingues alguna part viua ab que pugues sentir lo.

[V] Lo actor

En hauer acabat de respondre a Leriano de la
380 manera damunt dita, volgui informacio del cami de Suria, hon lo Rey de Macedonia lo seu real asento tenia, la qual miga jornada de la preso don parti distaua; y posat en obra lo meu viatge,

Digitized by Google

aplegui a la cort y palacio, apres dauer hagut posada, per veure lestil y tracte de la gent cortesana, y 385
pera mirar la forma del aposentament, y saber hon hauia menester anar o estar o aguardar per al negoci que voli[a] empendre. Y aço continuadament fiu alguns dies, per millor apendre lo que mes me conuenia, y quant mes en la forma que hauia tenir 390
mestudiaua, menys disposicio veya per al que desijaua; y cercades totes les maneres que aprofitar me hauien, hagui per millor, comunicarme ab alguns cortesans principals quey eren. Y com generalment entre aquells la bona criança trobar sacostuma, me 395
tractaren donant me tant lloch, quen poch temps
[*b*² *v.*] fuy entre ells tan estimat, com si yo fos natural * de la terra, de forma que atengui clarament noticia de les dames, per hon fuy ab ma industria conegut apoch apoch de Laureola; y de mi hauent ja mani- 400
festa noticia, per mes participar ab ella contaua li d Espanya les coses marauelloses, ab les quals ella molt folgaua. Y vent que ja com a seruidor me tractaua, semblauam que li poria dir lo que volria; y vn jorn, trobant la sola, apartada de les dames en 405
vna sala, posat de genolls en terra, lo ques segueix ab semblants paraules pogui rahonarli:

[VI] Lo auctor a Laureola

Nols esta menys be lo perdonar, quant son deseruits, als poderosos, que als flachs, quant 410
son injuriats, la vengança, perque los vns sesmenen per honra y los altres per virtut perdonen. La qual cosa, si als grans homens es deguda, mes y molt mes a les generoses dones, que tenen lo cor real de sa naxença y la pietat natural de condicio propia. 415
Aço, senyora, dich perque, per lo que vull rahonar

Digitized by Google

te, he trobat en la tua grandesa animo, la qual sens magnificencia es impossible tingues. Es ver que ans quem determenas dubtaua, pero a la fi de mos dub-
420 tes he tengut per millor, si inhumanament volgues-

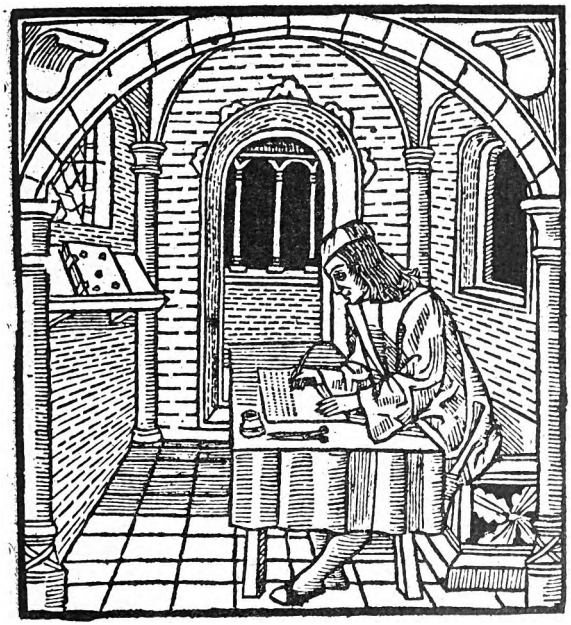

(L. 4)

ses tractar me, passar pena per dir to, que per callar comportar la. Sapies, senyora, que vn jorn, caminant per vns aspres deserts, viu que per manament d Amor * (L. 4) portauen pres a Leriano, fill [*b* 3 *r.*]
425 del duch Guersio, lo qual, en tanta necessitat, me

Digitized by Google

prega volgues ajudar li. Per la qual raho dexi lo cami del meu repos, per pendre aquel que tant treball senyalaua; y apres dauer largament ab ell
[*b* 3 *v.*] caminat, viu lo * metre en vna escura preso, dolça pera la voluntat sua y molt amarga pera sa vida, 430 hon tots los mals del mon comporta: dolor lo turmenta, passions lo persegueixen, desesperaciol destroheix, mort lo menaça, pena lexicuta, pensament lo desuella, desig latribula, tristor lo condamna, fe nol salua. Sabi dell que de tot aço tu, senyora, 435 est la causa; jutgi, segons lo viu, major dolor lo que en lo sentiment callaua, que lo que ab lagremes descobria; y vista la tua presencia, trobe esser iusta la pena. Ab sospirs que les entramenes li rompien, me prega lo seu mal volgues notificar te: les prega- 440 ries sues foren de molt turmentat, y de compassio ma obediencia; en lo sentiment seu te jutgi per cruel, y en lo mirar te veig piadosa, la qual cosa va per raho que de la tua gentilea se creu la hu y de ta condicio sespera laltre. Si la pena que ab lo 445 merexer li causes, ab la pietat li remeyes, seras entre les dones la mes loada de quantes en lo mon han pres naxença. Contempla y mira quant es millor esser loada per voler rembre, que no culpada per homeyera. Mira la obligacio que tens a Leria- 450 no, que sa passio te fa seruici: donchs remeyar lo te dona causa de poder fer lo que Deu acostuma, per que no es de menys estima lo crear que lo rembre. E axi faras tu tant, estaluiant lo de mort, com Deu en darli la vida. No se quina scusa pendras en no 455 remeyar lo, si no creus que matar es cosa virtuosa.
[*b* 4 *r.*] Not suplica altre * be li atorgues, sino que del seu mal te dolgues; que neguna cosa quet fos greu not demanaria, que per millor haura lo seu penar, que a tu esser causa de pena. Si per lo que se dir lo meu 460

Digitized by Google

atreuiment me condamna, la sua dolor del quem tramet me perdona, lo qual es tan gran, que negun mal me pora venir que siguale ab lo que ell me causa. Suplich te sia la tua resposta, a la virtut que
465 tens, conforme, y no a la fellonia que mostres, per que sies loada, e yo bon misatger, y lo catiu Leriano delliure.

[VII] Resposta de Laureola

Axi com son estades les tues rahons de dir te-
470 meroses, axi son greus de perdonarles. E axi com est d Espanya fosses natural de Macedonia, lo teu rahonament y vida en vn dia acabara; per hon no rebras, per esser estrany, la pena que merexies, y no menys per la pietat quen mi has iutgada, en-
475 cara quen tals coses sia tan deguda la justicia com la clemencia, la qual poria causar dos bens, en tu ser exicutada: la hu que altres escarmentaria, laltre que les dones de alt linatge serien, segons merexen, temudes y estimades. Pero si lo animo demana cas-
480 tich, mansuetut consent quet perdone, lo que de tot dret se desuia; perque no sols deuies morir per lo atreuiment, mas per la offensa quen la mia bondat has feta, en la qui has posat dubte. Perque si a noticia * (L. 5) dalguns lo quem has dit venia, mes [*b* 4 *v.*]
485 creurien que e estat per la disposicio quen mi has trobada que per la pena quen Leriano has vista, la qual cosa ab raho axi deu esser pensada, vent esser tan justa cosa, quel meu gran merexer, temor, com lo seu mal animo, te hagues causada. Si mes procu-
490 rar sa libertat delliberes, cercant remey pera ell trobaras infinits * perills per a tu; y auise te, encara [*b* 5 *r.*] que esta nasio te sia estranya, que seras natural en la sepultura; y per que en detenirme en tan fera

Digitized by Google

pratica offench la mia lengua, no dich mes, car per que sapies lo que has mester, lo ques dit te basta; 495 y sit resta alguna sperança pera quet parle, en tal cas sera de poch viure, si mes penses vsar de lambaixada.

[VIII] Lo auctor

ENCARA que Laureola fos breu en lo seu respon- 500 dre, fon larga en lenuig, que li impedia la lengua; y despedit della, entri en pensament de coses diuerses que greument me turmentauen. Pensaua quant luny estaua d Espanya. Recordauam de la gran tarda que feya, portant me a memoria la dolor 505 de Leriano; desconfiaua de la salut sua; e vist que no podia complir lo quem dispongui a fer, sens lo perill meu o libertat sua, delliberi de seguir mon preposit fins a finar la vida *a* [o] portar a Leriano bona sperança; y ab aquest delliber torni altre jorn a pa- 510 lacio per veure quina cara a Laureola trobaria. La qual, en veurem, tractam sens fer mudança com lo primer dia, de la qual seguretat prengui diuerses sospites. Pensaua siu feya per no esquiuarme, no hauent per mal que tornas a la raho començada. Creya 515 que desimulaua per tornar al proposit, pera pendre del meu atreuiment esmena; de manera que no sabia a qual de mos pensaments pogues donar fe. A fi, [*b* 5 *v.*] que passat aquell y molts altres * dies, trobaua en les sues demostracions mes causes per atreuir me, 520 que raho pera tembre; y ab aquest credit esperi temps rahonable, e fiu li altre rahonament, ab demostracions de temor — y neguna cosa recelaua — perque ab tals presones, menejant tals coses, la torbacio es necessaria, car en tals parts la expedi- 525 cio es aguda per desestima, y par que nos guarda

Digitized by Google

ni sestima lauctoritat de qui escolta ab la poca vergonya de qui rahona; y, per saluar me desta erra, parli ab ella, no segons desempachat, mas segons
530 la temor en questaua. Finalment li digui tot lo que en remey de Lerianom semblaua, y fon la sua resposta de la forma de la primera, saluo que hague en ella menys fellonia; y com encara que les sues paraules no fossen menys esquiues per hauer de
535 callar, en les sues demostracions trobaua licencia pera mes dir atreuir me. Totes les voltes que tenia loch, la suplicaua se dolgues de Leriano, y cascuna que loy deya, que foren diuerses, trobaua aspre lo que responia, y sens aspredat lo que mostraua; y
540 com estigues apercebit en tot lo que profit sesperaua, miraua en ella algunes coses en que lo cor enamorat se pot conexer; quant estaua sola, veya la pensatiua; estant acompanyada, no molt alegra. Era li la companyia aborrible y la soledad agrada-
545 ble. Algunes voltes, per fugir de plaers, que staua mal se clamaua. Quant la veyen, tenir algun mal fengia; quant la deixauen, dolorosament*sospiraua. [b^6 r.] Si Leriano en sa presencias nomenaua, en lo que deya desuariaua. Tornauas vermella, apres groga;
550 tornauas la sua veu rugallosa, secauas la boca. Per molt que volgues cobrir ses mudances, forçaua la passio piadosa a la disimulacio discreta: dich piadosa perque sens dubte, segons lo que apres mostraua, ella mes de pietat que de amor estes altera-
555 cions prenia. Pero com yo altra cosa pensaua, vent tals senyals en ella, tenia en ma expedicio alguna sperança, y partim ab tal pensament pera Leriano. Y apres que del passat larga relacio li hagui feta, digui li que sesforças a scriure, proferint me a dar
560 li la letra a Laureola; y ab tot que el stigues mes pera fer memorial de sos bens que letra de sa pas-

Digitized by Google

sio enamorada, escrigue la; les rahons de la qual, eren estes:

[IX] Letra de Leriano a Laureola

Si tingues tal raho per escriure, com per amar 565
te, sens temor me atriuiria. Mas pensant quescrich per a tu, perdent se lo sentiment, lo seny se va a perdre, y per esta causa ans de començar he tengut en mi grand confusio. La fe deya que gosas y la tua grandesa que degues tembre. En la hu tro- 570
baua sperança, y per laltre desesperaua, y a la fi en aço volgui acordar me. Mas, guay de mil que tan prest he començat a dolrem y he tardat clamarme,
[*b* 6 *v.*] * (L. 6) perque a tal temps so vengut, que si alguna mercet merexia, noy ha en mi cosa viua pera sentir 575
la, sino sols la fe mia. Lo cor esta sens força, lanima sens poder yl juhi sens memoria. Pero sim vol-
[*b* 7 *r.*] guesses fer tan gran merce que[t] plagues a les * mies rahons respondre, la fe ab tal be poria bastar pera restituhir les altres parts que has destruhides. 580
Yom culpe en demanar te guardo sens hauer te fet seruicis. Encara que, si prens en compte del seruir lo penar, per molt quem pagues tostemps pensare quem restes deutora. Poras dir com he pensat escriuret: not marauelles, que la tua gran gentilea ha 585
causat la affeccio, y la affeccio lo desig, y lo desig la pena, y la pena latreuiment; y per queu he fet te sembla dega merexer mort, mana que lam donen, que molt millor es morir per causa tua, que viure sens la tua esperança; y parlant te veritat, la mort, 590
sens que tu lam donasses, yo mateix lam pendria, per trobar en ella la libertat quen la vida cerque, si tu no restasses diffamada per matadora; donchs fos malauenturat lo remey que a mi delliuras de pena y

Digitized by Google

595 a tu causas culpa. Per leuar tals inconuenients, te suplique faces ta letra de mos mals lo guardo, quencara que nom mate per lo que a tu toca, no pore viure per lo que comporte, y tostemps restaras condemnada. Si volras ferme algun be, nou tardes, sino
600 pora ser que tingues temps pera penedir te, y no loch de remeyar me.

[X] Lo actor

ENCARA que Leriano, segons lo seu agreugat sentiment, se volgues mes estendre, vsant de
605 la discrecio y no de la *pena, no volgue mes larga- [*b* 7 *v.*]
ment escriure, perque bastaua lo que hauia dit pera notificar lo seu mal a Laureola; que quant deuen allargarse les letres es quant se creu quey ha tal voluntat pera legirles qui les reb, com per escriure les
610 qui les envia; y [per]que de tal presumpcio ell estaua delliure, nos volgue en sa letra mes largament estendre, la qual, apres de acabada, prengui ab tan gran tristor de veure les lagremes ab que Leriano lam daua, que pogui mes sentir que reci-
615 tarla; y despedit dell pera Laureola, y aplegat hon estaua, trobi disposicio pera parlar li; y ans de dar li la letra li digui tals paraules:

[XI] Lo auctor a Laureola

ANS que de mi alguna cosa escoltes, te suplique
620 prengues daquell teu catiu la pena, per descarrech de la importunitat mia. Que hon seuulla quem trobe tostemps he acostumat seruir ans que importunar. En la veritat, senyora, Leriano te maior sentiment del enuig que tu passes, que de la passio
625 quell comporta, y aquest te per major mal quen lo

Digitized by Google

seu mal pot esser, de la qual cosa volria escusarse. Pero sa voluntat si per no enugarte comportar desiga, lanima sua, per no comportar, volrria clamarse. La hu li diu que calle, laltrel fa cridar, y con-

(L. 5)

fiant en la tua virtut, forçat de dolor, vol posar sos 630
mals en ta presencia, crehent, encara que per vna
[*b* 8 *r.*] part te sia *passat* [pesat], * (L. 5) que per altra te

Digitized by Google

causara compassio. Mira per quantes coses te mereix guardo: per oblidar sa dolor desiga la mort; per que nos diga que tu las consentida, desiga la vida; per que tu la causes, nomena benauenturada la sua pena; per no sentir la, desiga lo juhi perdre; per loar ta gentilea, volria tenir los * estranys y lo [*b* 8 *v*.] seu en companyia. Mira quant li restes obligada, que sestima de qui vol destruhir lo, te lo seu recort per be, y es occasio de tot son mal, si peruentura, essent yo tan desuenturat, per ma intercessio pert lo que mereix per fe. Suplich te prengues vna letra sua, y si volras legir la, a ell faras merce per lo que ha comportat, y a tu culparas per lo que has volgut causar li, vent clarament lo mal que li resta en les paraulas quet enuia, les quals, encara que la boca les diga, la dolor les hordena. Axit done Deu tan gran part del cel com mereixes de la terra; que la prengues e li respongas, y ab sola esta merce lo poras rembre. Ab ella esforçaras ta flaquea, ab ella aflaquiras son turment, ab ella affauoriras sa fermetat, posar las en estament que no vulla mes be ni tema mes mal; y si aço [no] volras fer per qui deus, que es ell, ni per quiu suplica, que so yo, en ta virtut tinch esperança que, segons lacostumes, no sabras fer altra cosa.

[XII] Resposta de Laureola al auctor

En tantes estretures les tues porfidies me posen, que moltes voltes he dubtat qual cosa fare primer: desterrar a tu de la terra o a mi de ma fama, en dar*te loch de dir lo que desiges; y tinch [*c* 1 *r*.] delliberat no fer ho, la hu per compassio tua, perque si ta embaixada es mala, ta intencio es bona, puix en remey del quis clama la portes. Ni tanpoch

Digitized by Google

vull laltre de la mia estima, perquell no poria ser
delliure de pena, sens que yo de culpa fos condem-
nada. Si pogues remeyar lo seu mal sens escandeli-
zar ma honra, no ab menys afficio ab que mo de-
manes ho faria; mas tu ja tens coneixença quant les 700
dones deuen esser mes obligades a sa fama que a
la vida, la qual, en lo menys per raho del mes, ques
la bondad, deu esser estimada. Donchs sil viure de
Leriano ha desser ab la mort desta, jutga tu a qui
ab mes raho dech esser piadosa, a mi o a son mal, 705
y que aço totes les dones tenir deguen, en molt
mes manera les de real naixença, en les quals axi
possen los vlls totes les gents, que ans se veu en
elles la poca tacha, quen les baxes la gran legea.
Si ab la raho en les tues paraules te conformes, 710
¿com demanes cosa tan injusta? Molt me deus
agrahir com tant mos pensaments ab tu comuni-
que, la qual cosa fas perque si ta demanda menuga,
plau me ta condicio, y tinch plaer de mostrar te
ma escusacio ab justa causa, per saluar me de ca- 715
rrech. La letra que dius que prenga, fora be escusa-
[c¹ v.] da, perque no tenen * menys força mes deffenses
que confiança ses porfidies: perque tu la portes me
plau pendre la; resposta no la esperes, ni treballes
en demanar la, ni mes parlar en estes coses, perque 720
de ma fellonia not clames, axi com de comport te
glorieges. Per dos coses me culpe desser me tant
ab tu detenguda: la vna perque la calitat de la pra-
tica me deixa molt enugada, y laltra perque poras
pensar que parlant en ella repose, y creuras que de 725
Lerianom recorde; del que nom marauelle, que
com les paraules sien del cor verdadera ymatge,
yras content per lo que has jutgat, y portaras bona
sperança del que desiges. Donchs, per no esser
del teu pensament condemnada, si es cas que tal lo 730

Digitized by Google

tingues, te torne a requerir que sia esta la darrera volta que en aquest cas me parles, sino pora ser quet penides y que, cercant estranya salut, te manque remey pera la tua.

735 [XIII] **Lo auctor**

TANTA confusio les coses de Laureola me posauen, que quant mes la pensaua entendre, menys de sa voluntat sabia. Quant tenia major esperança, mes me desuiaua. Quant pensaua estar se-
740 gur, major recel me causaua. Los seus desuarios la conexença cegauen. En lo pendre de la letra volgue satisfer me, y en la fi de ses paraules me trague desperança. No sabia quin cami seguiria, ni en que * trobas esperança, y com a home sens con- [*c*² *r.*]
745 sell, parti para Leriano ab preposit de dar li alguna consolacio, entretant que cercaua lo millor medi que per al seu mal conuenia; y aplegat hon estaua, comenci tals paraules esplicar li:

[XIV] **Lo auctor a Leriano** (L. 3)* [*c*² *v.*]

750 PER lo desempachament que porte se pot coneixer que hon manca ventura diligencia no aprofita. Has acomanat a mi tos remeys, que tan contraria mes estada la ventura, quen les mies coses propies la desestime, perque nom pot ser en
755 esdeuenidor tan fauorable quem satisfaça lo que en lo passat mes estada enemiga, posat cas que en aço hagues pogut tenir bona escusa per ajudarte, perque, si yo era lo mensatger, teu eral negoci. Les coses que ab Laureola he passades, ni les pogui en-
760 tendre, ni se recitar les, perque son de condicio noua. Mil voltes he pensat venir a remeyar te y al-

Digitized by Google

tres tantes a dar te sepultura. Tots los senyals de vençuda voluntat he vist en ses parenceries, tots los desauorriments de dona sens amor he vist en ses paraules. Jutgant [la] malegraua, oynt la mentrestia. 765 A les voltes creya queu feya de *sabrida* [sabuda], y a les voltes de desamorada. Pero ab tot aço, creya la sua desamor, vent la mouible; perque quant amor pren, lo cor esta en ferma constancia, y mudable quant lo deixa delliure. Daltra part pensaua, segons 770 lo brau y esforçat cor de son pare, siu feya de temerosa. ¿Que diras, que la tua letra ha rebuda, y, presa, afrontam ab menaces de mort si mes del teu cas li parlaua? Mira quina cosa tan greu, o tals dos differencies en vn punt se mostren. Si largament 775 tot lo passat te recitaua, ans falliria temps pera rahonar que coses pera dir te. Suplich te que force [c³r.] lo teu sentiment lo que aflaqueix * la passio tua, que segons estas, mes que la consolacio has mester la sepultura. Si algun spay not dones, en memoria 780 de ta fe volras leixar los teus ossos, la qual cosa no deus fer, que pera satisfacio de tu mateix mes te conue la vida para comportar quel morir perque no penes. Aço dich perquet veig gloriegar de la pena, segons la dolor; gran corona es tua, ques 785 diga has tengut sforç pera comportar la. Los esforçats maior cor en les grans fortunes demostren. Neguna differencia entrels bons y mals hauria, sino fos la bondat temptada. Guarda que tot sateny ab largament viure. Espera en la tua fe quel preposit 790 de Laureola se pora mudar, y la tua fermetat no sera mouible. No vull dir te tot lo que per la tua consolacio porte, perque, segons tes lagremes, en loch de matar encench les tues ansies. Quant te semblara que yo fer puga, manau tu, que no tinch menys vo- 795 luntat de seruir ta presona, que de salut remeyar la dolor tua.

Digitized by Google

[XV] Resposta de Leriano

JA veus la dispusicio en que aram trobes, la priuacio del sentiment ja la coneixes, y la turbacio de ma lengua no la ignores; per hon not deus marauellar quen la mia resposta haja mes lagremes que concert, les quals, perque Laureola les trau del cor, son de ma voluntat dulça vianda. Les coses que has passat ab ella, puix tu que tens lo juhi libert no les entenes, ¿com les puch yo entendre, que per altra cosa nol tinch viu, sino pera loar sa gentilea, * y pera nomenar la mia fi benauenturada? Volria fossen aquestes les darreres paraules de ma vida, perque son en lahor sua. ¿Quin maior be pot ser en lo teu mal, que voler lo ella? Si fos tan benauenturat en lo guardo que mereixch, com en la pena que comporte ¿qui ab mi egualar se poria? Millor es a mi lo morir, pux de la mia mort es seruida, que viure, si de ma vida ha desser enugada. Lo que mes sentire quant muyra, sera saber que *senblen* [moren] los vlls que la veren y lo cor que la contemplada. Lo qual, segons qui es ella, de tota raho saparta. Aço dich perque veig que les sues obres, en loch de pocamor, augmenten en fe. Si en lo catiuat cor les consolacions fructificassen, la que tu has dada, bastara per esforçar me. Pero com les orelles dels apassionats tinguen de passio la tancadura, noy ha loch per hon les paraules de consolacio a lanima entren; y pera que, com dius, puga yo comportar lo meu mal, donam tu la força, e yo posar hi he la voluntat. Car les coses de la honra que presuposes, ab raho les conech, y ab ella mateixa les negue. Dich que les conech y aproue, si les ha de vsar home del meu pensament delliure; y dich quen mi

[c^3 *v.*]

Digitized by Google

mateix les negue, puix pense, encara que greu pena cerque, que he triat mort honorosa. Lo treball que per mi has volgut rebre y lo desig quet he conegut,

(L. 6)

me obliguen tostemps que sera menester, offerir per tu la vida: mas puix lo menys della me resta de vida, pren en satisfacio lo que puch y volria. Mol 835

Digitized by Google

te su*plique, puix sera esta la final bona obra que [$c^4 r.$]
poras fer per mi e yo rebre, que vulles portar a
Laureola noues en vna letra mia, ab que salegre,
840 perque della sapia com me despedeixch de procu-
rarli malenconia; la qual, ab lo sforç que la porta-
ras, vull començar en ta presencia, y seran estes les
rahons sues.

[XVI] Letra de Leriano a Laureola

845 Puix lo guardo dels meus afanys hauia desser
ma sepultura, ja so a temps pera rebrel. Y no
cregues que la mort me desplacia, car aquell es de
poch juhi que auorreix lo que la libertat atorga.
¿Mas que fare, que acabara ab mi lasperansa de
850 veuret? Greu cosa para sentir la, diras, com tan
prest, en vn any que ha, o poch menys, que so teu,
lo meu comport ha volgut fallir me. Not deus mara-
uellar, que la tua poca sperança y la mia molta pas-
sio poguessen bastar pera mes al comport leuar la
855 força. No haguera pogut pensar haguesses dad loch
a tal cosa, si tes obres no men certificassen. Tos-
temps he cregut forçara ta piadosa condicio a ta
voluntat importunada, com se vulla que si en aço
reb dan ma vida, la mia sort te la culpa. Espantem
860 com not dols de tu mateixa. Ma libertat te donada,
lo cor he volgut offerir te, neguna cosa ha volgut
ser mia, per esser del tot tua. ¿Donchs com te volra
seruir ni tenir amor lo qui sabra [que] les coses
* (L. 4) propies has destruhides? En cert, tu eres de [$c^4 v.$]
865 tu mateixa enemiga: si remeyar nom volias, per-
quem saluara yo deuies ho fer, per no esser tu ma-
teixa condemnada, y perque en la perdua mia
hagues algun benefici; desige quet pese della, pero
nou vull, si lo pesar te hauia de dar pena, que puix

Digitized by Google

[$c^5 r.$] * viuint no he pogut seruir te, no es raho que yo, 870
morint, algun enuig te cause. Los que al sol possen
la vista, quant mes lo miren mes se ceguen; y axi,
quant mes ta gentilea contemplo, mes lo sentiment
tinch cego. Açò dich perque dels [des]concerts es-
crits not marauelles. Pero es ver quen tal temps era 875
scusat tal descarrech, perque, segons reste, mes
estich en disposicio dacabar la vida, que fer les
rahons quites de culpa. Pero volria fos hordenat lo
que tu hauies de veure, perque lo teu saber en cosa
tan fora de sa condicio no occuparies. Si consents 880
que muyra per ques publique que fent homey has
pogut matar me, mal consell te dones, car sens spe-
riencia mia ho certificaua la gentilea tua. Siu tens
per be, per no esser merexedor de tes gracies, pen-
saua atenyer per fe lo que per poch mereixer podia 885
perdre; y ab aquest pensament exicuti lo que pen-
saua. Si per venturat plau, per semblar te que nos
poria remeyar sens ta offensa la dolor mia, nunca
pensi demanar te merce quet fos causa dalguna
culpa. ¿Com me hauia de profitar lo be que a tu 890
vingues mal? Solament per primer y darrer guardo
demani ta resposta. *Dexasses* [dexada] mes larga,
te suplique, puix acabes la vida, que honres la
mort, perque si ha algun be en lo loch hon van les
animes desesperades, no demanare altra cosa sino 895
sentiment pera sentir que has honrat los meus ossos,
[$c^5 v.$] per alegrar me del poch espay de tanta gloria. *

[XVII] Lo auctor

ACABANT Leriano la letra pera Laureola, sa-
tisferen los vlls per paraules ab moltes lagre- 900
mes, sens alguna cosa pronunciar la lengua en ma
partida; hauent aquella, segons quin lo dexaua, per

Digitized by Google

la darrera volta quel esperaua veure; y essent ya en lo cami daquest viatge, fiu vn sobrescrit en la letra, per que Laureola en seguretat daquell la volgues pendre. Y aplegant hon estaua, delliberi donar lay; la qual, creent esser daltra calitat, la volgue pendre y dins poch espay complidament legida: y com en tot lo temps que la legia nunca de la sua apartas ma vista, [viu] quen acabar de legir la, resta axi torbada com si algun mal de tanta mutacio fos causa. Y com la torbacio sua de mirar la mia no pogues escusarla, pera segurarme feu me, fora tot preposit, infinides demandes; y per delliurar se de la companyia quen temps semblant es perillosa, per que les publiques mudances los secrets pensaments no descobrissen, retragues, estant tota aquella nit sens parlarme de tal preposit. Y fent me cridar laltre jorn apres, hauent me dit quantes rahons bastauen pera descarregarse del consentiment quen la pena de Leriano daua, dixme quel tenia escrit, semblant li inhumanitat perdre per tan poch preu vn tal home; y per que ab lo plaher del que li hoya estaua torbat en lo que par*laua, no escrich la dolçor y honestat [c 6 r.] que hagui en son rahonament; qualseuol que lagues hoyda poguera conexer que hauia vsat poch aquel estudi: ya dempachada estaua encesa, ja de torbada se tornaua groga. Tenia tal alteracio y tal sens ale la paraula, com si per sentencia de mort, esperara. En tal manera la veu li tremolaua, que ab la discrecio a la temor forçar no podia; la mia resposta fon breu, per quel temps per allargarme loch nom atorgaua, y apres dauer li besat les mans prengui la sua letra, les rahons de la qual eren estes:

Digitized by Google

[XVIII] Letra de Laureola a Lerlano

La mort que tu, de molt turmentat esperaues, yo per culpada la merexia si en lo que faç ma 940
voluntat peccara; lo quen cert no es axi, que mes te scrich per rembre ta vida, [que] en satisfacio del teu desig. Mas, trista de mi, que aquest descarrech sols pera complir mi mateixa aprofita! Per que si daquest peccat fos acusada, no tinch altre testimoni 945
pera saluarme sino la intencio mia, y per esser part tan principal, lo seu dit nos pendria en compte; y ab aquesta por, he posat la ma en lo paper, y lo cor al cel, fent jutge de ma fi aquell a qui la veritat de les coses es manifesta. Totes les voltes quen respon- 950
dret dubte, es perque, segons aras mostra, no pories tu esser absolt sens la condemnacio mia. Que ab tot, que sols tu y lo portador de la mia letra sapiau
[$c^6 v.$] lo que he scrit, ¿que se yo en * (L. 6) los juhins que dareu sobre mi? Yo dich que fossen bons; sols la mia 955
sospita me damnifica. Prech te, quant ab la mia resposta en mig de tos plahes en mes vfana estigues, quet recordes de la fama de qui lat ha causada; y vull daço auisarte, perque semblants fauors desigen publicar se, tenint mes esguart a la victoria 960
[$c^7 r.$] dells que a la fama de quils * dona. Quant mestaria millor a mi esser tenguda per cruel, que damnificada per piadosa, tun tens coneixença, y per remeyar te he vsat lo contrari. Ja tens tu lo que desigaues e yo lo que temia. Prech te que mescles 965
ma letra en la tua fe, per que si es tan certa com confesses, no la perdes, ni de negu puga esser vista. Que si algu lo quet escrich veya, pensaria quet ame, y creuria que les rahons mies, ans per dissimulacio que per veritat eren dites; la qual cosa es 970

Digitized by Google

al reues, quen cert mes les dich, com te dit, ab intencio piadosa, que ab voluntat enamorada. Y perqueu creguesses me volria estendre, y per no posar te altra sospita acabe; y perque mes obres just
975 guardo rebessen, hauia de fer altre tant la vida.

[XIX] Lo auctor

REBUDA la letra de Laureola, delliberi partir pera Leriano; lo qual volgui fer ab companyia, pera portar ab mi qui a ell y a mi ajudas en la
980 gloria de ma embaixada. Y per animar los per auant, cridi los majors enemichs de nostre negoci, qui eren: Contentament, Sperança, Descans, Plaer, Alegria y Repos; y perque si les guardes de la preso de Leriano volguessen, per portar companyia, def-
985 fendrem la entrada, pensi de anar en orde de guerra; y ab tal pensament fiu lo cami, feta vna batalla de tota ma companyia. Y ates a vna altura * don la [c 7 v.] preso se podia veure, vent les guardes daquella la mia senya, que era de vert y vermell, en loch de
990 deffendres posas en tan gran fuyta, quel que mes fugia mes prop del perill creya esser. Y veen Leriano a hora impensada tal rebato, no sabent que era, posas a vna finestra de la torre, parlant veritat, mes ab flaquea desperit que ab sperança de socorro;
995 y vent me venir ab batalla de gent tan triada, del que era tingue conexença; y tant de poca força com del be tan sobtat que venia, perdut lo sentiment, caygue dins la casa en terra; pero yo que negun espay portaua, aplegant a la scala per hon muntar
1000 solia, lanci auant lo Descanç, lo qual dona estranya claror a la sua tenebra. Y pugat hon Leriano estaua, ell ja benauenturat, quant lo viu en manera mortal, pensi que anaua a bon temps pera plorar lo y tart

Digitized by Google

pera remeyar lo. Pero socorregue prestament Esperança, que alli la mes diligent anaua, y lançant li 1005
en la cara vna poca daygua, torna en son recort; y per mes esforçar lo, doni li la letra de Laureola; y en lo temps que la legia, tots los que ab mi portaua la sua salut procurauen: Alegria lo cor li alegraua, Descans li aconsolaua lanima, Sperança li giraual 1010
sentiment, Contentament li aclaria la vista, Repos li restituya la força, Plaher lenteniment li abiuaua; y en tal maneral tractaren, que quant hague acabat de legir lo que li hauia escrit Laureola, estaua tan sa com si neguna passio hagues sentida. Y vent 1015
[c 8 r.] * quanta libertat li hauia causat ma diligencia, lançauam los braços moltes voltes als muscles, prometent me si mateix, y tot lo que tenia semblaua poch preu, segons lo que mos serueys li merexien. De tal manera eren les sues offertes, que segons ell qui era 1020
y com deuia no sabia respondre; y apres quentre ell e mi grans coses foren passades, dellibera anar sen a la cort. Y ans que arribas a ella, estigue vns dies en vna sua villa pera referse de forces y atauios pera sa partida Y ventse ja en dispusicio de partir 1025
se, posau en effecte; y sabent en la cort com anaua, los grans senyors y cortesans hixqueren a rebrel. Mas com tingues aquelles cirimonies velles sabudes, mes vfana li daua la gloria secreta, que la honra publica; y axi fins a palacio lacompanyaren. Al 1030
besar de la ma de Laureola, passaren coses dignes desser escrites, especialment per ami quiu sabia. La hu sobraua turbacio, al altre faltaua color; ni ell sabia que deya, ni ella que responia: que tanta força tenen les passions enamorades, que tostemps por- 1035
ten lo seny y discrecio dauall la sua vandera, lo que alli per clara esperiencia he pogut veure. Y ab tot que de les sues mudances negu no hagues noticia,

Digitized by Google

per la poca sospita ques tenia de sa pendencia,
1040 Persi, fill del senyor de Gauia, mira en ells portant lo mateix pensament que Leriano tenia; y com les

(L. 7)

sospites celoses les coses secretes escodrinyen, tant miro dalli auant les paraules y senyals dell, * que [c 8 v.] dona credit al que sospitaua, y no solament dona fe

Digitized by Google

al que veya, que no era res, mas en lo que ymaginaua, que era lo tot; y ab aquest maluat pensament, sens mes consell ni delliberacio alguna, apartant se ab lo rey en vna part secreta, li afferma que Laureola y Leriano se amauen, y que totes nits se veyen com ell dormia, y que, per lo que deuia a son servey y a la honra, loy notificaua. Torbat lo rey de tan admirable cosa, estigue dubtos, pensatiu, sens prest determenar sa resposta; y hauent sobre aço dormit moltes vegades, tingueu per cert, creent, segons la virtut y abtoritat de Persi, que no li diria falsia. Pero ans de delliberar alguna cosa, volgue acordar lo que fer deuia; y posada Laureola en lo carcre, feu cridar a Persi dient li que, segons les sues leys, acusas de traycio a Leriano. De la qual cosa ana molt afrontat; mes com la calitat del negocil forçaua degues atorgar ho, respos al rey quel seu manament acceptaua, y que daua gracies a Deu que li portaua cas pera que fossen les sues mans de sa bondat testimoni. Y com semblants actes ab cartells en Macedonia fer sacostumen, y no en presencia del rey, enuia Persi vn cartell a Leriano, ab les seguents paraules:

[XX] Cartell de Persi a Leriano

[*d*¹ *r.*] Puix de virtuoses obres proceheix loable fama, justa cosa es que la maldat* (L. 4) se castigue, perque la virtut se conserue; y ab tanta diligencia deu esser la bondat emperada, quels enemichs della, si per voluntat no volran obrar la, per temor la vsen. Aço dich, Leriano, perque la pena que rebras de la culpa que has comesa sera castich perque tu pagues y altres deguen tembre; que sis daua loch en tals coses, no seria menys lo desseruey en los mals

Digitized by Google

* affauorida, quen los bons la noblea. En cert, mal [$d^1 v.$]
te has aprofitat de la netedat que has heredada. Los
1080 teus majors te mostraren fer bondat, y tu has apres
de obrar tra'y]cio: los seus ossos se leuarien contra
tu, si *posassen* [sabessen] com has ensutziat per tal
error ses nobles obres. Vengut est en temps que re-
bras, per lo que has fet, fi en la vida y en la fama
1085 infamia. Malauenturats daquells com tu, que no sa-
ben triar mort honesta! Sens mirar lo seruici de ton
rey y la obligacio de la tua sanch, has tengut atreui-
da desuergonya per enamorar te de Laureola, ab la
qual en sa cambra, apres de esser gitat lo rey, escu-
1090 rint per seguir ta condicio lo teu clar linatge, has
parlat diuerses vegades. Per la qual raho te repte per
traydor, sobre la qual cosa te entench matar o lan-
çar del camp, o lo que dich fer confessar de ta boca.
Hon, quant durara lo mon, sere de lealtat singular
1095 exemple; y atreueixch me a tant, confiant en ta fal-
sia y en ma veritat. Elegeix les armes de la manera
que bet vinga, que lo camp de part del Rey yol te
assegure.

[XXI] Resposta de Leriano

1100 PERSI, major seria la mia fortuna que la tua
gran malicia, si la culpa que ab tanta maldat
me carregues not donas la pena que per justician
me*reixes. Si fosses tan discret com est mal, per le- [$d^2 r.$]
uar te de tan gran perill, ans deuies saber ma in-
1105 tencio que sentenciar mes obres. Al que ara de tu
puch coneixer, mes curaues de pareixer bo que des-
ser ho. Tenint te per verdader amich, comunicaua
ab tu totes mes coses, y segons se mostra, yo con-
fiaua de ta virtut y tu vsaues de ta condicio. Com la
1110 bondat que mostraues hauia concertat lamistat, axi

Digitized by Google

la falsedat que cobria causa la desamistat; o, enemich de tu mateix! que ab raho puch dir ho, puix per lo teu testimoni dexaras ab carrech la memoria, acabant la vida ab vergonya, perque has posat la lengua en Laureola; que sola sa bondat bastaua, si 1115
tota la del mon se perdia, pera recobrar la. Donchs tu affermes clara mentida, e yo deffense causa justa, ella restara delliure de culpa y no ta honra de vergonya. No vull a les tues desmesurades paraules respondre, perque trobe per mes honest cami ven- 1120
cret ab la pressona, que satisfer te ab paraules. Solament vull venir al que fa al propi cas nostre, puix alli esta la força de nostra differencia. Acuses me de traydor, affermant que moltes voltes so entrat en la cambra de Laureola, apres quel Rey a dormir 1125
se retrahia. A la vna y altra cosa dich que ments; ab tot que no negue que ab enamorada volun-[tat] la he mirada. Pero si força damor ha ordenat lo pensament, lealtat virtuosa causa la netedat
[d^2 v.] sua. * Axi que, per esser afauorit della y no per al- 1130
re, ho he pensat, y per mes affear te, de deffendre: no sols no esser entrat en sa cambra, mas que paraules de amors james li he dites. Donchs quant la intencio no pecca, saluo esta aquell qui la jutga, y perque la determinacio desta causa ha desser ab 1135
la mort de la hu y ab les lengues dels dos, reste per al dia del fet la sentencia, la qual, fie en Deu se dara per part mia, perque tu reptes ab malicia e yo ab raho deffense, y la veritat lo just determena. Les ar-
mes, que a mi son delegir, sien a la brida segons 1140
nostra costuma; nosaltres, armats de totes peces; los caualls, ab cuberts, coll y testera; lances eguals y espases, y sens negunes altres armes acostumades. Ab les quals deffenent, dich quet matare, o fare desdir, o sobre aço lançare de la liça. 1145

Digitized by Google

[XXII] Lo auctor

COM laduersa fortuna, dels bens de Leriano enuejosa, ab ell vsas de sa natural condicio, dona li tal cayguda vent lo en prosperitat, que les sues
1150 desuentures causauen passio a qui les miraua y conuidauen a pena a qui les hoya. Pero deixant de parlar en sa differencia la necessitat sua, apres que al cartell de Persi com es escrit hague fet resposta, sabent lo Rey questauen concertats en la batalla, ase-
1155 gurals lo camp, senyalant lo loch pera fer les armes, y * (L. 7) ordenades totes les coses quen tal acte [$d^3 r$.] segons les ordinacions de Macedonia se requerien, posat lo Rey en vn cadafal, vingueren los cauallers acompanyats y affauorits, segons qui eren y mere-
1160 xien; y guardades egualment les honrres dels dos, en lo camp entraren. Anaren la hu per al altre, hon * en la força dels golps mostraren la virtud del [$d^3 v$.] animo que tenien; y rompudes en los primers encontres les lances, tiraren les spases, ab les quals se
1165 combatien, que quis vulla tendria enueja del que obrauen y compassio del que comportauen. E finalment, per no detenir me, que par que recite istories velles, Leriano talla a Persi la man dreta, y com li ves perduda la millor part de sa pressona, li dix tals
1170 paraules. « Persi: perque no pague la tua vida la » falsedat de ta lengua, deus te desdir. » Lo qual respongue: « Fes lo que has de fer, quencara quem » fallga lo braç pera deffendrem, nom fall cor pera » morir.» Hoynt Leriano tal resposta, dona li tanta
1175 pressa en lo combatre, quel posa en la necessitat mes darrera; y com certs cauallers parents seus lo vessen ja en estret pas de morir, suplicaren al Rey manas lançar lo basto, que ells lo fiauen per quen

Digitized by Google

fes justicia, si clarament se trobaua en culpa. La qual cosa per lo Rey fon atorgada; y com fossen 1180 ja departits, Leriano ab molta raho se senti de tal greu, no podent pensar perque lo Rey tal cosa manaua. E trets del camp eguals en serimonia, encara que deseguals en fama, portaran los a ses posades, hon aquella nit estigueren. E laltre dia, hagut son 1185 consell, Leriano dellibera anar a palacio a suplicar y requerir al Rey en presencia de tota la cort, lo manas restituir en la honor sua, fent justicia de Persi. Lo qual, com fos agut de juhi y de condicio [$d^4 r$.] maligne, en lo en*tretant que Leriano estes coses 1190 concordaua, feu cridar tres homens que per molt seus tenia, molt a les sues costumes conformes, y asag|ra]mentant los lo secret li guardassen, donals infinida moneda perque, jurant, diguessen hauien vist parlar Leriano ab Laureola en loch y temps do- 1195 nestat sospitosos. Los quals li prometeren affermar la jura fins a perdren la vida. No vull dir lo que Laureola en tot aquest discurs sentia, perque la passio per acabar lo començat no torbe, car no tinch per menys noua la sua dolor, que quant esta- 1200 ua present. Mas tornant a Leriano, que mes de la preso dellas dolia, que de la victoria nos gloriejaua, sabent quel Rey era leuat, fon a palacio, y en presencia de tots los cauallers de la cort, li parla de tal forma: 1205

[XXIII] Leriano al Rey

Ab major voluntat, senyor, comportara, en cert, lo castich de la tua justicia, que la vergonya de ta presencia, si ayir no men hagues portat lo millor de la batalla; hon, si tu ho hagueres per be, 1210 de la falsa acusacio de Persi restara del tot delliure.

Digitized by Google

Car, posat cas a vista de tots yo li hagues dat lo guardo que merexia, gran es lo auantatge del fare al fet es. La raho perque manist departir nos no puch
1215 pensar la, especialment tocant a tu mateix lo debat. Quencara que de Laureola com * (L. 8) a generos [d^4 v.] desigasses vengança, not faltaria pietat de pare, ab tot quen aquest cas be crech restes satisfet del seu descarrech. Siu has fet per compassio que de Persi
1220 tinguesses, tan justa cosa fora, essent te natural, laguesses tenguda de la honor mia, com de la sua vida. Si peruentura ho has consentit * vent te im- [d^5 r.] portunat de la suplicacio de sos parents, quant los atorguist la merce deuies recordar te dels serueys
1225 quels meus te hauien fet, puix sabs ab quanta constancia de cor, molts dells en moltes batalles y combats perderen per ton seruey les vides. Nunca gent darmes has ajustada que no fos dells la terça part de aquella. Suplich te que ab sentencia me satisfa-
1230 ces la honra que per mes mans mas leuada. Guarda que seruant les leyes, los naturals se conseruen. No consentes que home que tan mal guarda les preminencies dels seus passats, mes en lo mon vixca, perque los que ab ell participaran, lo seu veri no co-
1235 rrompa. Quen cert, no tinch altra culpa sino esser amich de[l] culpat; y si per aquest juhi mereixch yo pena, dona lam, encara que la mia ignocencia daquella mabsolga, donchs conserue la sua amistat creent que bo sia y no jutgant lo mal. Si li dones vida per
1240 seruir te dell, dich te sera [lo] mes leal cercador de zizanies quen lo mon trobar pugues. Yot requir en tu mateix, puix est obligat a esser egual en dret, quen aço ab la prudencia que tens determenes, y sentencies ab la justicia que acostumes. Senyor, les coses
1245 de la honra deuen esser clares, y si en aquest perdones, per pregaries, o per ser principal en ton regne,

Digitized by Google

o per lo quet sembla, no restare en lo juhi de les gents per desculpat del tot, que si vns creuhen la veritat per raho, altres la torbaran ab malicia; y

(L. 8)

dich te ques sapia lo cert en lo teu regne, car nun- 1250
[d^5 *v.*] ca la fama porta * luny la veritat. ¿Com sonara en
los altres lo ques passat, si resta sens castich o

Digitized by Google

paga manifesta? Deixa, senyor, te suplique, la honra mia sens disputa, y de ma vida y de mi mana lo
1255 que bet vinga.

[XXIV] Lo auctor

ENCARA Leriano lo seu rahonament, per lo Rey atentament escoltat, no acabaua, quant respos lo Rey que hauria son consell sobre lo que fer
1260 deuia; quen cosa semblant, ab delliberacio se hauia de dar la sentencia. Es veritat que no fon la real resposta tan dolça com deuia: fon la causa perque si a Laureola, segons lo que hauia vist, daua per delliure, ell nou estaua denuig quiti; perque Leria-
1265 no hauia pensat en seruir la, tenint per culpat lo seu pensament, encara que nou fos sa intencio; y axi, per aço com per leuar lescandel quentre la parentela de Leriano y de Persi anaua, mana li que anas a vna vila sua que dos leguas de la cort esta-
1270 ua, nomenada Susa, en lo entretant quen lo cas acordaua. La qual cosa feu molt alegre, tenint ja a Laureola per desculpada, cosa que ell tant desijaua. Y en ser despedit del Rey, Persi, que tostemps treballaua en offendre la honor sua per condicio y en
1275 defendre la per malicia, crida los que hauia conjurat ans que Laureola fos delliure, dient los que cada hu per sa part anas al Rey, dient li com que dells mateixos partia, per apartar los de dubtes, que ell ab veritat hauia acusat * Leriano, de la qual cosa eren [*d*[6] *r*.]
1280 ells testimonis, quel veren diuerses vegades parlar a soles ab ella. La qual cosa ells feren de la manera que dit los hauia, y saberen de si donar tal forma, y axi lo seu testimoni affirmaren, que torbaren al Rey. Lo qual, apres de hauer sobre aço molt y di-
1285 uersament pensat, feu los cridar; y venint, feu a cas-

Digitized by Google

cu per si demandes molt subtils y agudes, per veure sils trobaria mudables o desuariats en lo que respondrien. Y com haguessen guastat sa vida en estudi de falsedat, quant mes parlauen millor sabien concertar sa mentida; de manera quel Rey los dona 1290
ferma fe en lo que deyen. Per la qual informacio, tenint a Persi per leal seruidor, creya que mes per sa mala fortuna que per sa poca veritat hauia portat lo pijor de la batalla. O Persi, quant te fora millor la mort vna vegada que merexer la tantes! Puix 1295
volent lo Rey que pagas la innocencia de Laureola per la traycio dels falsos testimonis, dellibera que per justicia fos sentenciada. La qual cosa venint a noticia de Leriano, estigue en poch del seny o la vida perdre; y ab vn arrebatament y passio 1300
desesperada, delliberaua danar a la cort per delliurar a Laureola, y matar a Persi, o perdre la sua vida. Y vent yo esser aquell consell de mes perill que desperança, posat ab ell en raho, treballi en desuiarlon; y estant en tanta yra desconcertat, volgue 1305
seruir se de mon parer, en lo que hagues de delliu-
[*d*⁶ *v.*] rar. Lo qual me plague dar li, per que no * dispongues ab alteracio, ab pesar hagues a penedir se; y apres quen lo meu flach juhi la major seguretat fon representada, digui li lo ques segueix: 1310

[XXV] Lo auctor a Leriano (L. 3)

[*d*⁷ *r.*] * Axi volria, senyor, esser discret per loar lo teu sentiment, com poderos pera remeyar lo teu mal, perque axi com yo desige, fosses alegre y loat com tu mereixes. Aço dich per lo saui com- 1315
port quen tal temps mostres, que com has vist lo teu juhi empachat de passio, coneguist que seria lo que obrasses, no segons lo que sabs, mas segons lo

Digitized by Google

que pots sentir; y ab aquesta discreta coneixença
1320 has volgut, ans per lo meu consell libert y simple
errar, que acertar per lo teu natural empachat. Molt
he pensat en lo ques deu fer en esta tua tan gran
fortuna: y trobe, segons lo meu juhi tan pobre, que
la primera cosa ques mester se ordene, es lo teu
1325 repos, lo qual lo present cas te desuia. De mon vot
lo primer preposit que volguist pendre, sera lo da-
rrer que obres: perque com es gran la cosa que has
de empendre, axi ab gran delliberacio se deu deter-
menar. Tostemps del dubtos lo mes segur se ha de
1330 pendre; y sit poses a matar a Persi y delliurar a
Laureola, deus abans veure si es cosa ab que pu-
gues exir ne; que com es de mes estima la honra
della que la tua vida, si nou pots acabar, dexa-
ries a ella condemnada y a tu en desonra. Guarda
1335 que los homens obren y la ventura jutga. Si a be
hixen les coses, son loades per bones, y si a mal,
hagudes per desuariades. Si delliuras a Laureola,
dir sa que has exicutat lo teu animo, y si no, que has
pensat oradura. Donchs espay*tens daci a nou dies [d^7 v.]
1340 ques dara la sentencia, proua tots los altres remeys
que mosten sperança; y sino la trobaras en ells,
dispondras lo que tens pensat, que en tal demanda,
encara que perdes la vida, la daras a la tua fama.
Pero en aço ha vna cosa que deu esser prouehida
1345 ans que la exicutes, y es aquesta. Estigam ara que
has ya forçada la preso y treta della Laureola:
si la portes a la tua terra, es condemnada de culpa;
hon seuulla que alla la deixes, no la delliuras de
pena; guarda aci major mal quel primer. A mi
1350 sembla pera sanament fer esta cosa, obrant tu estal-
tra, ques deu tenir tal forma: yo yre de part tua a
Gallio, germa de la Reyna, quen part desiga tant
com tu mateix la libertat de la presa, e dir li he lo

Digitized by Google

que delliberes, suplicant lo, per que sia salua del carrech y de la vida, questiga, per al dia que hiras, ab 1355
alguna gent, perque si sera tal la tua ventura que la pugues traure, y en trahent la poses en son poder a vista de tot lo mon, en testimoni de sa bondat, y que la reba, entretant quel Rey sab la vna cosa y proueheix en alre, la pose en la fortalea sua; don 1360
pora venir lo fet a bona fi. Mas, com te tinch esta cosa per dita, aços te de pendre per darrer partit. Lo que abans pera negociar se conue es aço: yo hire a la cort y ab lo cardenal de Gausa ajustare tots los cauallers y prelats que allis trobaran; lo qual su- 1365
plicara ab alegre voluntat al Rey, atorgue a Laureola la vida; y si en aço no trobare remey, suplicare*a la Reyna que ab totes les honestes y principals dones de la ciutat y de sa casa li demane la [d 8 r.]
libertat de sa filla, a les quals lagremes y demanda 1370
no pora, a mon parer, negar pietat; y si no trobe aci esperança, dire a Laureola que li escriga, certificant li sa ignocencia. Y quant totes estes coses me foren contraries, proferirme al Rey que daras vna persona tua que faça armes ab los tres maluats testi- 1375
monis. Y no aprofitant res daço, prouaras la força en la que, peruentura, trobaras la pietat quen lo Rey yo cercaua. Pero ans quem parteixca, me sembla que deus escriure a Laureola, esforçant la sua temor per seguretat de la sua vida, la qual li 1380
pots plenament atorgar: que puix se dispon en lo cel lo ques fa en la terra, no pot esser que Deu no reba les sues igno- cents lagremes y 1385
les tues peti- cions jus- tes.

Digitized by Google

[XXVI] Lo auctor

1390 Un sols punt del parer meu no hixque Leriano, perque li semblaua aquell cami mes propi pera desempachar mes sanament ses fahenes. Pero ab tot axo no li aseguraua lo cor, perque temia, segons lo enuig del Rey, no manas ans de la crida 1395 donar la sentencia. De la qual cosa nom marauellaua, perque los ferms enamorats ans lo mes dubtos y contrari creuen, y tenen per menys cert lo que mes desigen. Concloent, escrigue la letra pera Laureola, * ab molt dubte que no la volgues pen- [d^8 v.] 1400 dre; les rahons de la qual eren estes:

[XXVII] Letra de Leriano a Laureola

Ans posara en mi mateix les mans per acurtarme la vida, quen lo paper pera començarte escriure, si de la tua preso fossen estat causa mes 1405 obres, axi com es estada la mia aduersa fortuna. La qual, encara no ha pogut esser me tan contraria que nom haja posat en estament de ben morir, segons lo que pera saluar te fer dellibere. Hon, si en tal demanda termena mon viure, tu seras delliure 1410 de preso, e yo de tantes desauentures, y vna mort, de dos libertades sera causa. Suplich te nom tingues mal volença per lo que comportes, puix com ja he dit, no te daço la culpa lo que yo he fet, mas lo que vol ma ventura. Be pots creure, per grans que sien 1415 les tues angusties, que sent yo major turment en lo pensament delles, que tu en elles mateixes. Plagues a Deu que not hagues coneguda, quencara que fos perdedor del major be desta vida, que es hauer te vista, fora benauenturat en no saber ni hoyir

Digitized by Google

lo que comportes. Tant ha quem dura viure vida 1420
trista, que ab la mateixa tristor, per causar la tu,
maconsole. Mas lo que ara sent, repos ni consola-
[e¹ r.] cio pot rebre, perque no deixa lo cor en * (L. 4) ne-
gun repos. No augmente la pena que comportes la
mort que tems, que les mies mans te saluaran della. 1425
Yo he cercats remeys ab que la yra del Rey fos
temprada; si en ells hagues mancat esperança, en mi
la pots tenir, que tant fare per la tua libertat, que
sera memoria tant com lo mon dure, en exemple de
fortalea; y not parega gran cosa lo quet rahone, 1430
[e¹ v.] que*sens lo que tu vals, la injusticia de la tua preso
fa just lo meu atreuit animo. ¿Qui pora resistir a les
forces mies, puix tu les me dones? ¿que no gosara lo
cor empendre, puix tu dins ell reposes? Sols ha vn
mal en la saluacio tua: que segons lo que mereixes, 1435
per poquet preu se compra, encara que per ell perda
la vida; y no sols aço es poca cosa, mas lo ques pot
desigar no es res, encara ques perda. Esforça ab
la mia esperança la tua flaquea, perque sit dones
als pensaments della, pora ser que desfalleguesses, 1440
don porien dues grans coses creixer: la primera
y mes principal seria la tua mort; laltra, quem leua-
ries a mi la major honra de tots los homens, no po-
dent saluar te. Confia en mes paraules; espera en
mes prometences; no sies com les altres dones, que 1445
de poques coses sespanten. Si la condicio femenil te
causara temor, ta discrecio causet fortalea, la
qual pots rebre de les seguretats mies; y per
que lo que fare del que dich sera pro-
ua, suplich te queu cregues. Not 1450
escrich tan largament com
volria, per prouehir
lo que satisfa a
la tua vida.

Digitized by Google

1455 [XXVIII] Lo auctor

En lo temps que Leriano feu la letra, hordeni lo cami que fer deuia, y rebuda, parti ab la ma-

(L. 9)

jor presa que pogui; y aplegat, sens neguna altra cosa en*tendre, treballi en dar lay, per que pogues [*e*² *r*.]

Digitized by Google

ab comport esforçar se; y com pera veure la me fos 1460
negada licencia, informat duna *cambrera* [cambra]
hon dormia, viu vna finestra ab vna reixa, no menys
fort que tancada. Y venguda la nit, doblada la le-
tra, posi la molt sobtilment en vna lança, y ab molt
treball lancilay dins la cambra; y altre jorn de mati, 1465
passejant per alli en forma dessimulada, vberta la
finestra, a Laureola pogui veure, y viu quem mira-
ua, ab tot que [per] la espessura de la reixa no pogui
be diuisar la. Finalment ella feu resposta, y venguda
la nit, quant la remor dels meus passos sentia, lança 1470
la letra en terra; la qual rebuda, sens alguna raho
poder esplicar li, per lo perill que haguera per tals
coses pogut causar se, delliberi anar me. Y sentint
ma partida, hoyi quem deya: « Vet aci lo guardo
» que reb de la pietat que he tenguda. » Y perque 1475
los que la guardauen estauen prop de mi, no li po-
gui respondre. Tan gran tristicia deixa en lo meu
cor aquella paraula, que sim haguessen cercat, per
lo rastre de mes lagremes hagueren pogut trobar
me; y fon aço lo que respongue a Leriano: 1480

[XXIX] Letra de Laureola a Leriano

No se, Leriano, quet puga respondre, sino quen
les altres gents la pietat per virtut se loa, y
en mi se castiga per vici. Yo he fet lo que deuia se-
[*e*² *v.*] gons piadosa, y tinch, segons desuenturada, * (L. 9) 1485
lo que puch mereixer. No fon, per cert, la tua for-
tuna ni tes obres causa de la preso mia, nim clame
de tu ni daltra pressona, sino de mi sola en esta
vida, que per delliurar te de mort me carregues de
[*e*³ *r.*] culpa, ab tot quen esta compassio * quet he agut, 1490
mes hi ha pena que carrech, puix ho he remeyat
com ignocenta, hiu pague com culpada; pero tos-

Digitized by Google

temps me plau mes la preso sens erra que la libertat culpada, y perço, encara que per comportar la pene,
1495 descanse en no mereixer la. Yo so, entre les que viuen, la que menys deuia esser viua. Sil Rey nom salua, espere la mort; si tum delliures, la tua y dels teus. De manera, que per vna part o per altra, sent dolorosa pena. Si nom remeyes, he desser morta;
1500 sim delliures y men portes, sere condemnada; y perçot pregue molt, treballes en saluar me la fama y no la vida, puix la vna se acaba y laltra dura. Cerca, com dius, qui amanse la hira del Rey, que de la manera que dius no puch esser salua sens destrucio
1505 de ma honra; y deixant aço a ton consell, que sabras lo millor, escolta lo guardo que tinch per lo be que he fet. En les presons hon posen los que han fet alguns delites, me tenen, perque les tues escuse; ab groses cadenes estich ligada; ab aspres
1510 turments me turmenten; ab grans guardes me guarden, com si tingues forces per anarmen; lo meu comport es tan delicat, y tan cruels les mies penes, quencara quel Rey, mon pare, no done sentencia, morint en esta dura preso, pendra la vengança.
1515 Espantada stich com de tan cruel pare naixque tan piadosa filla. Si en la condicio li tingues semblança, nol tembria en la justicia, posat cas * la vulla fer [$e^3 v$.]
tan injusta. Al que toca a Persi, net vull respondre,
perque no ensutzie ma lengua, axi com ha fet
1520 ma fama. Es ver que mes amara se desdi-
gues del seu testimoni, que no que per
ell hagues de morir. Pero encara
que yo diga, tu determena,
que segons lo teu juhi,
1525 no poras errar en
la delibera-
cio tua.

Digitized by Google

[XXX] Lo auctor

MOLT fuy dubtos, al rebre desta letra de Laureola, sobre lembiar la a Leriano — per dos 1530
inconuenients que mi occorregueren — o esperar a yo mateix portar lay: la hu era perque nostre secret se posaua en perill fiant lo en mans daltri; laltre perquels damnatges della li porien causar tal mouiment, que errara sens temps lo que ab ell hauia 1535
acertat, per hon se poguera tot perdre. Mas tornant al primer preposit, tempti, lo dia que aplegui a la cort, les voluntats dels principals de aquella, pera posar en lo negoci als que en la mia opinio trobaria conformes, y no trobi negu de contrari de- 1540
sig, sino los parents de Persi; y essent segur desta certinitat, supliqui al cardenal que he dit, li plagues suplicar al Rey per la vida de Laureola. La qual cosa matorga ab la mateixa amor que yo loy demanaua, y sens mes tarda, junt ab tots los prelats y 1545
grans senyors que presents se trobaren, posat en presencia del Rey, en son nom y de tots los que ab
[$e^4 r$.] ell anauen, parla desta manera: *

[XXXI] El cardenal al Rey

NO sens alguna raho justa los grans princips 1550
passats, en lo que hauien a fer lo consell hordenaren, segons quants profits sen atenyen, y ab
[$e^4 v$.] tot que fossen (L. 8) * diuersos, per sis rahons deu esser aquella ley conseruada. La primera, perque
millor acerten los homens en les coses estranyes 1555
quen les sues propies, perque lo cor que pren lo cas per propi no pot estar sens ira, o cobdicia, affeccio, o desig, o altres coses semblants pera determenar

Digitized by Google

les. La segona, perque practicades les coses, tos-
1560 temps resten en lo que fa mes vera mostra. La ter-
ça, perque si los que consellen acerten, encara que
ells voten, del qui pren lo consell es la gloria. La
quarta, per lo ques segueix del contrari, si per es-
trany sentiment se erral negoci, lo que demanal
1565 parer resta sens carrech, y no sens culpa qui loy
dona. La quinta, perquel bon consell moltes voltes
asegura les coses dubtoses. La sisena, perque no
deixa tan prest caure la bona fortuna, y tostemps
en las aduersitats senyala sperança. Per hon, senyor,
1570 no pot negu dar bon consell, estant torbat y cech,
a si mateix, essent occupat de passio y fellonia; y
per aço nons culpes si venim a enujar te en lo ple
de les forces de la tua yra; que mes estime, per quet
enugam, ab la yra que tens nos reprengues, que no,
1575 penedit, perque not hauem consellat nos condam-
nes. Senyor, les coses ab delliberacio y acort obra-
des procuren profit y fama al qui les exicuta, y les
ques fan ab hira, ab penediment se consideren. Los
sauis com tu, quant obren, primer delliberen que
1580 no disponen, y son los presents totes les coses quels
poden venir, axi del que esperen * profit, com del [$e^5 r$.]
que temen aduersitat; y si de qualseuol passio im-
pedits se troben, no sentencien en res, fins en veu-
res delliures; y encara quels fets se allarguen, han
1585 ho per bo, perquen semblants coses es damnosa la
pressa y la tarda segura; y com tenen gana de fer
cosa justa, pensen totes les coses, y ans que les fa-
cen, seguint la raho estableixen los exicucio hones-
ta. Propietat natural es dels homens discrets prouar
1590 los consells y per laugera creença no dispondre, y
en lo que sembla dubtos tenir en peu la sentencia,
car no es tot veritat lo que de veritat fa mostra. Lo
pensament del saui, encara que recorde, o mane, o

Digitized by Google

hordene, nos parteix del ques pot esdeuenir, y com
a zelador de la sua fama, guardas de cauren error; 1595
y per no estropeçar en aquella, te memoria en lo
passat, per pendren lo millor y ordenar lo present
ab temprança, y, per tenir auis de tot, ab discrecio
lesdeuenidor contempla. Totes estes coses, senyor,
te hauem dites, perque de ta prudenciat recordes, y 1600
en lo que ara estas, hordenes, no segons enugat, mas
com a saui. Torna, donchs, al teu reposat tento,
perque lo teu natural sentiment al accident de la tua
yra force. Hauem sabut que vols condemnar a mort
Laureola, filla tua. Si la sua bondat no mereix esser 1605
sentenciada, en cert tu seras molt injust jutge. No
vulles offuscar ab tal juhi la tua gloriosa fama, que
posat cas algun dret hi tinguesses, ans series, si lay
[e^5 v.] daues, diffamat per cruel * pare, que loat per Rey
justicier. Has donat credit a tres mals homens: en 1610
cert, tanta raho tenies de informar te de sa vida,
com pera creure son testimoni. Guarda que son en
la tua cort en molt mala fama, y ab tota maldat se
conformen; tostemps se gaben, en les rahons que
dien, dels engans que fan. Donchs, ¿perque dones 1615
mes fe a la falsa informacio dells, que al diuinal
juhi, lo qual, en les armes de Persi y de Leriano
clarament se mostra? No sies botchi de la tua sanch
mateixa, quentrels homes series mal volgut. No
culpes la ignocencia per consell de yra; y sit sem- 1620
blara que per les rahons ja dites, Laureola no deu
esser saluada, per lo que deus a ta virtut, per lo que
la tua real condicio tobliga, per los serueys quet
hauem fet, te suplicam nos faces merce de la sua
vida; y perque menys paraules de les que hauem 1625
dites, pera fer ho segons ta clemencia, hi bastauen,
no volem dir mes, sino que penses quant es major
que pereixca ta yra que la tua real fama.

Digitized by Google

[XXXII] Respon lo Rey

1630 PER ben aconsellat me tinguera de vosaltres, si no tingues per cert esser tan deguda cosa venjar les desonres, com perdonar les culpes. No era menester dir me les rahons perque deuen pendre consell los poderosos, car aquelles que haueu 1635 deixat de dir me tinch yo be conegudes. Mas be* [$e^6 r$.] sabeu, quant alguna passio lo cor empacha, quel consell y orelles se tapen, y en tal temps les fructuoses paraules, en loch damansar, creixen la força de la yra, perque abiuen en la memoria la causa 1640 della. Pero si de tal impediment estaua delliure, yo creuria la mort de Laureola ordenar y sauiament dispondre. La qual cosa vull mostrar vos per causes, segons honor y justicia, justament determenades. Si la erra desta dona restaua sens pena, no 1645 seria en la mia desonor menys culpable que Leriano. Sabent se que tal cosa perdone, seria dels comarcans menys preat, y dels naturals desobehit, y de tots tengut en molt poca stima, y poria ser acusat que he sabut mal conseruar la generosidat de 1650 mos predecessors; y a tant esta culpa se poria estendre, si no fos castigada, que a la fama dels passats y a la honra dels presents poria fer gran damnatge, y la sanch dels que son per venir, que sola vna macula tocas lo linatge, tota la generacio confon- 1655 dria. Perdonant a Laureola, daltres majors maldats seria causa, quen esforç del meu perdonar se farien. Donchs mes ame posar temor de cruel, que per ser piados donar causa alguns altres se atreueixquen, y sere degudament estimat, ab tot quels reys ho sien, 1660 segons justicia. Mirau quantes rahons en sentenciar la tinch per la part mia. Be sabeu les nostres leyes

Digitized by Google

que es lo que estableixen: que la dona que de tal peccat sera acusada, que per allo muyra. Donchs ja
[e 6 v.] veus* (L. 8) quant me conue mes esser nomenat rey

(L. 10)

just, que culpat perdonador; quen cer ho seria, sin 1665
loch de guardar la ley la trencaua. Donchs a si mateix condamna, qui al malfactor perdona, y egual-

Digitized by Google

ment se deu guardar lo dret, y lo cor del jutge nos
te de moure per fauor, ni amor, ni cobdicia, ni per
1670 negun * altre acident. Essent recta la justicia, es per [e 7 r.]
tot lo mon loada, y si es fauorable, es auorrida;
nuncas deu torcre, puix de tants bens es causa.
Posa temor als mals, soste los bons, pacifica los
differents, atalla les questions, escusa les conten-
1675 cions, aue los debats, assegura los camins, honra
los pobles, affauoreix los chichs, refrena los grans,
y peral be comu en gran manera molt profitosa.
Donchs pera conseruar tal be, perque les leyes se
sostinguen, es justa cosa quen les mies coses la
1680 vse. Si tant voleu la salut de Laureola y tant loau
la bondat sua, donau vn testimoni de sa innocencia
com ni ha tres de son carrech, y sera perdonada ab
raho y ab *vergonya* [veritat] loada. Dieu que deuria
dar tan gran fe al juhi de Deu com al testimoni dels
1685 homens: nous marauelleu com nou faç axi, car veig
lo testimoni verdader y lo juhi no acabat. Car po-
sat cas que Leriano haja hagut lo millor de la bata-
lla, podem jutgar lo medi y no saber la fi. No
responch, per no fer larch lo proces, a tots los
1690 apuntaments de vostres paraules, y a la fi deixar vos
sens esperança; quen cert yo volria molt acceptar
vostres pregaries per vostre mereixer; y si nou faç,
preneu ho per ben fet, que no menys deueu desigar
la honor del pare, que la saluacio de la filla.

1695 [XXXIII] Lo auctor

La poca sperança de la resposta del Rey perals
que la hoyien, de greu tristor fon causa; y com
yo trist hagues vist * que aquell remey mera con- [e 7 v.]
trari, cerqui lo qui mes profitos me semblaua, ço es,
1700 suplicar la Reyna que suplicas al Rey la saluacio

Digitized by Google

de Laureola; y anant ab aquest pensamen a ella,
com aquella que tant en la dolor de la filla partici-
[e 8 r.] paua, encontri la en vna (L. 10) * sala, acompa-
nyada de moltes generoses dones y dames, que
venia a fer lo que yo volia suplicar la, la qual auc- 1705
toritat bastaua per atenyer qualseuol cosa, per [in]-
justa y greu que fos, quant mes aquella que ab
menys raho lo Rey deuria fer la, ans que la Reyna
demanar la. La qual, posada de genolls en terra, li
dix paraules axi sauies, culpant la, com piadoses 1710
per amansar lo. Deya li la moderacio per als reys
necessaria; la perseuerança de la hira li reprenia;
recordaua li quera son pare; parlaua li coses pera
notar tan discretes, com enujoses pera sentir les;
suplicaual que si tan cruel juhi disponia, que vol- 1715
gues satisfer se matant a ella, que tenia passada la
major part de sos dies, y dexar a Laureola, tan
digne de viure; prouaua li que la mort della, sens
culpa, mataria la fama del jutge, y la vida de la
jutgada, y encara los bens de la quel suplicaua. 1720
Mas tan endurit estaua lo Rey en son preposit, que
les rahons que li deya, ni les lagremes quescampa-
ua, neguna cosa tengueren; y axi sen torna a la sua
cambra ab tan poca força pera plorar, com ne tenia
pera viure. Y vent yo quen lo Rey menys gracia 1725
trobaua, la Reyna, acostim com a desesperat sens
tembre la sua yra, y digui li perque donas ab clara
justicia la sentencia, que Leriano daria vna pres-
sona que ab los tres falsos testimonis faria armes, o
que ell per si mateix ho faria, encara que abaixas lo 1730
seu mereixer, perque mostras Deu lo que justament
[e 8 v.] obrar deuria. * Responguem quem deixas dembai-
xades de Leriano, quen hoyir lo seu nom la passio
li creixia. Apres, tornant a la Reyna, sabent que no
hauia remey en la vida de Laureola, fon a la preso 1735

Digitized by Google

hon estaua, y besant la diuerces vegades, tals paraules, ab molta dolor acompanyades, li deya:

[XXXIV] La Reyna a Laureola (L. 11)

*Obondat, ab malicia inicament acusada! o [$f^1 r.$]
1740 virtut, injustament ab ira sentenciada! o filla nada en lo mon per dolor tan greu de sa mare, tu seras sens justicia morta y de mi ab raho eternament dolgudal Mes poder ha tengut ta ventura pera condemnar te, que, per fer te salua, la tua simple
1745 ignocencia. Sola, sens tu, sera lo meu tristament viure, en companyia dels dolors quen loch teu me deixes, les quals, vent me restar sola, per compassio en companyiam dones. La tua fi acabara injustament dues vides: la tua sens causa, y la mia per
1750 dret; y lo que viure apres de tu morta, me sera major mort que la que tu poras pendre, perque molt mes turmenta desigar la, que comportar la. Plagues a Deu que fosses nomenada filla de la mare que mori, y no de la quet ha vist morir. Tant quant lo
1755 mon dure, seras de la gent plorada, car tots los que de tu han noticia, hauien per poca cosa aquest regne que hauies de heretar, segons lo que merexies. Los cegos la vista desigauen per veuret, los muts paraula per loar te, y los pobres riquea per seruir te.
1760 A tots eres agradable, y a Persi est estada odiosa. Si algun temps yo visch, ell rebra digne guardo de ses obres, y encara que nom resten forces per altra cosa que pera desigar la mort, pera vengar me dell, pendre les prestades de la desemistat que li porte,
1765 encara que aço nom satisfaça, per no poder sanar la dolor de la tristicia, la exicucio de la vengança. O filla mia ¿perque, si la honestat * es proua de la [$f^1 v.$]
virtut, no ha dat lo Rey mes credit a la tua presen-

Digitized by Google

cia, que al testimoni? En la paraula, en les obres, en los pensaments, has tostemps mostrat virtuos cor; donchs, ¿perque consent Deu que muyres? En cert no trobe altra causa, sino que pot mes la moltitut de mos peccats, quel mereixer del teu honest viure, y volgue que les mies errores comprenguessen la tua ignocencia. Posa, filla mia, lo cor en lo cel; not dolga deixar lo que se acaba, per lo que eternament dura. Vullga lo senyor, que comportes com a martir, perque com a benauenturada te alegres. De mi no ten portes negun desig, que si fos digne de anar hon tu anar esperes, sens molt tardar te trauria dell. Quin mal tan cruel per a mi, que suplicaren tants al Rey per ta vida, y tots no lan poguda deffendre, y pora vn coltell acabar la; lo qual, dexant lo pare ab culpa, restara la mare ab dolor, y la filla sen salut, y sens hereu lo regne. Tant me detinch ab tu, lum de la mia vida, dient te paraules tan amargues quet rompen lo cor, perque desige quen mon poder per dolor muyres, per no veuret morir en mans del botchi per justicia. Lo qual, encara que la tua sanch escampe, no tendra tan cruels les sues mans com lo Rey la condicio sua. Pero, puix no compleix mon desig, pren ans que men vaja los derrers besars de mi, piadosa mare tua, y axim despedeixch de ta vista, y de ta vida, y de mes
[$f^2 r.$] amar la mia. *

[XXXV] Lo auctor

ENCARA la dolorosa Reyna semblant rahonament continuaua, quant per no esperar la resposta de la ignocent filla, per no creixer en doblada tristicia, se parti ensemps ab totes les dames qui lacompanyauen, ab lo major plant, dolor y tris-

Digitized by Google

ticia de tots los quen lo mon se troba memoria; y apres que fon partida, enuia vn misatger a Laureola suplicant la escrigues al Rey, estimant haurien mes
1805 força les sues piadoses paraules, que les peticions de qui hauia treballat fos liberta. La qual posa tantost en obra, ab major torbacio quesperança; la qual deya desta manera:

[XXXVI] Letra de Laureola al Rey

1810 SABUT he, mon senyor y pare, que vols, de aci a tres dies, lo terme de la mia vida ab cruel mort, de ta voluntat se compleixca; per hon conech que no menys deuem tembre los ignocents la ventura, que la ley los que tenen culpa, puix me te la mia
1815 fortuna en lestret quem poria tenir la culpa que no tinch; lo que coneixeries, si la hira la veritat te deixas veure. Be sabs la virtut que les coroniques passades, dels Reys y Reynes don yo deualle, publiquen. Donchs ¿perque yo exint de tal sanch, has
1820 cregut mes la informacio falsa, que la bondat natural? Sit plau per voluntat matar me, *(L. 9) obra lo [*f*² *v.*] que no tens per justicia, perque la mort que pots donar me, encara que per causa de temor la refuse, per raho de hobehir la consent, hauent per millor
1825 morir en ta obediencia, que viure en desamor tua. Pero tostemps te suplique que primer te recordes que no determenes; perque, com Deu es ver, *nunca [*f*³ *r.*] fiu cosa per hon mereixca pena. Mas dich, senyor, que posat cas que lagues feta, tan deguda es a tu la
1830 pietat de pare, com la rigor de la justicia. Sens dubte yo desig tant la mia vida per lo que a tu toca, com per lo que a mi satisfa, que a la fi filla so tua. Guarda, senyor, que qui crueldat obra, lo seu perill cerca. Mes segur de caure estaras essen amat per

Digitized by Google

clemencia, que temut per crueldat; y qui vol esser 1835
temut, forçat li es que tema. Los reys cruels son
desamats de tots los homens, y aquests moltes voltes,

(L. 11)

cercant com se venguen, troben com se perden. Los
subdits daquests tals, mes desigen la rebolta y mu-
dança del temps, que la conseruacio del seu estat. 1840

Digitized by Google

Los bons la sua condicio temen, y los mals la sua justicia. Los seus familiars la mort los cerquen y tracten, vsant ab ells lo que ab ells aprengueren. Dich te, senyor, aço, per lo desig que tinch que la
1845 honra y vida tua se sostente. Mala sperança tendran en tu los teus, vent te cruel contra mi; tement altre tant, los daras en exemple de qualseuol atreuiment que emprenguen, que qui nos troba segur, nunca assegura. O quant estan delliures de semblants oc-
1850 casions los princips en lo cor dels quals esta la clemencia! Si per ells conue que los seus naturals muyren, ab voluntat, per saluacio sua, en lo perill se posen, de nit los vetlen, de dials guarden. Mes esperança tenen en lamor de les gents los benignes
1855 reys piadosos, que no en la força dels murs de ses fortalees. Quant hixen* a les places, lo que mes tart [f^3 *v.*] beneint los loa, mes prestament creu que erra. Donchs mira, senyor, lo dan que la crueldat causa, y lo profit que la mansuetut procura, y si tostemps
1860 te semblara millor seguir abans la opinio de ta yra que lo consell propi, malauenturada sia, filla que naixque pera posar en condico la vida de son pare; que per lescandil que metras en tan cruel obra, nos fiara negu de tu, ni tu tanpoch deues fiar te, perque
1865 ab la mort no procure algu la seguretat sua; y lo que mes sent sobre totes coses es: que daras contra mi la sentencia y faras de ta memoria la justicia, la qual sera tostemps delliberada, mes per la causa della, que per ella mateixa. La mia sanch no pen-
1870 dra molt loch en la terra, y ta crueldat tota la prouincia. Tu seras nomenat cruel pare, e yo ignocenta filla; que puix Deu es just, ell aclarira la veritat mia, y quant haja rebut la pena, res-
1875 tare de culpa delliure.

Digitized by Google

[XXXVII] Lo auctor

ENUIA Laureola ab hu dels qui la guardauen la letra que al Rey hauia escrita; y tant daquell y dels altres guardes era ben volguda, que ab molt plaher, si tant fossen obligats a ser piadosos com 1880 leals, lagueren libertada. E hauent lo Rey rebuda y lesta la letra, mana molt enujosament que li leuassen dauant qui lay hauia portada. Per la qual [f⁴ r.] cosa * comenci ab raho de maldir la mia ventura; y ab tot que fos gran mon turment, occupaua lo meu 1885 cor de dolor, mas no de oblit la memoria, per al que fer conuenia; y en aquella hora, perque hauia mes espay per ala pena, que per al remey, parli ab Galio, oncle de Laureola, de la manera damunt dita, dient li com Leriano volia traure la de la preso per força, 1890 per la qual cosal suplicaua manas ajustar alguna gent, perque, treta de la preso, en son poder la prenguessen y la posassen en saluo; perque si ell ab si la portaua, poria dar loch als testimonis dels mals homens y a la acusacio de Persi; y com no li fos 1895 menys cara que a la Reyna la mort de Laureola, responguem quel que li deya alegrament acceptaua. Y com sa voluntat y mon desig foren conformes, doni en la mia partida diligencia, perque ans ques sabes lo fet, se desempachas. La qual cosa posi tan- 1900 tost en obra, y aplegat hon Leriano estaua, del que hauia fet y del poch que hauia acabat li doni compte, y fet lo meu rahonament, doni li la letra de Laureola; y ab la compassio de les paraules della, y ab pensament del que fer esperaua, portaua tantes 1905 coses en lo cor, que no sabia quem degues respondre. Ploraua de dolor, y de enugat no asossegaua. Desconfiaua segons sa fortuna, y esperaua segons sa

Digitized by Google

justicia. Quant pensaua la libertat que hauia de dar
1910 a Laureola, alegrauas; quant pensaua siu poria fer,
la paraula perdia. Finalment, deixats los dubtes, * [*f*⁴ *v.*]
sabuda la resposta quem dona Gallio, comença de
prouehir lo que peral negoci complia, y com a home
prouehit, en lo entretant que yo estaua en la cort,
1915 ajusta cinch cents homens darmes, seus, que negu
de sos parents ni altres pressones ho sentiren. La
qual cosa ab discreta consideracio hague pensada,
perque si a sos parents ho comunicara, vns, per no
desseruir al Rey, dirien que era mal fet, y altres, per
1920 assegurar sos bens, queu deuia deixar, y altres,
per ser lo cas perillos, que nou deuia empendre.
Axi que, per aquestes inconuenients, y perque per
alli poguera saber se la cosa, volgue ab la sua gent
sola acometrel; y no restant sino vn dia pera sen-
1925 tenciar a Laureola, la nit abans aplega sos caua-
llers, y dix los quant eren mes obligats los bons a
tembre la vergonya quel perill. Recordant los com
per les obres que feren encara la fama dels passats
viuia, pregals que per cobdicia de la gloria de bons,
1930 no curassen de la dels vius. Portals a la memoria lo
premi dels que be moren; mostrals quant era gran
follia tembre lo que nos podia escusar; prome-
tels moltes merceus, [y] apres dauer los largament
dit lo que li paria, dix los la causa perquels hauia
1935 cridats; los quals, a vna veu, morir ab ell se offeri-
ren. Conexent Leriano la gran lealtat quels seus li
tenien, tenint se per molt ben acompanyat, dispon-
gue tantost a prima nit la partida; y aplegat prop la
cibtat en vna vall, estigue tota la nit en celada, hon
1940 en lo que hauia de * fer dona la forma que deuia. [*f*⁵ *r.*]
Mana a vn seu capita, ab cent homens darmes, que
anas a la posada de Persi, y que matas a ell y a tots
los que en sa deffensa estiguessen. Hordena que dos

Digitized by Google

capitans estiguessen, ab cinquanta cauallers a peu
cada hu, en dos carreres principals que a la presso 1945
exien, als quals mana que tinguessen la cara con-
tra la ciutat, y que a quants vinguessen la entrada
de la preso defenessen, en lo entretant que ell, ab
los trecents que li restauen, treballaua per traure
de la preso a Laureola. Y al que dona carrech de 1950
matar a Persi, dix li, que en hauer fet, se juntas ab
ell; y creent que a la volta, si lo fet se acabaua, se ha-
uia de exir peleant, perque en los caualls al muntar
no rebes dan, mana aquell mateix caualler, que ell
y tots los que anauen ab ell, se metessen primers a 1955
la celada pera caualcar, perque als enemichs fessen
rostro, en lo entretant que ell y los altres prenien
los caualls, ab los quals deixa sinquanta homens de
peu quels guardassen; y com, estes coses concer-
tant, començas a fer se de dia, obrint les portes, mo- 1960
gues ab la sua gent y entra en la cibtat, restant
cada hu apercebit del que hauia de fer. Lo capita
que ana a Persi, matant a tots los qui encontraua,
no para fins a ell, ques començaua armar; hon les
sues maldats y vida cruelment acaba. Leriano, que 1965
ana a la preso, creixent ab la hira la virtut del es-
forç quel portaua, tan durament pelea ab les guar-
[*f*⁵ *v.*] des, que no podia passar auant* (L. 12) sino damunt
los cossos morts que ell y los seus matant, en terra
jahien; y com en los perills mes la bondat augmen- 1970
ta, per força darmes aplega fins hon estaua Lau-
reola, a la qual trague ab tanta honor y cirimonia,
com en temps segur haguera pogut fer. Y posat los
[*f*⁶ *r.*] genolls en terra, besa les * mans de aquella com a
natural filla de son Rey. Estaua ella al present de 1975
turbacio tant sens força, que ab treball se podia
moure: desmayaualil cor, neguna part de viua tenia.
E com Leriano la sen portaua de la preso tan bena-

Digitized by Google

uenturada que tant de be guardar mereixia, troba a
1980 Gallio ab vna batalla de gent quel esperaua, y en presencia de tots lay posa en les mans; y ab tot quels seus cauallers ab los que al rebato venian peleassen, posa la en vna acanea que Galio ja tenia aparellada, y apres de besar li altra volta les mans,
1985 torna a ajudar y afauorir la sua gent, girant se tostemps a ella fins que de vista la hague perduda. La qual, sens negun impediment, porta son oncle a la fortalea damunt dita. Pero, tornant a Leriano, com la remor del gran aualot atengue al Rey, demana
1990 les armes: tocades les trompetes y tabals, armas tota la gent de la ciutat y cortesana. Y com lo temps necessitat li posaua, perque Leriano hixques al camp, començau a fer, esforçant los seus ab animoses paraules, restant tostemps a la recega, comportant
1995 tostemps la moltitut dels enemichs ab molta fermetat de cor; y per guardar la manera honesta que requir lo retraure, anaua ordenant ab menys pressa quel cas requiria; y axi, perdent alguns dels seus y matant a molts dels contraris, aplega hon hauia
2000 leixats los caualls; y guardat lorde que per allo hauia donat, sens rebre reues ni perill, ell y tots los seus cauallers * caualcaren, lo que peruentura no [*f*⁶ *v.*]
haguera fet, si ans al remey no hagues prouehit. Possats tots a cauall, com es dit, posas los peons
2005 dauant y segui la via de Susa, de hon era partit; y com tres batalles del Rey a ell se acostassen, exint se vn poch del pas que portaua, acamina ab major pressa, ab tal concert y orde, que tanta honor guanyaua en lo retraure, com en lo pelear. Anaua tos-
2010 temps a la reçaga, fent algunes girades quant lo temps loy acompanyaua, per retenir los contraris, pera portar la sua batalla sens congoixa. A la fi, no hauent sino dos legues, com ja es dit, fins a Susa,

Digitized by Google

pogue aplegar hi sens perdre algu dels seus que portaua, cosa de gran marauella, car ab *cinch cents* [cinch milia] homens darmes venia lo Rey embolicat ab ell. Lo qual, molt ences de animo, posa en aquella hora en torn del loch la gent darmes, ab proposit de no lleuar sen, fins que dell prengues la vengança. Y vent Leriano quel Rey assentaua real, reparti la sua gent com a saui guerrer, per estancies. Hon estaua lo mur mes flach, posaua los mes forts cauallers. Hon hauia aparell pera dar en lo real, posaua los que tenien major soltura; hon veya mes dispusicio pera entrar li ab traycio o per engan, posaua los mes fels. En tot prouehia com a saui, y en tot com a caualler satreuia. Lo Rey, com aquell que pensaua portar lo fet al fi que ell creya, manant enfortir lo real, prouehi en totes les prouisions; y
[f^7 r.] ordenades totes les coses que * (L. 13) a la ost complien, mana acostar les estancies prop del mur de lá vila, les quals mana de molt bona gent fossen guarnides; y semblant li, segons la hira que promouent lo solicitaua, gran tarda esperar de pendre a Leriano per fam, ab tot que fos molt fort la vila, acorda de combatre la; la qual cosa sperimenta ab
[f^7 v.] cor tan sforçat, que * hague be mester, lo esetjat, lesforç y la diligencia. Anaua socorrent ab cent cauallers, que per allo tenia diputats: hon veya flaquea, esforçaua; hon veya cor, loaua; hon veya mal recapte, prouehia. A la fi, per no alargar me en prolixitat de larga escriptura, mana lo Rey apartar lo combat, ab molta perdua dels seus cauallers, majorment dels jouens cortesans, que tostemps los perills cerquen per gloria. Leriano fon ferit en la cara, y no menys perde molts principals homens. Passat axi aquest combat, donalin lo Rey altres cinch en espay de tres mesos, de manera que ja les

Digitized by Google

dos parts de la gent li fallia; per la qual raho son
2050 fet sospitos li semblaua, ab tot quen la cara, parau-

(L. 12)

les ni obres negu no li conexia, perque en lo cor dels cauallers los capitans sesforçen. Finalment, sabent que altra volta ordenauen combatrel, per

Digitized by Google

donar cor als que li restauen, feu los vn rahonament de semblant manera: 2055

[XXXVIII] Leriano als seus cauallers

En la veritat, cauallers, si axi com sou pochs en nombre, no fosseu molts en fortalea, segons nostra mala fortuna, en nostre fet yo tendria gran dubte. Pero com la virtut mes [que] la moltitut 2060 sia estimada, vista la vostra, ans tem necessitat de ventura que de cauallers, y ab esta sola consideracio, en sols vosaltres tinch esperança; puix nostra [f⸗ r.] * salut en nostres propies mans recolza, tant per sustentacio de vida, com per gloria de fama, nos coue 2065 seguir la pelea. Ara tenim causa de dexar la bondat que heretam als que han heretar nos; que malauenturat seriem si, per flaquea, en nosaltres la heretat acabaua. Axi donchs, peleau, perque vostra sanch y lo meu nom delliureu de vergonya. Huy se acaba o 2070 se confirma nostra honra; sapiam nos deffendre y no enuergonyir, que molt majors son los guardos de les victories, que les occasions dels perills. No se en ques dega molt voler ni amar esta penosa vida nostra, ques larga en los treballs y es breu en los dies; 2075 la qual, ni per temor augmenta, ni per animo se acurta, puix quant naixem lo seu temps se limita, per hon es escusada la temor y deguda cosa lo animo. Nons podia posar en millor estat nostra fortuna, que en esperança de mort honrada o gloriosa fama, 2080 cobdicia de laor, auaricia de honra. Acaben altres, fets majors quel nostre. No tingam temença de la gran gent en lo real ajustada; quen los afrontes, los menys son los que peleen; los simples son los qui de moltitut sespanten; y als sauis la virtut dels 2085 pochs espanta. Grans aparells tenim pera gosar:

Digitized by Google

la bondat nos obliga, la justicians esforça, la necessitat nos apremia, noy ha cosa perque degam tembre y ha ni mil pera deure morir. Totes les rahons,
2090 cauallers *reals* [leals], queus he dites, eren escusades pera creixeruos lanimo; puix*vosaltres naixent, [*f* 8 *v*.]
naixque ab vosaltres. Mas he les volgudes parlar, perque lo cor se deu occupar en noblea: en lo fet, ab les mans; en la soledat, ab los pensaments; en la
2095 companyia, ab les paraules, com ara hauem fet; y no menys perque *fem* [m feu] egual gloria ab la voluntat que mostrau amorosa, com ab los forts actes que feu. Y perquem sembla, segons lo combat saparella, que som forçats a deixar ab les obres les
2100 paraules, vaja cada hu en sa estancia.

[XXXIX] Lo auctor

Ab tanta constancia danimo los cauallers a Leriano respongueren, ques nomena benauenturat per trobar se digne daquells; y perque lo com-
2105 bat estaua ja hordenat, ana cada hu a hordenar la estancia que tenia en comanda. Y poch apres que foren aplegats, tocaren en lo real los tabals y trompetes, y en poch espay estauen junts al mur cinquanta milia homens, [los quals] ab gran rigor lo fet
2110 començaren estrenyer: hon tingue loch Leriano de mostrar la virtut sua; y segons los de dins se deffenien, creya lo Rey que negu dells faltaua. Dura lo combat, de mig dia fins a la nit, quels desparti. Foren ferits y morts tres milia del real y tants de
2115 Leriano, que de tots los seus no lin hauien restats sino cent y sinquanta, y en la demostracio de la sua cara, mostraua no hauer ne perdut negu, y en lo seu senti*ment, segons era affable, semblaua que li eren [*g* 1 *r*.]
exits del anima. Estigue tota aquella nit soterrant
2120 los morts y loant los vius, no donant menys gloria

Digitized by Google

als que soterraua que als que veya. Y altre dia, en lalba, en lo temps ques muden les guardes, dellibera que cinquanta dels seus donassen en vna estancia que vn parent de Persi prop del mur tenia, per que no pensas lo Rey que li faltaua gent ni animo. La qual cosa feu ab tan gran destrea que, cremada la estancia, mataren molts dels deffenedors della; y com ja Deu tingues per be que la veritat daquella causa degues mostrar se, fon pres aquella volta hu dels damnats que condemnaren a Laureola: y posat en poder de Leriano, mana que totes maneres de turments li fossen dades, fins que digues perque alleua lo testimoni, lo qual, sens esser estret, confessa lo fet com passaua. Y essent informat Leriano de la veritat, trames lo al Rey, suplicant lo que saluas a Laureola de culpa, y que manas fer justicia dell y de tots los altres, que de tant mal eren estats causa. La qual cosa lo Rey tenint per certa, acceptal ab alegra voluntat, per la justa raho que per a tal cas lo requeria. Y per no detenir me en les prolixitats quen aquest cas passaren, dels tres falsos testimonis se feu tal justicia, com fon la maldad manifesta. Tantost la gent darmes del Rey, leuant lo camp se parti; y Laureola per lo Rey fon [g 1 v.] prestament libertada, y Leriano quiti de culpa. * Y essent aplegat a Suria, enuia tots los grans de la sua cort pera Laureola; la qual vengue ab egual honor del seu gran mereixer. Fon rebuda del Rey y de la Reyna ab tanta amor y lagremes de goig, com si de dolor sescampassen. Lo Rey se disculpaua, la Reyna la besaua, tots la seruian, y axi sentregauen ab alegria de la pena passada. A Leriano mana lo Rey que no entras lauors en la cort, fins que hagues pacificats a ell y als parents de Persi. La qual cosa li fon molt greu, perque no podia veure a Lau-

Digitized by Google

reola; y no podent fer hi altra cosa, sentiu en lo seu cor destranya manera, y vent se apartat della, dexades les coses de la guerra, tornas a les congoixes enamorades. Y desijos de saber en lo que Laureola estaua, pregam que yo anas a suplicar la que donas alguna honesta forma ab que la pogues veure y parlar; que tant desijaua Leriano guardar la honestat sua, que nunca pensa parlar li en part hon se pogues pendre sospita, per la qual raho totes les gracies que li demanaua, li merexia. Yo, que ab molt plaer los seus manaments acceptaua, parti pera Suria, y essent arribat, apres dauer besat les mans a Laureola, supliqui la del quem dix Leriano. La qual me respongue quen neguna manera ho faria, per moltes causes que lin hauia donades. Pero no content dauèr loy dit aquella volta, totes les que la veya loy suplicaua. Finalment responguem que si mes en allo li parlaua, causaria desmesurar se [g² r.]
* contra mi. Axi, vent lo seu enuig y resposta, fuy ab gran tristor a Leriano; y dient li que de nou les sues desauentures començauen, estigue, sens dubte, en pas de desesperar se. La qual cosa yo vent, per detenir lo, li digui escrigues a Laureola, recordant li lo que hauia fet per ella y estranyant li lo seu mudament en la merce quen escriure li, li hauia començat fer. Responguem que hauia be delliberat, mas no tenia per bo recordar li lo que hauia fet per ella, puix no era res, segons lo que merexia, y tambe perque era de homens baixos repetir la cosa feta; dient me no resmenys, que neguna memoria li faria del guardo quen hauia rebut, per ques deffensa, en ley enamorada, escriure ques reb satisfacio, per lo perill ques pot seguir si la letra es vista. De manera, quescrigue a Laureola, ab esta letra, les paraules seguents:

Digitized by Google

[XL] Letra de Leriano a Laureola

No puch creure, Laureola, segons la tua virtuosa pietat, puix sabs la passio mia, que sens alguna causa la consents, puix not demane cosa a tu ni a la honra tua greu ni esquiua. Si vols lo meu mal, perquel dubtes, sens alguna raho muyr, sabent tu que la gran pena lo cor axi occupa, ques pot sentir y no mostrarse. Sit sembla queu has be pensat, [g² v.] quem satisfas ab la passio*(L 4) quem dones, perque, donant lam tu, es lo major be que puch esperar, justament ho faries, si a fi de guardo lam donaues. Pero desuenturat so yo, que la ha causada la gran gentilea tua, y no fa la merce la tua voluntat. Siu consents jutgant me que nou estimaria, perque nom contente ab lo be quem has fet en dar me causa de tan pompos pensament, nom culpes, [g³ r.] quencara*que la voluntat se satisfaça, lo sentiment se clama. Sit par be perque nunca te fet seruey, no he pogut muntar los serueys a la celsitut del teu mereixer. E quant estes coses y moltes altres pense, trobe que deixes de fer lo quet suplique, perquem so posat en lo que no he pogut mereixer, la qual cosa yo no negue, pero so mi atreuit pensant quem faries merce, no segons qui la demanaua, mas segons tu que darla tenies; y tambe pense que per allo me hagueren ajudat virtut, compassio y pietat, perque son acceptes a la condicio tua. Que axi com aquells que negocien ab los poderosos per atenyer la sua gracia, primer guanyen la voluntat de los officials; y semblam, no hauent trobat remey en neguna cosa, cerqui qui ab tu pogues ajudar me, y els trobat, en cert, ferms y leals; y tots, quem hajes merce te supliquen: lanima, per lo que comporta,

Digitized by Google

y lo sentiment, per lo que sent. Donchs no negues
2225 lo guardo a tants que ab ansia to demanen y ab raho to mereixen; yo so lo mes sens ventura dels mes desuenturats homens. Les aygues reuerdeixen la terra, y no les mies lagremes la tua sperança; la qual, en los camps, en los arbres y en les herbes
2230 te entrada, y en lo teu cor no pot conduhir se. Desesperat, segons lo que sent, me seria, si alguna volta tot sol me trobaua. Pero com tostemps me acompanyen los pensaments quem dones, y lo desig * quem hordenes, y la contemplacio quem causes, [g 3 v.]
2235 vent que vaig per exicutar ho, aconsolen me, recordant me que per la tua part me fan companyia. De manera, que qui les desesperacions me causa, me te que nom desespere. Si tostemps te contenta que muyra, auisam, que gran be faras a la vida, puix
2240 del tot no sera desuenturada: lo principi della es passat en ignocencia, y lo de la coneixença, en dolor; al menys la fi sera en repos, perque tul dones; lo qual, si nom vols veure, sera forçat quem veges.

[XLI] Lo auctor

2245 Ab molta pena la letra de Leriano per Laureola fon rebuda; y per honestament daquell despedir se, li feu tal resposta, determenadament, de nunca rebre daquell james embaixada:

[XLII] Letra de Laureola a Leriano

2250 Lo pesar que tinch dels teus mals, te seria satisfacio dells mateixos, si creguesses quant es gran; y a ell sols per guardo pendries, sens demanar ne altre, encara que fos poca paga, segons quem mereixes; la qual te daria yo, si la volguesses de mos

Digitized by Google

bens y no de la mia honra. No respondre a totes 2255
les coses de la tua letra, perque en sabent que a tu
[g 4 r.] escrich, me fuig la sanch del cor, * (L. 9) y la raho

(L. 13)

del juhi. Neguna causa de les que dius me fan consentir lo teu mal, sino sols la bondat mia, perque
cert no estich dubtosa dell, perque lo estret en que 2260

Digitized by Google

est aplegat, del que has comportat me fa testimoni. Dius que nunca mas fet seruey: lo que per mi has fet me obliga a nunca oblidar ho * y tostemps desi- [g 4 v.]
gar satisfer ho; no segons lo teu desig, mas segons
2265 la honestat mia. La virtut, pietat y compassio, que has pensada que en mi te ajudarien, encara que a ma condicio son acceptes, per al teu cas son enemigues de la mia fama, y per aço les has trobades contraries. Quant yo estaua presa, saluist ma vida, y ara
2270 questich liberta, vols condemnar la. Donchs, puix tant me ames, ans deuries voler la tua pena ab la honor mia, que lo teu remey ab la mia culpa. No cregues que les gents tan sanament vixquen, que sabent quet parle jutgassen nostres clares inten-
2275 cions; perque tenim tan mal temps, que ans se diffama la bondat que nos loa la virtut. Axi, escusada es ta demanda, perque neguna esperança trobaras en ella, encara que la mort que dius te ves pendre; hauent per millor la honesta crueldat, que
2280 la pietat culpada. Diras, hoint tal desesperacio, que so mouible, perquet comence a fer merce descriuret, y ara determine de no remeyar te. Be sabs tu quant sanament ho fiu, y posat cas que en aço hi hagues altra cosa, tan conuenient es la mudança en
2285 les coses damnoses, com la fermetat en les honestes. Molt te pregue que com a fort te esforces y com a discret te remeyes. No poses en perill la tua vida y en disputa ma honra, puix tant la desiges; ques dira, morint tu, que gualardone los serueys, leuant
2290 les vides. La qual cosa, si al Rey sobre de dies, se dira al re*ues: tendras en lo regne tota la part que [g 5 r.]
volras, augmentare ta honra, doblare ta renda, muntare ton estat, nunca ordenaras cosa quet sia reuocada. Axi que, viuint, causaras quem jutguen be
2295 agrayda, y morint, quem tinguen per mal condicio-

Digitized by Google

nada. Encara que per altra cosa not esforçasses, sino per lo pensament quem dona la tua pena, ho deuries fer. Not vull mes dir, perque no digues que me demanes te pose en esperança, y que yot done consell. Plagues a Deu que fos justa la tua demanda, 2300 perque vesses que axi com te conselle en la vna cosa, te satisfaria en laltra; y axi acabe, pera nunca respondre ni oyrte.

[XLIII] Lo auctor

ENCARA Laureola la present no hauia acabada, 2305 me dix, ab determenat preposit, que fos aquella la darrera volta que degues dauant la sua presencia mostrar me, perque ja de les pratiques mies se causaua entre les gents molta sospita, y perque, en les mies anades, hauia mes perill pera ella 2310 quesperança per la expedicio mia. E vista la sua determenada voluntat, semblant me que de mon treball exia pena pera mi y no remey pera Leriano, despedim della ab mes lagremes que paraules; y apres de besar li les mans, hixqui de palacio ab vn 2315 [g 5 v.] nu en la gola, que pensi * offegar me per cobrir la passio que portaua; y essent fora de la ciutat, vent me tot sol, fon tan gran lo plor que tenia, que de dar crits al cel ab amarga y dolorosa dolor nom podia retraure. Per hon per cert haguera tengut 2320 per millor restar mort en Macedonia que venir viu en Castella; lo que ab raho desijaua, puix la malaventura ab la mort se acaba y augmenta ab la vida. Nunca per tot lo cami sospirs y jamechs me faltaren; y quant fuy a Leriano, li doni la letra, al qual, 2325 acabant de legir la, digui: que, ni sesforças, ni prengues alegria ni consolacio alguna, puix tanta raho pera deure morir tenia. Lo qual me respon-

Digitized by Google

gue: que mes que fins alli me tenia per seu, perque
2330 li consellaua lo que mes li satisfeya; y ab veu y mortal color se començа a dolre. Ni culpaua la sua flaquea, ni lo seu defalliment enuergonyia; tot lo que podia acabar sa vida, loaua; mostrauas amich dels dolors, recreaua ab los turments, amaua les tristors;
2335 aquells deya esser los seus bens, per esser misatgers de Laureola; y perque fossen tratats segons de part de qui li venien, aposentals se en lo cor, festejals ab lo sentiment, conuidals ab la memoria, pregauals que prestament acabassen lo que venien a fer, per
2340 que Laureola fos seruida. Y desconfiat ja de negun be ni esperança, congoixat de mortals mals, no podent sostenir ni comportar se, caygue malalt en lo lit; hon, postposat lo mengar y lo beure y lo que ajudar li podia, deixaua de fer les coses que sus*ten- [g 6 r.]
2345 ten la vida, dient se tostemps benauenturat perque era vengut a saho de fer seruey a Laureola leuant la de malenconies. E com per la cort y per tot lo regne fos fama que Leriano voluntariament volia dexar se de viure, anauen a veurel tots sos amichs y parents;
2350 y perque de son preposit lo desuiassen, deyen li totes les coses que algun profit li procurassen; y com aquella malaltia se hagues de curar ab sauies paraules, cada hu abiuaua lo sentiment lo millor que podia. Y com vn caualler nomenat Tefeu fos gran
2355 amich de Leriano, vent que lo seu mal era de passio enamorada, posat cas que ell ni negu sabia qui era la queu causaua, dix li infinits mals de les dones; y per mes affauorir lo que li deya porta tótes les rahons quen la infamia delles podia pensar, creent
2360 per alli restituhir li la vida. La qual cosa hoynt Leriano, recordant se que Laureola era dona, esquiuas molt de Tifeu perque en tal cosa parlaua. Y ab tot que sa dispusicio no li consentis molt parlar,

Digitized by Google

esforçant la lengua ab la passio de la hira, comença en esta manera contrastar li: 2365

[XLIV] Leriano contra Tifeu y tots los que dien mal de dones

TIFEU, perque reb[e]ras la pena que mereix la tua culpa, home quet tinguera menys amor te hauia de contra dir: que les rahons mies mes te se- 2370
[g 6 v.] ran e*(L. 14)xemple perque calles, que castich pera que penes; en la qual cosa seguexch la condicio damistat verdadera, perque poguera esser, si ja ab viues rahons not mostras lo teu carrech, que en qual- seuol plaça parlaras tant com aci has fet. Axi quet 2375 sera mes profitos esmenar te per la contradicio mia,
[g 7 r.] * que enuergonyir te per lo teu perseuerar. La fi del teu parlar es estat segons amich, que be he vist lo que has dit perque pogues auorrir la quem te de la manera que veus, dient mal de totes les dones; y ab 2380 tot que la intencio tua no sia estada per dar me remey per la via quem has causat remey, tu per cert lom has donat, perque tant mas enugat ab les tues paraules, per esser dona la quem pena, que de passio de hauer te hoyit viure menys del que 2385 creya, en la qual cosa rebi senyalat be; que pena tan dolorosa, millor es prestament acabar la, que mes comportar la. Axi quem has portat alleugament pera comportar la y dolç descanç per acabar, perque les derreres mies paraules sien en lahor de les dones, 2390 perque crega la mia fe la que ha tengut mereixer pera causar la y no voluntat pera satisfer la. Y donant principi a la intencio presa, vull mostrar quinze causes perque erren los que en aquesta nacio posen la lengua, y vint rahons perque tots los homens los 2395 som obligats, y diuersos exemples de sa bondat. Y

Digitized by Google

quant al primer, que es procehir per les causes per hon erren los que mal les tracten, la primera ab aquesta raho funde: totes les coses que per la ma
2400 de Nostre Senyor Deu son fetes, son necessariament bones, que segons lo factor han desser les obres; donchs essent les dones creatures sues, no sols a elles offen qui les diffama, mas de les obres de Deu blasfema. La segona causa es per que dauant ell y
2405 dels homens noy ha * mes abominable peccat, ni [g 7 v.] mes greu de perdonar, que la desconexença: donchs ¿qual pot ser major que desconexer lo be quens es vengut per medi de la sacratissima Verge Maria, Mare de Deu, Senyora Nostra? Ella delliurant nos
2410 de pena nos ha fet mereixer la gloria, ellans salua, ellans soste, ellans deffensa, ellans guia, ellans illumina; per ella, ques dona, totes les altres corona de laor mereixen. La terça, perque a tots los homens es deffes, segons virtut, mostrar se fort
2415 contral flach; que si peruentura los que ab elles se deslenguen pensassen rebre contradicio de mans, poria esser que tinguessen menys libertat en la lengua. La quarta es perque negu pot dir mal delles, que a si mateix no desonre, perque es estat
2420 criat y portat en les entramenes de dona, y es de la sua mateixa sustancia; y apres daço per la honor y reuerencia que los fills deuen a les mares. La quinta, per la desobediencia de Deu, que dix per la sua boca, quel pare y la mare fossen honrats, per
2425 la qual cosa los que en les altres toquen mereixen pena. La sisena, perque tot noble es obligat occupar se en actes virtuosos, axi en los fets com en les paraules; donchs si les paraules males la netedat ensutzien, molt a perill de infamia tenen la honra
2430 dels que en tals pratiques guasten sa vida. La setena es perque quant fon la caualleria en lo mon insti-

Digitized by Google

tuhida, entre les altres coses que era tengut a guar-
[g 8 r.] dar lo ques feya caualler, era vna: que guar*das a
les dones tota honestat y reuerencia; per hon se

(L. 14)

coneix que la ley de noblea trenca qui fa lo con- 2435
trari daquella. La huytena, per leuar de perill la
honra, los antichs nobles tant les coses de bondat

Digitized by Google

aprimauen, y en tant la tenien, que no tenien major recel de cosa que de culpada memoria; la qual
2440 cosa nom sembla guarden los que la fidelitat de la virtut postponen, posant macula ab la propia lengua en la sua fama; que qualseuol se jutga lo que es, en lo que parla. La nouena y molt principal, es per la condemnacio de lanima totes les coses pre-
2445 ses se poden satisfer, y la robada fama la satisfacio te dubtosa; la qual cosa mes complidament nostra fe determena. La dehena es per escusar desamistat: los que en offensa de les dones lo temps despenen, fan se enemichs delles, y no menys dels
2450 virtuosos; que com la virtut y [des]mesura differenciegen en propietat, no poden estar sens desamistat. La onzena es per los dans que de tan malicios acte creixia; que com les paraules tinguen licencia de aplegar a les rustegues orelles, tambe a les dels dis-
2455 crets apleguen; oynt, los que poch atenyen, les dites legees de les dones, penedits desser se casats donen les mala vida, o les deixen, o peruentura les maten. La dotzena es per les murmuracions que molt se deuen tembre: essent vn home difamat per
2460 diffamador, en places, cases y camps, y hon seuulla, es rectratat lo seu vici. La tretzena es per raho del perill: que quant*los maldients que son haguts per [g 8 v.] tals, tan odiosos son a tots, que qualseuol los es mes contrari, y alguns per satisfer a sos amichs, ab tot
2465 que elles nou porien niu volrien, posen les mans en los que en totes poseu la lengua. La catorzena es per la gentilea que tenen, la qual es de tanta excellencia, quencara que cabessen en elles totes les coses quels maldients los posen, mes hi ha que
2470 loar ab veritat en vna, que no maldir en tantes ab malicia. La quinzena es per les grans coses de que son estades causes: delles son exits homens virtuo-

Digitized by Google

sos que han fet coses de lahor dignes: delles han procehit sauis homens que han aconseguit quina cosa es Deu, en la fe dél qual som tots saluats; de- 2475
lles son exits los inuentors que han fet ciutats y forces y edificis de perpetual excellencia; per elles ha hagut tan subtils homes que cercaren totes les coses necessaries, per sustentacio del humanal linatge.

[XLV] Dona Leriano vint rahons perque los homens son obligats a les dones 2480

Puix has hoyit, Tifeu, les causes per que sou culpats tu y tots los que openio tan errada segueixen, deixada tota prolixitat, escolta vint rahons quem so proferit prouar quels homens som obligats 2485
[$h^1 r.$] a les dones. De les quals la primera * (L. 14) es perque als simples y rustechs disponen per atenyer la virtut de prudencia, y no solament als grocers fan esser discrets, mas als mateixos discrets mes subtils, perque si de la enamorada passio se catiuen, tant 2490
estudien sa libertat, que auiuant ab la dolor lo saber, dien coses tan dolces y tan concertades, que
[$h^1 v.$] alguna volta, de compassio que les han, * los delliuren della; y los simples, ignocents de son natural, quant en amar se posen, entren ab groceria y tro- 2495
ben lestudi del sentiment tan agut, que diuerses voltes hixen sauis, de manera que sopleixen les dones lo que naturalea en ells ha leuat. La segona raho es perque la virtut de la justicia tambens fan sufficients, quels que per amor penen, encara que 2500
desegual turment reben, tenen ho per repos, justificant se perque justament comporten; y no per sola esta causa nos fan alegrar desta virtut, mas per altra tan natural: los ferms enamorats, per abonançar se ab les que serueixen, cerquen totes les *forces* 2505

Digitized by Google

[formes] que poden; del qual desig justificadament viuen, sens passar en cosa de tota egualdat, per no diffamar se de males costumes. La tercera, perquens fan dignes de temprança, que per no esser los auorribles pera venir a esser desamats, som temprats en lo mengar, y en lo beure, y en totes les altres coses que ab aquesta virtut participen: som temprats en lo parlar, som temprats en lo tento, som temprats en les obres, sens exir vn punt de la honestat. La quarta es perque al que manca fortalea, elles lay donen, y al que la te, elles lay creixen; fa nos forts pera comportar; causen animo pera cometre; posen cor pera esperar; quant als enamorats se offereixen a perill, sé offereix la sua gloria; tenen los afrontes per vici; estimen mes la laor de la enamorada que la larga vida; per elles se comencen y acaben fets*de ete[r]na memoria; posan la fortalea [*h*² *r*.] en lestat que mereix estiga; sils som obligats, aci pot esser jutgat. La quinta raho es perque no menys de les virtuts teologals nos doten que de les cardinals ja dites; y tractant de la fe, que es la primera, encara que alguns en ella dubtassen, essent posats en pensament enamorat, creurien en Deu y loarien lo seu poder, perque ha pogut fer aquella que de tanta gentilea y excellencials parega; ensemps ab aço, los enamorats, tant acostumen sostenir la fe, que de vsar la en lo cor, conexen y creuhen ab mes fermetat la de Deu; y perque no sia sabut de quils pena que son mals crestians — que es vn mal senyal en lome — son tan deuots catolichs, que negun apostol los te auantatge. La sisena raho es perquens crien en lanima la virtut desperança, que ab tot quels subgectes a esta ley damor mol penen, tostemps esperen: esperen en la sua fe, esperen en sa fermetat, esperen en la pietat de quils

Digitized by Google

pena, esperen en la condicio de quils destroheix, y esperen en la ventura; donchs qui te esperança hon reb passio ¿com no la tendra en Deu, que li promet repos? Sens dupte, fent nos mal, lo cami del be nos aparellen, com del que dit se mostre esperiencia. La setena es perquens fan mereixer la caritat, la propietat de la qual es amor: esta tenim en la voluntat, esta posam en lo pensament, esta portam en la memoria, esta fermam en lo cor; y com seuulla que los que aman la vsen per lo*profit de nostra [h² v.] fi, della redunda que ab viua *condicio* [contriccio] la tingam en esguart de Deu, perque portant nos amor al punt de la mort, donam almoynes, manam quens diguen misses, ocupam nos en caritatiues obres, perque de nostres cruels pensaments nos delliure; y com elles de son natural son deuotes, participant ab elles es forçat que façam les obres que fan. La huytena raho perquens fan contemplatius es: que tant nos donam a la contemplacio de la gentilea y gracies de qui amam, y tant pensam en nostres passions, que quant volem contemplar la de Deu, tan trencat tenim lo cor y tan tendre, que les sues nafres y turments par que rebem en nosaltres mateixos; per hon se coneix que tan be per acins ajuda per atenyer la benauenturada gloria. La nouena es perquens fan tenir contriccio, que com essent apassionats demanam ab lagremes y sospirs nostre remey, acostumats en aquell, anant a confessar nostres culpes, axi gemecam y ploram, que mereixem esser perdonats delles. La deena es per lo consell bo que tostemps nos donen: a voltes se segueix trobar en lo seu prest proposit lo que a nosaltres es forçat larch estudi y diligencia; leuen moltes morts, conseruen les paus, refrenen la yra, plaquen la fellonia; tostemps es singular son parer. La honzena

Digitized by Google

es perquens fan ser honrats: ab elles se atenyen grans matrimonis ab molts bens y rendes; [y] per que * algu poria respondrem que la honra esta en la [*h* 3 *r*.]
virtut y no en la riquea, dich que tambe causen
2580 la vna cosa com laltra; posen nos presumpcions tan virtuoses, que traem delles les grans honres y lahors que desijam; per elles estimam mes la vergonya que la vida; per elles estudiam totes les obres de noblea; per elles les posam en laltura que me-
2585 reixen. La ·xij· raho es perque, apartant nos de la auaricia, nos ajusten ab la liberalitat, de la qual obra guanyam les voluntats de tots, que com largament nos fan despendre lo que tenim, som loats y tenguts en molta amor, y en qualseuol necessitat
2590 quens sobreuinga rebem socors y serueys; y no sols en fer vsar liberalitat nos aprofiten, mas encara posen lo ques nostre en bon recapte; perque noy ha cosa que los bens estiguen mes segurs que [en] la voluntat de les gents. La ·xiij· es perque
2595 augmenten y guarden nostres bens y rendes, les quals los homens peruentura atenyen, y elles ab diligencia los conseruen. La ·xiiij· es per la netedat quens procuren, axi en lo vestir com en la pressona, com encara en lo mengar y totes les altres coses
2600 que *mengam* [tractam]. La ·xv· per la bona criança quens donen, vna de les mes principals coses de que los homens major necessitat tenen: essent be criats, vsam la cortesia, esquiuant lo contrari della; sabem honrar los pochs, sabem tractar los majors, y no sols
2605 nos donen bona criança, mas [nos fan] ben volguts, perque com tractam * a cada hu com mereix, cada [*h* 3 *v*.]
vns dona lo que mereixem. La ·xvi· es per quens fan esser galants: per elles nos desuelam en lo vestir, per elles estudiam lo portar, per elles nos ata-
2610 uiam; de manera que posam per industria en nos-

Digitized by Google

tres pressones la bona dispusicio que naturalea a alguns denega; per artifici sendrecen los cossos, demanant les robes agudament pensades, y per ell mateix se posa lo cabell hon manca, y saprimen y sengruxen les cames si tal necessitat y occorre; per les dones los galants se inuenten, entretals, les discretes brodadures, les noues inuencions, y de grans bens, per cert, son causa. La ·xvij· raho es perquens concerten les musiques, fent nos alegrar de les dolçors de aquella, per qui les dulces cançons se sonen, per qui los gentils romances se canten, per qui les veus se concorden, per qui totes las [coses] quen lo cant consenteixen, aprimant se asobtilien. La ·xviij· es perque als bracers creixen les forces, y als luytadors, la manya, y als que voltegen, la laugeria, y corren, salten y fan altres y semblants coses. La ·xix· es perque affinen les gracies: los que, com es dit, sonen y canten, per elles tant se desuelen, que al mes perfet daquella gracia atenyen. Los trobadors posen per elles tan gran estudi en lo que troben, quel ben dit fan pareixer millor, y en tanta manera se aprimen, que propiament lo que senten en lo cor, en la canço per nou y galant estil ho posen, o cobla, o inuenço que fer delliberen.
[*h* 4 *r.*] La * ·xx· y darrera raho, es perque som fills de dona, per lo qual respecte los som mes obligats que per neguna raho de les damunt dites, ni de quantes dir se porien. Diuerces y moltes altres rahons hi ha per amostrar lo molt que en aquesta nasio som los homens en carrech; pero la mia dispusicio nom dona loch en que totes les diga. Per elles se hordenaren les reals juntes, y los pomposos torneigs y alegres festes. Per elles aprofiten les gracies y comencen y acaben totes les coses de gentilea. No [e]s causa perque de nosaltres deguen esser desesti-

Digitized by Google

mades, o culpa de gran castich mereixedora, que perque algunes hajen pietat dels que per elles pe-

(L. 15)

nen, los donen tal guardo. ¿A qual dona del mon no mouran a compassio nostres lagremes, los mals
2650 que diem, los sospìrs que donam? ¿Qual no creura

Digitized by Google

las rahons jurades? ¿Qual no creura la fe certificada? ¿A qual no moura los grans donatius? ¿En qual voluntat no fara mudança la fermetat certa? ¿Qual del continu seguir se pora deffendre? Per cert, segons les armes ab que son combatudes, encara que les 2655 menys se deffenessen, no era cosa de marauella, y ans deurien ser, les que nos poden deffendre, loades per piadoses, que retretes per culpades.

[XLVI] Proua per exemples la bondat de les dones 2660

[*h*⁴ *v.*] *Perque les loades virtuts desta nasio fossen tractades segons mereixen, hauias de posar lo meu desig en altra pratica, perque la sua clara bondat no torbas la mia rustega lengua; ab tot que, segon[s] la sua propietat, ni laor pot creixer la, ni ma- 2665 licia apoquir la. Si de les castes y vergens, presents y passades, hagues de fer memoria, per diuina reuelacio conuenia que fos, perque son y son estades tantes, que nos pot ab lo sentiment huma compendre. Pero dire algunes que he lest, axi crestianes com 2670 gentils e juyes, per exemple, ab les poques, la virtut de les moltes. En les auctorizades per santes no vull, per tres rahons, neguna cosa delles escriure: la primera, perque la cosa que a tots se manifesta, par *ciuil* [simple] cosa repetir la; la segona, perque lasgleya 2675 *als* [les] dona vniuersal y deguda lahor; la terça, per no posar en tan males paraules tan excellent bondat, especialment la de Nostra Senyora, que quants doctors y deuots contemplatius en ella parlaren no han pogut aplegar al estat de la lahor que mereix la 2680 menor de les sues excellencies. Axi que deualle al mes pla, hon mes libertament me puch moure. En les castes gentils, començare en Lucrecia, corona de

Digitized by Google

la nasio romana, la qual fon muller de Colatino: y
2685 essent forçada per Tarqui, feu cridar a son marit, y
vengut hon ella estaua, dix li: « Sapies, Colatino,
» que passos dome estrany han ensutziat lo teu lit,
» hon, encara quel cos * sia estat forçat, es restat lo [*h* 5 *r.*]
» cor ignocent, perque so de culpa delliure, mas
2690 » nom abso[l]ch de la pena, perque neguna dona
» per lo meu exemple puga ser vista errada. » Y
acabant estes paraules, acaba ab vn coltell sa vida.
Porcia fon filla del noble Cato, y muller de Bruto,
virtuos varo: la qual, sabent la mort dell, congoi-
2695 xada de greu dolor, acaba sos dies mengant brases
de foch, per fer sacrifici de si mateixa. Penolope
fon muller d Ulixes, y anant ell a la guerra troyana,
essent los jouens de Ytalia congoixats de sa gen-
tilea, demanaren la molts dells per muller: la qual,
2700 desigosa de guardar castedat a son marit, per de-
ffendres de aquells, dix que li deixassen acabar vna
tela, com les dones daquell temps, quesperauen
sos marits, acostumauen, y que tantost faria lo que
li demanauen; y com li fos atorgat, ab sotil estucia
2705 desfeya de nit lo que texia de dia; en lo qual lauor
passaren vint anys, apres dels quals vengut Ulixes,
vell, tot sol y destrohit, axil rebe la casta muller
com si vingues prosperat de fortuna. Julia, filla del
primer Cesar, emperador en lo mon, essent muller,
2710 de Pompeu, en tanta manera lo amaua, que portant
vn jorn les sues vestidures sangonoses, creent quera
mort, caygue subitament morta en terra. Artemi-
sa, entrels mortals tan loada, com fos casada ab
Mausol, rey de Ycaria, ab tanta fermetat lo ama-
2715 ua, que apres desser mort li dona en los seus pits
sepultura, cremant los seus ossos, la cen*dra dels [*h* 5 *v.*]
quals, poch a poch, se beuia; y apres de acabats los
officis que en lacte se requerien, creent que anaua

Digitized by Google

a ell, se mata ab ses mans propies. Argia fon filla
del rey Adastro, e casada ab Polinice, fill de Edipo, 2720
rey de Tebes; y com Polinice moris en vna batalla
a mans de sos germans, sabut della, hixque de Te-
bes sens tembre la impietat de sos enemichs, ni la
breuea de les feres besties, ni la ley del emperador,
la qual vedaua que negu cors mort del camp sen 2725
portassen; ans ana per son marit en la major escu-
redat de la nit, y trobant lo entre molts altres cos-
sos, portal sen a la ciutat; y fent lo cremar segons la
sua pratica, ab amargues lagremes, feu posar la sua
cendra en vna caixa de or, *permetent* [prometent] a 2730
perpetua castedat la sua vida. Y Pola greciana, na-
uegant per la mar, volgue la sua mala fortuna que
prenguessen la nau los enemichs; los quals, volent
pendre della mes part de la quels daua, conseruant
la sua castedat, feu se a la vna part de la nau, y de- 2735
xant se caure en les ones, pogueren offegar la, mas
no la fama de la sua loable empresa. No menys fon
digna de laor la muller de Amet, rey de Tesalia,
que, sabent que era profetizat per lo deu Apolo que
son marit rebria mort si noy hauia qui per ell vo- 2740
luntariament la volgues pendre, ab alegra voluntat,
per quel rey vixques, dispongue de matar se. De les
juyes, Sarra, muller del gran patriarcha Abraham,
[*h* 6 *r.*] com fos presa en mans del rey Fa*raho, deff[en]ent
la sua castedat ab *ales* [les armes] de la sancta ora- 2745
cio, prega Nostre Senyor Deu volgues libertar la de
les mans sues. Lo qual, com volgues ab ella tota mal-
dat cometre, hoyda en lo cel la sua demanda, en-
malalti lo rey; e conegut que per lo seu mal pensa-
ment enmalaltia, sens neguna rohindat feu libertar 2750
la. Delbora, dotada de tantes virtuts, mereixque
hauer sperit de profecia, y no sols mostra en les
arts donyeguils la bondat que tenia, mas peleant

Digitized by Google

contra los enemichs en les feroces batalles ab animo
2755 virtuosissim, tanta fon la sua excellencia, que jutga
quaranta anys lo poble judaych. Ester, essent por-
tada a la ciutat de Babilonia per sa virtuosa genti-
lea, fon presa per muller de Assuer, rey que en aquell
cas senyorejaua cent y vint y set prouincies. La
2760 qual, per sos merits y oracio, delliura los juheus de
la captiuitat que tenien. La mare de Samsso, desi-
gant hauer fill, mereixque per sa virtut que langel li
reuelas de son fill Samsso la naixença. Elisabeth,
muller de Zacharies, com fos verdadera seruenta de
2765 Deu, per lo seu merexer hague fill sanctificat ans
de naixer, lo qual fon sent Johan Batista. De les
antigues crestianes poria mes portar que escriure,
pero per la breuitat adlegare algunes modernes de
la nacio castallana. Dona Maria Cornell, en qui lo
2770 linatge dels Cornells tingue principi: per que fos la
sua castedat loada y bondat no enfosquida, volgue
matar se ab foch, hauent menys por a la* mort que [*h* 6 *v*.]
a la culpa. Dona Ysabel, mare de Mestre de Cala-
traua Don Rodrigo Tellez Giron, y dels dos comtés
2775 dUruenya, Don Alonso y Don Johan, essent viuda,
enmalalti duna greu malaltia; y com los metges pro-
curant li salut, conegut lo seu mal, li diguessen que
no podia guarir si nos casaua, la qual cosa com sos
fills sabessen, desigant la sua vida, loy digueren
2780 quen tot cas degues casarse; als quals respongue,
nunca plagues a Deu que fes tal cosa, que millor li
seria a ella, morint, esser dita mare de tals fills, que
viure muller daltre marit; y ab esta casta conside-
racio se dona axi als dejunis y disciplina, quen la
2785 mort sua foren vists misteris de saluacio gloriosa.
Dona Mari Garcia la beata, essent nada en Toledo
del major linatge quey hauia, no volgue en sa vida
casar se, guardant huytanta anys que vixque, la

Digitized by Google

virtut virginal; en la mort de la qual foren coneguts y aduerats grans miracles, dels quals huy encara se mostren en Toledo, y haura eternament perpetua memoria. O donchs, poria dir de les vergens jentilsl Atrisilia Seuila, nada en Babilonia, per sos merits profetiza per reuelacions diuines moltes coses esdeuenidores, conseruant casta virginidat fins al darrer terme de son viure. Pallas o Minerua, vista primerament prop de tal lacuna de Tritonico, noua inuentora de molts femenils officis, y encara de alguns dels homens, vixque y mori verge. Atalant, aquella que feri primer lo porch de Calidon,* [h 7 r.] li sembla en la virginitat y noblea. Camilla, filla de Macabeu, rey dels bolesques, no menys que les dites, sostingue virginitat en sa vida. Claudia bestal, Elodia romana, aquella matexa ley fins a la mort guardaren. Per cert, si la prolixitat no fos enugosa, nom fallirien daci a mil anys virtuosos exemples pera poder escriure; y en la veritat, Tiffeu, segons lo que has hoyit, tu y los que blasfemau de tot lo femenil linatge, sou dignes de reprensio justa. La qual, no esperant que altri la[u]s done, vosaltres mateixos la podeu pendre, puix vsant la malicia condemnau la vergonya.

[XLVII] Torna lo auctor a la historia

MOLT restaren marauellats los que presents se trobaren, hoyint lo concert que Leriano hauia tengut en ses paraules, per estar tan prop de la mort, en la saho de la qual les menys voltes sentiment se troba. Lo qual, en hauer acabat, tenia la lengua ja torbada y la vista quasi del tot perduda. Ja los seus, no podent se detenir, cridauen; ja los amichs començauen a dolorosament dolre; ja los

Digitized by Google

vassalls per les carreres lamentauen; ja totes les coses alegres en dolor eren girades; y com sa mare, qui noy era, tostemps lo mal de Leriano li negassen, donant mes credit al que temien que al que deyen, ab ansia damor maternal, partida don estaua, aplega en Susa, en temps y saho de tan trista hora; y entrant per la porta, tots quants la * veyen, [*h* 7 *v*.] mes ab crits doloroses que ab hordenades paraules, de la sua dolor li portauen trist embaixada. La qual, hoyint que ja Leriano estaua en mortal agonia, fallint li la força, caygue sens negun sentiment en terra; y tant sens recordar estigue esmortida, que tots pensauen que a la mare y al fill en vn dia soterrarien. Pero essent ab grans remeys restituhida en vera coneixença, ana al fill, y apres que ab trespassament de mort ab moltitut de lagremes li veu la cara, començа ab plors de soberga tristia en tal manera planyer:

[XLVIII] Plant de la mare de Leriano

O alegre repos de la mia velleal O dolça contentacio de la voluntat mia! Huy acaba lo temps de nomenar te fill, e yo de apellar me mare; del que temerosa sospita en mi reportaua per los nous senyals quen mi de pochs dies en ça coneixia. Moltes voltes ma seguit, quant mes la força de la son me vencia, recordar me sobitament tremolant, que fins al mati asossegar nom podia. Altres voltes, quant per la tua salut pregant, me trobaua al meu oratori, desfallint me lo cor, duna frea suor me cobria, de manera que de gran estona en mon recort no tornaua. Fins tant, quels animals lo teu mal me certificauen: exint vn jorn de la mia cambra,*(L. 15) [*h* 8 *r*.] vengue vn goç dauant mi, adulant crits de tan es-

Digitized by Google

pantable terror, quaxi lo cors y la paraula me tallaren, que dun loch nom podia moure. Y ab estes coses daua mes credit a la mia sospita, que als teus 2855

(L. 16)

misatgers; y per satisfer me, acordi de venir a veu-
[*h* 8 *v.*] ret; hon he trobat certa la fe que he donat als *
agueros. O lum de la mia vista! O ceguedat della 2860

Digitized by Google

mateixa, quet veig morir, y no veig la raho de la mort tua! Tu en edat pera viure, tu amador de Deu, tu amador de virtuts, tu enemich de vici, tu amich dels amichs, tu amat dels teus! Per cert, huy
2865 leua la força de la tua fortuna los drets a la raho, puix sens temps y sens malaltia abandones lo viure. Benauenturats los baixos de condicio y de rustich ingeni, que no poden sentir les coses sino en lo grau que les entenen, y malauenturats los que ab subtil
2870 juhi les trespassen; los quals, ab lo agut enteniment, tenen lo sentiment prim. Hagues plagut a Deu fosses tu estat dels grossos en lo entendre, que millor me estara esser dita mare del rustech, que no a tu per la tua fi, fill que fon de la sola. O mort!
2875 cruel enemiga, que ni als que tenen culpa perdones, ni als ignocents absolucio dones. Tan traydora est, que negu per a tu pot tener deffensa. Menaces per a la vellea y prens en la jouentut. A vns per malicia, y altres per enueja, mates; encara que tar-
2880 des, nunca oluides; sens ley ni orde lo teu regiment gouernes. Mes raho tenies pera conseruar los vint anys del fill joue, que pera deixar los xixanta de la mare tan vella. ¿Per que has fet lo contrari del que deuies? Yo estaua farta de viure, y ell en edat de
2885 seguir mes la vida. Perdonam perque axit tracte, que no est del tot mala, perque si ab les obres tues les dolors causes, ab elles mateixes los aconsoles, * portant ten a qui deixes ab qui ten portes; lo [h⁹ r.]
que si ab mi obres, molt te restare obligada. En la
2890 mort de Leriano noy ha esperança, y lo meu turment ab la mia rebra consolacio. O fill meu ¿que sera de ma vellea, contemplant en la fi de ta juuentut? Si yo vixch molt, sera perque poran mes mos peccats que la raho que tinch pera no viure. ¿Ab que
2895 puch rebre mes cruel pena que ab larga vida? Tan

Digitized by Google

poderos es estat lo teu mal, que no has tengut negun remey per a ell, nit ha valgut la força del cors, ni la virtut del cor, ni lesforç del animo. Totes les coses de quet podies valer te mancaren. Si per preu damor se pogues comprar la tua vida, mes poder 2900
tinguera mon desig, que força la mort que ten porta. Mas per delliurar te della, ni volgue la tua fortuna, ni yo, trista, he pogut ajudar te. Ab dolor sera lo meu viure, lo meu mengar y pensaments, yl meu dormir; fins que la sua força y mon desig me 2905
porten a la tua sepultura.

[XLIX] Lo auctor

Lo plor que la trista mare de Leriano ab tanta dolor feya, creixia la pena a tots los que ab ella participauen; y com ell tostemps se concordas 2910
ab Laureola, del que alli passaua tenia poca memoria. Y vent que li restaua poch espay per alegrar se de veure les dues letres que della tenia, no sabia
[*h* 9 *v.*] quina forma pogues donar se * (L. 16) ab elles: quant pensaua esquinçar les, semblaua li que offen- 2915
dria a Laureola en deixar perdre rahons de tant preu; quant pensaua posar les en poder dalgun seruidor seu, temia que serien vistes, de hon per a qui les hauia embiades algun perill sesperaua. E presos
[*h* 10 *r.*] de sos dubtes lo mes segur, feu * portar vna copa 2920
daygua: y esquinçades les letres, lança les dins ella; y acabant aço, mana quel siguessen en lo lit, y assegut begue les se ab laygua; y axi resta la sua voluntat contenta. Y atesa la ora de la sua fi, posats los vlls en mi, dix: « Acabats son los meus 2925
» mals. » Y axi resta la sua mort en testimoni de la sua fe. Lo que fiu y senti, laugerament se pot jutgar. Los plors que per ell se feren foren de tanta

Digitized by Google

dolor, quem sembla crueldad hauer los descriure.
2930 Les sues honres al seu merexer foren conformes; les quals acabades, delliberi partir me hon, en cert, ab major voluntat per a laltra vida caminara, que pera esta terra. Ab sospirs caminant, ab lagremes parti, ab gemechs parli; y ab tal pasatemps, so
2935 aplegat aci en Penyafel, hon reste besant les mans de vostra merce.

FON acabat lo present libre en la insigne Ciutat de Barchelona per mestre Johan Rosenbach a ·XVIIJ· dies del mes de setembre.
2940 Any Mil. cccc. xciij.

Digitized by Google

portar vna copa daygua. y esqnçades les lettres
lança les dins ella. y acabant aço mana quel si
guesse enlo lit. y assegut beguelees se ab laygua:
y ari resta la sua volutat contenta. y atesa la ora
dla sua fi: posats los vlls en mi: dir. Acabats son
los meus mals. y ari resta la sua mort en testi
moni dela sua fe. Lo que fiu y senti laugeramēt
se por jutgar. Los plors que per ell se feren forē
ò tanta dolor: quem sembla crueldad hauer lo
descriure. Les sues honres al seu merexer foren
conformes. Les quals acabades ò liberi partir
me. Hon en cert ab major voluntat: per a laltra
vida caminara: que pera esta terra. Ab sospirs
caminant. ab lagremes parti. ab gemechs parti.
y ab tal pasatemps so aplegat aci en penya fel:
hon reste besant les mans de vostra merce.

Fon acabat lo present libre
enla insigne Ciutat de Barchelona
p mestre Johā Rosenbach a. xviij.
dies del mes ò setembre. Any Mil.
cccc. xciij.

Digitized by Google

TAULA

DE LES RÚBRIQUES DE « LO CARCER D'AMOR »

	Pàgina
I] Obra intitulada Lo Carcer d Amor, composta y hordenada per Diego de Sant Pedro, a peticio y pregaries de Don Diego Ferrandis, alcayt de Los Donzeles, y altres cauallers de la cort del Rey d Espanya, nostre senyor. Traduit de lengua castellana en estil de valenciana prosa per Bernadi Vallmanya, Secretari del spectable Conte d Oliua. E comença lo prolech	5
[II] Comença la obra	6
[III] Lo presoner al auctor	13
[IV] Resposta del auctor a Leriano	16
[V] Lo actor	17
[VI] Lo auctor a Laureola	18
[VII] Resposta de Laureola	21
[VIII] Lo auctor	22
[IX] Letra de Leriano a Laureola	24
[X] Lo actor	25
[XI] Lo auctor a Laureola	25
[XII] Resposta de Laureola al auctor	27
[XIII] Lo auctor	29
[XIV] Lo auctor a Leriano	29
[XV] Resposta de Leriano	31
[XVI] Letra de Leriano a Laureola	33
[XVII] Lo auctor	34
[XVIII] Letra de Laureola a Leriano	36
[XIX] Lo auctor	37
[XX] Cartell de Persi a Leriano	40
[XXI] Resposta de Leriano	41
[XXII] Lo auctor	43
[XXIII] Leriano al Rey...	44

Digitized by Google

[XXIV] Lo auctor 47
[XXV] Lo auctor a Leriano 48
[XXVI] Lo auctor 51
[XXVII] Letra de Leriano a Laureola... 51
[XXVIII] Lo auctor 53
[XXIX] Letra de Laureola a Leriano 54
[XXX] Lo auctor 56
[XXXI] El cardenal al Rey 56
[XXXII] Respon lo Rey 59
[XXXIII] Lo auctor 61
[XXXIV] La Reyna a Laureola 68
[XXXV] Lo auctor... 64
[XXXVI] Letra de Laureola al Rey 65
[XXXVII] Lo auctor 68
[XXXVIII] Leriano als seus cauallers... 74
[XXXIX] Lo auctor 75
[XL] Letra de Leriano a Laureola 78
[XLI] Lo auctor 79
[XLII] Letra de Laureola a Leriano 79
[XLIII] Lo auctor 80
[XLIV] Leriano contra Tifeu y tots los que dien mal de dones 84
[XLV] Dona Leriano vint rahons perque los homens som obligats a les dones 88
[XLVI] Proua per exemples la bondat de les dones ... 94
[XLVII] Torna lo auctor a la historia 98
[XLVIII] Plant de la mare de Leriano... 99
[XLIX] Lo auctor 102

Digitized by Google

La present edició de la novela del castellà Diego de San Pedro, intitulada LO CARCER D'AMOR, *es una reimpressió puntual, en quant al text, de l'exemplar de la edició incunable (Barcelona, 1493), que's conserva al Museu Britànich, de Londres. Aquell rarissim exemplar — l'únich que se'n sab actualment — de la versió catalana, deguda al valencià Vallmanya, fou donat a coneixer, fa uns sis anys, mercès a una edició facsímil, a despeses del bibliòfil barceloní En Lambert Mata (1). D'aytal reproducció, tenint lloch de l'original, hem pogut, donchs, servir-nos ab tota avinentesa pera la nostra edició, no imposant al text més que unes quantes esmenes indispensables, reclamades per l'original castellà, el qual fou també reeditat, per la seva banda, no fa gayre, a cura del Sr. Foulché-Delbosc, el prou ben conegut hispanista (2). Aytals esmenes introduides al nostre text y degudament remarcades per claudàtors [ ], són, unes vegades, meres adicions de paraules o lletres oblidades pel caixista d'en Rosenbach (línees 610, 874, 2060, 2109, etc.), y, altres vegades, veritables rectificacions de concepte (com les de les línees 816, 1082, 1683, 2016, etc.), rellevades per nosaltres després d'un minuciós coteig dels dos textes, castellà y català. Fòra d'això, no'ns hem permès altres innovacions que les ja acceptades en la transcripció d'antichs textes: explanació de les abreviatures, regularisació de l'us de les majúscules y de la puntuació, y prou. Són aquestes suficients pera facilitar la lectura dels vells autors sense descaracterisar-los massa.*

Les setze estampes qui ilustren el present text, són

---

(1) Impresa per en Johan Oliva, de Vilanova y Geltrú (1906).

(2) *Bibliotheca Hispànica*, vol. XV (Barcelona, 1904). Reprodueix la edició de Sevilla, de 1492, tinguda per la més antiga del text original.

Digitized by Google

reproducció aixi meteix de l'incunable de Londres, havent-nos pogut servir, pera'l cas, dels clixés fotogràfichs que de dites estampes havía fet obtenir el senyor Font de Rubinat, de Reus, ab anterioritat a la publicació del text en facsímil de que parlarem suara. La primera de les setze estampes, com també'l facsímil de la darrera plana del text, donen la mida exacta de l'original; les altres quinze làmines són reduides de tamany al de la nostra caixa tipogràfica. Es d'advertir que, presentant-nos l'exemplar incunable varies repeticions d'algunes d'aquelles làmines, relacionant-les ab el text de la novela, nosaltres hem indicat dintre'l nostre text cada vegada que la edició original presenta una de dites ilustracions; emperò no publicant més que una sola vegada quiscuna de les setze làmines, en l'ordre meteix ab que van apareixent per primera vegada dins la narració.

R. M. P.

Acabat d'estampar el día 30 de maig de 1912, per en Fidel Giró, de Barcelona, el present fascicle forma part del NOVELARI CATALÁ *que publica en R. Miquel y Planas. Constituirà aquest Novelari tres volums de la «Biblioteca Catalana», que's completaràn pròximament ab un estudi preliminar y les portades pera'ls susdits volums.*

Digitized by Google

HISTORIA
DE L'ESFORÇAT CAVALLER
PARTINOBLES

(Tarragona, 1588)

Digitized by Google

Digitized by Google

Aci Comença, la general Historia del esforçat caualler Partinobles, Cõpte de Bles, y apres fonch Emperador de Constantinoble. Nouament traduyda, de llengua Castellana en la nostra Cathalana.

Estampat en Tarragona, per Felip Robert, Estamper Any. 1588

A costa de Llatzer Salom, llibrater.

Digitized by Google

Digitized by Google

EN NOM DE NOSTRE SENYOR Deu Jesuchrist, y de la gloriosa Verge Maria, mare sua, aduocada nostra; y del glorios caualler Sanct Jordi. Començа la gentil Historia del noble y esforçat caualler Partinobles, Compte de Bles: lo qual, apres de hauer passades moltes desauentures, fonch Emperador de Constantinoble. Traduyda de llengua castèllana en nostra llengua cathalana per molt gentil estil.

RA vn Emperador en lo Imperi de Constantinoble, lo qual hauie nom Julia, y aquest no podia en ninguna manera hauer fills ni filles de la virtuosa y molt amada sa muller. Esdeuingue vn dia que vingue al dit Emperador vna mora encantadora, la qual sabie moltes maneres de encantaments, y dix al Emperador que, si ell prometia de no descubrirla, que ella ab la sua sciencia faria de manera que ell hauria fill o filla de la senyora sa muller. Y oynt açò l Emperador, ell ne fonch molt alegre de aquella noua, y prometeli tot lo que li demana; llauors dix la mora: « Anau » a les flores*tes del rey Herman, que son en la [a² r.] » frontera del Imperi, y alli haureu vna filla en vna » donzella mora que jous amostrare, y apres quant » vingau, sens dupte haureu fill o filla de la se- » nyora vostra muller. » Y sabent açò l Emperador, ell embia sos missatgers a la terra del Rey Herman, dientli que ell volie anar a deportarse en les sues florestes, si ell ne era content, per que li hauien dit que eren gentils y que hauie molta caça. Y

Digitized by Google

lo Rey Herman, quant sabe la voluntad del Emperador, fonch molt alegre encara que fossen enemichs, per que pensa que de aquella manera auria pau ab ell, que nol destruyria axi com hauia acostumat; per aço ell rebe los misatgers molt alegrament, y feulos molta honra; y axi, agut son consell, feu donar resposta al Emperador, dient que ell era content de tot lo que li demanaue, que vingues en bon ora. Y quant l Emperador hoy la resposta, fonch molt alegre, y tantost ordena la partida; y lo Rey Clausa, y lo Rey Corsol, y alguns altres seus vasalls anaren ab ells; y la mora encantadora ana ab ell; y axi arribaren a la gran ciutat de Damasco, en la qual era lo Rey Herman, lo qual, [a² v.] sabent la vinguda del Emperador, se apa*rella molt honradament, y ab ell alguns dels mes principals del seu regne: y axi ab molt gran honra hisque rebre al Emperador, y apres tots ensemps anaren per la ciutat, y lo Rey Herman feu donar posada a tots, y tot lo que hagueren menester. Y laltre dia de matí l Emperador y lo Rey Herman anaren a caça, y la mora encantadora resta en la ciutat, y ana cercant la mes gentil donzella que pogues trobar per tenirla aparellada pera l Emperador quant y vingues; y axi ella veu en la finestra vna gentil donzella, y la mora encantadora la saluda, y li dix que li fes tanta gracia de anar ab ella per mostrarli la ciutat, y la donzella fonch contenta; y axi sen anaren les dues fins al palau del Rey Herman, y estigueren alli mirant les nobleses de aquell, y parlant de moltes coses fins que fonch vespre.

Deixem ara la mora, que estaua en lo palau ab la donzella, y digam del Emperador y del Rey Herman, que al vespre vingueren de caça; y lo sopar fonch aparellat, y l Emperador y los altres cauallers

Digitized by Google

y nobles se assegueren a sopar; y lo Rey y los seus vassalls seruiren al * Emperador y tots los altres, [a 3 r.]
70 del que hagueren menester, ab molta orde. Y en aço la mora treballa tant ab la donzella, que ella fonch contenta de dormir ab lo Emperador. Y quant lo dit Emperador hagué molt ben sopat, y les cambres foren aparellades pera ell y pera tots los altres,
75 tantost l Emperador sen ana a dormir, y la donzella ensemps ab ell; la qual al sendema resta prenyada del Emperador. Y laltre dia de mati lo Rey Herman vingue a visitar al Emperador, y suplical molt que li fos plasent de restar alli alguns dies; y
80 l Emperador li respos que no podie restar, per certs negocis que tenie en son Imperi, sino que li regraciaue molt la cortesia que ell li hauia feta, y quel pregaue molt que tingues per recomanada aquella mora; y lo Rey li promete que tant com ell vol-
85 gues estar en son regne, que se li faria tota la cortesia que pogues; y axi l Emperador pres comiat de la donzella donantli molts donatiues, tornasen en son Imperi, y resta la mora encantadora ab la donzella prenyada; la qual, passat lo termini
90 acostumat, pari vna filla, a la qual posaren nom Urraca. * Y apres que la mora hague donat bon re- [a 3 v.]
capte a la donzella, y molt secretament per que no fos disfamada, ella sen torna en lo Imperi, y aportassen la Infanta, filla del Enperador, y presentalay;
95 y ell ne fonch molt alegre. Ara dexem a la mora y a la Infanta, y digam del Emperador, que quant fonch tornat emprenya la Emperatriu, la qual pari vna filla que hague nom Melior. Y aquesta filla fonch tambe nodrida y ensenyada de totes coses,
100 que quant fonch de edad de deu anys sabia fer tots los encantaments que volie; car feye deuallar vn nuuol del cel y meties en ell, y feya lo que volie;

Digitized by Google

y l Emperador, veent se molt vell, desliberat de coronar sa filla, y axi ajusta Corts, y volgue que tots sos vassalls li besassen la ma com a Senyora, y que li donassen marit; y donali per tudors lo Rey Corsol y lo Rey Clausa. Y fet aço, l Emperador mori, y ells estigueren axi vn any, que no tenien Emperador; y la donzella Melior sabia tant, que ningu li podie fer traycio que a ella no li fos descubert y manifest. Y estant axi, dos Reys de son Imperi no volgueren esser obedients a [a⁴ r.] dita Senyora, pus no te*nien Emperador. Y quant ella sabe la intencio dels dits Reys, encontinent parti de son castell y metes en vn nuuol, com auie acostumat, y ana als regnes dels dits Reys, y arribant alli, ella deualla del nuuol, y caualca en vn palafren, y ana a la Cort dels dits Reys, dient los que hisquessen defora ab tot llur poder de gent de armes, que ella los esperaua en vna montanya prop de alli. Y sabent los Reys tot aço, encontinent se aparellaren y anaren a dita montanya; y quant ella los vee venir, que estaua sola, encontinent encanta totes les herbes y arbres de dita montanya, de manera que semblaue fos tot gent darmes; y arribant dits Reys, y veent tan gran poder, estigueren espantats, dient que ab tal poder de gent com hauie en la montanya tots serien destruyts: y axi desliberaren de demanarli perdo; y fer aço, prometerenli que tostemps li serian lleals. Y sabent ho lo Rey Corsol y lo Rey Clausa que ella era fora del castell, estigueren ne molt espantats y marauellats; empero passat vn mes ella torna en son castell, y los Reys vingueren a parlar ab ella, demanant li de hon venię; [a⁴ v.] y ella los recita com venie de los dos Reys*quis eren alçats contra ella, y diguels com li hauien demanat perdo y li auien promes de esser leals al

Digitized by Google

Imperi. Y quant ells saberen tot aço, diguerenli que puix sabie donar tan bon recapte en son Imperi, que ells sen descarregauen, y ques regis discretament. Y fet aço, feren ajustar Corts y aplegarense tots los altres cinch Reys, y los Duchs y Comptes, y grans Senyors de tot lo Imperi; y esent ajustas, desliberaren que ella prengues marit; empero per que sobre aço hauie entre ells gran diuisio, acordaren que lo Rey Clausa y lo Rey Corsol anasen a la Emperatriu y li diguessen que ella miras ab qui volie casar, que fos a sa voluntat; que per aço li donauen de temps dos anys, y que si ella en aquest dit temps no hauie desliberat ab quis volie casar, que li donarien aquell que los parria que fos ygual ab ella, si posible era.

[II] *Com la Emperatriu embia missatgers per totes les parts del mon, per cercar lo mes gentil caualler per casarse ab ella.** [a 5 r.]

LLAUORS ella feu escriure lletres, les quals enuia per totes les partides del mon; y enuia cada lletra ab son missatger, y que miras qual era lo mes gentil caualler y de mes gentils costums, encara que no tingues tant com ella; y mana que pera vn dia assignat vinguessen tots al castell de Cabeçadoyre. Y pera la jornada assignada tots vingueren alli axi com ere estat manat. Y tantost comença a dir lo missatger, que ere anat en lo Imperi de Alemanya, y apres tots los altres: y alli digueren moltes noblezes de molts Princeps, Duchs, Comptes y Cauallers, que per lo mon hauian vists; y axi lloarenli molt cada hu per si; empero los missatgers que foren tramesos al Realme de França no volgueren parlar

Digitized by Google

fins que tots los altres agueren parlat. Y llauors 170
ells digueren axi: « Tot quant aquestos han dit,
» noble senyora, es molt poch en respecte del que
» nosaltres direm a vostra alta senyoria, car hauem
» trobat en lo Realme de França vn nebot del Rey,
» lo qual es caualler, y ningu bastaria a comptar les 175
» nobleses que son en ell, car es del linatge de los
» Godos, y es de edad de quinze anys, y te molta
[a 5 v.] » desposicio y molta força; * e es molt liberal, y bell
» caualcador, e te la cara bella e plasenta, car en ell
» no habita ninguna manera de enuig, sino plaher 180
» y alegria. » E llauors la Emperatriu mana que fossen ben estrenats los missatgers; e enterrogals en quina part de França habitaue, y ells respongueren: « Senyora: certament ell no te senyoria, sino vn
» castell que se hanomena Bles. » E quant ella sabe 185
lo lloch hon ell estaue encontinent mana aparellar vna nau, la major y mes gentil que fos en son Imperi, e tantost la feu atauiar lo millor que pogue; y apres ella munta en la nau ab los marines y tot lo que ere de la nau, e de aquesta manera ana fins 190
que arriba dauant les serres de Ardeña; y alli dexa la nau encantada, e feu prestament deuallar vn nuuol, e metes en aquell, y anasen al dit castell de Bles; e aço era la vigilia de Sancta Creu. Y arribant sobre lo dit castell, feu alçar lo nuuol y veu lo Comp- 195
te jugant als escachs ab son oncle lo Rey de França, e llauors lo mira a son plaher; y veent la gran gentileza que tenie, conegue que ere tan més gentil y dispost que no li hauien dit, y de alli auant resta mes enamorada dell, que mes no podie. Y axi ab 200
[a 6 r.] sos encan*taments que fehie feu que al Rey vingues encontinent gran desig de anar a caçar vn porch saluatge; y axi, quant agueren acabat lo joch que entre les mans tenien, dix lo Rey aquestes paraules.

Digitized by Google

205 [III] *Com lo Rey e son nebot lo Compte anaren a caça, y lo Compte se perde en la montanya seguint vn porch saluatge que deuant li hisque.*

ESTANT lo Rey ab tal desig de anar a caça, dix a son nebot lo dit Compte, al qual tenie
210 com a fill: «Digaume, fill: ¿voleu que anem a caçar » vn porch saluatge?» Lo qual respos: «Senyor: jo » so molt content.» Y axi lo Rey feu venir los seus monteros ab los alans y llebres, y lo Compte se aparella de lo que hauie menester; y vestis vna roba
215 de cuyro, la qual ere folrada de esquirols; y aço ere per que en la montanya no gastas los altres vestits; y metes al coll vna corneta de or, y prengue vna bossa en la qual tenie vn esquer y esca ab sos lluquets; y tot aço acostumaue de portar quant anaue
220 a caça. Y axi caualcaren * ell y lo Rey, y molts gentils homens, ab los caçadors, y anaren a las cerras de Ardeña; y alli mataren vn bell porc, y hauentlo mort, lo Rey mana que se ajustassen tots y fesen collacio; y apres de auer refrescat, ell mana que
225 caualcasen y que sen tornassen. Y quant la Emperatriu oy aço, la qual estaue en lo nuuol que ells no veyen, fonch molt enujada, car estaue tan enamorada del Compte que nos podia fartar de mirar lo. Y axi feu ella per encantament deuallar vn
230 nuuol dauant ells, quels semblaue que tota la montanya fos cuberta de neu; y apres feu exir vn porch encantat deuant ells, y lo Compte, veent lo, hague molta cobdicia de matarlo, y no cura sino de seguirlo per la montanya. Lo Rey, veent aço, segui
235 lo Compte, cridantlo que tornas y que dexas anar lo porch, que nos perdes per la montanya, en la qual hauie molts animals verinosos; empero lo Compte

[*a* 6 *v.*]

Digitized by Google

no curaua sino de anar darrera lo porch. Y quant vee que nol podie matar, volguesen tornar a son oncle, empero ab la neu no sabie ahon se anaue, sino que resta perdut per la montanya; y tot aço fe-
[a 7 r.] hie la Emperatriu per portarsen lo Compte ahon * volie, y axi sen ana perdut per tota aquella montanya. Ara tornem al Rey, lo qual, veent que lo Compte, son nebot, no tornaue, estaue en la mayor congoxa y enuig que may se trobas, considerant que los animals saluatges lo aurien menjat. Y de alli sen torna ab molta tristicia y dolor.

[IV] *Com, anant perdut lo Compte per la montanya, troba a la vora de la mar vna nau, en la qual entra; y ab aquella fonch aportat al castell de Cabeçadoyre.*

Ara dexem al Rey, que fehie molt grandissim dol y plant, y digam del Compte, que anant perdut per aquella montanya, ni sabia quina via prengues, estant ab gran perill dels animals verinosos que eren; y estant axi dolorit y desconsolat, ell munta sobre vna montanya per mirar si veurie alguna poblacio de gent o algun castell, empero ell no veu res del que cercaue, sino que senti baix vn riu, y ell deslibera de anar per lo riu avall, considerant que alli trobarie alguna poblacio; empero no
[a 7 v.] troba res del que cercaue, car seguint * la vora del riu arriba a la mar. Y anant axi perdut com a persona desesperada, troba vna bella nau surgida. Y veent la fonch molt alegre, pensant que alli haurie gent; y aquella era la nau que la Emperatriu hauie dexada encantada; y axi començа a cridar: «Ho, » de la nau! » y ningu no li responia; y veent aço, ell començа de pensar que podie esser de la gent

Digitized by Google

270 de aquesta nau; empero veent la escala en terra, considera que eren entrats en lo bosc per matar algun animal saluatge pera menjar, y axi deslibera de entrar en la nau; y axi descaualca, y pres son cauall per la regna, y munta alt, car estaue tant flach
275 que nos espanta gens; y quant fonch dedins, ell lo lliga y comença de cercar la nau per veure si hi trobarie algu ab qui pogues parlar; y vehent que no trobaue ningu, comença lleuar la escala per que algun animal saluatge no pujas en la nau; y estant axi mi-
280 rant la nau, se assegue en vn banch y alli se adormi. Y quant fonch adormit, la Emperatriu feu alçar les veles molt gentilment per que no se despertas; y axi ella guia la nau enuers lo castell de Cabeçadoyre, y lo Compte estigue axi tota aquella nit que no se
285 desperta; y quant vingue lendema* de mati, que lo [a 8 r.]
sol li tocaue la cara, ell se desperta molt espantat, y començas de senyar, mirant a totes parts, y no veu sino cel y aygua. Y llauors fonc molt mes trist que quant ere entrat, car no vehia qui hauie
290 alçades les veles ni gouernaue la nau, sino lo seu cauall, lo qual per sobra de molta fam rosegaue las posts de la nau; y axi ell comença a plorar, dient: « Nostre Señor Deu per la sua clemencia » vulle socorre a tu y a ton amo. » Y suplicaue a
295 Deu que li amostras que ere allo, si estaue encantat o si ere temptacio de mals esperits; y ab aquestes pregaries y lamentacions estigue lo Compte tres dies y tres nits sense menjar ni beure, ni lo seu cauall, del qual tenie major pietat que de si mateix quant
300 li veya rosegar les posts de fam y no tenia palla ni ciuada que li donas. Y anant axi per la mar, lo Compte alça los vlls, dient: « O, Senyor: si yo fos » en terra cercaria remey per anar a les terres del » Rey mon oncle, empero no veig sino cel y ay-

Digitized by Google

» gual » Y axi estaue desconsolat lo dit Compte, y 305
ab moltes llagrimes que dels seus vlls destilaue,
que no es persona en lo mon que oynt les sues tris-
[a 8 v.] tes paraules no ploras; empero a*quell que es con-
solacio dels desconsolats, per la sua infinida pietat
lo volgue socorrer en tal manera, que passats los 310
tres dies, estaue mirant de la popa de la nau, su-
plicant ab molta affectio a la humil Verge Maria,
que alli volgues despertar alguna cosa ab ques po-
gues aconsolar: y estant ab tal supplicacio, vee blan-
quejar vn castell luny, lo qual, per esser tan luny, 315
li parie vn colom. Y quant lo Compte vee aquell
castell tant luny, se agenolla, suplicant Nostre Se-
nyor Deu quel aportas alla, car tres dies hauia que
no trobaue res quel aconsolas, sino les nobleses dels
paraments de la nau, que eren de or y de seda. Y 320
quant fonch hora de tercia, se troba al port del cas-
tell de Cabeçadoyre; y arribant alli, tantost la escala
de la nau fonch posada en terra sens veure qui lay
posa. Y llauors prengue lo seu cauall per la regne e
hisque en terra y munta a cauall; empero lo seu ca- 325
uall no podie caminar, car estaue mort de fam, sino
que abaxaue lo cap pera pasturar, y tiraue coces, que
per molt que lo Compte lo picas ab sos esperons,
nos volie moure; y lo Compte, veent que tenia raho,
descaualca molt prest, y desenfrenal per que menjas 330
[a 9 r.] a son plaer;*y apres, essent prop del cauall, miraue
de vna part y altra, y no veye ningu ab qui pogues
parlar, ni veye bestiars, ni pastors, ni ausells, ni
sentia cantar galls, ni sonar campanes, ni cosa nin-
guna. Y llauors se comença de senyar plorant, y di- 335
ent: « O Verge Maria, mare de consolacio, ajudau-
» me; ¿y que pot esser aço? jo crech que jo somnie;
» empero nos pot fer, car jo veig aci lo meu cauall
» prop de mil » Apres mira enuers lo castell, y vee

Digitized by Google

entorn de aquell vna ciutat tan gran, que estaue tot espantat, que no sabie si ere mort o viu, ni en ninguna manera no podie pensar que ere allo. Y estant axi mirant enuers lo dit castell, vee exir fum de vna ximineya, y en aço pensa que pus y hauie fum que tambe y haurie foch; y axi sen ana enuers lo dit castell.

[V] *Com lo Conpte entra en lo castell anomenat Cabeçadoyre, y alli fonch seruit de menjar y beure sens veure qui loy donaue.*

E axi, dexat lo seu cauall pera pasturar, ell anasen a la ciutat; y entrant per lo portal del castell, no vee ningu ab qui po*gues parlar; y ell [a 9 v.] se acosta al foch, y quant se fonch be escalfat vee vna gentil taula, la qual la Emperatriu hauia feta aparellar ab pa, vi y moltes viandes, per que si tenie fam que menjas; y axi se acosta, y prengue vn pa de la taula, y oloral y senyal, pensant que ere alguna cosa que los mals esperits hauien feta; empero veent que ere tant gentil y no vehie ningu ab qui parlas, ell estaua espantat; y volie menjar del pa, empero no gosaue; y alça los vlls y vee la torre alta, y mirant, veu exir fum de vna cambra, y dix axi: « Certament, mes ame pujar a la torre, perque si a » morir tinch, mes ame morir alt que baix. » Empero no veye ningu ab qui pogues parlar, per demanar que ere allo; y axi comença de pujar a la torre, y mira a la muralla si veuria lo seu cauall a hon lo hauia deixat y nol vee; y axi comença de sospirar, dient: « Pus es perdut lo meu cauall, » Deu sia aquell quel guie. » Y axi anassen per lo palau auant fins que arriba en vna gentil sala, y alli

Digitized by Google

troba vna estrada que ere molt gran; la qual estrada era de argent, y ere esmaltada de moltes gentilezes; y no vehie ningu per alli entorn ab qui pogues par-
[a 10 r.] lar; y ell sen ana a seure * en la estrada, la qual 375
tenie los peus dor, y apres vee vn bell foch y anasen a escalfar, car tenie molt gran fret; y apres que fonch calent, ell mira per la sala, vee vna bella taula y al seu costat vna molt rica cadira, la qual era estada del Emperador, que era de argent sobre- 380
daurada ab moltes pedres precioses y crestall, que feye clarejar la sala tant com si fos de dia, y que segons la sua bellesa le estimaue vna ciutat. Y estant axi, pensa en lo seu cauall, y la fam lo comença de enujar, y ell dix: « Per cert, o visca o muyra, 385
» jo men anire a seure en aquella cadira tan rica, » y menjare de aquell pa, que la fam me enuja; si » es cas que jo muyra en aquesta casa tan rica, per » cert nom dolrie la vida. » Y axi ell se comença de senyar, y lleuas molt esforçadament, y ana en- 390
uers la taula y assegues en la cadira; y tantost veu venir vn baci de argent y vn bell pitxer ab vna touallola brodada, y ell ja tenia vn pa en la ma ab intencio de menjar; empero veent aço, no dexa de pendre ayguamans, y no veye qui lay donaue. 395
Y apres torna a pendre lo pa y señas, y comença de menjar; mes gran paor tenie que tot allo no fos
[a 10 v.] de mals sperits, y per aço tostems * se senyaue, y estant ab aquest pensament, vee venir vn plat ab tres perdius rostides, y com lo vee, marauellas 400
molt per que no veye qui las portaue ni les auie tallades. E llauors dix ab si mateix: « Pus he co- » mençat de menjar, certament jo menjare a mon » plaher. » E estant axi, vee venir vna copa de argent, la qual tenie en lo peu vna pedra preciosa 405
que valie vna ciutat, y el prengue la copa y begue;

Digitized by Google

y mentre que beuie, lleuarenli la vianda de dauant, y quant vee li lleuaren lo plat, ell cuyta ab la ma esquerra per pendre vna perdiu que hi hauie, pen-
410 sant que no li donarien mes; y quant aquell plat fonch lleuat, prestament lin fonch aportat altre plat de vianda; y quant ne hague menjat vn poch, li fonch donat a beure ab la matexa copa; y axi fonch seruit de diuerses viandes sens james veure qui les
415 aportaue. E quant ne hague prou menjat, vee venir lo baci y pitxer, y la touallola, y prengue ayguamans; apres li aportaren moltes y diuerses maneres de confitures y fruytes pera menjar al llauant de taula; y quant ne hague menjat a son plaher, pensa
420 a hon poguera dormir, y no veent altre lloch, deslibera de dormir en la cadira, no sabent que hi*ha- [a 11 r.]
gues llit; y axi pensant, se adormi, y quant hague dormit vn poch, despertas mort de fret, e axi se acosta al foch y assegues en lo estrado; y estantse escal-
425 fant, pensa que millor seria dormir, y dormintse, somnia que vna gran multitud de mals esperits li estauen darrera, quel volien llançar en lo foch, y aço ere del gran temor que tenie; y axi se lleua tot espantat y comença de senyarse, y mete la ma a la
430 espasa per defensarse; y mirant per la sala, no veu ningu per la sala que li pogues fer mal; y estant axi mirant per totes parts, veu en vn canto de la sala vna gran entorcha encesa, y ell ne estigue marauellat, y dix entre si mateix: « Per cert, moltes
435 » coses he vistes esta nit, que jo may ho haguere » cregut; empero no dexare de veure ahon va la » antorcha e veure qui la te. » E quant fonch prop de la antorxa, veu que la antorcha se allunyaue, y ell segui; e axi anant, sen entra en vna cambra en la
440 qual no hauie sino argent e pedres precioses, e tots los paraments eren de or e seda; e alli troba vn

Digitized by Google

llit, lo qual ere molt riquissim, que valie mes que vna gran ciutat, car ere tot cubert de or y de draps
[a 11 v.] de brocat, y hauie en mig de la cuber*ta vn escrit molt gran y guarnit en torn de pedres precioses; y 445 entorn del llit hauie moltes figures de Emperadors, Reys, Comptes, Cauallers y grans Señors, los quals eren tan grans com lo bras de vn home, y totes de or. Veent aquella noblesa, estigue espantat, com noy hauie alguna persona ab qui pogues parlar, ni 450 veye qui tenie la antorcha que li feya llum; y llauors pensa que pus Nostre Senyor li hauie donat bon sopar, que axi mateix li donarie bon llit pera dormir; y axi se despulla lo manto de cuyro que acostumaue de portar quant anaue a caça, y tota la sua 455 roba, y la bossa en que aportaue lo foguer y la esca, y posau tot en vna cadira prop del llit; y metes al llit, y posa al capsal la sua camisa y lo gipo.

[VI] *Com la Emperatriu compta a sa germana Urraca com hauie portat lo Compte y quel tenie en son llit.* 460

ESTANT lo Compte en lo llit, la Emperatriu estaue ab sa germana Urraca, comptantli lo que li ere es'leuingut ab lo Compte Partinobles, e
[a 12 r.] com*lo hauie portat; y deyeli les gentilezes que en ell eren, y com ere molt gentil de cors, y que estaue 465 en lo llit, y que la pregaue molt que laltre dia de mati li aportas draps de lli que fossen tals com ell merexia. Urraca li dix que ere contenta, y demanali de gracia que loy volgues amostrar; y la Emperatriu li respos que al present no loy podie mostrar, per- 470 que si loy mostraue, tot son encantament serie desfet y ella restarie enuergoñida; per quant los Reys, que eren tudors, y tot lo Imperi, li auie donat

Digitized by Google

dos anys de temps per que prengues marit; y
475 que ella si ere cuytada de pendrel abans de tres
mesos, mes que quant fossen complits los dos anys,
que ella loy mostrarie. Urraca respos: «Siau certa,
» señora, que molt me seran llarchs los dos anys,
» segons lo desig que jo tinc de veurel, per les
480 » grans nobleses que dell me auien comptades. Em-
» pero, señora germana, amostraume algun altre
» home que sie de la grandesa y proporcio, per que
» jo li pugue aportar los draps de lli que vos me
» manau, per que vinguen be.» Y ella respos: «Lle-
485 » uauuos de mati, abans que hisca lo sol, y jous ho
» dire, y apres de aquesta mida vos li aportareu los
» altres.» Y ella fonch contenta, y lleuas a la hora
que li hauia manat.* [*a* 12 *v.*]

[VII] *Com la Emperatriu ana a la cambra a hont*
490 *dormie lo Compte, y molt prest se mete en lo mateix*
llit a hont era lo Compte.

PASSADAS estas rahons, la Emperatriu deslibera de anar a la cambra hont lo Compte dormie; y axi ella vingue a la cambra sola y sens llum. Y al
495 entrar de dita cambra feu remor, caminant de
manera que lo Compte se desperta ab molta paor;
empero en la cambra no hauie llum ni ell no podia
veure qui ere; y la Emperatriu se despulla y metes
en lo llit, y lo Compte estaue molt espantat y pen-
500 saua que podia esser, empero no gosaue dir res. E
quant fonch en lo llit, per que lo Compte no pensas
que fos mal esperit, ella trague lo bras dret y senyas,
dient: «A Deu me coman y a la gloriosa Verge
» Maria, y a tots los angels y archangels de la cort
505 » celestial.» E dites aquestes paraules, ella se mete

Digitized by Google

dejus la roba; y lo Compte oynt li nomenar a Deu
y a la Verge Maria, prengue molt esforç; y axi la
Emperatriu se comença a girar per lo llit; estenent
[a 13 r.] les cames, encon*tra ab lo Compte y dix: « Sancta
» Maria! ¿Qui es aquest ques en lo meu llit?» Y 510
per descubrir al Compte qui era, li dix: «Jo so
» Emperatriu, y tinch tostemp set Reys a mon ma-
» nament, y molts altres Duchs, y Comptes, y grans
» Senyors, y james ningu fonc gosat de entrar dins
» les portes de mon palau, sino vos; donchs digau- 515
» me qui sou.» Llauors lo Compte li respos, dient:
« Senyora: placia a Vostra Senyoria hoyr la mia
» ventura com so arribat açi, pus vos me haueu
» comptat la Vostra Senyoria.» Y axi ell li compta
del començament fins a la fi tot lo que hauia passat; 520
y quant li hague dita la veritat, ella li dix: « ¿Y per
» aço hauieu de tenir tal atreuiment de metreus en
» lo meu llit?» Respos ell: «Senyora: per lo deute que
» teniu a virtut jous suplich que prengau paciencia
» fins a demati; car jo sere molt content de anarmen. 525
» Empero quem fasau cercar lo meu cauall que he
» dexat defora del castell.» E ella respos: « Com
» ab rahons me pensau passar! Lleuau vos y exiu
» per alla hont sou entrat, sino cridare los meus
» cauallers y fer vos he matar en lo llit.» Y lo 530
Compte li dix: « Noble senyora: lo vostre palau
[a 13 v.] » es * tan gran, que a mi es impossible exirne sen-
» se llum a tal hora.» Y ella li dix: « Donaume la
» ma, que jous guiare fins al portal.» Veent lo
Compte que ella porfidiaue tant, li dix: « Senyora: 535
» per cert jo estich tant fatigat, que no porie ca-
» minar al present.» Y hoynt aço la Emperatriu,
ella se comença de lleuar, y dix: « Pus voleu estar
» tant descortes, jo cridare los meus escuders y fer-
» vos he donar la paga que merexeu »; demostrant 540

Digitized by Google

tra ab lo Cõpte, y dix. Sancta Maria qui es aquest ques en lo meu llit, y per descubrir al Cõpte qui era li dix. Jo so Emperatriu, y tinch to temp set reys a mon manament, y molts altres Duchs, y Cõptes y grans senyors, y james ningu fonc gosat de entrar dins les portes de mon Palau sino vos, donchs digau-me qui sou. Llavors lo Cõpte li respos dient. Senyora placia a vostra senyoria hoyr la mia ventura com so arribat aci, pus vos me haueu comptat la vostra senyoria: y ari ell li compta del començament fins ala fi tot lo que hauia passat: y quãt li hague dita la veritat ella li dix y per aço hauieu de tenir tal atreuimẽt de metreus en lo meu llit. Respos ell. Senyora per lo deute que teniu a virtut jous suplich que pregau paciencia fins a demati: car jo sere molt contẽt de anar men. Empero quem fasau cercar lo meu cauall que he dexat defora del castell. E ella respos, cõ ab rahons me pensau passar, lleuau vos, y exiu per alla hont hou entrat, sino cridare los meus caualiers: y fer vos he matar en lo llit. Y lo cõpte li dix, Noble senyora lo vostre palau es

tan

tan gran que a mi es impossible extrne
sensellum a tal hora. y ella li dix donau-
me la ma que ions guiare fins al portal.
Acent lo Cõpte q̃ ella porfidiaue tant li
dix. Senyora per cert io estich tant fati
gat q̃ no porte caminar al present. Y ho
ynt aço la Enperatriu ella se comẽça de
Ueuar y dix. Pus voleu estar tãt descor-
tes, io crídare los meus escuders: y fer
vos he donar la paga q̃ mereteu, demo-
strãt q̃ estaue molt fellona. Y quãt lo Cõp
te oya aq̃stes rabons ague molta paor, y
comẽça ò plorar diẽt. Senyora suplich
a vostra senyoria q̃ haje pietat de mi, no
vullau q̃ io muyra ab tãta deshonra. E
quãt la Empeatriu hoy q̃ lo Cõpte plo
raue, lo seu cor no loy pogue mes cõpor
tar, y calla y tornas al llit, y quãt hague
passat vna estona veent lo Cõpte q̃ ella
no deya res pensa q̃ era adormida, y axi
ell se acosta a ella molt gentilmẽt perque
nos despertas y volie veure q̃ era, car en
cara estaue duptant q̃ no fos mal esperit,
quãt ell fõch prop li posa la ma sobre los
pits, y ella molt furtosament li prẽgue la
ma, y apartala dels pits, empero no dix
tes. Acent aço lo Cõpte pensa q̃ encara
no

no dormie, estigue vna estona esperant q̃
ella dormis, y torna a posar la ma alli
mateix, y llauors ella no dix res y ell se a
costa a ella y posali laltra ma sobre lo cap
per mirar si tenic los cabels molt llarcs
y apres li toca lo frõt y los vulls, y lo nas
y la boca, y lo coll, y los braços, y lo ven
tre, y pensa en si mateix q̃ miras si era ho
me o dona y meteli la ma entre los cuires
y troba q̃ era dona, y apres li palpa les
cames y los peus, y cõpta los dits dels
peus y ölles mans, car ell tenie paor q̃ no
fos deles fantasmes q̃ erẽ en aõll tẽps, les
quals dela cinta amũt ere com dones, y
dela cinta auall com allcons, y tenie los
peus cõ allebre, y ella tostẽps calla, ja sa-
bie perq̃ bo feya. Y quãt ell la bague pal
pada a sõ plaer ell conegue segons lo toc
q̃ era ölles mes belles dames del mõ, y es-
tãt en si mateix pensant q̃ farie ella li co-
mẽça a parlar y dix ab molta amor. Ara
pus q̃ me aueu a vostre plaber palpada,
jous vull traure de sospita, y prech vos
que perdau tota manera de temor, car
sapiau per cert que so so, la Empera-
triu de Constantinoble, y so Senyora
de set Reys, los quals son en nom Im-
peri

peri, empero si vos voleu, vos sereu se-
nyor de mi y de ells, y si vos me prome-
teu de seruar lo que jous dire (ço es) que
fins que sien passats dos anys, vos nom
descubriau, per uinguna via, car sapiau
que los tutors que mon pare me dexa
quant mori, ensemps ab tot lo Imperi,
me han donats dos anys de temps, que
jo elegiß ab quim volie casar dins lo dit
termini. Y perço yous he elegit a vos
per lo rostre merexer, y siau cert, que si
vos me descubriu vos fare morir cruel-
ment. Empero jo fie de vostra virtud.
Oyut lo Cõpte tant dolces paraules
foneb molt alegre y prometeli tot lo
que demanaue.

Com estant lo Compte y la Emperatriu en lo llit perderẽ llurs virginitats.

Quantlo Compte li hague promes
lo que ella volia començaren de ju-
gar en tal manera q̃ tots dos perderẽ ses
virginitats, y quant foneb fet ella li dir.
Ara senyor vos he pensau que per hauer
fet

que estaue molt fellona. Y quant lo Compte oya aquestes rahons, ague molta paor y començа de plorar, dient: « Senyora: suplich a Vostra Senyoria » que haje pietat de mi: no vullau que jo muyra ab
545 » tanta deshonra. » E quant la Emperatriu hoy que lo Compte ploraue, lo seu cor no loy pogue mes comportar; y calla, y tornas al llit; y quant hague passat vna estona, veent lo Compte que ella no deya res, pensa que era adormida; y axi ell se acosta a
550 ella molt gentilment perque nos despertas, y volie veure que era, car encara estaue duptant que no fos mal esperit; quant ell fonch prop, li posa la ma sobre los pits, y ella molt furiosament li prengue la ma y apartala dels pits, empero no dix res. Veent aço
555 lo Compte, pensa que encara * no dormie; estigue [a 14 r.] vna estona esperant que ella dormis, y torna a posar la ma alli mateix, y llauors ella no dix res; y ell se acosta a ella y posali laltra ma sobre lo cap per mirar si tenie los cabels molt llarch; y apres li
560 toca lo front, y los vulls, y lo nas, y la boca, y lo coll, y los braços, y lo ventre; y pensa en si mateix que miras si era home o dona; y meteli la ma entre les cuixes y troba que era dona; y apres li palpa les cames y los peus, y compta los dits dels peus y de
565 les mans, car ell tenie paor que no fos de les fantasmes que eren en aquell temps, les quals, de la cinta amunt eren com dones, y de la cinta auall com a lleons, y tenien los peus com a llebre. Y ella tostemps calla; ja sabie per que ho feya. Y quant
570 ell la hague palpada a son plaer, ell conegue, segons lo toc, que era de les mes belles dames del mon; y estant en si mateix pensant que farie, ella li començа a parlar y dix ab molta amor: « Ara, » pus que me aueu a vostre plaher palpada, jous
575 » vull traure de sospita, y prech vos que perdau tota

Digitized by Google

» manera de temor, car sapiau per cert que jo so la
» Emperatriu de Constantinoble, y so Senyora de
[a 14 v.] » set Reys, los quals son en mon Im*peri; empero
» si vos voleu, vos sereu senyor de mi y de ells, y si
» vos me prometeu de seruar lo que jous dire, 580
» (ço es) que fins que sien passats dos anys vos
» nom descubriau per ninguna via. Car sapiau
» que los tutors que mon pare me dexa quant mori,
» ensemps ab tot lo Imperi, me han donats dos anys
» de temps, que jo elegis ab quim volie casar, dins 585
» lo dit termini. Y per ço yous he elegit a vos per lo
» vostre merexer; y siau cert, que si vos me descu-
» briu, vos fare morir cruelment. Empero jo fie
» de vostra virtud.» Oynt lo Compte tant dolces paraules, fonch molt alegre, y prometeli tot lo que 590 demanaue.

[VIII] *Com estant lo Compte y la Emperatriu en lo llit perderen llurs virginitats.*

QUANT lo Compte li hague promes lo que ella volia, començaren de jugar en tal manera que 595 tots dos perderen ses virginitats; y quant fonch fet, ella li dix: « Ara, senyor, vos be pensau que per
[a 15 r.] » hauer * fet de mi a vostra voluntat, que per axo
» me teniu subjugada; no penseu que mi don res, que
» jo tinch sobre vos la senyoria apres de Deu; car 600
» pensen los homens que pus han obtengut de les
» dones lo que volen, que les tenen captiuas; car si
» vos no seruau lo quem haueu promes, teniu per
» cert que jous fare morir en tal manera com vos
» he promes, car jo no tinch temor a ningun home 605
» del mon, sino a nostre Deu que es en lo cel. Em-
» pero beus podeu lloar, que teniu vna noble ena-

Digitized by Google

» morada, la qual ha nom Melior; mes empero no
» procureu de descubrirme lo cors per ninguna
610 » via.» Y axi, jugant y burlant, estigueren tota aquella nit; mes nunca ella dexaue de dir que no la descubris per res, y que quant volgues demanas mentre eren en lo llit, y no en altra manera, que tot li seria donat; y que si volia caualls, quen de-
615 manas, que ella lin farie venir de continent; y que no tingues ansia del seu cauall, car sa germana Urraca lo tenie molt ben guardat, la qual tenia gran desig de veurel, empero no era possible fins que los dos anys fossen passats. Y passades estes ra-
620 hons fonch hora de lleuar, y ella se* lleua, prenent [a 15 v.] comiat dell; y anassen a la cambra de Urraca, abans que lo sol hisques, y dixli: « Germana: lleuauuos y
» anau a la mia cambra y preneu los vestits del ca-
» ualler, que son al capsal del llit, y aportaulin dels
625 » nets. » Y ella de continent hi ana, que ell non hague ningun sentiment; y aportali lo sayo y gipo de seda, y calçes, y vn capus descarlata, y vna camisa molt gentil, y posaloy tot en lo estrado prop del llit, y mira sil podria veure; empero Melior
630 los hauia encantats los dos de tal manera, que la hu no podie veure al altre. E de aço fonch enujada Urraca per no hauer vist al Compte; y tornant sen, compta a Melior lo que hauie fet.

[IX] *Com lo Compte estigue en lo castell de Cabeça-*
635 *doyre mes de vn any, y seruit de tot lo que hauie menester, sens james veure persona alguna.*

Ara tornem a parlar del Compte, lo qual estaua en lo llit pensant en la gran ventura que hauia trobada; y estant axi, veu lo sol que entraua en

Digitized by Google

la cambra, y ell se assegue sobre lo llit. Volentse 640
vestir, mira en lo lloch hon lo hauia dexat; empero
[a 16 r.] * no loy veu, mes troba altres vestits que eren molt
millors que los seus; y ell se lleua prestament y vestis
aquells que troba; y ell prengue ayguamans, y apres
vn bellissim pentinador y vna pinta, y ell ho apres 645
y pentinas, y dexal a hont ho hauia trobat. E axi
hisque a la sala y troba vna xemenea, en la qual ha-
uie vn bell foch, y axi ell se escalfa. E quant ell se
fonch escalfat, ell sen hisque de fora lo castell per
cercar si porie veure lo seu cauall, empero nol 650
pogue trobar, car Urraca lo tenie molt ben guardat;
y alli se passejaua molt a son plaer, mirant les hor-
tes y altres belleses que trobaue entorn de la ciutat.
E quant vee que ja era hora de dinar, ell sen torna
en lo castell; y, entrant en la sala, troba la taula 655
aparellada y assegues; y tantost veu venir lo baci
y lo pitxer ab la touallola, y prengue aygua mans;
empero james pogue veure qui lay donaua; apres
tantost vingueren diuerses viandes molt ben apare-
llades, y quant hague menjat de cada vna de aque- 660
llas a son plaher, vingueren de moltes maneras de
fruytes y altres confitures pera lleuant de taula. Y
[a 16 v.] quant el hague dinat, pren*gue ayguamans, com ha-
uie acostumat, y tantost la taula fonch plegada; y
ell se ana a pasejar per lo castell fins que fonch 665
hora de sopar, y lo qual troba molt ben aparellat;
y tantost com hague sopat, les antorxes vingueren
y meterense deuant lo Compte, y ell se lleua en peus
y seguiles fins que fonch dins la cambra de la Em-
peratriu; alli les antorxes se aturaren; e veentse prop 670
del llit, assegues en lo estrado. E tantost senti quel
descalçauen molt delicadament, empero no veya
quil descalçaua; ell se despulla axi com solia,
dient tostems oracions, y metes en lo llit, e tan-

Digitized by Google

675 tost les antorxes sen anaren; y ell ho tenia ja auesat, car no tenia ninguna temor. Y estant en lo llit, senti los passos acostumats de la Emperatriu que venia, la qual molt amaua, y quant fonch despullada, ella se mete en lo llit, y ell la prengue en los
680 braços, besantla ab molta amor; la posa al seu costat, y axi, estant axi ab molta alegria jugant, ella li dix: « Digaume, senyor, la veritat del queus dema-
» nare. » Y ell li respos: « Senyora: tingau per cert
» que jo lay dire, encara quen degues pendre la
685 » mort. » Y ela fonch molt contenta de la resposta, y*li dix: « Prech vos quem digau vostre nom. » Respos lo Compte: « Senyora: lo meu nom es Partino- [*b* 1 *r*.]
» bles. » E la Emperatriu li dix: « Sobre totes coses
» vos prech, senyor Partinobles, que vos nom des-
690 » cobriau lo meu cors, per ninguna via ni manera,
» fins que sien passats los dos anys; car sapiau que
» totes coses vos perdonare sino aqueixa. » E lo Compte li respos: « Senyora: abans que no faria res
» contra vostra voluntat, me dexaria matar. » Y la
695 Emperatriu fonch molt contenta de la sua bona resposta, y dix: « Prech vos, senyor, que si voleu
» anar a caça de astors o de falcons, que me auiseu;
» empero perque prengau deport, vos he aparella-
» da pera dema vna gentil caça de animals saluat-
700 » ges; per ço demati trobareu a la porta del castell
» vn cauall gris, molt ben atauiat, y vn llebrer, lo
» qual se metra primer, y vos seguiulo, car ell vos
» amenara en lloch hont haureu plaher. » Y en aço fonch hora de lleuar, y la Emperatriu se lleua, y lo
705 Compte se alça sobre lo llit y vestis molt lleugerament; y essent vestit, ana a la porta del castell y troba lo cauall y lo ca, axi com li hauia dit la Emperatriu, y ell caualca; y tantost li donaren vna* [*b* 1 *v*.]
llança en la ma, y lo llebrer se mete primer, y ell lo

Digitized by Google

segui fins que arribaren en vna arboreda molt plasent. Y arribant alli, ell senti sonar vna corneta, y ell ana enuers alla a hon la hauia oyda, y troba vna gran multitut de cans, (ço es) alans y llebres. Y ell, mirant los, veu exir de vna espessura vn bellissim porch senglar, y ell lo segui y lo mata; y quant lo porch fonch mort, ell senti tan gran remor de cornetes y de caçadors, y que li semblaue a ell que hauie mil persones en aquella arboreda, segons la remor que sentia. Y miraue a totes parts si poguera veure algu; empero no podia veure los altres, ni los altres a ell. Y estant lo Compte mirant lo porch, per que james non hauia vist ningun altre tan gran, veu venir vna azembla molt bella, y estigue mareuellat, car no veye qui la amenaue. Y quant la azembla fonch prop del porch, ella se atura, y veu que prenien lo porch yl carregauen damunt la azembla. Y estant en eço, ell senti gran remor de caualls y crits de cauallers; oynt aço, pensa que li estauen darrera, y abaxa la llança y giras a totes parts, e no [b² r.] veu sino la dita azembla que sen ana*ue, y axi la segui; y anant, oy sonar vna corneta molt delicadament, axi com hauie hoit quant alli arriba, y ell la segui enuers lo lloch a hont la hauia oyda sonar; y axi anant, arriba al castell; y quant fonch hont hauia trobat lo cauall que aportaua, senti que li descalsauen los esperons, y lleuors descaualca y dexa lo cauall alli mateix, y la llança tambe; y tornasen al palau, y troba la taula aparellada, y axi se assegue a sopar; y tantost fonch alli lo pitxer y lo baci, de la manera acostumada. E quant fonch rentat, tantost hague sobre la taula gran abundancia de moltes viandes molt ben aparellades. Y quant hague sopat y presa aygua mans, sen entra dins de la cambra, y assegues en lo estrado dauant lo llit; y

Digitized by Google

745 tantost senti dins la cambra tan gentil musica de cantar y sonar, com james hagues oyda. Y estant axi escoltant, li vingue gana de dormir, y axi se despulla encontinent, e mes en lo llit; tantost senti venir a passos secrets vna persona enuers lo llit, y
750 tantost conegue que era la Emperatriu, la qual apres de esser despullada, se mete en lo llit al costat del Compte; y lo Compte tantost la prengue en los braços y començа de jugar* ab ella. Y estant axi jugant [b^2 v.]
y burlant, ella li demana que li parie de la caça, y
755 lo Compte li respos, que molt gran plaher hi auie pres; y llauors la Emperatriu li compta com tostemps ella lo hauie mirat, y com aquella remor que senti eran los dos Reys, que eran sos tutors, y que ells se pensauen hauer mort lo porch, per que ella
760 los tenia encantats de tal manera, que ni los Reys podien veure lo Compte, ni lo Compte als Reys. Y apres la Emperatriu prega lo Compte, que si tenia desig de anar a caça de astors, que loy digues, que ella loy aparellarie de manera quen seria content;
765 e lo Compte respos que no tan prest; empero ab aquestes rahons james no dexauen de jugar ab totes les maneres que en lo llit se acostuma; e la Emperatriu james se cansaue de ferli recordant que per ninguna via no la descobris, fins que los dos anys
770 fossen complits; y que apres ella era contenta de tot lo que volgues.

[X] *Com la Emperatriu dix al Compte que tot lo Realme de França estaue en perdicio; y aço per causa de tres Reys moros que eren en dit Realme.** [b^3 r]

775 Y de aquesta manera estigueren lo Compte y la Emperatriu vn any complidament; y en aquest any fonch conquistat lo Realme de França per vn

Digitized by Google

Rey moro anomenat Sornaguer, lo qual era Senyor de altres dos Reys, dels quals la hu hauie nom Ansion y laltre Cansion; y aquests conquistaren tot lo Realme de França fins a Paris, y alli estaue lo Rey assetiat molt estretament. E tot aço sabia la Emperatriu, empero no ho volie dir al Compte per que no hagues occasio de partirse densemps, car lo amaue molt. E estant vn dia lo Compte en vna torre molt alta mirant la mar y les verdures dels camps, y ell se recorda de França, y de son honcle, y de sa mare; y estant en aquest pensament llança vn gran sospir, y apres en la nit, estant en lo llit, torna a sospirar. E oynt la noble Emperatriu que sospiraue, dixli: « ¿Per que sospirau, senyor? ¿Mancaus alguna » cosa? » Respos lo Compte: « Certament, no: empe- » ro si jo era cert que nous enujasseu, jo vos diria » la veritat. » Y ella respos: « Siau cert que nom » enujareu del que vos voldreu. » Llauors li dix: « Certament, senyora: del gran desig que tinch de [b^3 v.] » veure la * senyora ma mare y mon honcle, me es » vingut aquest sospir. » Respos la Emperatriu: « Senyor: teniu molta de raho, y nom marauell si » la sanch vos requer y vos mana; car sapiau que lo » Realme de França esta en molta congoxa, e aço » per causa que lo Rey Sornaguer y altres dos Reys » anomenats Ansion y Cansion son en dit regne y » tenen lo Rey vostron oncle assetiat en la ciutat » de Paris; per ço es menester que vos aneu a soco- » rrerlo y fareu com a noble caualler; y treballau de » guanyar honrra, per que jo hague bones noues de » vos; y jo vos donare vna espasa, la qual es me- » nester que guardeu molt be, e cada vegada que » la pendreu en la ma recordar vos heu de mi; y do- » nar vos he cent camells carregats de or y dargent » y pedres precioses, y trametreu aquest tresor en

Digitized by Google

» Espanya, y donareu sou a deu milia homens de a
» cauall espanyols, car son prou amichs dels france-
815 » sos; y donar vos he vn home vell que vaje en vos-
» tra companya per donar recapte als camells, los
» quals aportaran mes carrega que cinch centes
» azembles, y vos que fassau tot lo que vos dira, sens
» falta. Y per ço de mati* anau a la porta del castell [b 4 r.]
820 » y alli trobareu lo queus he dit, e no cureu sino
» de anar per hon ell vos dira, car ell vos aportara
» dretrament al castell de Bles, y arribant alli no
» detingau gens lo vell ni li donasseu a menjar en
» ninguna part. » Y quant lo Compte oy aço, fonch
825 molt alegre, pus anaue en França, car si desijaue
molt veure sa mare. Empero la Emperatriu no ce-
ssaue de ferli recordant que no la descobris per res,
fins que fos passat lo temps, y ques recordas della;
que tornas lo mes prest que pogues; y ell loy pro-
830 mete, car ab molta dolor se partiren los dos que
tant se amauen.

[XI] *Com la Emperatriu embia lo Compte en França per socorrer lo Rey, que estaue assetiat.*

QUANT fonch la mitja nit, la Emperatriu se lleua
835 pera aparellar lo que auia promes al Comp-
te, y ell resta en lo llit fins al alba; y lleuas y ana
a la porta del dit castell: alli troba lome que la
Emperatriu li hauia dit, ab los camells carregats y vn
cauall pera * ell, y ell caualca y partirense; y anant [b 4 v.]
840 per lo cami, ell miraua aquell home si li poguera
veure la cara; empero james lay pogue veure, car
estaue tot cobert de cabells; e anant axi arribaren
al castell de Bles. Y lo vell dix al Compte que nos
oblidas del que hauia promes a la Emperatriu; y

Digitized by Google

ell dix que no li oblidaria james. Y arribant al dit castell, descarregaren los camells, que ningu nols senti, car ere de nit. Y apres lo vell prengue comiat del Compte, y tornasen; y lo Compte li dix quel encomanas molt a la senyora Emperatriu, e li digues que molt prest sen tornaria.

[XII] *Com fonch rebut lo Compte en lo castell de Bles ab molta honra de sa mare y dels caualles.*

ESTANT lo Compte deuant lo castell, deslibera de cridar que li obrissen; y quant fonch dins, demanarenli los del castell qui ere, y sabent que era lo Compte, tots foren molt alegres y diguerenho a la senyora, la qual ne fonch molt alegre, car ella pensaua que fos mort; y hisque de la cambra, y, [*b* 5 *r.*] veentlo, ella lo abraça y besa, y*tantost tramete per tots los seus barons, los quals hagueren gran plaer de la sua venguda, y feren moltes festes y gales per amor dell; y en aço lo Compte nos oblida de fer metre en lo castell lo tresor que hauie portat. Y estant en aquestes festes y gales, ell feu cridar tots los principals barons y cauallers de sa terra, y los demana en quina manera porie hauer del Regne de Espanya deu milia omens darmes que hauie menester; y ells li digueren que prengues la meytat de aquell tresor que hauia portat, y quel metes en dues naus, y que las enuias en Espanya: la vna al port de Caliz, laltra al port de Seuilla; y que alli fessen cridar que, caualler que volgues guanyar sou per anar al castell de Bles, que vinguessen alli; y axi fonch fet, que quant les naus foren en Espanya, ells donaren sou a tots los que volgueren passar en França, y de aquesta manera ell hague las deu mil

Digitized by Google

llances que hauie menester; y tots homens jouens y molt dispo[s]ts, y tals, que eran per donar bona raho de totes coses en qualseuol part; y quant foren
880 arribats al castel de Bles y veren que lo Compte era noble caualler, ells foren molts alegres, y* tots pro- [*b* 5 *v.*]
meteren al Compte de morir per la sua honra. Y lo Compte los feu aposentar molt honradament dins lo castell. E de aquesta manera estigueren tot aquell
885 dia, fins a lendema, que lo Compte ordena capitans aquells que li plagueren a ell, y trompetas, y estandarts.

[XIII] *Com lo Compte parti del castell de Bles ab tota la sua gent y anaren a la ciutat de Paris, en la*
890 *qual estaue assetiat lo Rey.*

Y de aquesta manera parti Partinobles lo dia seguent, apres de dinar, per anar a la ciutat de Paris; y quant foren dauant la ciutat, lo Compte mana sonar les trompetes y alçaren les banderes.
895 Y quant los de la ciutat veren tan gran armada, estigueren tan marauellats y espantats, que pensauen que ere lo Rey Sornaguer; y començaren de repicar les campanes, y tots los de la ciutat se armaren. E quant lo Compte veu aço, tramete al Rey vn mis-
900 satger, dient que aquell ere son nebot Partinobles, que venie per socorrerlo, y lo Rey dix: « Molt me » marauell jo que sie aquest mon nebot, car jo crech » que es mort, que ha* mes de vn any que se perde [*b* 6 *r.*]
» en les serres de Ardenya. » Y llauors li dix lo mis-
905 satge: « Senyor: obriu les portes y dexaulo entrar, y » veureu la veritat. » Respos lo Rey: « Jo so con- » tent; digauli que vingue. » Y lo missatge sen torna ab la resposta que lo Rey li dix, y lo Compte caualca molt prestament y vingue a la ciutat; y

Digitized by Google

lo Rey mana obrir les portes de la ciutat, e dexal entrar; y quant lo veu, encontinent lo conegue y ana abraçarlo; y lo Compte besali la ma, y suplical que manas aposentar be la sua gent; y tots hagueren molt gran alegria del gran socors quels era vengut. Y los caualles y homens darmes foren molt be aposentats, que nols falta res del que hagueren menester. E lo Compte y lo Rey sen anaren al palau, y alli trobaren lo sopar ben aparellat; y soparen molt a plaher, y casi tota aquella nit estigueren contant les coses quels eren esdeuingudes apres que no se eren vists.

[XIV] *Com lo Compte ana darrera los cauallers del Rey Sornaguer, yls lleua tot lo que hauien pres; y*
[*b* 6 *v.*] *captiua molts de aquells.* *

QUANT vingue lendema, a hora de tercia oyren repicar les campanes; lo Compte se lleua encontinent del llit, cridant que li donassen les armes; y lo Rey li dix que no hisques defora, per que no fos del Rey Sornaguer; y lo Compte dix quel dexas anar a veure si eren contraris; y axi estigueren los dos perfidiejant vna gran estona, y en aço vingueren los guardes, dient que los caualles del Rey Sornaguer sen portauen quatre milia vaques. E quant lo Compte oy aço, fonch molt enujat, y prestament caualca, y prengue quatre milia cauallers dels seus que li parien millors, y hisque de fora la ciutat, seguint los moros que sen aportauen la presa. Empero la pols era tanta en lo cami, que nols podia veure, ni ells tampoch nos vehien los vns als altres; y lo Compte ana tostemps entre ells esforçantlos en tanta manera, que li digueren:

Digitized by Google

« Axi com fareu, farem nosaltres.» Y donaren de esperons als caualls, y feriren de tal manera entre los moros, que de deu milia que eren non escaparen dos milia (aço es de a cauall), y entre morts y presos restaren mes de vuyt milia; y quant los moros que fugien arribaren al real del Rey*Sornaguer, li digueren que en quantes batalles se eran trobats, james hauien vists cauallers tan esforçats ni tan animosos; y que estauen molt espantats de vn caualler que anaue entre aquells, lo qual semblaue que fos vn lleo, segons los encontres que donaue tan terribles, que judicauen que aquell tot sol valie deu de altres. [$b^7 r$.]

[XV] *Com lo Compte torna a la ciutat de Paris e lo Rey lo hisque a rebre ab molta honra, al qual lo Compte presenta cinquanta cauallers.*

QUANT lo Rey sabe que son nebot hauie haguda victoria de sos enemichs, fonch tant alegre que mes no podie; dix en si mateix: « Val Deu, que » cosa tant marauellosa es estada de aquest Compte » Partinobles, car per esser joue y no esserse vist » james en batalla, haje fetes coses marauellosesl » Y hisque de fora de la ciutat pera rebrel. Y quant lo Compte lo veu venir, encontinent descaualca y besa la ma a son honcle; y lo Rey lo besa en la boca, dient: «La benedictio de Nostre*Senyor Deu te sia » donada.» Y apres de hauerli recitat lo que ere estat, lo Compte li presenta cinquanta cauallers, tots dels esperons daurats, molt disposts y valents, los quals hauie presos en aquell dia. Y quant lo Rey los veu, fonchne molt content y feu gracies a Nostre Senyor Deu, y apres a son nebot, y als altres, de la gran victoria que hauien obtenguda dels enemichs [$b^7 v$.]

Digitized by Google

de la Sancta Fe Catholica; y axi entraren dins la ciutat ab molta honra, aportant tota la presa primera (ço es) de peons, y cauallers, y azembles, y armes. Y quant foren dins, lo Rey mana donar bon recapte als nafrats, y anasen al palau ab son nebot; y alli feren grans aparells de sopar, ab grans trompetes, ab molta alegria entre ells, y soparen molt alegrament, y parlaren de les coses que hauien fetes. E com agueren sopat, lo Rey dix a son nebot que anas a dormir, car deuie esser cansat; y pregal que no hisques de la ciutat sense la sua licencia, y lo Compte loy promete, empero li dix: « Senyor: meteu vos a » dormir, que yo vull anar a visitar los cauallers na- » frats. » Y ell tenie en si mateix altre pensament y [b 8 r.] desig de anarsen al camp del Rey Sorna*guer, per fer altra batalla; y axiu feu, callant. E lo Rey lo prega que tornas prest; y axi lo Compte hisque del palau y ana per les posades dels cauallers, dient als que no eren nafrats que prestament se armassen y hisquessen a la plaça, car volie anar fins al camp del Rey Sornaguer per veure quin poder tenie; empero que no volie que son honcle ho sabes, per que lo detendria; y encontinent obehiren tots lo seu manament y anaren a la plaça. Y quant foren ajustats tots, foren set milia de a cauall; llauors mana que obrissen lo portal de la ciutat secretament, fahent manament que ningu no digues res al Rey, son honcle, de la sua partida; y axi prengueren lo cami enuers lo camp del Rey Sornaguer, lo qual estaua molt enujat de la perdua que hauie feta, y no pensaua que los de la ciutat gozassen arribar al seu camp. Ab aquest pensament estaue mal preparat; y en aço lo Compte arriba ab la sua gent molt secretament y feriren molt cruelment en lo camp del dit Rey Sornaguer. La batalla fonch en tal manera, que desbarataren, y mataren, y

Digitized by Google

nafraren gran partida dels moros, de ma*nera que [*b* 8 *v.*]
1010 tots estigueren espantats. Y quant lo Rey Sornaguer
y los altres dos Reys foren aparellats, lo Compte ab
la sua gent foren vna llegua luny del camp, que sen
retornaren a Paris. E quant los pensaren hauer acon-
seguits, lo Compte estaua ya en segur dins la ciu-
1015 tat, car no feu sino caminar tota la nit. Y a hora de
matines arriba a la ciutat de Paris; y quant los de la
ciutat sentiren los caualls a tal hora de la nit, estigue-
ren molt espantats y feren repicar les campanes. Y
quant lo Rey de França oy tals crits, ell estaue molt
1020 espantat, cridant los patges quel vestissen, y altres
quel armassen y li aparellassen lo cauall; y mana que
encenguessen moltes antorxes y anassen al portal
de la ciutat cridant que era de son nebot. Y los ca-
uallers de la ciutat respongueren: « Senyor: creyem,
1025 » a nostra fantasia, que aquest es vostre nebot lo
» Compte, car en tota la ciutat nos troba. » E quan
lo Rey ohi aço, molt prestament mana obrir les
portes de la ciutat y hisque de fora, y encontra a
son nebot que venie ab la sua caualcada, los quals
1030 aportauen molts caualls y azembles, tendes y ar-
mes, y molts presones del camp del Rey * Sorna- [*b* 9 *r.*]
guer. E quant lo Rey veu aço, abraçal y besal,
dient: « Nostre Senyor Deu te guart de mal y tray-
» cio. » Y axi sen anaren ma per ma fins al
1035 palau, y alli li feu donar molt be almorzar,
y a tota sa companya, car be ho ha-
uien guanyat, pus tant valentment
hauien desbaratats sos
enemichs.

Digitized by Google

[XVI] *Com lo Rey Sornaguer resta molt enujat de tals dos encontres com hauie rebuts, y requeria al Rey de França y al Compte de batalla.* 1040

RESTANT lo Rey Sornaguer molt enujat de les dos deshonres que hauie rebudes, ell y la sua gent desliberaren de auenturar tot lo seu real. Y axi 1045 ell se entremete entre los seus per saber qui ere aquell tan esforçat caualler que aquella nit, estant en lo seu real, lo qual anaue per lo camp com vn lleo, y fonch li dit que no ere lo Rey de França, sino vn nebot seu, fill de sa germana, lo qual fonch perdut 1050 en les serres de Ardenya, que ara es vengut en França [*b* 9 *v.*] ab deu milia * llances de Espanya pera socorrer lo Rey son honcle; y que ere tant esforçat caualler com fos en tot lo mon. Y quant lo Rey Sornaguer fonch informat del Compte, encontinent feu escriure lletres, les 1055 quals tramete al Rey de França, dient que li assignaue batalla pera lo primer dia de juny; empero que dita batalla fos ab tal pacte, que si los de França restassen vençedors del camp, que ell y los altres dos reys moros fossen tenguts de fer tribut, y esser sub- 1060 dits a la corona de França; y per lo semblant, si los del Rey Sornaguer restassen senyors del camp, que lo Rey de França fos tingut y obligat de esser subdit y vassall del dit Rey Sornaguer, y li hagues de donar tribut cada any. Y que per aço donas cada 1065 part bona seguretat; e que si volien, lo Rey y son nebot, que aquesta batalla fos a peu, o a cauall, o hu per hu, o deu per deu, o cent per cent, o deu mil per deu mil, que los del Rey Sornaguer eren contents. Y aquestes lletres foren trameses 1070 al Rey y a son nebot lo Compte Partinobles.

Digitized by Google

[XVII] * *Com lo Compte, hauent rebudes les lletres del Rey Sornaguer, demana de gracia a son honcle, lo Rey de França, que li atorgas la batalla hu per hu.* [*b* 10 *r.*]

Y hauent rebudes les lletres, lo Compte fonch molt alegre, sabent que lo Rey Sornaguer volie la batalla fos de aquella manera; y pensa que demanaria llicençia al Rey, son honcle, que li atorgas la batalla hu per hu, car se sentia molt esforçat y desijos de guanyar honra y fama; y ab aquest desliber entra en la cambra del Rey y agenollas als seus peus, y suplical que li atorgas la batalla cors per cors ab lo Rey Sornaguer, car tenie esperança que en breu temps ne hauria victoria, y que fora molta honra y profit a la Corona de França. Y oynt lo Rey la voluntad de son nebot, fonch molt enujat, veent que lo Compte ere joue y poch acostumat en les armes, y pensaue que lo Rey Sornaguer ere home molt esforçat, y era de edat de trenta anys, y que altres vegades se ere vist en tals actes, y lo Compte james no ere estat en batalla tan estreta; per totes * [*b* 10 *v.*] aquestes occasions duptaue lo Rey de atorgar la batalla a son nebot. Y quant lo Compte vee que son honcle no li volia atorgar aquella gracia, fonch molt enujat y abaxas en terra y besa los peus al Rey, dient que si aquella gracia no li atorgaue, que ell sen anirie de la Cort, que james lo veurie en França; y suplicaue lo Compte als Barons y grans Senyors que alli eren, que pregassen al Rey que fos content de atorgarli la batalla. Y vehent lo Rey que lo Compte tenie tantes ganes de la batalla, li respos: « Pus » vos teniu tal desig, yo so content que la batalla » passe, empero no cors per cors, sino deu milia per » deu milia; y vos ab los espanyols tinch esperança

Digitized by Google

» que haureu victoria, car los espanyols son molt
» pratichs de aquests conuits.» E oynt lo Compte
la resposta de son honcle, li replica dient: «Senyor:
» si vos me voleu fer gracia, atorgaume la batalla
» hu per hu, que en la manera que vos voleu a mi 1110
» nom agrada, per que jo vull amostrar la mia for-
» ça.» Y quant lo Rey ohi parlar lo Compte tan es-
forçadament, y vehie que tots los seus barons li
aconsellauen que li atorgas la batalla, fonch ne con-
[*b* 11 *r.*] tent, car veye la meytat del*Regne de França perdut 1115
y tenie esperança que de aquesta manera lo cobra-
ria. Sabent lo Compte que lo Rey era content que la
batalla fos axi com volia, fonch mes alegre que si li
hagues donat vna ciutat, y besali les mans; y apres
feu gracies a tots los altres perque li hauien ajudat 1120
a impetrar aquella gracia. E encontinent feu es-
criure lletres al Rey Sornaguer, dient que lo Comp-
te acceptaua la batalla cors per cors ab ell; empero
que dit Rey Sornaguer aportas ab si deu milia moros
los quals no aportassen ninguna ley de armes, y lo 1125
Compte aportarie deu milia francesos, per lo sem-
blant sens ninguna manera de armes; y aquestos deu
milia de cada part guardarien lo camp; y que dit Rey
vingues a cauall, ab totes aquelles armes que ell y lo
cauall poguessen aportar; y lo Compte, per lo sem- 1130
blant, aportarie totes les armes que pogues; y de aço
li donaue la fe lo Rey de França que serie sens
ningun frau. E quant lo Rey Sornaguer sabe aquesta
noua, fonch molt content, y promete sobre la fe de
Mahoma que seruarie aquell pacte, axi com lo 1135
[*b* 11 *v.*] Compte volie. Encontinent mana apare*llar tot lo
que auie menester, y digue al Compte de Mares
que prengues deu milia moros pera dita jornada, y
que no portassen ningunes armes. Y axi mateix se
apercebi lo Compte de tot lo que hauie menester. 1140

Digitized by Google

[XVIII] *Com lo Rey y lo Compte vingueren a la batalla, de la qual fonch vencedor lo Compte.*

E quant la jornada que fonch assignada per la batalla fonch vinguda, los francesos arri-
1145 baren ensemps ab lo Compte en lo camp a hon se deuie fer la batalla; y lo Rey se aparta ab los deu milia francesos, los quals no aportauen ninguna manera de armes offensiues ni defensiues. Lo Rey prengue son nebot, y metel dedins lo camp, y donali la
1150 sua benedictio; y apres lo Rey sen torna ab la sua gent a la vna part del camp. Y apres entra en lo camp lo Rey Sornaguer ab lo Compte de Mares, al qual lo Rey elegi perque fos son padri en dita jornada; y lo dit Compte de Mares hauent acompanyat
1155 lo Rey dins lo camp, ell lo acomana*a Mahoma, y [*b* 12 *r.*]
li dona la sua benedictio, y sen torna ab los altres moros; y metes al altra part del camp. E quant lo Rey y lo Compte se trobaren sols en lo camp, acostarense y besarense en la boca; y lo Compte se aco-
1160 mana a la Sancta Trinitat, y lo Rey se acomana a Mahoma; y se allunyaren la hu del altre tant com era menester; y dexarense anar la hu contra laltre, de tan gran furia com los caualls los pogueren aportar, ab les llanços alçades (empero cadascu apor-
1165 taue en l'arço de la sella vna bona hacha y son estoch); del primer encontre trencaren les llanços en menudes peces, y apres meteren ma a les haches y donarense tan terribles colps, que tot lo camp clarejaue del foch que feyen exir dels arnesos; y veent
1170 cada hu que ab les haches no podien damnificarse, llançarenles y meteren ma a les espases, y començarense a ferir tant terriblement, que los troços dels escuts anauen per terra; empero lo Rey Sornaguer

Digitized by Google

per esser mes destre que lo Compte, li dona tant gran
colp sobre lo cap del cauall, quel llança mort en 1175
terra; pensant lo Rey que lo caualler cauria ab lo
[b 12 v.] cauall. E quant lo Compte vee que lo seu cauall* ere
axi nafrat, trague los peus dels estreps y salta molt
lleugerament al altra part, ab la espasa en la ma y
lo escut dauant los pits. Y quant lo Rey de França 1180
y la sua gent veren que lo Compte estaue a peu y
lo Rey Sornaguer a cauall, començaren de plorar
pensant que lo Compte era vençut; y lo Rey dix a
la sua gent que callassen per que lo Compte no sen-
tis que plorauen, car serien causa que se espantarie. 1185
E estant axi lo Compte a peu, esperaue que lo Rey
vingues enuers ell; y veent que no venie, li dix:
« ¿Per que no veniu? ¿que esperau? » E lo Rey Sor-
naguer respos: « Perque estich esperant queus
» doneu per vençut, y que lo Rey de França, per 1190
» restauraruos la vida, me prometa de donarme cada
» any tribut, axi com en nosaltres es pactat. » E
quant lo Compte hoy aquestes rahons, fonch molt
ayrat, y dix: « Jo crech que vos pensau que nos-
» altres som venguts aci per esser nouis; llevau- 1195
» uos y fasam lo perque som. » Oynt lo Rey que
lo Compte li parlaue ab tant esforç, li dix: « Jo tinc
» molta pietat de vos que en tan gran jouent voleu
» morir. » Respos lo Compte: « Hajau pietat de vos
» mateix y feu lo que pugau, car jo no tinc ningu- 1200
[b 13 r.] » na nafra, gracies a Deu, y* seria mayor vergonya
» pera mi lo que vos me demanau, que morir en lo
» camp. » Llauos lo Rey desllibera de matarlo, y
ana enuers ell per trapitjarlo ab lo cauall; empero lo
Compte lleugerament se aparta, y passant lo cauall 1205
dauant ell, li dona vn colp ab la espasa sobre lo nas
que li feu dos troços del cap, y lo cauall caygue
mort en terra. Y lo Rey, vehent se a peu, ana enuers

Digitized by Google

lo Compte y comença de ferir lo tant com podia; y
1210 lo Compte a ell, sens ninguna pietat, axi com si fossen ferres. Y vehent lo Rey que de aquella manera no podia auer victoria del Compte, pensa que abraçantse ab ell no podia esser que nol vences; y ab aquest desliber ana enuers ell ab molta
1215 furia, y abraçal; empero lo Compte sabie luytar e prenguel tambe axi com era menester. Y los francesos, veent que estauen en tal perill, no cessaren de pregar a Nostre Senyor Deu que donas victoria al Compte; e los moros per lo semblant fehien ora-
1220 cio a Mahoma per que lo Rey vences; y de aquesta manera estigueren luytant vna gran estona. Empero lo Rey se cansaua molt, y dix: «O, caualler esforçat! » jo conech que vos estau can*sat, ¿voleu que re- [*b* 13 *v.*]
» posem vn poch?» Respos lo Compte: «Jo no estich
1225 » cançat; empero si voleu reposar, jo so content.» E axi ells dexaren la hu al altre, y lo Rey sen ana a seure sobre lo seu cauall que estava mort en lo camp; y lo Compte no se volgue seure, sino que fica la punta de la espasa en terra y recolzas sobre lo pom;
1230 y de aquesta manera estigueren vna gran estona, fins que lo Compte dix: « Lleuauuos y tornem a nostra » batalla, car ja es mig jorn, y los cauallers que » guarden lo camp se enujan.» Respos lo Rey: «Jo » so molt content. » Y encontinent se lleuaren los
1235 dos ab los escuts dauant los pits; començarense de ferir ab tal furia, que be mostrauen esser enemichs mortals, car los troços dels escuts saltauen en terra; y lo Conpte li dona vn tal colp sobre lo elm, que la espasa se trenca, que no li resta sino lo pom
1240 en la ma. Y quant lo Rey vee que lo Compte no tenie armes, ell lo feri tant furiosament, que ere espant; y lo Compte nos olbidaua james de pregar a la Divina Potencia que li donas victoria y ajuda de aquell

Digitized by Google

enemich de la Sancta Fe; y lo Rey no cura sino de
[b 14 r.] ferir lo Compte, de manera que li fonch for*çat de 1245
dexar lo camp y retraures un poch. Veent aço los
francesos, començaren de plorar, pensant que lo
Compte ere vençut; y retrahentse lo Compte, vee en
lo arço de la sella del cauall del Rey Sornaguer vna
visarma molt gentil y ben temprada, la qual hauie 1250
feta fer lo Rey. E lo Compte ana enuers lo cauall y
prengue la visarma; y torna molt furiosament enuers
lo Rey, y donali vn colp tant terrible sobre lo elm,
que li passa fins a la carn, de manera que lo Rey nos
gosaue moure, car la visarma lo nafraue, de modo 1255
que lo Compte no podie traure la visarma, tant ere
entrada dintre en lo elm. Y estant axi, lo Compte
dona vna coça sobre lo escut del Rey, y tira tant
fort la visarma, que la trague; y apres torna a ferir
lo Rey tan furiosament, que la visarma se trenca, 1260
car no era feta sino per estocada. E quant lo Rey
veu altra vegada lo Compte sense armes, ell lo sop-
taue tant, que ere pietat; y lo Compte estaue tant
cançat, que volguera descansar si lo Rey loy agues
comportat; empero lo dit Rey no volie sino hauer 1265
victoria. E quant lo Compte veu que tantes des-
auentures li venien, estaue molt espantat y no sabie
[b 14 v.] en quina manera pogues donar remey en * aquell
cas. Empero en aço se recorda de la espasa que la
senyora Melior li hauie donada quant parti del cas- 1270
tell de Cabeçadoyre, la qual estaua lligada en lo arço
de la sella del seu cauall qui era mort; y encontinent ana alla a hont jehie y trague la espasa, la qual
ere estada del Emperador mort, qui ere lo pare de
Melior; y tenint la en la ma, cobra tant grandissim 1275
esforç, que ere marauellat; y encontinent ana enuers
lo Rey ab molta furia, y començalo de ferir tant
furiosament, que lo Rey dix: « O, Mahoma: si tu

Digitized by Google

» nom ajudes, certament jo sere vençut. » E tos-
1280 temps se esforçaue de ferir al Compte tant com po-
die; empero lo Compte hauie cobrat tant animo ab
aquella espasa de la sua senyora, que no li semblaue
que hagues fet res. Veent lo Rey que no podie alçar
lo braç, ell se agenolla dauant lo Compte y li demana
1285 de gracia que nol matas, car ere content de tenir y
seruar los pactes que hauien fets, y de esser subdits
del Rey de França, y donar tribut. Y quant lo Comp-
te de Mares veu lo Rey que estaua axi, no curaua
del jurament que lo Rey Sornaguer hauie fet (ço es)
1290 que ningu dels moros no* aportarien armes; y ell ha- [*b* 15 *r*.]
uia manat a cascu que portas vna espasa amagada,
y assi no feu sino entrar per lo camp ab molta furia,
y tots los altres ensemps ab ell cridant, que sembla-
ue que la terra sen entras; y prengueren al Compte
1295 y aportarenlosen, pensant que lo Rey Sornaguer ere
mort. Y quant los francesos veren que lo joch anaue
de mala manera, entraren per laltra part del camp,
y prengueren lo Rey Sornaguer per aportarlo sens
dins la ciutat; empero los moros ferien ab ells molt
1300 furiosament, e los francesos, pus no tenien armes,
començarense de se retraure enuers la ciutat, y dexa-
ren lo Rey. Y lo Compte tostemps cridaue: «Lo tray-
» dor del Rey Sornaguer me ha trencada la fe.» Y lo
Rey de França, pensant que son nebot fos mort,
1305 tornaue cridant y plorant ab la sua gent.
Y axi entraren los francesos en la
ciutat, y lo Rey Sornaguer
entre ells.

Digitized by Google

[XIX] *Com lo Compte de Mares prengue ab traycio*
[*b* 15 *v.*] *lo Compte Partinobles yl porta al camp dels moros.** 1310

Y de aquesta manera prengue lo Compte de Mares al Compte Partinobles e lo sen porta fins al camp a hon eren restats los dos reys moros; y anant per lo cami, tostemps lo Compte cridaue: «O, tray» dor! ¿y la fe que ton senyor me hauia donada has 1315 » volguda trencar? » Y lo Compte de Mares no li responia, sino que caminaue tant com podie, per que tenia paor que los françesos nol seguissen. E de aquesta manera arribaren al camp a hon eren los reys; los quals, vehent venir lo Compte de aquella 1320 manera, li demanaren a hont ere lo Rey Sornaguer: si ere mort o si ere viu. E lo Compte los compta tota la veritat del que era estat, y com aportaue lo Compte Partinobles pres. Y quant los reys oyren que hauie dexat son senyor en lo camp y sen hauia apor- 1325 tat son enemich, ne foren molt enujats; y sens mes dir, meteren ma a les espases e mataren lo Compte de Mares; e apres prengueren lo Compte Partinobles e meterenlo en lo seu real ab molta gran honra, axi com se acostuma de fer als grans senyors, fahent 1330 compte que si lo Rey Sornaguer era viu, que donant
[*b* 16 *r.*] lo Compte lo cobrarien, * y si ere mort, que farien partit ab lo Rey de França quels dexas anar a llur terra segurs, y donarien- li lo Compte; e ab aquest desli- 1335 ber tenien pres lo Compte Partinobles.

Digitized by Google

[XX] *Com lo Rey de França pensa que son nebot era mort, estaue tancat en lo palau, fehent lo mes*
1340 *trist plant que james se fes.*

Ara digam del Rey de França, lo qual, pensant que lo Compte Partinobles ere mort, se tanca en vna cambra del palau y alli feye lo mes doloros plant que en lo mon se fos fet; e de aquesta manera
1345 estigue tota aquella nit. E quant vingue lendema, tots los cauallers vingueren al palau, e lo Rey Sornaguer entre ells; empero ningu nol conexia; e lo Rey mana obrir lo palau e que tots entrassen per deslibe-rar lo que hauie de fer y com podrien saber si lo
1350 Compte ere mort ho viu; y essent tots dins lo palau, e vehent que lo Rey estaue tant trist, que ningu no li gosaue parlar, sino que estauen es*perant que lo Rey [*b* [16] *v.*]
digues lo que volie; y en aquest estant lo Rey co-mença a dir, cridant a altes veus: « O, lo traydor del
1355 » Rey Sornaguer, y tan gran traycio ha feta, que » apres de hauerme donada la fe de fer venir la sua » gent sense armes, y ell, com a traydor, los ne ha » fetes aportar, y ha trencada la sua fe! » Y quant lo Rey Sornaguer hoi aquestes rahons, que estaua en-
1360 tre los altres cauallers que nol conexien, se acosta al Rey y dix: « Senyor: nom digau traydor, que nou » mane Deu que james jo haja feta traycio a ningu, » car per aço so vingut jo assi en vostre poder. Em-» pero, per hauer jo fiat lo camp al Compte de Ma-
1365 » res, he feta gran folia; e maleyt sie lo senyor que » vol fiar de home ciuil, sino sie gentil home natu-» ralment; empero feu escriure lletres al meu camp » per saber si lo Compte es viu o no; car si es viu, » per mi lous donaran; y si es mort, feu de mi lo que
1370 » voldreu; perque conegau que jo no so traydor, he

Digitized by Google

» volgut venir en vostron poder. » Y quant lo Rey oy aço, estigue molt espantat, car nol conexie. Y demana als cauallers sil conexien, y tots digueren que no. Llauors digue vn caualler espanyol: «Senyor: feu
[c¹ r.] » *traure los caualles que lo senyor Compte vos pre- 1375
» senta quant vinguerem de la segona correguda, y
» aquells vos diran la veritat, si es aquest lo Rey
» Sornaguer. » E quant lo Rey oy aço, encontinent feu obrir vna sala, en la qual eren aquells cauallers; y mana que hisquessen de fora. Y quant los caua- 1380
llers veren llur Rey, ells se agenollaren en terra, dauant ell, y li besaren les mans. E veent aço lo Rey de França, conegue que aquell era lo Rey Sornaguer, y prenguel per la ma y feu lo seure al seu costat, fent compte que tenia son nebot; y prestament 1385
feren escriure lletres als dos Reys y al Compte de Mares, dientlos que, vista la present, prenguessen lo Compte y quel portassen a la ciutat de Paris, lo mes honradament que poguessen; y en aço la noua ana per la ciutat, com lo Rey Sornaguer era en poder del 1390
Rey de França. E sabent aço los espanyols, foren molt alegres. Y en aquest endemig los missatges ja eren partits ab les lletres. Y estant lo Rey de França ab lo Rey Sornaguer en la sala, hauie molt grandissim plaer de oyrli comptar com era estada 1395
la batalla, y les valenties que lo Compte hauie fetes
[c¹ v.] *en aquella jornada; y entre tant los missatgers arribaren al camp dels moros, y presentaren les lletres als reys, los quals foren molt espantats, pensant quels demanauen per donarlos per traydors, per la 1400
traycio que lo Compte de Mares hauie feta, o per que hauien mort a dit Compte sens llicencia de llur senyor. Y axi escrigueren al Rey, dientli com hauien mort al Compte de Mares per la sua traycio· y que tenien lo Compte Partinobles molt ben guar- 1405

Digitized by Google

dat, y que vees Sa Alteza que volie; y encontinent los missatgers tornaren a la ciutat ab les lletres. E quant lo Rey de França les hague legides, e sabent que son nebot lo Compte ere viu, fonch tant alegre
1410 que era marauella; y lo Rey Sornaguer per lo semblant, car be sabie que si lo Compte fos mort, que la sua vida no podie esser molta. E axi mateix ere molt alegre, sabent que lo Compte de Mares, que li era traydor y li auia causada tanta vergonya, hauia
1415 aguda la paga que merexia com a traydor. Y de tot aço fehia llahors y gracies a Mahoma, que era son Deu. E tots los grans senyors, axi francesos com espanyols, y tots los*altres, estauen tan alegres, [c 2 r.] sabent de cert que lo Compte ere viu, que era gran
1420 marauella, car tots lo amauen per la sua gran valentia; empero los espanyols lo amauen molt mes que tots per la sua virtut. Y sobre aço, lo Rey y tots los cauallers ordenaren que fessen fer crida per tot lo Realme de França, que sots pena de perdre la vida
1425 ningu no gosas enujar los moros en ninguna cosa, y que qualseuol que fes lo contrari, encontinent fos condemnat a perdre lo cap. E apres escrigueren lletras als dos Reys moros, que vinguessen encontinent a la ciutat de Paris, y portassen lo Compte lo
1430 mes honradament que poguessen; y quant les lletres foren escrites, lo Rey les embia als dos Reys moros. Y sabent los Reys moros que lo Rey Sornaguer era viu, foren ne molt alegres y contents; y encontinent anaren al Compte Partinobles y li digueren que
1435 era vinguda noua com lo Rey Sornaguer era viu, y que hauien hagudes lletres que anassèn a la ciutat de Paris y quel aportassen alla; y lo Compte fonch molt alegre sabent que exirie de captiueri. Y los Reys se atauiaren lo millor que pogueren, y triaren* [c 2 v.]
1440 los millors cauallers del camp, per que anassen ab

Digitized by Google

ells. Y prengueren lo Compte Partinobles molt honradament, y meterenlo entremig dels dos Reys; e de aquesta manera partiren per anar a la ciutat. E quant lo Rey sabe que venien, hisque vna legua defora la ciutat de Paris, y lo Rey Sornaguer tambe, y encontraren los altres dos Reys y lo Compte. Y quant lo Rey de França veu son nebot, corregue a abraçarlo, plorant de gran alegria que tenia; y axi lo Rey Sornaguer ana enuers lo Compte y abraçal, dient: « O, bon cauallerl certament jo puch dir que » som estat vençut del millor caualler del mon. » Y ab aquestes y altres rahons sen tornaren tots plegats a la ciutat de Paris. Y apres concertaren que lendema demati vinguessen tots al palau del Rey per complir tot lo que hauien promes; y axi fonch fet. Y lo Rey los feu donar bon recapte de tot lo que hauian menester, ab molta abundancia. Y de
[$c^3 r.$] aquesta manera fonch feta la pau. *

[XXI] *Com los Reys moros volgueren que fos determinat per justicia si per la mort del Compte de Mares eren traydors o no.*

ARA tornem a dir dels dos Reys moros, los quals hauien mort lo Compte de Mares sens llicencia del Rey Sornaguer, que ere senyor sobre ells; y per ço, essent dauant lo Rey de França tots los tres Reys, digue lo Rey Ansion que suplicaue a Ses Altezes que diguessen en quina manera hauie de esser deslliurat de la mort del Compte de Mares, perque, quant fossen en la Cort de llur Rey, no fossen dits traydors per hauerlo mort de aquella manera. E oynt aço, lo Rey de França mana encontinent ajustar tots los sauis de la sua Cort; y quant foren

Digitized by Google

ajustats, lo Rey los dix tot lo que ere passat, y com aquells dos Reys hauien mort lo Compte de Mares
1475 sens llicencia de son senyor lo Rey Sornaguer, y que determinassen alli encontinent si per aquella mort eren traydors o no. Y quant los sauis hagueren en-* [c³ v.]
tes lo cas, ells se apartaren en vna sala, y alli declararen que lo Compte, per hauer fet mancament,
1480 y per auer trencada la fe que son senyor hauia donada, y per hauer dexat lo Rey en lo camp y sen hauie aportat a son enemich, merexia aquella pena y altra molt major; e per aquestes rahons eren deslliures los Reys de esser traydors. E llauors lo Rey
1485 Sornaguer torna al Rey de França tots los castells y viles que li hauie presas, y li promete de esserli vassall tot lo temps de sa vida, ell y tots sos successors, y que cascun any li farien tribut; y lo Rey de França fonch molt alegre, ell y lo Compte son
1490 nebot; y acompanyaren lo fins al port de Marsella, y alli los Reys se embarcaren.

[XXII] *Com la mare del Compte, sabent que lo Realme de França era deslliurat de moros, vingue a la ciutat de Paris, y lo Rey y lo Compte la hisqueren a*
1495 *rebre.*

E quant la mare del Compte sabe que son fill hauia deslliurat tot lo Realme de França de aquells tres Reys moros,* ella fonch molt alegre, y [c⁴ r.]
desllibera de anar a la ciutat de Paris pera veure
1500 a son germa lo Rey y a son fill. Encontinent parti del castell de Bles: e quant lo Rey sabe la sua venguda, aparellas ab lo Compte per exir a rebre sa germana; e quant foren a dues lleguas de Paris, encontrarenla; y, apres de moltes cortesies, ells sen
1505 tornaren en la ciutat, y lo Rey volgue que sa ger-

Digitized by Google

mana posas en lo seu palau, ensemps ab lo Compte. E, estant axi vn jorn lo Rey ab sa germana parlant, ella li dix que pendria plaher que lo Compte fos casat; y que sabia vna donzella, la qual ere neboda del Papa, y que seria bo que la donassen a son fill; 1510 y comptali tot lo fet de Melior, axi com son fill li hauie dit; empero no sabie que fos Emperatriu, car lo Compte no li hauia sino dit lo nom, y ella tenia cregut que ere alguna fada. Sabent lo Rey aço, fonch molt content, y encontinent escrigue lletres 1515 al Papa sobre lo casament; y lo Papa, sabent la bona fama del Compte, fonch content, y dix que li donarie quatre castells y cent milia ducats de dot; empero lo Compte no sabie res de aço. E quant lo Rey sabe que lo Papa ere content, aparta 1520 al Compte y dix li quel auia casat ab vna neboda del [c 4 v.] Papa, * quel pregaue que fos content; empero lo Compte, recordantsé de la Emperatriu, no volie consentir que lo dit casament passas. E en aquest discurs de temps, lo Papa, tenint per fet dit matri- 1525 moni, enuia en França vn cardenal pera esposar lo Compte; y lo Rey, sabent aço, fonch molt enujat, perque son nebot no era content. Sobre aço concertaren lo Rey y sa germana que donassen vna beuenda al Compte, lo qual lo faria estar dotze 1530 horas fora de seny, y de aquella manera lo esposarien ab la donzella; y axi fonch fet, que aquell vespre, sopant, li donaren dita beuenda, que nou conegue; y apres trameteren per lo Cardenal, y encontinent lo esposaren yls meteren en lo llit. E la 1535 donzella besaua lo Compte, y ell dormia. Quant vingue lendema, que lo Compte se desperta y troba la donzella en lo llit, estigue espantat, y crida que li donassen los vestits, que sen volie anar á la sua senyora Melior; y la donzella lo abraça, dient: «Se- 1540

Digitized by Google

» nyor: jo so vostra muller, que no aquella fada. » E lo Compte se gira, y dix: « Donzella: anau en bon » hora, car Melior es la mia senyora y no altra. » E la donzella lo volgue aturar per força, y ell li * [c 5 r.]
1545 dona vn bufet, que casi totes les dens li enderroca. E apres lleuas del llit y vestis ab molta cuyta, y deuallasen per la escala.

[XXIII] *Com lo Compte sen torna al castell de Cabeçadoyre, no volent consentir en lo casament.*

1550 E quant lo Compte veu que son honcle li hauie fet tal burla, encontinent caualca y sen ana al portal a hont hauia trobat la nau la primera vegada; y alli troba vna galera que la Emperatriu li hauia tramesa, car ja sabie tot lo fet, y lo Compte
1555 se embarca prestament; y en esser embarcat, alçaren les veles los mariners, empero no veye los mariners ni los mariners tampoch a ell, car tots eren encantats; y hague tan bon vent, que en dos dies arribaren al castell de Cabeçadoyre; y essent en lo port,
1560 lo Compte se mete en vna barca y hisque en terra; y arribant a la ciutat, dexa lo cauall a la porta del castell, y entra dins, com tenie acostumat abans que partis; y arribant a la sala, troba la taula aparrellada, car ere hora de sopar; y assegues en la ca-
1565 dira que estaue al costat de la taula, y tantost veu venir lo baci, lo pitxer y la * touallola, y prengue [c 5 v.] aygua mans; y apres vingueren moltes viandes, ricament aparellades, y fruytes, y altres coses pera confortarlo, car venia fatigat de la mar. Y quant
1570 hague sopat, sen entra en la cambra a hont hauia acostumat de dormir, y tantost se despulla y metes en lo llit; y estant axi dient oracions, senti venir vna

Digitized by Google

persona per la cambra, la qual era la Emperatriu; y apres de esser despullada se mete en lo llit, y lo Compte la prengue en los braços, besantla ab molta amor; y contali tot lo que hauie passat en les batalles, y com hauie aguda victoria dels Reys moros. Y apres de aço li besa les mans, demanantli perdo; y la Emperatriu li demana que volie que li perdonas; ell li respos: « Senyora: jo he errat, empero » no de ma voluntat, car sapiau que en la Cort del » Rey mon honcle, me esposaren ab vna donzella » neboda del Papa; empero jo no consenti, car no » estaue en mon seny. » E quant la Emperatriu oy aço, dixli: « Certament, senyor, jous perdo, car jo- » us he promes de perdonaruos qualseuol cosa, » excepta vna, (ço es) que si vos per ninguna via » me descobriu lo meu cors, fins que fossen passats [$c^6 r.$] » * dos anys, que sens ningun perdo vos faria mo- » rir molt cruelment. » Estant en aquestes rahons, lo Compte la tenie abraçada, y la besaue, y jugaue ab ella a son plaher; y de aquesta manera estigue lo Compte ab la Emperatriu dos mesos, tenint tostemps la regla acostumada en lo menjar, y beure, y dormir, sens james veure ningu.

[XXIV] *Com lo Compte demana licencia a la Emperatriu pera tornar en França, per causa dels espanyols, que li ere oblidat de pendre comiat dells.*

PASSATS los dos mesos, lo Compte se recorda dels espanyols que eren restats en la ciutat de Paris, que nos hauie recordat de pendre comiat dells; y veent lo Compte que ere gran descortesia de no hauer los dit res, deslibera de demanar licencia a la Emperatriu pera tornar en França a pendre

Digitized by Google

1605 comiat dels dits espanyols; y axi, al vespre, essent
en lo llit lo Compte y la Emperatriu, ell li dix la sua
intencio; y la Emperatriu, veent que tenie raho, li
respongue que ere molt contenta, empero que li pro-
metes que tornarie en * breus dies, y ques recordas [c^6 v.]
1610 del que hauie promes, que per ninguna via no des-
cubris lo seu cors; y axi loy promete. Y quant vin-
gue la mitja nit, la Emperatriu li dix: « Senyor: res-
» tau vos en lo llit, que jo vull anar a aparellar vos
» lo que haueu menester pera vostron viatge.» Y
1615 axi ella se lleua, y feu aparellar vna nau, axi com
hauie acostumat, y feuli aparellar vestits molt richs
y bon cauall gris. Y quant vingue lo jorn clar, lo
Compte se lleua molt alegre, y troba sobre lo estra-
do los vestits que la Emperatriu li hauie dit; y quant
1620 fonch vestit hisque del palau, y ana a la porta del
castell; y alli troba la cauall, axi com li hauie dit,
y no cura sino de caualcar y anar al port ahont
altres vegades era estat; y alli troba vna nau molt
ben atauiada, y veu la barca prop de terra quel es-
1625 peraua, y no feu sino descaualcar, y prengue lo
cauall per la regna y entra en la barca; y quant
fonch dins, tantost ana enuers la nau, y arribant
a la nau, puja alt, y encontinent feren vela; empero
james no veye ningu. Y al cap de dos dies arriba
1630 al port a hont acostumaue, y prengue son cauall, y
desembarca, y ana al castell de Bles, y alli tro*ba sa [c^7 r.]
mare; la qual, sabent que ell era vingut, fonch molt
alegre, y demanali que feya la fada; y ell respos:
« Senyora: no li digau fada, car ella no es fada,
1635 » abans es la mes gentil dama de tot lo mon. Em-
» pero dexau complir los dos anys, que llauors
» conexereu si es fada.» Respos sa mare: «Fill: pus
» que vos no la podeu veure, be podeu creure que es
» fada o mal esperit. » Oynt aço lo Compte, fonch

Digitized by Google

molt enujat, y dix: « Certament, senyora, si vos dieu 1640
» mal de la cosa que mes ame en aquest mon, jo no
» tornare james en vostra casa. » Veent sa mare
que lo Compte se enujaue, li dix: « Senyor fill: nous
» ho dire mes, pus vos ne enujau; abans hauria pla-
» her que anassem a Paris pera veure lo Rey vostron 1645
» honcle. » Y ell fonch molt content. Y tantost se apa-
rellaren de tot lo que hauien menester per lo cami.

[XXV] *Com lo Compte ana a la ciutat de Paris*
[c^7 *v.*] *pera demanar al Rey que ere dels espanyols.* *

E tantost partiren lo Compte y sa mare per anar 1650
a Paris; y quant lo Rey sabe que sa germana
y lo Compte venien, hisque dos lleguas lluny de la
ciutat pera rebrels. Y quant son nebot lo vee, en-
continent descaualca y besali la ma; y lo Rey lo be-
sa en la boca, dient: « Nostre Senyor Deu te guart 1655
» de traycio. » Y apres tots sen entraren en la ciu-
tat, y alli estigueren alguns dies. Y quant la donzella
ab qui hauien esposat lo Compte, la qual hauie nom
Elisena, sabe que son esposat ere alli, encontinent
escrigue lletres a son honcle lo Papa, dient que sa- 1660
bes Sa Sanctedat com son esposat ere vengut de les
terres de la fada, y que donas orde que no fos des-
honrada; y tramete les dites lletres ab dos vassalls
seus, dient los que tornassen, tan prest com po-
guessen, ab la resposta del Papa. Empero lo Comp- 1665
te no sabie res de aço, ni lo Rey loy gosaue dir per
que no se enujas. Y estant vn dia en la cambra, lo
Compte y son honcle parlauen del Rey Sornaguer; y
lo Compte se recorda dels espanyols, y demana al
Rey a hon eren; y lo Rey li respos que per lo Realme 1670
[c^8 *r.*] de França los hauia compartits, y que eren estats *
molt enujats perque nols auie dit res de la partida.

Digitized by Google

[XXVI] *Com lo Papa enuia un Bisbe a la ciutat de Paris per fer auorrir al Compte la Emperatriu.*

1675 ARA tornem al Sanct Pare, que, sabent que lo Compte Partinobles, que ere lesposat de sa neboda, era vengut, y que no estaue ab ella, fonchne tant enujat, que noy hauie qui li gozas parlar. Y estant vn jorn en la cambra, pensant en quina manera
1680 poria donar recapte en lo dit negoci perque sa neboda no restas deshonrada, y entra en la cambra vn Bisbe, lo qual era molt gran amich seu; y vehent lo estar axi pensant, li demana la causa, y lo Papa loy compta tot com era estat; y quant sabe lo
1685 Bisbe la veritat, li dix que si li donaua vn Archebisbat, ell donarie recapte per fer li auorrir aquella fada; y lo Papa loy promete, y encontinent lo dit Bisbe parti per anar a la ciutat de Paris; y arribant en Paris, lo Rey de França li feu molta honra, y el
1690 estigue en la Cort vn mes pera saber* la pratica de [c 8 v.] la gent; y en aquest temps cada dia anaue a la sala del Rey, empero no deye la causa perque era vengut. Y vn jorn lo Rey, parlant ab lo Bisbe, li compta tot lo fet del Compte Partinobles y de la guerra pas-
1695 sada, y com se perdie per aquella fada, que no sabien qui ere. E llauors lo Bisbe respos: « Molt me » desplau de que aqueix fet vaja en tal manera; cer» tament aqueix caualler se perdra, si vosaltres noy » donau recapte, y que se aparte de aquella fada;
1700 » empero, si vosaltres voleu, jo lay fare auorrir, ço » es: quel fassau confessar ab mi; y no cureu, que » jol conuertire de manera que vosaltres sereu con» tents.» Y diguerenli que molt los plaurie; y encontinent lo Rey y sa germana prengueren lo Compte y
1705 aportarenlo en vna cambra, dientli: « Senyor: qual-

Digitized by Google

» seuol christia es tingut de confessar y combregar
» cada any vna vegada: per ço nosaltres vos volem
» manifestar que aci es vn Bisbe, lo qual te poder
» del Papa per absoldre de qualseuol crim, y nosal-
» tros nos som confessats ab ell; per ço, senyor, vol- 1710
» driem que vos, com a bon christia, vos confessas-
[c⁹ r.] » seu ab ell, perque fosseu absolt de tots vostres pec-
» cats. » * Y lo Compte, oynt aço, cregue que ere
veritat, dix que ere content, y axi sen ana a confes-
sar ab lo dit Bisbe; lo qual en sa confessio lo amo- 1715
nesta tant, que li digue la veritat de tot lo que ere
passat. Y quant lo Bisbe sabe tot lo secret, dixli:
« Fill: sapiau que aço no es persona, encara queus
» parle, ni fassau qualseuol cosa ab ella; abans es de
» creure, sens dupte, que es mal esperit, car los mals 1720
» esperits van entre les persones, que nols poden
» veure; empero, perque vejau la experiencia del
» queus dich, jous donare vna llanterna, la qual
» sera encantada, y aura dins aquella llanterna
» vna candela que cremara tostemps, fins que la 1725
» dita llanterna sie trencada; y vos apartareu dita
» llanterna amagada, y quant sereu en aquell cas-
» tell, teniu la entre la capa molt ben embolicada; y
» apres, quant anireu a dormir, meteula dejus lo llit
» secretament; y quant sera en lo llit, jugau ab ella 1730
» fins que sie molt cansada, y apres dexaula dormir;
» y quant conexereu que ella dormira, lleuau vos,
» y traheu la llanterna, y descubriu lo llit; y si es
» mal esperit, vos no la poreu veure; y si es persona,
[c⁹ v.] » vos la veureu sens dupte, y de aquesta ma*nera 1735
» exireu de sospita. » Y lo Compte, hauent oydes
les amonestacions, cregue que era veritat, y axi pro-
mete que farie tot lo que li auie manat; y lo Bisbe
li dona vna llanterna, la qual era encantada, axi
com es dit. Y quant lo Compte tingue la llanterna, 1740

Digitized by Google

encontinent caualca, y ana al port a hont hauia dexat la nau quant era vingut; y troba la barca aparellada y entra dins ab son cauall, y tantost alçaren veles, y la nau començа a fer via; y lo Compte
1745 anaue molt alterat, pensant en lo que hauie empres. E ab aquest pensament, la nau arriba al port de Cabeçadoyre, y lo Compte prengue lo cauall y entra en la barca, y la barca lo aporta fins en terra. E essent exit en terra, munta a cauall y ana enuers lo
1750 castell; y, entrant per lo portal, estigue duptant, car tenie por que la sua senyora Melior no sabes la traycio que li volie fer; y descaualca, y anasen a la sala a hont acostumaue menjar, y troba la taula aparellada, y assegues, y prengue aygua mans; y apres
1755 vingueren les viandes, molt ben aparellades. Empero lo Compte estaua tan pensatiu en lo que tenie de fer, que no podie menjar, y les cames li tremolauen. * Y quant vingue la hora de dormir, veu venir [$c^{10}r$.] les antorches, axi com hauien acostumat, y seguiles;
1760 aportant tostemps la llanterna, que lo Bisbe li hauie donada, molt ben amagada. E quant fonch a la cambra, metela dejus lo llit; y apres se despulla, y metes en lo llit, y les antorches sen anaren; y tantost senti venir la Emperatriu, y quant fonch prop del
1765 llit, despullas; y essent en lo llit, tantost començaren de jugar, y axi ella se adormi; y lo Compte se lleua secretament, y prengue la llanterna, y trague la candela que era de dins, y descobri la Emperatriu.

[XXVII] *Com estant mirant lo Compte la Emperatriu,*
1770 *caygue vna gota de cera de la candela sobre los pits.*

HAUENT lo Compte descubert lo llit, veu la Emperatriu que estaue dormint; y mirant lo Compte la gran gentileza de aquella, estigue espan-

Digitized by Google

tat, y estaua casi fora de seny; y estant axi torbat,
caygue vna gota de cera de la candela sobre los 1775
pits de la Emperatriu, la qual fonch causa que se
[c 10 v.] despertas. Y veent que ere des*cuberta, crida vn
gran crit, dient: « Valeume, Verge Marial » Y resta
esmortida. E quant lo Compte oy aço, llança la
llanterna en terra y comença de plorar, maleynt a 1780
sa mare y al Bisbe, y a tots los que eren estats causa
que ell hauie feta aquella traycio. Y quant la Em-
peratriu fonch retornada, comença de plorar, dient:
« O, caualler traydor: en mal punt haueu comes
» tal maluestad, car jous fare matar ab tanta cruel- 1785
» tat com james caualler moris! ¿Aço es lo que vos
» me hauieu promes tantes vegades? Y ara es desfet
» tot lo meu encantament, y tots los del Imperi sa-
» bran la mia deshonra, car no podeu estar que nous
» vejen tots los del palau, car si vos no haguesseu 1790
» comes aquesta traycio, vos no podieu veurels, ni
» ells a vos. O, traydor! y pues hauieu esperat tant
» ¿no podieu esperar sis mesos, y fora cumplit lo
» temps dels dos anys, y foreu estat senyor de mi
» y del meu Imperi? » Y dient estes rahons, ella se 1795
vestia; y lo Compte estaue agenollat, demanant li
misericordia, y prometent li que james no tornaria a
tal errada; empero la Emperatriu no li volia perdo-
[c 11 r.] nar, abans ab molta furia li deya: « Cer*tament, en
» traydor, vos no escapareu de la mort, pus me ha- 1800
» ueu causat tanta vergonya; car jous auie promes
» perdonar vos totes les errades sino aquexa, y te-
» niu per cert, que james fareu traycio ni afront a
» ninguna donzella » Y en aço la Emperatriu pren-
gue tots los vestits del Compte, que estauen sobre lo 1805
estrado, y hisque de la cambra, dexant lo Compte en
lo llit tot nu perque no sen pogues anar; y ella ana
a la cambra de sa germana Urraca, y feu la lleuar

Digitized by Google

del llit. Y quant Urraca la veu venir, plorant y tirant
1810 se los cabells, estigue molt espantada, y feu lleuar
totes les donzellas; y la Emperatriu prengue sa ger-
mana y apartala en vna cambra, y alli plorant y
gemegant, li compta tot lo que era pasat, dient:
« O, germana: ja sabeu quant amaua aquell caua-
1815 » ller, lo qual hauie aportat del Realme de França
» y volie que fos Emperador; y axi me hauia promes
» que no descubriria lo meu cors, fins que fossen
» passats dos anys; empero esta nit, com a traydor,
» me ha descuberta; y ara sere deshonrada, car tots
1820 » los del palau lo veuran, y ell a ells, puys lo encan-
» tament es desfet, y per ço * jo vull que muyra, y [c 11 v]
» prech vos quem doneu consell. » Quant Urraca
sabe la causa per que la Emperatriu feya tan gran
plant, fonchne molt enujada, y digue: « Certament,
1825 » senyora, ell merex la mort, pus no ha sabut co-
» nexer lo be que tenia; y perço esperaume açi,
» que jo anire y fare armar cauallers quel maten. »
Y tantost Urraca hisque del palau, y feu armar cin-
quanta cauallers, dientlos que vn mal caualler hauia
1830 tengut atreuiment de entrar en la cambra de la Em-
peratriu, y per ço que se estiguessen en la sala, da-
uant la cambra, y com exiria lo dit caualler, quel
matassen; y apres Urraca torna a la Emperatriu, y
dix li que ja hauie donat recapte en lo que li hauie
1835 manat; y la Emperatriu sen tornaue a la sua cambra;
y apres vingue Urraca; y entrant, veu lo Compte que
estaue assegut en lo llit, demanant misericordia a
la Emperatriu, que li volgues perdonar; y la Empera-
triu callaue, que be mostraue en la sua cara no tenir
1840 ningunes ganes de perdonarli; y Urraca hisque de
fora la cambra y veu venir molts cauallers armats. Y
quant lo Compte senti la remor de les armes, estigue
molt espantat. Y, estant en*aço, entra Urraca dins [c 12 r.]

Digitized by Google

la cambra; y quant lo Compte la veu, mira la molt
be, y conegue que ere gentil dama, car tenie la cara 1845
molt plasent y graciosa, y lo cap molt petit, y los ca-
bells rossos com si fossen de or, y los vulls grans y
negres, y les celles ben fetes, y lo front blanch com
lo paper, lo nas petit y afilat, y boca petita y ver-
mella com lo coral, les dens blanques y menudes, 1850
y la color de la cara com vna rosa, y lo coll prim,
y los pits tals com vna neu, y les mamelles petites
y blanques, y los braços llarchs y ben fets, les
mans curtes y blanques, y los dits llarchs y prims,
y la proporcio del cos molt gentil segons los altres 1855
membres; y en la cintura era prima. Totes estes
perfections vee lo Compte en la gentil Urraca, la
primera vista. Y veent Urraca que lo Compte estaue
despullat, ana enuers ell per veure la sua disposicio;
y quant veu que era tant gentil, ella ne hague gran- 1860
dissima pietat, pensant que la mort li ere aparellada,
y dix: « O, senyor germa! ¿y per que haueu volgut
» enujar la senyora Emperatriu, que tant vos ama-
» ue? ¿no podieu comportar fins que fossen complits
[c 12 v.] » dos anys, y foreu estat senyor de ma *germana y 1865
» tot lo seu Imperi? ¿y vn home que hauie tant
» comportat, no podie comportar sis mesos que
» manquen pera compliment dels dos anys que ella
» vos tenie pregat, y vos haueu trencada vostra pa-
» raula? Certament, senyor germa, nous podeu 1870
» escusar que no siau molt culpable en totes mane-
» ras.» Y quant lo Compte sabe que aquella tan gra-
ciosa dama era germana de la Emperatriu, ell ne
hague molt gran plaher, y li prengue la sua deli-
cada ma y besalay, dient: « Senyora germana: sa- 1875
» piau que jo so estat enganyat per ma mare, y per
» mon honcle lo Rey de França, y per vn traydor de
» Bisbe, car me han aconsellat lo que jo he fet. »

Digitized by Google

Y quant Urraca ohi lo Compte que parlaue tant pia-
1880 dosament, agenollas deuant la Emperatriu, y besali
les mans e los peus, demanant li de gracia que per-
donas al Compte, pus hauie errat per mal consell;
y la Emperatriu li respos que no li perdonarie per
res. Veent aço Urraca, torna al Compte, que estaue
1885 en lo llit plorant, que nos gosaue lleuar, car estaue
tot nu y no tenie roba que se vestis, car la Empera-
triu lay hauie lleuada, y digue li la resposta que sa
germana li * hauie feta; y lo Compte la suplicaue [c 13 r.]
que hi tornas y li recaptas gracia que no moris tan
1890 vergonyosament en lo llit; y Urraca torna a la Em-
peratriu, dientli: « Senyora germana: jous suplich
» que lo Compte no muyra axi; mes, sim voleu
» creure, jous dire lo que sera honrra vostra, (ço
» es) que li torneu la sua roba y lo seu cauall, y
1895 » quel deixeu anar a hont se vulle. » Respos la Em-
peratriu: «Yo vull que muyra aquex traydor.» Quant
Urraca veu que no podie acabar res ab sa germa-
na, dix li: « Senyora: feu li almenys gracia de tor-
» narli la roba, per que tant noble caualler no muy-
1900 » ra tan vergonyosament.» E la Emperatriu dix:
« Feu lo queus vullau de aço; empero desempachau
» de donarlay, car ja esta presta la gent quel tenen
» de matar.» Llauors Urraca fonch contenta, y ana
prest a la sua cambra pera cercar la roba del Comp-
1905 te; y apres ana al portal de la mar y alli troba dues
naus surgides, y crida lo patro de cada nau y ma-
nals que encontinent se aparellassen, car la Empe-
ratriu volie trametre vn correu en França; y oynt
aço los marines, prestament se meteren en orde pera
1910 partir; y Urraca * torna al palau y aparella lo cauall [c 13 v.]
del Compte y tot lo que hauia portat la primera ve-
gada que alli vingue; y apres entra en la cambra
ab la roba de vestir, y ajuda a vestir lo Compte; y

Digitized by Google

essent vestit, Urraca lo prengue per la ma, y anaren los dos dauant la Emperatriu, y Urraca se agenolla y dix: «Senyora: ayau pietat de tant gentil caualler, » que no muyra. » Respos la Emperatriu: « Lleuau » me dauant aquell traydor. » Y veent Urraca aço, dix: « Senyora: jo anire ab ell, perque quant los » cauallers lo hauran mort, jol fare soterrar axi » com a noble caualler. » E la Emperatriu fonch contenta.

[XXVIII] *Com Urraca desliura lo Compte que no moris, y metel en vna nau y feu lo aportar al castell de Bles.*

LLAUORS Urraca prengue lo Compte per la ma y hisque de la cambra, y quant los cauallers lo veren, tots meteren ma a les espases pera matarlo, sino que Urraca los dix: « Senyors: nous mogau, [c 14 r.] » car aquest* es vn correu que ma germana tramet » en França; empero aquell qui exira es lo qui me- » reix la mort. » Y ningu nos mogue; y axi Urraca trague lo Compte fora lo palau, y dona li lo seu cauall y espasa, y acompanyal fins al port; y feulo embarcar, y mana al patro que aportas aquell correu fins al castell de Bles, y que alli lo dexas, y que partis prestament; y si la Emperatriu lo feya cridar apres de esser partit, que no tornas, sots pena de la vida; y lo patro loy promete, y Urraca prengue comiat del Compte, que estaue tant torbat que no sabie si era mort o viu; empero quant ella miraua que ere tant gentil home y tant dispost, no podia partirse dell, car sino hagues pensat que era son cunyat, ella lo haguera pres pera si matexa. Y en aço los mariners feren vela, y ella munta en altra nau y fugi en les terres que son pare li hauie dexades,

Digitized by Google

car tenia paor que sa germana no la fes matar per que hauie desliurat al Compte.

[XXIX] * *Com lo Compte arriba al castel de Bles y* [c 14 v.]
1950 *no volgue que los seus vassalls lo rebessen com a senyor.*

Ara digam del Compte, que, arribant al portal del castell de Bles, los marines lo tragueren en terra y acompanyaren lo fins a la porta del cas-
1955 tell; y alli trobaren alguns vassalls del Compte, los quals, quant veren llur senyor, se agenollaren dauant ell per besarli la ma; empero nou volgue comportar, dient que vn traydor com ell no merexia que li besassen la ma; y los vassals estigueren tots
1960 espantats, oynt tals paraules de son senyor; y encontinent anaren a sa senyora per comptarli lo fet, y per aço lo Compte mana que li obrissen la torre que tenia en lo mes alt del castell, y metes dins y tanca la porta per que ningu noy entras; y quant
1965 fonch alli, començа de plorar y cridar, dient: « O, trist de mi, traydor! ¿y per que so nat en » aquest mon, per fer tant gran traycio? ¿y quina » sentencia abasta pera castigar vn tal traydor? O, » germana Urraca! ¿perque no volguereu * que jo [c 15 r.]
1970 » moris en lo palau de la Emperatriu, pus ho me- » rexia? Empero crech queu haueu fet perque » sentis major pena, y perço me haueu allargada la » vida; empero jo fare de manera que durara poch.» Sabent la mare del Compte que son fill fehie tan
1975 trist plant, ana a la torre, pensant aconsolarlo; empero lo Compte la deshonraue de tal manera, que aquells quil oyen pensauen verdaderament que ere tornat orat. E de aquesta manera estigue tres dies sense beure ni menjar, sino tostemps cridant.

Digitized by Google

[XXX] *Com lo Rey Sornaguer enuia son fill en França, per que seruis lo Compte Partinobles, y que aprengues les sues costumes.* 1980

TORNEM ara a dir del Rey Sornaguer, lo qual, sabent que lo Compte era tornat en França, deslibera de enuiarli vn fill que tenia, que hauia nom 1985
Aufer; y, estant dit Rey vn jorn en la cambra ab son fill, dixli: «Fill: jo vull que vos aneu en França y de-
» maneu del Compte Partinobles; y quant lo hajau
[c 15 v.] » trobat, digauli * que jous tramet a ell per quel ser-
» uiau, y li direu que sou mon fill; y apendreu la sua 1990
» criança y les sues pratiques.» Oynt Aufer la intencio de son pare, fonch molt alegre, car tostemps hauie oyt dir que lo Compte ere esforçat caualler. E encontinent parti, y ana a la ciutat de Paris, y alli demana a hont trobarie lo Compte; y 1995
digueren li quel trobarie en lo castell de Bles; y Aufer sen ana alli tot dret, y troba sa mare del Compte molt atribulada, y demanali a hont era lo Compte; y ella li compta tot lo fet y com estaue tancat en la torre; y oynt aço Aufer, fonch molt enujat, y dix 2000
que volia parlar ab ell; y ana a la porta de la torre y crida lo Compte; y quant lo Compte oy quel cridauen, demanali: «¿Qui sou?» Aufer li dix: «Yo so
» Aufer, fill del Rey Sornaguer, y vinch per seruir
» Vostra Senyoria.» Llauors lo Compte li obri; 2005
quant fonch dins, comptali la sua desuentura molt largament, y dix li, plorant ab molta dolor: «Amich:
» vos haureu de fer lo que jous manare, si vos voleu
» estar en ma companya.» Y Aufer li promete que farie tot lo que porie, pera seruirlo. Llauors dix lo 2010
[c 16 r.] Compte: «Anau y feu me pastar pa de * ciuada, y
» portaulom aci; y portaume vn canter daygua.» Y

Digitized by Google

ell hi ana y li aporta lo que demanaua; y de aço menjave lo Compte quant la fam lo enujaue. E axi
2015 estigue cinch mesos; y quant lo Rey de França sabe que era tornat orat, y que deshonraue sa mare, no volie anar a veurel, car sabia quen era estat causa. Y quant los cinch mesos se acabauen, ab los quals se complien los dos anys que auia de esperar per
2020 esser Emperador, començа de fer lo mes trist plant que james ningu fes; car no es home en lo mon que, oyntlo, non hagues pietat; y Aufer y tots los altres qui escoltauen lo plant, creyen que ere tornat orat, segons les coses que deye.

2025 [XXXI] *Com tots los Reys y cauallers del Imperi se ajustaren, y anaren a la Emperatriu pera demanar li si hauie trobat recapte.*

TORNEM parlar de la Emperatriu, que estaua en lo castell de Cabeçadoyre, y mana que
2030 tots los Reys, Duchs, Comptes y grans senyors del seu Imperi vinguesen; y quant foren tots ajustats, ella los dix que ja sabien com li hauien donat dos anys de temps per * ques hagues cercat marit a sa [c 16 v.] voluntat, y que lo dit temps ere passat y no hauia
2035 pogut trobar marit que li acontentas. Y llauors li respongueren los dos Reys, que eren tutors seus: « Donchs ¿que mana Vostra Senyoria que nosaltres » fassam? » Y ella los dix que fessen lo que los aparegues. E los Reys digueren: « Nosaltres cercarem
2040 » lo millor home que pugam trobar que sie ygual a » Vostra Senyoria, y aquell elegirem per esser Em- » perador y marit vostre. » Y estant en aquest rahonament la Emperatriu y los Reys, entra en la sala vn missatger ab vna lletra, y agenollas deuant la

Digitized by Google

Emperatriu, y besa la lletra, y apres la posa sobre 2045
lo cap, axi com se acostuma de fer als Emperadors;
y ella prengue la lletra y la llegi. Y quant la hague
legida, dix a tots los Reys que eren alli presents:
« Aquesta lletra ve de Espanya, en la qual me es-
» criuhen que alli ha vn noble caualler que es 2050
» molt esforçat y digne de gran senyoria; y per cert
» jol vull veure, perqueus prech quem doneu tres
» mesos de temps perque ell pugue venir; y si es
» ver lo que escriuhen, jo vull que aquell sie mon
[$d^1 r$.] » marit; y sino es tal com me escriuhen, llauors * 2055
» vosaltres me poreu donar aquell que volreu. » E
quant los Reys oyren aço, foren molt alegres, car
mes amauen que ella mateixa prengues aquell que
li agradas, perque apres no pogues donar culpa a
ningu; y axi foren molt contents de donarli lo temps 2060
que ella demana, y les Corts se desbarataren y cascu
torna en sa terra. Tot aço feya la Emperatriu pera
saber noues del Compte; y tramete a demanar sa
germana Urraca pera aconsellarse ab ella; empero
ella no gosaue venir per por que la farie matar, car 2065
moltes vegades hauie trames per ella y james noy
ere volguda anar, sino que li trametia a dir que lo
Compte era tornat orat. Y ab aquesta congoxa, es-
taue la Emperatriu que souint se esmortie, y ningu
no sabie perque. Y en aquest endemig, los tres mesos 2070
foren passats, y los dos Reys, que eren los tutors,
vingueren pera saber si hauie elegit marit; y ella
dix que no. Llauors los dos Reys digueren: « For-
» çat sera que nosaltres vos ne donem; y perço,
» entre tant que les Corts se ajustaran, entremeteu 2075
» vos de algu que sie vostre ygual, y nosaltres tambe
» per altra via cercarem lo queus pertany. » Y ella
[$d^1 v$.] los dix que era molt contenta; y encontinent * scri-
gue vna lletra a sa germana Urraca, pregantla que

Digitized by Google

2080 li donas auis del Compte a hon ere, ella li feu resposta, que quant ella la hauie pregada que perdonas al Compte nol hauie volgut perdonar, y que ara cregues verdaderament que era tornat orat. Quant la Emperatriu ohi la resposta, estigue molt enujada,
2085 y torna a escriure a sa germana, dientli que encara que lo Compte fos tornat orat, que fes de manera que ella lo ves, car sabie de cert que quant lo Compte fos dauant ella y sabes que li hauie perdonat, cobraria lo seny. Y veent Urraca que la Empera-
2090 triu se congoxaue tant, estaua ne molt alegra, pus que no li hauie volgut perdonar, ans lo volie fer matar, y ara treballaue tant per trobarlo; y per ço li escrigue vna lletra, dient: « Senyora: pus lo » Compte ha perdut lo seny per vos, molta raho es
2095 » que vos perdau per ell la vida, car james nol » veureu. »

[XXXII] *Com lo Compte, estant en lo castell de Bles en aspera penitencia, y veent que no podie morir, desllibera de anar en algun boscatge per acabar la sua*
2100 *vida.* * [$d^2 r$.]

AUENT estat lo Compte vuyt mesos en tan espera penitencia, que no hauie menjat sino pa de ciuada y begut aygua, y sens ninguna vestidura sino dels seus cabells, y vehent que no podie
2105 morir, desllibera de anar en algun boscatge y alli estar sense menjar fins que fos transit; y vn jorn, parlant ab son criat Aufer, lo qual era lo fill del Rey Sornaguer, que hauie nom Aufer, y dixli que, certament, aquella vida lo enujaue molt, y que des-
2110 lliberaue de anar en algun lloch a hont prengues plaher, y que ja podie esser que la sua enamorada fos casada y no se recordaue dell; y tot aço feye lo

Digitized by Google

Compte per partirse de alli y anar en altra terra a hon pogues morir. Y quant Aufer ohi aço, fonch mol alegre, y dixli: «Senyor: molt mes valra que partiam 2115
» de aci, y jo aportar vos he en altra terra a hont
» menjareu y beureu a vostron plaher, y lleuar vos
» he tots aquexos cabells queus desparensen, y en
» breus dies podeu esser tornat en vostra força y dis-
» posicio, y tornarem a Paris en la Cort de vostron 2120
» honcle; y per donar millor recapte en aquest nego-
» ci, jo pendre vn palafren, en lo qual vos poreu ca-
[d^2 v.] » ualcar per * que estau molt flach, y jo pendre vn
» cauall pera mi, y de aquesta manera partirem se-
» cretament, que ningu non haura sentiment. » Y lo 2125
Compte dix que era molt content; y tantost ordenaren la partida, (ço es) a la mitja nit, per que ningu nols conegues, car lo Compte estaue de manera que era vergonya amostrarse dauant ningu; y axi partiren los dos, (ço es) Aufer y lo Compte. Empero lo Comp- 2130
te estaua tant flach, que nos podie tenir gens sobre lo palafren, sino per Aufer, que tostemps li tenie les mans a les espalles. Axi caualcaren tota aquella nit, fins a tant que arribaren en vn lloch que era molt prop de les serres de Ardenya, a hon altra vegada 2135
se ere perdut; y quant foren alli, Aufer descaualca y ajuda a descaualcar al Compte, que no podie caualcar ni descaualcar si no li ajudauen. Y quant lo Compte fonch descaualcat, Aufer li demana que volie menjar, y lo Compte li respos: «Aportau que 2140
» menjar pera vos, sin voleu, que jo no vull menjar,
» car mes ame la mort que la vida. » Llauors, quant Aufer ohi que lo Compte no volia menjar, estigue molt trist, y dix: « Y com, senyor! ¿per aço me aueu
[d^3 r.] » fet venir aci, y ara no voleu menjar? » Respos lo * 2145
Compte: « Amich: encara que jous haje fet venir
» aci y ara jo no vulle menjar, per aço nous fas nin-

Digitized by Google

» gun perjudici. » Respos Aufer: « Senyor: prou me
» feu perjudici, car si vos no menjau, en breu temps
2150 » sereu mort, y los vostres parents y vassals diran que
» jous he aportat aci ab intencio de mataruos, per
» venjar la deshonra que fereu a mon pare en la ba-
» talla dauant Paris; ara diran que ho he fet per ven-
» jar la deshonra de Elisena, vostra esposa; y perço
2155 » jous prech que menjeu y queus esforçeu. » Oynt lo
Compte les paraules de Aufer, respos dient: « Cer-
» tament, germa, si voleu que jo menje, sera per
» amor de vos, y vos tambe haueu a fer per amor
» de mi lo que jous dire, (ço es) queus torneu chris-
2160 » tia. » Aço deye lo Compte crehent que Aufer nou
farie, y que ab aquesta escusa no menjarie. Empero
Aufer tenie tantes de ganes de veure lo Compte ab
la força que solia tenir, que haguera fet qualseuol
cosa, y axi promete ques faria christia. Llauors lo
2165 Compte no tingue ninguna escusa, abans fonch for-
çat que menjas; y lendema anaren a vna esglesia que
ere prop de alli, y lo Compte feu batejar Aufer, y
ell fonch son padri, y posarenli nom Guillem, * per [d^3 v.]
que es nom frances. Y apres lo Compte sen torna
2170 en lo desert, que son criat nou sabe; y quant fonch
en les serres de Ardenya, troba los caualls que enca-
ra estauen lligats, y ell los deslliga perque pogues-
sen anar alla hon volguessen; apres lo Compte sen
deualla al peu de la montanya, y alli troba vna
2175 font, y veent que ere lloch molt aspre y
desert, desllibera de estar alli per fer
molt major y mes gran peni-
tencia del que hauie
fet fins alli.

Digitized by Google

[XXXIII] *Com la Emperatriu embia a cercar altra vegada sa germana Urraca per que li donas consell; y Urraca, pensant que la volgues fer matar, fugi ab vna nau pera mar; y de la diuisio entre los Reys.* 2180

TORNEM a parlar de la Emperatriu y de sa germana, que estauen en questio per que Urraca 2185
no volie obeyr lo manament de la Emperatriu; car quant la Emperatriu li embiaue a dir que vingues, Urraca li feye resposta que no estaua en disposicio per anar per cami. Y veent la Emperatriu
que no li volie obeyr, tramete vna nau al castell 2190
[$d^4 r.$] de Tenedo, car alli era Urraca, * dient que pus no podie anar per cami, que ab aquella nau vingues. E quant Urraca sabe que la Emperatriu li embiaua vna nau, hague por que no la volgues fer matar,
desllibera de fugir, y axi mana aparellar vna bellis- 2195
sima nau y metes dins, ab sis donzelles que la seruien, ab deslliber de anar en França. E en aço los Reys del Imperi estauen en grandissima diuisio sobre la electio del Emperador, car los Reys volien
que fos hu dells, y los cauallers y los altres senyors 2200
volien que fos altre. E sobre aquesta diuisio digueren los dos Reys, que eren tutors de la Emperetriu: « Nosaltres volem que sobre aquesta electio no » hajen de valer fauors, ni se hajen de seguir gue-
» rras ni malas voluntats; abans volem que vaje 2205
» molt ygualment pera tots; perço deslliberam que » sien escrites lletres per totes les prouincies del » mon, dient que qualseuol caualler que voldra » per amor de la Emperatriu amostrar la sua força
» y valentia, que per lo dia de Pasqua primer vi- 2210
» nent sien alli, y que sie fet vn torneig; y aquell » que haura victoria de dit torneig, que aquell sie

Digitized by Google

» Emperador;*e si ere cars o ventura que fos moro [d^4 v.]
» o turch aquell que haura dita victoria, que sia tin-
2215 » gut y obligat de tornarse christia. E de aquesta
» manera noy haura auantatge ningu. » E oynt los
altres Reys y grans senyors la intencio y deslliber
de aquells, foren molt contents; y encontinent tots
juraren de tenir y seruar aquella deslliberacio, y
2220 contra aquella no venir en cosa ninguna. Y tantost
escrigueren lletres y trameteren missatgers per to-
tes les prouincies, axi com desus es dit. Empero la
Emperatriu no estaue james alegre, per que no tenie
ningu ab qui pogues descobrir sos secrets, pus sa
2225 germana sen era anada, y hauie gran paor sabent
que aquell que serie son marit no la trobarie axi
com deuia, per que lo Compte sen hauie aportada
la flor.

[XXXIV] *Com, anant Urraca fugint per la mar,*
2230 *arriba a les serres de Ardenya y alli troba lo Compte.*

ARA tornem a Urraca, que anaue fugint per la
mar, per paor de la Emperatriu, y anant axi,
vn dia arribaren dauant les serres de Ardenya, y
quant foren*en lo port, sentiren alt en lo boscatge [d^5 r.]
2235 vn cauall que relinchaue. Sentint Urraca aço, dema-
na al patro de la nau en quina terra eren. E lo patro
respos: « Senyora: jo estich molt marauellat que en
» aquestes serres haja caualls, car son las mes
» aspres y desertes montanyes del mon, y diuhense
2240 » les serres de Ardenya. » Llauors diu Urraca: « Pa-
» tro: per amor de mi, que llançeu ancora y veureu
» si sentirem altra vegada aquell cauall. » Respos lo
patro: « Senyora: bona cosa serie que vejam lo que
» es, car ja porie ser que algun caualler se fos per-

Digitized by Google

» dut per aquestes montanyes y no trobe lo cami 2245
» per exirne; y per cert esta en gran perill, car en
» aquestes montanyes y ha moltes serps, y lleons,
» y onsos, y de quants animals saluatges ha en lo
» mon, y entre aquells ni ha molts de verinosos;
» y per aço, si es algun caualler, sera gran merit 2250
» de ajudarli; y per que los animals verinosos nous
» puguen fer mal, jols conjurare de manera que,
» encara queus toquen, nous nouran. » E Urraca
dix: « Sperem que sie exit lo sol, y exirem en
» terra. » Y mana aparellar tres donzelles que his- 2255
quessen ab ella en terra; y tantost lo patro mana
[d⁵ v.] aparellar la barca, y hisque*ren en terra lo patro
y quatre mariners, y Urraca ab tres donzelles; y
essent en terra, Urraca dix al patro que anas pri-
mer ab los mariners, y lo patro fonch content, y 2260
anant ell, conjura tots los animals verinosos de aque-
lla terra, de manera que no podien fer mal a ningu;
y axi, anant Urraca a cauall en vna hacanea blan-
ca, entra en les montanyes ab les donzelles que la
seguien; y anant los mariners, trobaren rastre de vn 2265
cauall que perdie sanch. Y los mariners digueren:
« Senyora: ¿voleu que seguiam lo rastre de aquesta
» sanch? » Y ella dix que si. Y seguint lo rastre,
arribaren a la font hont lo Compte exie a beure, y
prop de la font trobaren vn lleo mort, lo qual tenie 2270
en la boca vn boci de carn del cauall. Y veent
aço, estigueren tots espantats, y lo patro digue: « Jo
» crech que aquest lleo ha volgut menjar lo cauall
» que hauem sentit, y es li saltat sobre les an-
» ques, y lo cauall crech que li ha donada alguna 2275
» cosa, y de aço es mort. » Llauors miraren lo lleo y
trobaren que tenia lo ceruell trencat, y lo patro di-
gue a Urraca: « Senyora: restau vos aci prop de
» aquesta font, y jo, ab los mariners, anire per la

Digitized by Google

2280 » montanya, y veu*re si trobare lo cauall o lo caua- [d^6 r.]
» ller.» Y Urraca dix que anassen en bonora; y Urra-
ca resta ab les donzelles prop de la font. E estant
alli, veeren exir entre los arbres vn animal molt
gran y lleig; y Urraca ana enuers ell, y veu que te-
2285 nie semblança de persona; y ella li aparta los cabells
de dauant la cara, que eren molt llarchs; y veent
Urraca que tenia cara de persona y anaua a quatre
cames, estigue molt espantada; y senyant, li de-
mana de part de Deu que li digues qui era. Y
2290 ell respos: « Jo so vn traydor. » Y llauors Urraca
estigue espantada, car aquella veu li semblaue
del Compte, y pensaua en les rahons que hauian
passadas en lo castell de Cabeçadoyre, y de quant
la Emperatriu li deya traydor; y pensaua en lo que
2295 li hauian dit en lo castell de Tenedo, (ço es) que lo
Compte era tornat orat, y que sen era anat per los
boscatges com a desesperat; y per totes aquestes
rahons, Urraca pensaua que aquell era lo Compte, y
desllibera de demanar li altra vegada qui era, y axi
2300 li dix: « Germa: jous prec quem digau qui sou;
» car si vos sabieu qui so, nom negarieu la veri-
» tat; empero jous dire primer lo meu nom, per
» que vos no dup*teu de dar me lo vostre. Sapiau [d^6 v.]
» que so Urraca, filla del Emperador de Constan-
2305 » tinoble; tinch vna germana que ha nom Melior, la
» qual es Emperatriu; y jo vaig a cercar vn Compte
» que ha nom Partinobles, que es senyor del cas-
» tell de Bles, lo qual, en dies passats, feu vna gran-
» dissima errada a ma germana la Emperatriu, per
2310 » la qual ella lo volie fer matar, y jol desliuri; em-
» pero ara ella es contenta de perdonarli, y aço es
» lo que jo vinch cercant. » Y quant lo Compte ohi
que la Emperatriu li perdonaue, y conegue que
aquella era Urraca, sa cunyada, de la gran alegria

Digitized by Google

que hague, caygue en terra esmortit. Y quant Urraca 2315
veu axo, ella conegue que aquell era lo Compte; y
assegues al seu costat, y prengue li lo cap y posal
sobre la sua falda; y apartali los cabells de la bar-
ba, que eran tant rossos com si fossen dor. Y quant
lo Compte començа de retornar, y ell obri los vlls y 2320
veu la cara de Urraca, y començа de plorar, dient:
« Senyora germana: ¿es veritat lo quem dieu, que la
» senyora Emperatriu es contenta de perdonarme?»
Respos Urraca: « Senyor: noy dupteu en ninguna
» manera.» Y tantost Urraca crida vna donzella de 2325
[$d^7 r$.] les sues,*que hauie nom Persies, y dix li que li aju-
das a lleuar aquell gentil home, que era vassall seu,
y que hauia vn any que se era perdut per aquella
montanya; y tantost la donzella vingue ab les altres,
que eren restades mirant lo lleo, y totes quatre 2330
prengueren lo Compte y aportaren lo a la vora de
la mar, y meteren lo en la barca, y apres aportaren
lo a la nau; y Urraca mana a la donzella Persies que
li donas bon recapte, y que li tallas los cabells de
la barba, y quel pentinas molt gentilment; y apres 2335
Urraca se acosta al Compte y donali vna bella roba,
y ajuda lay a vestir; y mes li digue que per ningu-
na via no digues a ningu qui era; y quant tot aço
fonch fet, Urraca estaue tant alegre per hauer trobat
son cunyat, que james ella no senti tant de alegria; 2340
y tantost mana que li aparellassen la barca, y torna
a exir en terra ab dues donzelles, y ana enuers la
font a hont auie trobat lo Compte; y alli encontra
lo patro de la nau ab los mariners que sen torna-
uen de la montanya, y ella los demana que hauian 2345
trobat. Y ells respongueren: « Senyora: nosaltres
» hauem trobat vn cauall mort, que estaue nafrat en
[$d^7 v$.] » les anques, y crehem que es * aquell que ha mort
» lo lleo que trobarem prop de la font, y hauem cri-

Digitized by Google

2350 » dat tant com hauem pogut, perque si lo caualler
» era en la montanya, que vingues, car ja es prop
» de mig jorn. » Y axi sen tornaren tots a la nau;
y entrant en la nau, los mariners veheren aquell
home barbut y tant flach; demanaren a la donzella
2355 qui era, y ella respos que no sabia qui era; y oynt
Urraca aquestes rahons, respongue: « Aquest es vn
» vassall meu que anaue per mar ab vna nau ca-
» rregada de mercaderia, y la nau se perde de for-
» tuna, y ell prengue vna taula y llanças en mar,
2360 » y ana per la mar dos dies ab la taula; y apres
» volgue la ventura que arriba en aquest port; y
» pus fonch prop de terra, comença a nadar y
» hisque de fora; y ha estat vn any en la montanya,
» y jol he trobat alli prop de la font, que anaue a
2365 » quatre cames, axi com vn animal; y som me acos-
» tada a ell, y, demanant li qui era, ha dit lo queus
» he comptat. » E oynt aço, los mariners cregue-
ren que era veritat. E tantost Urraca mana que al-
çassen les veles y que tornassen al castell de Tene-
2370 do, de hon eran partits; y en aço estaue ella parlant
ab lo Compte, dient li tot lo que ere passat entre * [$d^8 r$.]
ella y la Emperatriu. Y en aço arribaren al castell
de Tenedo y desembarcaren, y Urraca mana que me-
tessen aquell home que hauien trobat, en la millor
2375 cambra del castell. E tantost ella desllibera de anar
a parlar ab la Emperatriu, y dix al Compte que no
curas sino de menjar y de donarse plaer, car ella
volia anar a parlar a sa germana. E lo Compte li
digue: « Senyora: feu me merce que jo veja la Em-
2380 » peratriu. » Respos Urraca: « Senyor: nous enujeu,
» que abans de molts dies vos la veureu. » E en aço
Urraca se aparella pera partir, y mana a la donzella
Persies que donas bon recapte en aquell caualler.
Y apres prengue comiat del Compte, dient li que

Digitized by Google

se esforças, que ell haurie lo que desijaue. E tantost 2385
caualca y sen ana enuers lo castell de Cabeçadoyre
ab moltes dames y donzelles que la acompanyauen.
E la donzella Persies resta en lo castell ab lo Comp-
te, del qual ella ere tan enamorada, que cada vega-
da quel pentinaue lo besaue, y requerial de amors; 2390
empero ell no volie consentir a la sua desordenada
voluntat, ans li deya ques apartas dell.

[d^8 *v.*] * [XXXV] *Com Urraca arriba al castell de Cabeçadoyre, y com hisqueren tots los senyors a rebre la.*

ARA tornem a parlar de la Emperatriu, que 2395
quant sabe que sa germana Urraca era vin-
guda, fonch tant alegre que mes no podia, pensant
que, pus sa germana era vinguda, tenie a qui po-
gues descobrir los seus secrets. Quant Urraca arriba
al castell de Cabeçadoyre, tots los Duchs, Comptes 2400
y grans senyors hisqueren a rebre la vna llegua
lluny de la ciutat, y la Emperatriu ab les dames que
la esperauen, en vn verger que era dauant lo cami de
hont ella deuie passar; y quant Urraca arriba al ver-
ger dauant la Emperatriu, ella sea agenolla per be- 2405
sarli la ma; empero la Emperatriu nou volgue com-
portar, sino que la prengue per la ma y besali la
boca, y apres entrarensen en vn retret, y alli la Em-
peratriu li compta lo que era passat entre los Reys,
y com hauien deslliberat de donarli marit, y que lo 2410
dia de Pascua se hauia de fer vn torneig, y lo que
vences hauie de esser Emperador; y axi que li prega-
[d^9 *r.*] ue que li donas consell. Quant Urraca ohi la Empe*.
ratriu, pensa en fer la penedir de la crueltat que ha-
uia vsada ab lo Compte quant lo volie fer matar, y 2415
perço li dix: «Senyora germana: nom demaneu con-

Digitized by Google

» sell, car quant jol vos donaue tal com deuia, vos
» nom volguereu creure, abans, ab tanta crueltat
» com james se vsas, manareu matar aquell tan no-
2420 » ble y gentil caualler, lo qual va perdut per lo mon,
» o per ventura es mort, car jol he cercat y james no
» he pogut saber noues dell, sino quem digueren que
» hauia perdut lo seny, y que sen era anat per los
» deserts; vos podeu dir que sou la segona Medea,
2425 » car major crueltat haueu vsada. » Y hoynt la Em-
peratriu lo que Urraca li deya, vehent que era veri-
ritat, comença de plorar molt fort; y Urraca li dix:
« Ara no es hora de plorar, car quant vos lo tenieu
» dauant y ell vos demanaue perdo ab tanta humili-
2430 » tat, vos ab tanta superbia y crueltat nol volieu
» oyr. » E la Emperatriu ploraua y gemegaua ab
molta dolor; empero Urraca, per ferli penedir mes
de la sua crueltat, li deya: « Nous cal plorar, car tot
» ho feu ab falsia; que si amor haguesseu tenguda,
2435 » no aguereu vsat de tanta crueltat. » Llauors la
Emperatriu caygue en terra es*mortida, y Urraca la [d^9 v.]
lleua y conorta la, y per aquella jornada no lin parla
mes. Y estant vn jorn la Emperatriu y Urraca en la
cambra parlant de molts negocis, li digue Urraca:
2440 « Senyora: molta honra serie pera vos que fesseu
» cent cauallers per aquest torneig. » Y la Empera-
triu li respos: « Germana: jo fare lo que vos voleu. »
Llauors Urraca li dix: « Donchs feu aparellar la
» sala axi com es menester, y la cadira de nostre
2445 » pare, y de vuy a vn mes jo sere aci ab cent don-
» zells, y vos armareu los cauallers. » Y la Empera-
triu fonch contenta, y dix li: « Germana: ordenau ho
» vos de la manera que voleu, que jo so contenta. »
En aço, Urraca hisque del palau y ana per la ciutat,
2450 y concerta los donzells qui hauien de esser cauallers,
y feu de manera que foren noranta y nou, perque

Digitized by Google

ab lo Compte fossen cent; car tot aço feya Urraca perque lo Compte pogues veure la sua senyora. Y quant fonch aparellat, Urraca torna al palau de la Emperatriu y troba que ploraue, dient: « O, trist 2455
» de mi, que quant tenia lo be nol conexia, y ara
» estich que no se qui sera senyor de mil Y be fonch
» maleyt aquell dia, que jo fuy tant cruel de voler
[d^{10} r.] » fer matar aquell qui era lo * mes gentil caualler
» de tot lo monl Cert, be meresch major pena que 2460
» la que tinch. » Llauors Urraca entra en lo retret a hont estaua la Emperatriu, plorant, y dix li que tenie deslliberat de anar al seu castell; y la Emperatriu la prega que tornas prest.

[XXXVI] *Com Urraca torna al castell de Tenedo, ahont hauia dexat lo Compte, y trobal que estaua molt bo y esforçat pera qualseuol cosa.* 2465

E tantost Urraca parti de la Emperatriu y tornasen al castell ab molta alegria, pus hauia concertat lo que volia. Y quant lo Compte sabe que 2470
Urraca venia, ell hisque defora lo castell, alegre, y esperala en lo cami; y quant ella arriba dauant ell, abans de totes coses li demana com estaua la senyora Emperatriu. Y veent Urraca que ell estaua fresch, ella fonch molt alegre, y dix: « Senyor: la 2475
» Emperatriu estaue molt bona. » Y prenguel per la ma, y entrant dins lo castell, y alla descaualca; y lo Compte la prengue per lo bras, y muntaren en la sala del castell, y alli Urraca li dix tot lo que hauie
[d^{10} v.] dit la Em*peratriu, y com se hauia de fer vn torneig 2480
lo dia de Pascua, lo qual hauia de durar tres dias: axi se acostuma; y lo que haura victoria, aquell sera Emperador. Y dixli que hauie concertat ab

Digitized by Google

la Emperatriu que fes cent cauallers nobles, per
2485 que ell ne fos la hu, y que estauen aparellats los no-
ranta y nou en la ciutat a hont era la Emperatriu.
Quant lo Compte sabe que la sua senyora Melior
lo hauie de fer caualler, estigue tant alegre, que no
sabie ques feya, pus hauia de venir dauant la
2490 sua enamorada; y tantost suplica a Urraca que li
donas vn cauall, car ell volie assajar si porie caual-
car; y Urraca mana tantost que li donassen vn
cauall que tenia, molt bell, lo qual ere tot negre,
sino les orelles, que eren blanques; y per ço loy
2495 dona, perque quant fos en lo torneig, quel conegues
ab lo senyal del cauall; y mana que li donassen
totes les armes que hagues menester. Y quant lo
Compte tingue armes y cauall, assajas a caualcar;
y altre dia ell se arma, y munta a cauall y comença
2500 a correr; empero encara no tenia prou força. E en
aço, lo temps que Urraca auie dit a la Emperatriu
se acostaue, car no tenia a passar sino cinch dies
pera com*pliment del mes, y ella desllibera de par- [d^{11} r.]
tir; y dix al Compte ques aparellas per anar a veure
2505 a la sua senyora, y lo Compte fonch molt alegre, y
se aparella molt prest; y axi partiren per al castell
de Cabeçadoyre, y anant per lo cami dixli: «Senyor:
» sapiau que es menester queus regiau molt discre-
» tament, (ço es) que essent alla, vos nous mostreu ni
2510 » parleu ab ningu, perque ma germana non agues
» sentiment que vos fosseu alli. Perço fareu de
» aquesta manera: quant vingue la nit que haura de
» fer los cauallers, vos estareu en vna cambra que
» esta al costat de la sala, ab la donzella queus acos-
2515 » tuma de donar recapte, y quant sera hora, ella vos
» ajudara a armar; y apres, posau vos détras la
» porta de la cambra, y quant los altres cauallers
» entraran, no cureu sino de mesclar vos ab ells; y

Digitized by Google

» al exir es menester que fassau axi mateix, y
» de aquesta manera ningu vos conexera. » Y en 2520
aquestes rahons arribaren al castell a hont hera la
Emperatriu, y era la nit que se deuian fer los cauallers; y Urraca no cura sino donar recapte que
lo Compte y la donzella Persies entrassen en la
cambra, axi com auia dit; y apres sen entra en la 2525
[d^{11} v.] cambra a hont * era la Emperatriu, la qual fonch
molt alegre de la sua venguda, y tantost aparellaren
tot lo que hauien menester.

[XXXVII] *Com lo Compte y los altres foren cauallers per mans de la Emperatriu, sense saber que lo* 2530
Compte fos alli.

QUANT la mitja nit fonch passada, que ja tocauan a maytines, la Emperatriu se aparella per
exir a la sala a hont hauie de armar los cauallers, y
vestis vna roba de porpra, forrada de vellut vert; y 2535
prega a sa germana que anas ab ella. Y axi hisqueren les dues a la sala, y la Emperatriu se assegue en
la cadira de son pare, y mana que entrassen los donzells. Y tantost començaren de entrar; y lo Compte
estaue apartat en la cambra, ab la donzella Persies, 2540
y quant los altres entraren, ell se mete entre ells, axi
con Urraca li hauie dit; y quant veu la Emperatriu
asseguda en la cadira, ell estigue espantat mirant la
sua gentileza; acostantse a ella, les cames li tremolauen, que escassament podie caminar. E tantost la 2545
[d^{12} r.] Emperatriu començа; * y fonch lo primer vn fill del
Duch de Bara, y apres tots los altres arreu, axi com
vingueren. Y quant lo Compte vingue dauant la Emperatriu, el prengue la espasa en la ma axi com se
acostume. E, volentse agenollar, ell caygue esmor- 2550
tit, sino per Urraca que li dona ab lo genoll en los

Digitized by Google

pits, y ell se alça; empero tostemps miraua en terra perque la Emperatriu nol conegues; y la Emperatriu li prengue la espasa de la sua ma y lay ceñi, y feulo
2555 caualler. Y apres se gira a sa germana dient: « Ger-
» mana: ¿que ha hagut aquell caualler, que axi es
» caygut? » Y Urraca respos: « Senyora: nous ne
» marauelleu, car son jouens, y axi, com no han
» auezades les armes, espantense; y tambe pot esser
2560 » que, axi com no han dormit aquesta nit, ara la
» son los enuja. » Y ab aquesta passada la Emperatriu calla, y torna armar los altres cauallers que restauen; y quant tots foren cauallers, yls fonch feta la ceremonia acostumada, les trompetes y clarins
2565 començaren a sonar, y tots feren reuerencia a la Emperatriu, y començaren de exir; y, exint de la sala, la donzella Persies estaua esperant lo Compte;* [*d*[12] *v.*] y, arribant ell, ella lo prengue per la ma, y metel dins la cambra y desarmal, y dona li a menjar, que
2570 be ho hauie menester, car en tota aquella nit no hauie dormit, esperant aquell goig de veure la sua senyora. Ara tornem a la Emperatriu y Urraca, que estauen en lo consell, del que hauien de fer quant lo torneig se fes, lo qual torneig se hauie de comen-
2575 çar lo dia de Pascua; en aço la Emperatriu digue a Urraca: «Jous prech que a la jornada del torneig,
» queus atauieu, y vingau aci per estar ab mi a la
» finestra. » Empero la Emperatriu no sabie que lo Compte fos tant prop. Y en aço, Urraca prengue co-
2580 miat de sa germana per tornarsen al seu castell, y tostemps lo Compte anaue al seu costat; y per lo cami, Urraca no cessaue de dir al Compte que se esforças en hauer victoria del torneig, car aquell quel haurie seria Emperador; y comptali tota la des-
2585 lliberacio que los Reys hauien feta, axi com la Emperatriu loy hauie comptat, y que ningu no podie

Digitized by Google

esser Emperador sino per força de armes; y lo
Compte li dix que ell ne era molt content, car apres
que la Emperatriu lo hauie fet caualler, li semblaue
[d 13 r.] que era tant fort com vna *torre. E en aquestes ra- 2590
hons arribaren al castell de Tenedo, y alli estigue
Urraca vuyt jorns ab lo Compte. Y tantost ella sen
torna al castell de la Emperatriu; empero, abans que
partis, digue al Compte: «Senyor: estauuos aci, y jo
» anire a parlar ab ma germana, y aparellar vos he 2595
» alla vna casa en que estigau; y no ajau ansia de
» res, que Nostre Senyor vos ajudara; y vuyt dies
» abans del torneig, jo vindre aci per aparellaruos
» les sobreuestes y lo que haureu menester.» Y mana
a la donzella Persies que li donas bon recapte, y 2600
parti per anar al castell de Cabeçadoyre; y lo Comp-
te resta ab la donzella Persies, la qual lo seruie de
tot lo que hauie menester, ab molt amor, car estaue
enamorada dell, que perdie lo seny; y lo Compte no
se curaue della, abans pensaue en la sua senyora 2605
Melior; y desllibera de embiar vna lletra a Urraca,
dient que li fes tanta merce que descobris a la
Emperatriu com era alli, car tenie cregut que axi
com ella hauie hagut plaher y consolacio de veure-
la, que axi mateix auria ella plaer de saber noues 2610
dell. E quant Urraca hague llegida la carta, ella li
feu resposta dient que no podie ser de aquesta ma-
[d 13 v.] *nera, per que si la Emperatriu sabie que ell fos
alli, no volrie esperar cosa ninguna, sino ques casa-
rie ab ell, y aço fora vn gran escandol per los Reys 2615
y grans senyors, que eren ja partits de llurs terres per
venir al dit torneig, y vehent que era casada dirien
ques burlaue dells. Y pera aquexa raho no gosaue
dir a la Emperatriu que era alli; empero que se es-
forças per hauer victoria del torneig, que de altra 2620
manera nos podie fer, y que ella vindria vuyt dies

Digitized by Google

abans del torneig, axi com loy hauie promes. Quant lo Compte hague rebuda la resposta, estigue molt enujat, pensant que serie ni com poria complir lo
2625 seu desig; y ab aquest pensament sen ana passejant per vn arenal, mirant les ones de la mar.

[XXXVIII] *Com lo Compte entra en vna barca de pescadors per deportarse, y lo vent lo sen porta, y los moros lo prengueren dauant la ciutat de Damasco.*

2630 ESTANT lo Compte passejant se dauant la mar, troba vna barca de pescadors que no y hauie ningu, car los pescadors eren anats a la ciutat y hauien dexada la bar*ca ligada ab vna corda. E [*d* 14 *r.*]
veent lo Compte que los rems eren dedins, deslli-
2635 bera de entrar en la barca y anar a passejar per la mar vna estona, per estirarse los braços remant; y axi entra dins, y desliga la barca, y començа de remar, no pensant en lo ques podia seguir; y quant ell se gira per tornar enuers la terra, se gira tant
2640 gran vent, que lo Compte perde los rems, y ana perdut per la mar tot aquell dia y nit. Lendema trobas dauant la ciutat de Damasco, la qual era del Rey Herman, lo qual era moro; y quant los de la ciutat veren la barca, encontinent hi embiaren dues bar-
2645 ques, y trobaren lo Compte casi mort, y prenguerenlo; veent que era christia, y tan dispost y gentil hom, presentarenlo al Rey Herman, lo qual, sabent que era christia, tantost mana quel matassen; y quant lo Compte ohi aquella noua, començа de plorar y
2650 suplicar a Nostre Senyor Deu Jesu Christ que li perdonas los seus peccats y li donas saluacio a la sua anima. Y estant en aço, la Reyna Ansies, que era muller del Rey Herman, entra en lo palau, y oynt lo

Digitized by Google

plant de aquell caualler, demana que era, y digue-
[d 14 v.] renli que era vn christia, quels lo hauien trobat * que 2655
anaue perdut per la mar, y que lo Rey lo manaue
matar y perço feye tant gran plant. E oynt la Reyna
la causa perque ploraue, ana enuers ell; y veent que
era tan gentil y dispost, ella estigue espantada, y
demanali de quina terra era y com era arribat alli; y 2660
lo Compte respongue: « Senyora: jo so del Realme
» de França, y anant per lo mon era arribat al cas-
» tell de Tenedo, lo qual es de dona Urraca, germa-
» na de la Emperatriu de Constantinoble; y estant
» alli en seruici de dita senyora, jo estaue enujat de 2665
» certs negocis y anaue deportantme a la vora de la
» mar, y alli trobi vna barca de pescadors que noy
» hauie ningu: jo entri de dins y comenci de remar;
» y anant axi remant, se lleua tan gran vent, quem
» llança molt dedins la mar, y jo perdi los rems; de 2670
» manera que apres no pogui resistir a la fortuna,
» y la ventura ha volgut que arribas aci; y aço es
» la veritat. » Oynt la Reyna al caualler, y sabent
la sua desauentura, ella ne hague gran pietat, y en-
continent ana al Rey son marit, y compta li tot lo 2675
que aquell caualler li hauie dit, suplicantli y dient:
« Senyor: feume gracia que no muyra aquest caua-
[d 15 r.] » ller, que es de França, car los fran*cesos may
» vos an enujat en res; que si fos de terra queus
» haguessen enujat, jous aconsellaria quel fesseu 2680
» matar; y tambe pora esser quel rescataran sos
» parents per algüna gran cantitat de moneda,
» car be mostra en son parlar ques de bona part. »
Y lo Rey, veent que sa muller lo pregaue tant,
fonch content, y mana que nol matassen, sino 2685
quel metessen en vna preso, molt fort, per que no
fugis. Ara tornem a parlar de Urraca, que torna al
castell de Tenedo, axi com hauie promes, per apa-

Digitized by Google

rellar al Compte tot lo que hauie menester per anar
2690 al torneig; y, arribant, demana a la donzella Persies a hon era lo caualler. Y ella li respos que no sabie, car del jorn que ella hauie tramesa la lletra, ella nol hauie vist, y dix que creye que sere negat en la mar. E oynt Urraca que lo Compte nos troba-
2695 ue, fonch molt enujada, y ploraue molt agrament; y la donzella Persies, la qual estaue molt enamorada dell, feye molt trist plant, perque no hauie complit son desig ab ell. Y quant Urraca veu que noy hauie remey, desllibera de partir pera tornar
2700 al castell de Cabeçadoyre, ahont era la Emperatriu, car veye que lo temps sen anaue, que ja no tenia si*no tres dies de temps. Ella parti; y quant la Em- [*d*[15] *v.*]
peratriu sabe que sa germana venie, hisque la a rebre ab molta honra.

2705 [XXXIX] *Com lo Rey Herman ana al torneig ab lo Solda de Persia, y com lo Compte resta en la preso.*

ESTANT lo Compte en la preso, lo Rey Herman rebe vna lletra del gran Solda de Persia, dient ques aparellas, perque hauie de anar ab ell
2710 al torneig de Costantinoble; y sabent lo Rey Herman aquesta noua, ell se aparella tot lo que hauie menester, y aparella lo seu palau molt honradament, car lo Solda hauie de passar per alli anant a Costantinoble; y a cap de vuyt dies lo Solda arriba
2715 a la ciutat de Damasco ab denou Reys quel acompanyauen; y lo Rey Herman foren vint. Y lendema partiren per anar al castell de Cabeçadoyre. E quant los Reys del Imperi saberen que lo Solda venie, atauiarense molt ricament y hisqueren a rebre
2720 lo Solda ab molta honra, y entraren en la ciutat y

Digitized by Google

aposentaren al Solda en vn palau molt rich, y apres tots los Reys que anauen ab ell; y apres de auerlos
[*d*[16] *r.*] aposen*tats, lo Rey Corsol y lo Rey Clausa desllibe-
raren de anar al Solda per auisarlo: que si la ventu-
ra volie que ell o qualseuol dels seus Reys vencien 2725
lo torneig, se hauie de fer christia; y per ço volien
que abans que dit torneig se començas, que ell y
tots los altres jurassen de seruar aquell pacte. E lo
Solda fonch molt content, y encontinent lo Solda
jura y promete que si vencie lo torneig se tornaria 2730
christia, y tots los Reys que eren subdits a ell; y
apres tots los Reys, cascu per si, jura y promete de
seruar dit pacte, si vencie lo torneig; y quant aço
fonch fet, los Reys del Imperi foren alegres, per
dues rahons: la vna, principal, per seruici de Deu, 2735
car gran merit serie si lo Solda se tornaue christia;
y laltre, perque lo Solda era bon caualler y molt
esforçat, y hagueren volgut que hagues vençut lo
torneig, perque fos estat Emperador.

[XL] *Com lo Compte, estant en la preso del Rey* 2740
Herman, veent que no podie anar al torneig, feye
molt trist plant; y com la Reyna Ansies ne ague
[*d*[16] *v.*] *gran pietat, y li dona armes y cauall.* *

TORNEM a parlar del Compte, que estaue en la
preso ab la major tristicia y dolor que may 2745
ningu sentis, y may no feye sino demanar cada dia
al moro que li donaue recapte, si sabie si ere fet
lo torneig; y lo moro li respos que no, car cada dia
passauen per alli molts cauallers y barons que ana-
uen al torneig. Y lo Compte estaue molt trist, car 2750
no sabie quants dies hauien de passar fins a Pasqua,
perque la preso era tant escura, que no sabie quant

Digitized by Google

era de dia ni quant era de nit; y lo moro que li donaue recapte, veent que lo Compte passaue tant
2755 gran passio, dixli que si ninguna cosa podie fer per remediar la gran passio sua, que loy digues, que ell ho farie per amor dell; y lo Compte li digue: «Ger-
» ma: pus tan voleu fer per mi, jous prech que cer-
» queu algun christia, qualseuulle que sie, y quel
2760 » fassau venir aci. » Empero lo moro nos cura de cercar lo que lo presoner li hauie demanat, sino que sen ana a la Reyna Ansies, muller del Rey Herman, y dix tot lo que lo presoner li hauie demanat. E la Reyna mana a vna donzella que
2765 cercas vn pelegri y quel portas alli. E la donzella encontinent ana y troba vn pelegri que venie de Hierusalem, y dixli* que anas a la porta de aquella [e¹ r.] preso y que parlas a vn christia que hauie de dins; y lo pelegri fonch content, y ana a la porta de la
2770 preso, y quant lo Compte lo veu, demanali de hon venie, y lo pelegri respos que venie de Hierusalem. Lo Compte li dix: «Germa: feu me plaher quem di-
» gau quant ha de aci a Pascua. » E lo pelegri li dix: «Sapiau que de aci a Pascua y ha dotze dies.»
2775 Quant lo Compte ohi aço, crida tant grans crits, que semblaue que la preso sen entras; y lo pelegri, veent que aquell presoner cridaue tant, no li volgue dir mes, sino que sen va al palau de la Reyna, y dix li tot lo que lo presoner li hauie dit, y com
2780 cridaue tan fort, que era pietat; y tantost la Reyna mana atauiar cinch donzelles, que anassen ab ella, y encontinent ana a la porta de la preso, y hoynt los crits del presoner, ella li demana perque cridaue; y lo Compte li respos: « Senyora: supplich a
2785 » Vostra Alteza quem fassa traure de la presso y
» quem fassa matar. » Oynt la Reyna que lo presoner estaue en tanta congoxa, haguen gran pietat, y

Digitized by Google

mana que li obrissen la rexa, per que ella lo pogues
veure, y tantost fonch fet axi. E quant la Reyna veu
[e¹ v.] que * ploraue, demana li per que feye tant trist 2790
plant; y lo Compte li respos: « Sapiau, senyora, que
» tinch molta raho de plorar, car jo hauie de esser
» en aquest torneig ques fara de aci a dotze dies; y
» ara, trist de mil veig me en aquesta preso. » E la
Reyna, hauen pietat dell, dix li: « Christia: si vos 2795
» me prestau sagrament y homenatge de tornar tant
» prest com lo torneig sie acabat, de manera que
» siau aci abans que lo Rey, mon marit, no vinga,
» jous traure de la preso, perque compliau vostre
» desig. » Lo Compte respos: « Senyora: a mi nom 2800
» aprofitaria exir de aci per anar alla, pus no
» tinch armes ni cauall; car sense armes jo no porie
» entrar en lo torneig, ni porie hauer lo que tant
» desig. » Y dient aquestes paraules, lo Compte tos-
temps ploraue molt fort, y la Reyna li dix: « Ca- 2805
» ualler: prometeu me lo queus deman, que jous
» donare armes y cauall, y tot lo que haureu menes-
» ter; empero guardau que mon marit nous conega
» en lo torneig. » E quant lo Compte ohi aquelles
paraules, fonch molt alegre, y dix a la Reyna: 2810
« Senyora: mire Vostra Alteza quin sagrament vol
» que fassa, y que vol que li prometa, que jo so molt
[e² r.] » content. » E * tantost la Reyna mana que vingues
alli molt prest lo pelegri christia y quel prengues de
sagrament, axi com acostumen los christians; y lo 2815
pelegri prengue vn Crucifixi y feu jurar lo Compte
que seruarie tot lo que hauia promes a la Reyna,
(ço es) acabat lo torneig que ell tornaria en son
poder. E hauent lo Compte jurat, tantost la Reyna
mana quel traguessen de la preso; y essent exit, 2820
ell ana deuant la Reyna, y agenollas, y besali los
peus, y apres li suplica que li donas les armes y

Digitized by Google

cauall, car lo temps era curt; y tantost la Reyna
mana que li aportassen les armes que eran de son
2825 pare, y feu venir mestres pera armarlo; y los mestres
lo armaren encontinent, ab molta diligencia, car
les armes li vingueren tambe com si per ell fossen
fetes. E la Reyna mana que li donassen vn cauall
blanch que era de son marit, lo qual era molt esfor-
2830 çat. E quant la Reyna lo veu armat y a cauall, ella
li dix: « Caualler: si tinguesseu ventura de hauer vna
» espasa que esta en la nostra mesquita major, molta
» honra seria pera vos; car lo Solda ha treballat tant
» com li es estat possible pera hauerla, empero no ha
2835 » po*gut, perque la te en la ma vn caualler christia [e^2 v.]
» qui esta soterrat en dita mesquita, lo qual hauie
» conquistada tota aquesta terra. E quant los caua-
» llers moros se acostan a la tomba, tantost cauhen
» en terra, ab gran fret y febre; y perço ningu no se
2840 » gose acostar a la tomba; si vos, pus sou christia,
» vos volreu auenturar, jous amostrare la tomba; y
» placie a Deu que la ventura sia vostra de hauer
» aquesta espasa, car ella es la millor del mon. » E
oynt aço lo Compte, respos: « Senyora: supplich a
2845 » Vostra Alteza quem amostre aqueixa tomba, car jo
» tinch esperança en Nostre Senyor Deu que haure
» la espasa, sens ningun mal. » E la Reyna li dix:
« Seguiume, que no es molt luny. » E axi anaren la
Reyna y lo Compte fins a la mesquita, y essent dins,
2850 lo Compte se agenolla, dient: « O, Senyor! suplichuos
» quem doneu aquesta espasa, car jous promet que
» james sere couart tenint la en la ma. » Y dites
aquestes paraules, lo Compte se lleua, y acostas a la
tomba sens ninguna temor; y dix a la Reyna: « Se-
2855 » nyora: ajudau me a lleuar la cuberta de la tomba. »
Y la Reyna no gosaue acostarse a la tomba, perque
hauie vists altres cauallers, com si acosta*uen, cayen [e^3 r.]

Digitized by Google

en terra; perço dix: « Caualler: començau vos exe-
» car la pedra. » Empero no la podie lleuar tot sol,
car era de marbre, y molt perillosa de trencar; y 2860
axi dix a la Reyna: « Senyora: no ajau por de res;
» ajudaume vn poch. » Llauors la Reyna se acosta,
y los dos prengueren la pedra que estaue sobre la
tomba, y posaren la en terra; y lo Compte veu dins
vn caualler mort, que tenie la espasa en la ma; y lo 2865
Compte li dix: « O, caualler virtuos! prechuos quem
» doneu aquexa espasa. » Y dient aquestes paraules,
ell se abaxa y besali la ma; y apres prengue la
espasa y mete las en la cinta; y apres tornaren a
cubrir la tomba ab la mateixa pedra, axi com esta- 2870
ue. Quant la Reyna veu aço, fonch molt marauellada; que hauie vist que molts Reys y grans senyors hauien volguda auer aquella espasa, y may hi hauien abastat, ni tant solament podien tocar la tomba; y veent que aquell caualler, sens ningun treball, 2875
la hauia presa, dix: « Certament, caualler, gran
» ventura teniu, que, si mon marit fos aci, nous ne
» aportarieu aquexa espasa. » Respos lo Compte:
« Senyora: pus la ventura es estada mia, suplich a
[e^3 v.] » Vostra Alteza que nom vulla lle*uar lo que Deu 2880
» me ha donat. » Y en aço hisqueren de la mesquita, y la Reyna sen ana al palau.

[XLI] *Com lo Compte parti de la ciutat de Damasco per anar al torneig, y en lo cami encontra vn caualler anomenat Gaudin, lo qual era moro.* 2885

E quant lo Compte Partinobles veu que la Reyna sen ere anada, hague por que li faria lleuar la espasa, y perço no cura de menjar, sino que monta a cauall y hisque de la ciutat; y essent fora,

Digitized by Google

2890 ell mira a totes parts, car no sabie lo cami, y veu vnes montanyes molt altes, y ell conegue que aquelles eren les montanyes de Constantinoble; y ell comença de caminar enuers aquelles, anant tostemps fora cami, perque la Reyna nol fes seguir a altres ca-
2895 uallers pera lleuar li la espasa; de manera que ell ana tres dies y tres nits, que no troba poblacio ninguna, ni menja sino herbes, y beuia aygua. Y, anant axi perdut, ell troba vn cami estret, lo qual exia al cami real. Y quant ell se veu en lo*cami, ell fonch [e⁴ r.]
2900 molt alegre, pensant que per lo cami trobaria alguna casa pera menjar, car tanta fam tenie, que no podia aportar lo elm en lo cap, y per ço lo aportaue en larço de la sella dauant y recolzaues sobre ell; y anant axi, veu venir per lo cami real vn caualler, lo
2905 qual aportaue ab ell tres patges y dues azembles: en la vna aportaue les armes y la tenda, en la altra aportaua la vitualla pera menjar y beure. E quant lo Compte veu aquell caualler, fonch molt alegre, y cuytaue per exir al cami real, pera conseguir aquell
2910 caualler, lo qual era moro, y hauie nom Gaudin; y lo Compte cuytaue tant, que ell aconseguit lo caualler. Y quant Gaudin lo veu, ell li demana si ere moro o christia, y lo Compte respos que ere christia. Y Gaudin li dix: «Germa: ¿com haueu nom?» Y
2915 lo Compte li respongue que be li diria lo seu nom, empero que hauie paor que nol descubris. E lo moro dix: «Germa: no estigau de dir me lo vostre nom per » axo, car teniu per cert que si ningu vos volie enu- » jar, per ningun mal que vos li haguesseu fet, jo mo-
2920 » riria al vostre costat, pus vos sou en ma compa- » nya.» *Llauors respos lo Compte: «Yo no he fet mal [e⁴ v.] » a ningu, y no estich per axo de diruos mon nom; » empero feu apartar los patges, que jol vos dire.» Y quant foren los patges apartats, ell li dix: « Sapiau

Digitized by Google

» que jo so Partinobles, y vaig en aquest torneig se- 2925
» cretament, per que ningu nom conega. » E quant
lo moro ohi que hauia nom Partinobles, ell se re-
corda que en la Cort del Rey Sornaguer lo hauie
hoit nomenar, y deyen que era esforçat; y perço li
dix: « Si vos sou Partinobles, certament molt me 2930
» plaura que siam companyons y que anem los dos. »
Llauors respos lo Compte: « ¿E com puch jo ser
» vostre companyo, que no tinch sino lo que veyeu,
» y solament jo no aport dines pera despendre? »
Llauors respos Gaudin: « No ajau ansia de axo, car 2935
» jon tinch pera tots. » Y oynt asso lo Compte, que
aquell deya ab tanta amor que tenia pera tots, dix-
li: « Sapiau, germa, que tres dias ha que jo no he
» menjat sino herbes de la montanya. » E quant
Gaudin ohi aço, tantost tramete vn patje a les ad- 2940
zembles, que anauen primeres, y les feu aturar. Y
quant Gaudin y lo Compte arribaren a les adzem-
[e⁵ r.] bles, lo patge trague pa, y vi, y moltes con*fitures
que lo moro aportaue peral cami. E mentre que lo
Compte menjaue, Gaudin li demana: « Digaume, 2945
» germa: ¿sou vos Partinobles, lo nebot del Rey de
» França? » Y lo Compte li dix: « Pus me haueu pro-
» mes que nom descubrireu, jous dire la veritat: yo
» so Partinobles, nebot del Rey de França. » Y quant
Gaudin ohi que ell era lo qui hauien dit, fonch mes 2950
alegre que home del mon, pensant que hauria trobat
lo mes esforçat caualler del mon; y anant enuers ell,
besal en la boca, dient: « Certament, caualler, jo
» tinch confiança que vos haureu la victoria del
» torneig, segons les valenties que jo he hoydes de 2955
» vos. » E axi parlant, sen anaren los dos per la
montanya, que era prop del castell de Cabeçadoyre;
quant foren a mitja llegua del castell, Gaudin mana
aturar les azembles, y feu assentar les tendes, y alli

Digitized by Google

2960 estaren tota aquella nit; y laltre dia de mati, que era lo dissapte de Pascua, Gaudin se lleua y tramete dos patges seus a la ciutat, per comprar peix per lo Compte, car Gaudin, axi com era moro, menjaue carn. E quant lo Compte se lleua y ague pres aygua
29'5 mans, lo almorzar fonch aparellat y * almorzaren ab [e 5 v.]
molta alegria; empero lo Compte menjaue peix y lo moro menjaue carn. E apres de hauer molt be almorzar, lo Compte prega a Gaudin que trametes vn patge a la ciutat, pera veure quin aparell se feya peral
2970 torneig; y Gaudin fonch content, y lo patge tantost caualca y ana a la ciutat, y demana a hont se feye lo camp per lo torneig, y digueren li que de fora; y lo patge ana enuers alla a hont li hauien dit, y troba que feyen vn bel cadafal, molt alt, y alli veu set
2975 cadires molt riques; y lo patge demana per que feyen allo, y los mestres li respongueren que alli estaria la Emperatriu, y en aquelles cadires se seurien los set Reys del Imperi, que hauien de iudicar qual serie lo millor caualler. E quant lo patge sabe aço,
2980 gira lo cauall y tornassen a hont eran los cauallers, y dix tot lo que hauie vist; y axi estigueren alli tot aquell dia y aquella nit, reposant y prenent plaher.

[XLII] *Com lo Compte y son companyo Gaudin se armaren lo mati de Pascua per anar al torneig.** [e 6 r.]

2985 E lendema de mati, Gaudin dix al Compte: « Germa: almorzem; apres nos armarem, per » que siam dels primers, car los primers y los da- » rrers son mes mirats que ninguns dels altres. » Y lo Compte dix que era molt content, y axi ells al-
2990 morzaren; y tantost los patges los començaren de armar, y lo Compte no aportaue sobreuista ninguna; y Gaudin li dix: « Jo tinch dues sobreuistes: aportau

Digitized by Google

» vos la vna. » Y dona li vna sobreuista blanca, cuberta de argenteria molt rica; y quant foren armats y a caball, sentiren vna molt grandissima remor de 2995
trompetes y atabals. Llauors la Emperatriu exie del palau ab sa germana Urraca, y moltes donzelles ab ella, y los dos Reys, que eren sos tudors, que anauen al seu costat, tenint la cada vn per vn braç; y los altres Reys anauen dauant. E arribant al cada- 3000
fal, els assegueren la Emperatriu en vna riquissima cadira; y apres tots los Reys se assegueren en ses cadires, y tantost manaren a vna trompeta que cridas per lo camp, que qualseuol caualler christia, o moro, que volgues anar en lo torneig, hi pogues anar 3005
saluo y segur, sens esser tingut de fer esmena, enca-
[e 6 v.] ra * que matas o nafras a ningu; y aquell que restas vencedor del camp, serie Emperador. Y en aço, lo Compte y son companyo Gaudin arribaren al camp; y foren los primers qui arribaren al camp; y mira 3010
molt lo Rey Corsol, y sobre tot miraue lo Compte, que venie tot blanch de fulletes de argent, y haguera volgut saber qui ere, car molt li agradaue; y dix al Rey Clausa: « Certament, aquell caualler de les » armes blanques me part molt esforçat, y jo vull 3015
» mirar en lo torneig que fara. » Y lo Rey Clausa respos: « Certament, no crech que en lo mon haje » tant esforçat caualler com es lo Solda de Persia. » Y tot aço dehia lo Rey Clausa, per que la sua voluntat era que lo Solda fos Emperador. E lo Rey 3020
Corsol dix: « No digau ques lo millor del mon, car » aci veureu de molts esforçats cauallers, y jous » dich veritat, que aquell caualler de les armes blan- » ques me agrada molt. » Y en aço, lo Rey Clausa tramete a dir al Solda ques metes deuall lo cadafal 3025
de la Emperatriu, y aço per que el creya verdaderament que ell hauria la victoria; empero era lo Compte.

Digitized by Google

* [XLIII] *Com lo Compte y Gaudin estauen en lo camp mirant los cauallers que venien, y com lo tor-* [*e*[7] *r.*]
3030 *neig se comença.*

ESTANT lo Compte en lo camp, veu venir a tots los cauallers que venien, y tenien aquest orde: que tots los que eren de vna prouincia, estauen ajustats en vn lloch; y los del altra prouincia esta-
3035 uen en altre lloch; y lo Solda ab tots los seus cauallers estaue dejus lo cadafal de la Emperatriu; y los cauallers del Realme de França estauen en vn arenal; y los espanyols estauen prop de vna costa; y cascu dels altres estauen en son lloch, tots per orde.
3040 Y lo Compte y Gaudin se passejauen per lo camp, que no se ajustauen a ninguns, car els hauien dexada la tenda en la montanya, mitja legua luny. Y quant tots foren assentats, lo Compte y Gaudin se acostaren a vn caualler que era en lo camp mirant los, y lo
3045 Compte li demana qui eren cascu de aquells qui estauen axi ajustats per aquelles tendes; y lo caualler li dix per orde tots qui eren, axi * com dejus es dit. [*e*[7] *v.*]
Y quant hague anomenats los demes dels qui eren en lo camp, y lo Compte li demana qui eren aquells qui estauen dejus lo cadafal, y lo caualler li dix
3050 que era lo Solda de Persia, ab los seus cauallers. E quant lo Compte sabe aço, ell fonch molt enujat, que lo Solda hauie tingut atreuiment de posarse alli; y axi dix a son companyo: « Germa: jo vull anar a » prouar la mia llança ab lo Solda, y per ço, espe- » rame aci fins que jo vinga. » Y Gaudin dix que
3055 anas en bonora. E tantost lo Compte prengue vná llança del patge y ana dauant lo cadafal, y quant lo Solda lo veu, dix als seus cauallers: « Aquell caua- » ller ses posat alli per esperar combatidor; empero » jol ne fare apartar. » E dix als patges que li

Digitized by Google

donassen les armes y lo cauall molt prestament. Y 3060
quant fonch armat, ell munta a cauall y prengue
vna llança molt grossa, y hisque; y quant lo Compte
lo veu exir, ell fonch molt content, car no esperaue
altre; y tantost ells se apartaren la hu del altre, y
apres vingueren los dos ab tanta furia la hu contre 3065
laltre, que la terra tremolaue, y tots los del cadafal
[e 8 r.] los mirauen, car ells foren los primers * qui comen-
çaren lo torneig; y de aquell primer encontre tots
dos trencaren les llances en menudes peces, y lla-
uors meteren ma a les espases y comensaren de 3070
ferir tant cruelment, que de les armes feyen exir
raig de foch; empero lo Compte doblaue tant los
colps, que lo Solda fonch forçat que fugis, car ja
no podie alçar lo bras, y lo Compte tostemps lo fe-
ria ab major força. E lo Solda, veent aço, gira lo 3075
cauall y comença de fugir enuers lo cadafal; y lo
Compte li ana darrera fins que fonchs dedins. E
los miradors estauen espantats veent la gran força
de aquell caualler de les armes blanques. E quant
los qui estauen ab lo Solda, dejus lo cadafal, veeren 3080
venir llur senyor, tantost se armaren, y hisqueren
vint cauallers de aquells del Solda, y meteren lo
Compte en mig y començarenlo de ferir sens ningu-
na pietat. E quant lo Rey Corsol vee la gran descor-
tesia de aquells cauallers, fonch molt enujat, que si 3085
ell se fos trobat armat e a cauall, sens dupte ell ha-
guera ajudat al caualler de les armes blanques; em-
pero lo Compte ere tant valent, que, encara que fos-
sen vinguts altres tants, no li hagueren fet ningun
[e 8 v.] dany, car aquell que ell*encontraue ab la sua espa- 3090
sa, no li tornaue altre vegada dauant. Y veent Gau-
din que son companyo estaue en tantes presses, en-
continent prengue lo elm y posalse en lo cap, y
prengue vna llança y ana hont era son companyo,

Digitized by Google

3095 y comença de ferir en los moros ab tanta furia, que tantost non resta ningu; y ell y son companyo sen anaren, que ningu no tenie ganes de seguirlos. E tantost lo Compte demana vna llança, y metes en mig de la plaça esperant auenturer. E llauors dix
3100 lo Rey Corsol, cridant per que tots los altres Reys ho oyssen: « Senyors: mirau aquell caualler ab quin » esfors es exit de entre aquells cauallers del Solda » y encara demana batalla; certament, si axi ho fa » altres dies, be pora dir que es lo mes valent y
3105 » esforçat caualler del mon, y la victoria de aquest » torneig sera sua. » Respos lo Rey Clausa, lo qual tenie gran voluntat al Solda: « Encara tenen a » passar dos dies »; casi volent dir: « Los altres » dies no fara lo que hauie fet vuy; empero nosaltres
3110 » som be certs que lo Solda es home tant esforçat, » que lo primer, y lo segon, y lo tercer dia sen apor- » tara la victoria. » Y estant los Reys * en aquestes [$e^9 r$.] rahons, lo caualler de les armes blanques miraue per lo camp, y veu que los aragonesos y los sici-
3115 lians tornejauen contra los espanyols, (ço es) los espanyols y los castellans se retrahien per vna costa. Llauors dix lo Compte a son companyo: «Germa: » per amor de mi, que anem ajudar als espanyols; » car certament molta obligacio los tinch, que ells
3120 » me feren gran honrra en la guerra de França, quant » lo Rey Sornaguer tenie assetiat lo Rey de França » en la ciutat de Paris. » E Gaudin respos que ere molt content; y donaren dels esperons als caualls y anaren enuers la costa ahont los espanyols se re-
3125 trahien; y, anant, dix lo Compte a Gaudin: « Quant » siam entre ells cridau: *Sanctiago! Sanctiago!* que » axi ho acostumen de dir los espanyols quant son en » la batalla. » E en aço lo Compte y Gaudin començaren tant fort a ferir en los aragonesos y sicilians,

Digitized by Google

cridant tostemps *Sanctiago! Sanctiago!*, de manera 3130
que molts aragonesos caygueren dels caualls. Y
quant los espanyols veren que aquells dos caua-
llers tant valents y esforçats los ajudauen, tantost
reforçaren molt animosament, y feriren los sici-
[e 9 v.] lians; empero aquell que podia esca*par del caualler 3135
de les armes blanques, se tenie per benauenturat.
E de aquesta manera los espanyols venceren, car
tots los aragonesos y sicilians se meteren a fugir
per vna gran floresta. E apres vn noble castella
vingue al caualler de les armes blanques, y feu li 3140
gracies per la honrra quels hauie feta, y demanali
de gracia que li digues lo seu nom. E lo Compte li
respongue en llengua francesa per que lo espanyol
no lo entengues; y llauors Gaudin dix al caualler es-
panyol: «No li cal demanar lo seu nom, car nol vos 3145
» dira.» Y lo espanyol no perfidia mes, sino que li
feu reuerencia, y anasen. Y tot aço miraue lo Rey
Corsol, com lo caualler de les armes blanques se
metie en tants perills; y deye als altres Reys: «Mirau
» aquell caualler de les armes blanques ab quant 3150
» animo y esforç se met en totes les batalles.» Res-
pos lo Rey Clausa: « Certament, lo Solda es molt
» valent caualler y no crech que no vença aquest tor-
» neig. » E estant en aquestes paraules, lo caualler
de les armes blanques prengue comiat del espanyol, 3155
y anasen dauant lo cadafal a hont era lo Solda, car
[e 10 r.] molt li pesaue per que estaue* alli. E, anant, digue
li Gaudin: «Germa: ¿per que anau enuers lo cadafal?
» Jo crech que ja nous recorda de les presses en que
» nos trobarem vuy de mati per venir aci. » Y lo 3160
Compte li respos: « Per amor de mi, quem dexeu
» mirar aquella virtuosa y excelent persona de la
» Emperatriu; per que quant jo estich dauant ella,
» me part que so tant fort com vna torre. » E dient

Digitized by Google

3165 aquestes paraules, prengue vna grossa llança de vn patge y ana enuers lo cadafal. Y vehent los miradors axo, estigueren marauellats, per que no hauia vn quart de hora que ere exit de la batalla dels espanyols ab los aragonesos y sicilians, molt esforçats y
3170 valents homens, y encara esperaua altra batalla. E veent lo Solda que aquell caualler era tornat alli, encontinent demana les armes y lo cauall. E quant Gaudin veu aço, ell digue a son companyo: « Mes » haguera valgut que nons fossem aturat aci, car lo
3175 » cor me diu que nos veurem en major pressa que » no forem vuy, per que lo Solda se aparella pera » venir. » Y en aço, lo Solda fonch muntat a cauall, y prengue vna molt grossa llança y hisque; empero ja hauie concertat ab alguns de sos cauallers que si
3180 lo caualler de les*armes blanques caye del cauall, que ells hisquessen prestament y quel matassen, per la deshonra que li hauie feta de mati, en ferlo retraure entre los altres cauallers. E en aço, lo Solda fonch exit, y ferense senyal; ell y lo Compte [e 10 v.]
3185 venien la hu contre laltre, y donaren dels esperons als caualls y vingueren tant furiosament com los caualls los podien aportar. E quant Gaudin veu que los cauallers del Solda se aparellauen, ell prengue lo elm y posalse en lo cap, per que ja veya que son
3190 companyo haurie sobres. E lo Solda y lo Compte se encontraren tant furiosament, que lo Solda trenca la llança sobre lo escut del Compte, y lo Compte feri ab tanta força lo Solda sobre lo elm, que lo derroca del cauall. E quant lo Solda fonch en terra, lo seu
3195 cauall comença de fugir per lo camp, y lo Compte, com a noble caualler, li ana darrera fins a tant que lo aconsegui ab lo seu cauall; y prengue lo del Solda, y torna lo alli a hont ere caygut, y troba lo Solda de peus, y lo Compte descaualca y ayuda a

Digitized by Google

caualcar al Solda; y quant los cauallers del Solda 3200
[e 11 r.] veeren que llur senyor era caygut, vin*gueren molt
furiosament, que semblauen que ells ho hauien
a metre tot a sanch sobre lo Compte, y tots ab in-
tencio de matar lo. E quant Gaudin, son companyo,
veu tal descortesia, afloxa les regnes al cauall, 3205
y vingue enuers los cauallers, que ja començauen
a ferir al Compte, lo qual estaue a peu per ajudar
a caualcar al Solda, y Gaudin entra ab tan gran es-
fors entre ells, que tots se apartaren. Y tantost lo
Compte torna a caualcar ab tanta alegria y destria, 3210
com si james no hagues estat en res. E los dos com-
panyons, lo Compte y Gaudin, feriren tant esforça-
dament sobre los cauallers del Solda, que la meytat
ne derrocaren en terra sobre los altres. Y apres lo
Compte y Gaudin tornaren al mateix lloch, dauant 3215
lo cadafal. Y lo Compte prengue altra llança en la
ma, y posas en manera que, qualseuol que vingues,
ell estaue prest y aparellat. Tot aço mirauen los
Reys y la Emperatriu; e digue lo Rey Corsol als
altres cauallers: «Nobles senyors: ¿haueu vist aquell 3220
» caualler de les armes blanques, ab quin animo y
» esfors ha enderrocat lo Solda, y apres com ses
[e 11 v.] » defensat de aquells * quil volien matar, y quanta
» cortesia ha feta al Solda, que apres hauer lo de-
» rrocat es anat a cercarli lo cauall, y apres li ha 3225
» ajudat a caualcar, y encara li sembla que no ha
» fet res, segons sa condicio, que ara vol esperar
» combatidor, ab la llança en la ma? » Llauors res-
pos lo Rey Clausa: « Veureu que fara los altres dies,
» car vuy es lo primer dia, y per ventura dema nos 3230
» pora lleuar del llit; y lo Solda es molt fort caualler,
» que altres vegades ses vist en altres torneigs, y
» tostemps ha haguda la victoria; y som cert que ell
» no se cansara en tots los tres dies, y dels cauallers

Digitized by Google

3235 » que son vuy entrats en lo torneig, no ni haura
» lo darrer dia la quinta part, per que alguns seran
» morts o nafrats, y altres seran cansats. Y de aques-
» ta manera crech jo que lo caualler de les armes
» blanques no fara cada dia lo que ha fet vuy. » Y,
3240 en aço, foren dues hores passat mig jorn, y en les
esglesies començaren a tocar a vespres, y tantost los
Reys manaren tocar les trompetes y atabals, per que
tot hom se deixas del torneig, car axi estaue orde-
nat, que a hora de vespres sen dexassen. Y tantost
3245 tots los Duchs, Comptes, y grans senyors, y caua-
llers sen anauen cascu en ses*tendes, y lo Solda sen [e 12 r.]
ana deuall lo cadafal, axi com hauie acostumat. Y
lo caualler de les armes blanques se posa dauant lo
cadafal, mirant los Reys y la Emperatriu. Llauors
3250 dix Gaudin al Compte: «Tots los cauallers sen van,
» sino nosaltres.» Respos lo Compte a Gaudin: «De-
» xaulos anar, que nosaltres estarem aci vna estona.»
Y Gaudin se acosta al Compte, dient: «Certament,
» senyor, si axi executau les armes als altres dies, axi
3255 » com haueu fet vuy, jo crech que vos haureu la vic-
» toria de aquest torneig, y fin aci vos he tingut per
» companyo; empero de aci en auant vos vull tenir
» per senyor. » E, en aquestes rahons, lo Compte
gira lo cauall y anassen; y Gaudin lo segui, y los
3260 seus patges derrera; y si ab bons continents ere en-
trat en lo camp, ab molts millors ne hisque. Y lo Rey
Corsol, vehent que sen anauen, dix als altres Reys:
«Mirau, senyors, ab quins continents sen van aquells
» dos cauallers, que son estats los primers que vuy
3265 » son vinguts, y ara son los darres que hixen del
» camp. » Respongueren los Reys que no hauien
vists james caualler que ab tanta animo executas les
armes, com aquell de les armes blanques. Aquestes
paraules enujaren molt*lo Rey Clausa, per la volun- [e 12 v.]

Digitized by Google

tat que ell tenia al Solda, y per ço dix: « ¿Vosaltres 3270
» haueu vist com lo Solda de Persia ha derrocat dos
» vegades al Solda de Babylonia? » Respos lo Rey
Corsol: « ¿Y vos haueu vist com lo caualler de les
» armes blanques ha vençut dues vegades lo Solda
» de Persia? » Llauors tots los altres Reys digueren 3275
que en lo camp no hauian vist millor caualler que
aquell de les armes blanques.

[XLIV] *Com apres de hauer acabat lo torneig del primer dia, lo Compte y son companyo sen tornaren en la tenda; e com se feu lo torneig del segon dia.* 3280

QUANT lo Compte y son companyo Gaudin foren fora del camp, dretament sen anaren a la montanya, a hont, quant vingueren, hauien dexada la tenda y tot lo demes; y, arribant alli, los patges los desarmaren prestament; y tantost posaren les 3285
taules, y ab gran reuerencia donaren ayguamans al Compte y a son companyo Gaudin, y apres los do-
[*e* 13 *r.*] naren moltes maneres de viandes ben*aparellades. Y lo Compte se adormie, estant axi menjant, per sobres de cansament, y Gaudin li dehya: « Senyor: 3290
» despertauvos y menjau, que apres dormireu; que si
» vos no menjau, no poreu comportar dema lo tre-
» ball de la batalla. » E axi soparen ab molta alegria. E quant hagueren sopat, donaren recapte als caualls; y apres Gaudin dix al Compte: « Senyor; anem a 3295
» dormir, perque dema nos lleuem de bon mati, per
» que siam dels primers al camp » E lo Compte respos que era content, y axi anaren a dormir. Y lendema de mati Gaudin se lleua, y desperta los patges y feu los aparellar lo almorzar; quant fonch aparellat, 3300
tantost ana a despertar lo Compte; empero ell esta-

Digitized by Google

ue tant cansat, que no se podie despertar; y Gaudin li tiraue les cames, dient: « Senyor: despertau vos, » car ja es molt tart, y recordau vos que aquell qui
3305 » done bon principi en les coses, tambe es tingut » donar hi bona fi. » E en aquestes rahons, lo Compte se desperta, y los patges li ajudaren a vestir, y apres lo armaren. E quant fonch armat, lo almorzar fonch aparellat; y acabant de almorzar, ells caualca-
3310 ren y prengueren cascu vna llança* en la ma; y Gau- [e 13 v.]
din mana als patges que encara que qualseuulla que los demanas qui eren, que no diguessen la veritat; y axi partiren de la tenda per anar a la plaça, y Gaudin no aportaue lo elm en lo cap fins que volie en-
3315 trar en la batalla; lo Compte tostemps lo aportaua, y aço per que ningu nol conegues; y perço tots los cauallers estauen marauellats, car ningu no acostumaue de posarse lo elm fins quel hauia menester; y dehien alguns quant lo vehien: «Aquell es lo noble
3320 » caualler de la gran força, y no vol que ningu sapie » qui es.» E anant axi de aquesta manera per lo cami, ells hoiren sonar les trompetas y tabals. Gaudin dix al Compte Partinobles: « Senyor: ara hixen los Reys » que aporten la Emperatriu al cadafal.» E lo Comp-
3325 te respos: «Per amor de mi, que cuytem, per que siam » alla abans que la senyora Emperatriu sie pujada. » E axi ells anaren molt prest, empero la senyora Emperatriu ja hi fonch pujada; y lo Rey Corsol estaua mirant quant vindria aquell noble y esforçat caua-
3330 ller de les armes blanques; y, en aço, ells arribaren, y lo dit Rey Corsol dix als altres Reys, y caua*llers [e 14 r.]
y grans senyors: « Mirau, aquell caualler de les ar- » mes blanques, ab quin compas y donayre tant gra- » cios ve, que par que ayr no hagues pres ningun
3335 » afany ni treball, car tostemps es lo primer qui » entra en lo camp, y lo darrer qui sen hix. » Y es-

Digitized by Google

tant en aço, lo Compte sé passejaue, fins que fonch
dauant lo cadafal, y alli se atura, y son companyo
Gaudin li dix: « Senyor: mes val que anem auant,
» que alla trobarem ab qui justar, per que no entrem 3340
» en los perills que forem ayr. » Respos lo Compte:
« Germa Gaudin: nom vullau lleuar aquest plaher
» y gloria en que estich; prech vos, per amor vostra
» y mia, quem dexeu mirar vn poch aquella noble
» y excelent Emperatriu, y als altres senyors illus- 3345
» trissims, Reys valerosos, y nobles cauallers, y
» grans senyors que estan ab ella. » Y tot aço deya
lo Compte per esperar que lo gran Solda hisques,
per que lo Compte li volie gran mal, per que se era
anat aposentar alli, tant prop de la sua senyora Me- 3350
lior, y tenie lo Compte en proposit de matar al Gran
Solda, si en ninguna manera podia; empero no de
manera que li fos vergonya ni afront. Y, estant axi,
[*e* 14 *v.*] Gaudin veu que lo Gran Solda se armaue, y * veu
que li hauien aparellada vna llança dauant la porta 3355
del cadafal, la qual tenia vna bandera brodada; y
quant Gaudin veu aço, ell hague paor que nos
trobas en tals presses com se era trobat lo dia abans,
y perço dix al Compte: «Senyor: anemnos ne de aci,
» que jo veig que lo Solda se aparella pera justar, y 3360
» per ventura faran nos alguna traycio los seus caua-
» llers, axi com han acostumat. » Respos lo Comp-
te: « Germa: dexaume veure tant solament qui es
» aquell caualler qui aporta la bandera tant gentil
» brodada. » Y dient aquestes paraules, ell se acosta 3365
enuers lo cadafal passejant; empero james parti los
vlls de la sua senyora Emperatriu, pensant en lo
que era estat entre los dos, y miraua axi mateix a
sa cunyada Urraca, y pensaue que sino per ella ja-
mes fora exit de les serras de Ardenya, a hont feye 3370
penitencia per la traycio que hauie feta a la Empe-

Digitized by Google

ratriu. Y, estant lo Compte en aquestos pensaments, lo Solda feu aparellar lo cauall, y tantost caualca ab gran animo; y veent aço Gaudin, ell se aparella
3375 vna grossa llança, y digue a vn patge que li abaldas lo elm, perque veya que si lo Gran Solda era vençut, que los * seus cauallers farien lo que hauien [e 15 r.] acostumat de fer; y en aquesta hora encara ninguns dels altres cauallers no eran lleuats, sino los espa-
3380 nyols, los quals, vehent que aquells dos cauallers se aparellauen, digueren a llur capita que si volie veure los millors dos cauallers del camp, que caualcas; y lo capita respos que si. E tantost caualca, y vehent que era lo caualler de les armes blanques,
3385 mana a tøts los altres cauallers que aqui eran, que caualcassen y anassen ab ell, y que si lo caualler de les armes blanques hauie menester ajuda, que tots li ajudassen, y aço per la gran honra quels hauie feta lo dia abans, quant los aragonesos y los
3390 sicilians los combatien; y en aço, lo Solda hisque del cadafal y ana enuers lo caualler, y feu li senyal, y tantost se apartaren la hu del altre; y donaren dels esperons als caualls, y vingueren ab tan gran furia, que lo Compte encontra al Solda sobre la visera,
3395 ab tanta furia, quel feu caure sobre les anques del cauall, y lo Solda passa la sua llança dejus lo bras del Compte, y lo Compte la sen porta passant, y en aquella llança hauie vna bandera, en la qual eran broda*des les armes del Gran Solda, y lo Compte [e 15 v.]
3400 fonch molt alegre y content, pus hauie lleuada la llança al Solda; y lo Rey Corsol ne hague gran plaher, per lo be que li volia; y en aço lo Compte ana enuers lo cadafal, ab la llança en la ma, y presentala a la Emperatriu, dient: « Senyora: preneu aquesta
3405 » llança per amor de mi, per que prou me costen a » mi los vostres amors. » Y la Emperatriu accepta

Digitized by Google

la llança ab molta amor y feu la pujar en lo cadafal, y tot hom se marauellaue per que la hauia presa; y la Emperatriu, vehent que tots la mirauen, resta tant empeguida, que, sino per vergonya, ella haguera llançada la llança; y axi mateix tingueren a mal los miradors per que lo Compte sere desexit de la llança, car si altre caualler fos vengut contra ell, ab aquella llança se podie defensar. Y estant en aço, hisqueren del cadafal cent cauallers de aquells del Solda, tots ab les llances en la ma, y entraren enuers lo Compte per venjar la deshonrra del Solda; y quant Gaudin veu aço, digue als espanyols: « Se- » nyors: anem alla per ajudar aquell bon caualler.» E, dient aquestes paraules, abaxa la llança y dona [e 16 r.] * dels esperons al cauall, y los espanyols per lo semblant; y arribant al cadafal trobaren al Compte que estaua en mig dels cent cauallers, que semblaue que fos lo toro que esta entre los alans, que aquell que ell tocaue ab la sua espasa no hauie ganes de tornar altra vegada dauant ell. E en aço, Gaudin y los espanyols feriren molt furiosament en los cauallers del Solda, de manera que tantost los hagueren desbaratats, que los demes moriren o foren nafrats. E apres lo caualler de les armes blanques prengue comiat dels espanyols, fahent los infinides gracies de la cortesia que li hauien feta; y los espanyols sen anaren enues la costa ahont tenien llurs tendes; y lo Compte y son companyo prengueren cascu vna llança en la ma y tornaren al lloch ahont acostumauen de estar, (ço es) dauant lo cadafal, per que vessen la Emperatriu. Tot aço miraue lo Rey Corsol y los altres, que estauen espantats de la força de aquell caualler. Y Urraca estaue pensant en les paraules que aquell caualler hauie dites quant presenta la llança a la Emperatriu, y recordas del Comp-

Digitized by Google

te, per que a ningu no hauien costat tant los*amors [e 16 v.]
de la Emperatriu, com a ell; per so dix a sa germa-
na: « Senyora: jom trob molt mal, y volriem apar-
3445 » tar vn poch. » Y la Emperatriu respos que anas en
bonora, y Urraca se lleua y crida a la donzella
Persies que anas ab ella, y les dues se apartaren en
vna part del cadafal, y Urraca digue a la donzella:
« ¿Has oydes les paraules que aquell caualler ha di-
3450 » tes a la Emperatriu, quant li ha donada la llança
» que era del Solda?» Respos la donzella: «Senyora:
» be he vist quant li presenta la llança, empero no
» he hoydes les paraules. » Dix Urraca: « Be las he
» hoydes jo, e crech que es lo caualler que trobarem
3455 » en aquellas montanyas en lo Realme de França,
» que nosaltres meterem en la nau, y apres, quant jo
» era aci, ell se perde, que no hauem sabudes noues
» dell. » Y quant la donzella ohi aço, ella se mete a
plorar, y dix: « Placie a Nostre Senyor Deu que sie
3460 » ell.» Y en aquestes paraules, la Emperatriu se gira
per veure a hon era sa germana, y veula que ploraue
ab aquella donzella; y tantost ella digue als Reys:
« Senyors: perdonaume, que ma germana se trobe
» mala, y jo vull anar a veure que mal te. » E los
3465 Reys li digueren que * anas molt en bonora. Y axi [f 1 r.]
la Emperatriu ana alla hon era sa germana Urraca,
y demana per que ploraue. E Urraca li respos que
si ella li perdonaue, que dirie la veritat. Llauors dix
la Emperatriu: « Germana: ¿no sabeu vos que qual-
3470 » seuulla cosa que haguesseu feta, jo vos la perdo-
» naria, encara que haguesseu destruit y llançat
» lo meu Imperi? » Respos Urraca: « Certament,
» senyora, jous dire la veritat. Sapiau que jo he
» tingut lo Compte Partinobles en lo meu castell, y
3475 » no ha encara vn mes que de aquells cent cauallers
» que vos fereu, ne era la hu; empero be crech queus

Digitized by Google

» recordau de aquell caualler que caygue quant
» vos li prenguereu la espasa, que jous digui que
» per esser joue y no tenir pratica en les armes,
» per axo ere caygut. » Respos la Emperatriu que 3480
be li recordaue. Apres li digue Urraca: « Sapiau, se-
» nyora, que aqueix era lo Compte. » Quant la Em-
peratriu sabe que lo Compte li era estat tant prop y
ella nou hauia sabut, de enuig caygue en terra es-
mortida, y Urraca la prengue en los braços per que 3485
los Reys non haguessen sentiment, y tantost feu
[f¹ v.] aportar aygua freda * y llançalin sobre la cara; y
quant la Emperatriu fonch vn poch retornada, ella
digue a Urraca: « Digaume, germana: ¿y ara ahon es
» lo Compte? » Y Urraca li respos: « Sapiau, senyora, 3490
» que llauors yo nous gosi dir que ell fos alli, y aço
» per que no sen seguis algun gran escandol, car
» lo torneig era ja cridat, y per ventura vos no
» haguereu volgut esperar res, sino queus foreu
» casada ab ell, y quant los Reys y grans senyors 3495
» fossen estats aci y agueren sabut que ereu casada,
» hagueren dit queus burlaueu dells, y aço fora estat
» gran vergonya; y perço jo volgui que estigues al
» meu castell fins que aquest torneig se fos fet; y
» quant jo torni aci, apres que vos haguereu fets los 3500
» cauallers, ell resta al meu castell ab aquesta don-
» zella ques diu Persies; y estant alli, vn dia ell
» hisque del castell per anar a passejar y james nol
» hauem vist despuix, y per ço crech jo, segons les
» paraules que ha dites aquell caualler de les armes 3505
» blanques quant vos ha presentada la llança, he
» pensat que ell es lo Compte que vos tant amau. »
Y quant la Emperatriu sabe aço, ella estigue vn
[f² r.] poch aconsolada, y dix: « Germana: placie * a Nos-
» tre Senyor Deu que aquell tan esforçat caualler de 3510
» les armes blanques sie lo Compte. » Y en aques-

Digitized by Google

tes rahons, ellas se lleuaren de alli y tornaren al lloc
a hont hauien acostumat de estar, per que los Reys
no haguessen sentiment de res; y quant foren asse-
3515 gudes, la Emperatriu digue a Urraca que demanas
al Rey Corsol si conexia aquell caualler; y Urraca
loy demana, y lo Rey dix que nol conexia, empero
que ell ho sabria; y Urraca torna la tal resposta
a la Emperatriu, que estaue tostemps mirant al ca-
3520 ualler de les armes blanques, y prenia gran plaher
quant li vehia fer alguna valentia. E estant en aço,
tocaren a vespres; e los Reys manaren que les trom-
petes y los atabals sonassen, per que tots los caua-
llers se deixassen de tornejar; y axi fonch fet, que
3525 tant prest com sentiren sonar les trompetes, tots los
cauallers se departiren. E cascu sen ana a la sua
tenda, car desig tenien de reposar. Empero lo
Compte y son companyo tostemps volien esser los
darrers, y perço estigueren dauant lo cadafal de la
3530 Emperatriu fins que tots los altres * sen foren anats. [f^2 v.]
E quant lo Compte vee que en lo camp no y hauie
ningu sino ells, gira lo cauall per anarsen, y Gaudin
lo feu acostar al cadafal, y si ab bons continents
eren vengut, ab molt millors sen anaren. Llauors
3535 dix lo Rey Corsol als altres Reys: « Mirau, lo caua-
» ller de les armes blanques, ab quin continents y
» grans gales hix del camp. » Respos vn altre Rey:
« Certament, ell se pot tenir per lo millor caualler
» del mon. » Molt enujauen estes tals paraules, que
3540 los altres Reys dehien, al Rey Clausa, y perço dix:
« No cregau vosaltres que haje en tot lo vniuers mon
» tan esforçat ni valent caualler com es lo Gran
» Solda de Persia. » E dites aquestes paraules, pren-
gueren a la Emperatriu ab molt grandissima reue-
3545 rencia, y aportarenla al seu palau, e ab tota aquella
honrra y pompa que a tal senyora pertanya.

Digitized by Google

[XLV] *Com, apres de esser acabat lo torneig del segon dia, lo Compte y son companyo sen tornaren; y*
[*f*³ *r.*] *del torneig del tercer dia.* *

Essent lo Compte y son companyo a la tenda, 3550
tantost los patges los desarmaren, y apres los donaren aygua mans, y asseguerense a sopar; y Gaudin seruie lo Compte ab molta cortesia, car be conexie que era lo millor caualler del mon; y en hauent sopat y donat recapte als caualls, anaren a dor- 3555
mir; empero no cessaue Gaudin de dir al Compte: « Senyor: jous suplich que pus los dos dies haueu » tant noblament haguda la victoria de la batalla, » que dema fassau tot lo possible en hauer axi ma- » teix la victoria. » Y axis meteren al llit, car lo 3560
Compte estaue molt cançat.

Ara tornem a parlar del Solda, que estaue aposentat dauall lo cadafal de la Emperatriu ab los vint Reys, que eren vinguts ab ell; y ab los cauallers, que eren sos vassalls, estauan parlant de la batalla, y 3565
dix lo Rey Herman al Solda: « Senyor: suplich vos » que dema me dexeu justar ab lo caualler de les » armes blanques, car jo tinch gran enuig de la » deshonrra queus ha feta. » Respos lo Solda: « Jo » so content que justeu ab ell; empero es menester 3570
» que façau oracio a Mahoma, que vos do victoria
[*f*³ *v.*] » * contra aquell tant fort caualler. » E tantost lo Rey Herman se mete en oracion. E al sendema, que lo jorn comença de clarejar, Gaudin se lleua y desperta los patges, y dix los que aparellassen almorzar; 3575
y essent aparellat, ell ana a despertar lo Compte, que dormie tant, que nol podie despertar, del gran treball que hauie passat. E vehent Gaudin que nol podie despertar, li comença a tirar les cames, y

Digitized by Google

3580 llauors ell se desperta, y tantost los patges lo vestiren, y apres lo armaren; quant fonch armat de tot, sino les cames y lo cap, ells se assegueren a almorzar ab molta alegria, y Gaudin lo seruie tostemps en la taula, no oblidant james de suplicar al Compte
3585 que se esforças en hauer vlctoria del darrer torneig. E quant hagueren ben almorzat, ells muntaren a cauall, y prengueren sengles llances en la ma, y Gaudin abalda lelm al Compte auans que partissen, per que si encontrauen ningu per lo cami, que
3590 no coneguessen al Compte; y anant, ells sentiren sonar les trompetes y atabals que acostumauen de sonar quant la Emperatriu exie a la plaça; y en aço, lo Compte* y son companyo hisqueren de la monta- [$f^4 r.$]
nya y venien enuers lo camp. E quant lo Rey Corsol
3595 los vee, dix als altres Reys: «Mirau, senyors, lo va» lent caualler de les armes blanques y son com» panyo, com venen animosos.» Y tots los altres cauallers encara dormien. Molt agradauen a la senyora Emperatriu aquestes paraules, y tostemps
3600 pregaua a Deu que aquell fos lo seu amat Partinobles. E en aço los cauallers arribaren en lo camp, y feren vna correguda per alli, y apres se aturaren dauant lo cadafal; y Gaudin digue al Compte: «Senyor: » anem nos ne de aci, que alguna traycio nos faran
3605 » los cauallers del Solda.» Respos lo Compte.» No » hajau paor, que encara no son lleuats, y de aci veu» rem tots com exiran del camp.» Y estant axi par» lant, Gaudin vehe exir vna llança del cadafal, y posaren la dauant la porta, y apres vehe exir vn caua-
3610 ller molt ben armat, lo qual ere lo Rey Herman, y, exint, prengue la llança. E veent aço Gaudin, digue al Compte: «Senyor: vn caualler ha exit del cada» fal.» E hoynt aço lo Compte, encontinent se gira y vehe que lo caualler* volie venir enuers ell, y en- [$f^4 v.$]

Digitized by Google

continent lo Compte abaxa la llança y dona dels es- 3615
perons al cauall, y lo Rey Herman ja fonch al encon-
tre, y feri lo Compte ab tanta furia, que la llanca
feu quatre troços, mes nol mogue mes que si fos es-
tat vna torre. Mes lo Compte feri al Rey Herman
sobre la bauera ab tanta força, quel feu caure en les 3620
anques del cauall, y dona del cap en terra, de ma-
nera que no se podie lleuar, y lo cauall fugi al traues
del camp. E quant lo noble Compte vee lo caualler
en terra, ell ana darrera lo cauall; y tantost lo ha-
gue pres, y donal a son companyo Gaudin, y apres 3625
hisqueren alguns cauallers del cadafal y aportaren
sen lo dit Rey Herman, pensant que ere mort; y
quant los Reys veheren la gran força del Compte,
digueren que certament en tot lo mon no hauien
vist tant esforçat caualler com aquell. Respos lo Rey 3630
Corsol: «Certament, jo voldria saber qui es, y per ço
» vull trametrer vn escuder per demanarli qui es. »
Y tantost mana cridar vn escuder y trametel al
camp per que demanas al caualler de les armes
[f^{b} r.] blanques de hon era, y como era lo seu nom; * y lo 3635
escuder hi ana, y digue al Compte tot lo que lo Rey
Corsol li hauie manat; y lo Compte li respos: « Di-
» gau al senyor Rey Corsol que jo so christia, y so
» del Realme de França, y quem perdo, que no li
» dire mon nom, per que tinch jurat de no dir lo a 3640
» ningu. » Y lescuder sen torna ab aquesta respos-
ta, y digueho al Rey Corsol en presencia dels altres
Reys e de la Emperatriu, la qual, quant hoy a dir
que era del Realme de França, estigue molt alegra,
y giras a Urraca y feu vn gran sospir; y de aquella 3645
hora auant tostemps pregaue a Nostre Senyor Deu
que donas victoria al noble caualler de les armes
blanques. Y estant en aquestes paraules, lo Compte
mira per lo camp, y vee que lo Rey de França ab

Digitized by Google

3650 los seus cauallers, se combatien ab los cauallers alemanys. Empero los cauallers alemanys eren molt mes que los francesos, y perço lo Rey de França se retraya per vn arenal, y los cauallers alemanys li anauen tostemps darrera y li matauen molta gent.
3655 Y quant lo Compte vehe aço, ell nou pogue comportar, y digue a son companyo Gaudin: «Posauuos » lelm y anirem a socorrer lo * Rey de França y sos [*f*⁵ *v.*]
» cauallers, que passen gran treball, y lo cor nom » ho pot comportar, encara que vull mal al Rey de
3660 » França; y quant serem en la batalla cridau *Sant* » *Luys!*, y en aço los francesos conexeran que nos» altres los socorrem. » Respos Gaudin: « Senyor: » jo estich aparellat. » Y en aquestes rahons, donaren dels esperons als caualls, y anaren ahont era la
3665 batalla dels francesos ab los alemanys; y, arribant, feriren ab tanta furia sobre los alemanys, que tots los miradors estauen espantats, y tostemps los dos cridauen *Sant Luys!* E quant los francesos veheren que lo esforçat caualler de les armes blanques los
3670 ajudaue, foren molt alegres, y ab gran animo feriren ab los alemanys, de manera que fonch forçat als alemanys que fugissen per vn riu amunt, y tostemps lo caualler de les armes blanques los anaue darrera, ferint los ab tanta força, que aquell que ell tocaue
3675 ab la sua espasa, no restaue de sobre lo cauall; y en aquest encontre moriren dels alemanys dos cents, car en lo riu sen negaren mes de cent mentre fugien. E apres de esser departits, lo Rey * de França [*f*⁶ .]
ana al caualler de les armes blanques, y feuli infini-
3680 des gracies del socorro que li hauie fet, y apres li prega que li digues lo seu nom, y lo Compte li respongue en lenguatge grech, per que lo Rey nol entengues; y llauors digue Gaudin al Rey de França: « Senyor: » no li cal demanar lo seu nom, que nol vos dira. »

Digitized by Google

E llauors lo Rey de França no loy digue mes, sino 3685
que prengue comiat dells, y anasen, y lo Compte
y Gaudin sen tornaren enuers lo cadafal; y Gaudin
dix: « Senyor: no anem alli, sino tantost haurem
» questio ab los cauallers del Solda, y jo estich tant
» cansat, que voldrie reposar. » Respos lo Compte: 3690
« Germa: reposau a vostre plaer, que si menester
» es, jo tot sol me defensare de tots los cauallers del
» Solda. » Y dient aquestes paraules, lo Compte prengue vna llança en la ma y posas dauant lo cadafal.
E vehent aço lo Rey Corsol, digue als altres Reys: 3695
« Mirau aquell caualler, que ara es exit de batalla y
» ara ja espera justa. » E tots los Reys digueren que
ell era vn valent caualler; empero lo Rey Clausa tos-
[f⁶ v.] temps deye* que lo Solda era lo millor caualler del
mon. Y estant los Reys en aquest parlament, esta- 3700
uen lo Solda y lo Rey Herman dins lo cadafal, tratan de quina manera porien matar lo caualler de
les armes blanques, y perço dix lo Rey Herman:
« Senyor: aquest mal caualler cerca en totes mane-
» res la deshonrra de Vostra Senyoria. » Respos lo 3705
Solda: « ¿Y a vos nous ha deshonrrat quant vos ha
» lleuat lo cauall? » Llauors lo Rey Herman dix:
« Senyor: siau cert que jol matare, y perço es
» menester que vos hiscau a ferir ab ell, y axi com
» ell vindra enuers vos, jo li vindre de costat que 3710
» ell nom veura, y metre li llança per lo cors, y de
» aquesta manera lo porem matar. » Oynt lo Solda aquest consell, fonch molt content ques fes
de aquella manera, y tantost lo Solda prengue vna
llança y hisque a la porta del cadafal. E quant 3715
Gaudin lo veu, dix a son companyo: « Senyor: ¿no
» veheu lo Solda que esta a la porta del cadafal ar-
» mat pera venir contra vos? » Respos lo Compte:
« Axo es lo que jo esper. » Y en aquestes paraules,

Digitized by Google

3720 lo Compte dona dels esperons al cauall y ana enuers
* lo Solda, y lo Solda, per lo semblant, vingue en- [$f^1 r.$]
uers ell, y en aço Gaudin vehe que lo Rey Herman
venia pera matar lo Compte a traycio; llauors Gau-
din crida, dient: « Senyor: guardau vos, que altre
3725 » caualler vos vol matar a traycio.» Y hoynt aço lo
Compte, digue al Solda: « Feu com a bon caualler. »
Llauors lo Solda alça la llança y nol volgue ferir,
pus que la traycio era descuberta y que li fora
molt mal comptat, y tornasen enuers lo cadafal; y lo
3730 Compte gira lo cauall y ana enuers lo Rey Herman
ab la llança en lo rest, y lo Rey axi mateix vingue
enuers lo Compte, y donarense tan terrible encon-
tre, que lo Rey trenca la llança en menudes peces;
y lo Compte lo feri en los pits, que li passa les armes
3735 de part a part, de tal manera, que vna braça de la
llança li hisque per les espalles, y caygue mort en
terra. Y quant los miradors veheren que lo Rey
Herman era mort, tots digueren que ell ho merexia
molt be, per la gran traycio que ell hauia comesa
3740 contra lo Compte Partinobles; y la Emperatriu, y
Urraca, y lo Rey Corsol, y tots * los que volien be al [$f^1 v.$]
Compte, estigueren molt alegres de la victoria que
lo Compte hague contra aquell traydor. Y axi ma-
teix ne estauen molt enujats tots los qui volien be al
3745 Rey Herman, (ço es) lo Solda, y lo Rey Clausa, y
alguns altres cauallers. Y en aço, lo Solda estaua a
la porta del cadafal, mirant lo Compte y Gaudin,
ques passejauen per lo camp ab molt argull, car no
trobauan ningu ab qui poguessen combatre, car
3750 tots tenien tanta paor del caualler de les armes blan-
ques, que no gosauen aturar dauant ell. E estant
en aço, començaren de tocar a vespres, y los Reys
manaren tocar les trompetes y los tabals perque tots
se dexassen del torneig. E ohint lo Compte que les

Digitized by Google

trompetes sonauen, fonch ne molt enujat, per que 3755
encara li semblaue que no hagues fet ninguna cosa,
abans se pensaue que lo Solda hauie fet mes que
no ell; y ab aquest pensament se gira, y vee que lo
Solda estaue a la porta del cadafal, y tant prest com
lo veu, abaxa la llança y ana enuers lo Solda ab 3760
la llança en lo rest; y lo Solda, per lo semblant,
[f 8 r.] dona dels*esperons al cauall y ana enuers lo Comp-
te, y de tan grandissima furia se encontraren, que les
llances se trencaren per lo mig; y lo Solda caygue
en terra de tal manera, que si los seus no li hagues- 3765
sen ajudat, james se fore alçat de terra, del terrible
encontre que hague; y quant lo dit Compte vee que
axi sen portauen lo seu enemich, descaualca y pren-
gue vna grossa llança a vn patge, y ana enuers lo ca-
dafal ab gran furia, y alli estigue dauant la porta, 3770
que no dexaue exir a ningu; y los de dins feyen tant
com podian per ferlo apartar de alli, empero ell es-
taue tant furios, que semblaue vn lleo; y les trompe-
tes no cessauen de sonar per que lo Compte se apar-
tas de alli. Llauors los Reys deuallaren del cadafal 3775
ab la Emperatriu, y feren apartar lo Compte de alli.
E llauors lo Compte torna a caualcar, y torna a mi-
rar per lo camp, y no vee a ningu, sino a son com-
panyo Gaudin, y los dos feren reuerencia a la
Emperatriu; y axi sen tornaen a la tenda, y essent 3780
arriuat trobaren lo sopar aparellat, y soparen ab
molt gran plaher y alegria; y quant*hagueren sopat,
[f 8 v.] Gaudin dix al Compte: «Senyor: dema es menester
» quens lleuem de mati y anirem a veure la deter-
» minacio del torneig, y crech jo que vos sereu 3785
» Emperador, pus que ab tant treball ho haueu
» guanyat. » Respos lo Compte: « Jo tinch de anar
» en altra part primer, car he prestat sagrament y
» homenatge a la Reyna Ansies, que axi com lo

Digitized by Google

3790 » torneig fos acabat, tornaria de cert en son poder,
» y aço per que ella me trague de la preso per ve-
» nir aci. » Dix Gaudin: « Senyor: anem, que jo res-
» tare alla en la preso per vos, y vos tornareu aci
» per saber la determinacio del torneig. »

3795 [XLVI] *Com, passats los tres dias del torneig, lo Compte torna a la ciutat de Damasco, axi com hauia promes a la Reyna Ansies; y de la diuisio que era entre los Reys del Imperi.*

E lendema de mati, lo Compte y Gaudin plega-
3800 ren la tenda y tot lo de mes que tenien, y en-
continent par*tiren per anar dretament a la ciutat [*f*⁹ *r.*]
de Damasco, per lo que lo Compte Partinobles ha-
uie promes a la Reyna Ansies; y en aço los Reys
que eren jutges del torneig vingueren al palau de la
3805 senyora Emperatriu, pera declarar qual era lo millor
caualler; y apres de moltes altres altercacions, de-
clararen dos cauallers per los millors del torneig:
la hu era lo caualler de les armes blanques; y lo
Solda de Persia. Y quant la determinacio fonch feta,
3810 manaren que vingues lo Solda y lo caualler de les
armes blanques; y tantost lo Solda se presenta, y
apres cercaren lo caualler vna, y dos, y tres vegades,
y james lo trobaren. Llauors lo Rey Clausa crida,
dient, que pus no trobauen lo caualler de les ar-
3815 mes blanques, que donassen la Emperatriu per
muller al Gran Solda de Persia, car no hauia millor
caualler en tot lo mon, ni que millor li pertangues
de esser Emperador, que al Gran Solda de Persia.
Oynt aço lo Rey Corsol, fonch molt fello, y dix:
3820 « Molt me marauell que axi vullau perjudicar al
» caualler de les armes blanques, car * be sabeu [*f*⁹ *v.*]

Digitized by Google

» que en lo torneig noy [ha] agut caualler que tan-
» tes valenties haje fetes com ell; perço jo no con-
» sentire que la Emperatriu prengue marit fins a
» tant que sien passats los trenta dies que ell te de 3825
» temps pera cumplir; y si dins lo temps ell no ve,
» llauors farem lo que sia de justicia. » E en aço
prengueren plaher los castellans y los francesos, que
esperauan ab gran desig de conexer lo caualler de
les armes blanques. 3830

Ara tornem a parlar del bon Compte Partinobles
y de Gaudin, son companyo, los quals arribaren a
la ciutat de Damasco, y, entrant, veeren los portals
cuberts de draps negres, y los carrers axi mateix
cubers de dol; y, arribant al palau de la Reyna, 3835
sentiren grans crits y plors, y aço era per la mort
del Rey Herman, lo qual hauia mort lo Compte; y a
la entrada del palau los cauallers descaluacaren, y
lo Compte puja alt y entra en la cambra de la Rey-
na, la qual estaue vestida de negre y plorant, y lo 3840
Compte se agenolla als seus peus, dient: « Senyora:
» jo so aci, per lo sagrament y homenatge queus ha-
[f 10 r.] » uie prestat, y perço desde ara jo so con*tent de
» tornar a la preso, axi com vos he promes. » Respos
la Reyna, dient: « Caualler molt virtuos: vos haueu 3845
» fet lo que deuieu; empero, pus la ventura ho ha
» volgut, que lo senyor mon marit es mort en aqueix
» torneig, jo so contenta de soltar vos, car no vull
» presoners en lo meu regne; y mes vull que les ar-
» mes y lo cauall que jous presti quant partireu de 3850
» aci, sie tot vostre, y jous done franca libertat, que
» vos ne aneu a hont vullau. » E quant lo Compte
ohi que la Reyna era contenta de soltar lo del capti-
ueri en que estaua, ell fonch molt alegre, y ageno-
llas als seus peus, y besali la ma, y apres prengue 3855
comiat della; empero bes pensaue lo Compte en si

Digitized by Google

mateix, que si la Reyna hagues sabut que ell hauie mort son marit lo Rey Herman, no li haguera donada licencia de aquella manera. E tantost lo Compte
3860 y son companyo Gaudin caualcaren y hisqueren de la ciutat de Damasco, y tornaren a pendre lo cami de la montanya, a hont solien tenir la tenda quant lo torneig se fehie, y alli mateix se aposentaren altra volta per aquella nit. E en aquest discurs de * [*f*[10] *v.*]
3865 temps, que ells anaren a la ciutat de Damasco y tornaren, no passaren vuyt jorns.

[XLVII] *Com, essent tornat lo Compte de la ciutat de Damasco, deslliurat del captiueri, ana a veure la determinacio que los Reys farien sobre lo torneig.*

3870 Alendema de mati, lo Compte se lleua, que no fonch menester quel despertassen; abans ell desperta a son companyo Gaudin, lo qual digue al Compte: « Senyor: ara no vos cal despertar, pus » aueu de anar a la determinacio; empero quant
3875 » hauiem de anar al torneig, be ere menester que » jous tiras les cames, abans que vos nos desper- » tasseu. » Tot aço dehie Gaudin burlant, e axi ells se vestiren, y los patges ja hagueren aparellat almorzar; y Gaudin demana al Compte si anirien
3880 armats, y lo Compte respos que si. Y tantost ells se armaren, y apres se assegueren a almorzar; quant hagueren be almorzat, los * caualls foren apparellats, y [*f*[11] *r.*]
ells caualcaren, y Gaudin digue al Compte: « Senyor: » no aporteu lo elm en lo cap, pus no hauem de en-
3885 » trar en batalla. » Respos lo Compte: « Germa: jo » no tinch atauiaments de or ni de seda per atauiar- » me, y si ere cas que sobre aquesta electio seguis » alguna remor, mes valdra que siam armats. » E

Digitized by Google

dites aquestes paraules, Gaudin li embalda lo elm, y anaren enuers lo castell ahont eren los Reys, que 3890
cada dia tenien consell; y lo Rey Corsol tostemps miraue per vna finestra si veurie exir lo caualler de les armes blanques alla ahont acostumaue de exir cada dia quant feyen lo torneig. E veent aquell dia que lo caualler venie, lo Rey Corsol començа de cri- 3895
dar als altres Reys que vinguessen a mirar lo bon caualler de les armes blanques que venie, y mana que totes les trompetes y atabals anassen a rebre lo esforçat caualler de les armes blanques; y los castellans y los francesos hisqueren de fora pera ferli 3900
honrra, y axi tots lo acompanyaren fins al palau y presentaren lo dauant los Reys y a la Emperatriu, la
[f^{11} v.] qual lo esperaue ab gran desig, la sua * venguda pera saber si era lo Compte o no; y quan ell fonch presentat, digue lo Rey Corsol als altres Reys, que pus lo 3905
caualler ere vengut, que declarassen qual seria Emperador, e que a ell parie que lo caualler hauie haguda la victoria del torneig, y que per axo merexia esser Emperador. Respongueren los altres Reys que fessen exir lo caualler de la cambra, y apres cascu 3910
dirie son parer; y axi fonch fet, que tragueren lo Compte de la cambra y meterenlo en vna sala que era molt bella, y lo Compte se assegue en vna finestra ab son companyo Gaudin, y de alli veren lo Gran Solda ques passejaue per vna plaça ab denou 3915
Reys, que anauen ab ell, tots molt ricament atauiats. E estant axi lo Compte mirant lo Gran Solda, tots los Reys del Imperi estauen dins la cambra, altercant sobre la declaracio. Y tantost lo Rey Clausa se lleua, dient que molt millor raho era que lo Solda 3920
fos Emperador, y aço perque ere molt esforçat caualler y era gran senyor; y per ventura lo caualler de les armes blanques era de baixa ma y seria gran

Digitized by Google

des*honrra que, essent axi, fos Emperador. Ohint [*f* 12 *r.*]
3925 aço lo Rey Corsol, prestament se lleua, y ana a la
sala a hont era lo Compte, y dixli: «Noble caualler:
» jous prech que vos me digau vostre nom, y de
» hont sou, y de quin linatge. » Respos lo Compte:
« Senyor: sabra Vostra Alteza que jo so natural del
3930 » Realme de França, y a mi me diuen Partinobles,
» y so Compte y senyor del castell de Bles, y so ne-
» bot del Rey de França, y aquesta es la veritat del
» que vos me demanau.» Quant lo Rey Corsol sabe
que era de tant alt linatge, ell fonch molt alegre, y
3935 entra en la cambra de hont era la Emperatriu ab los
altres Reys, y alli, en presencia de tots, digue tot lo
que lo Compte li haüie dit. Y quant la Emperatriu y
Urraca oyren que aquell era lo tant desijat Compte
Partinobles, estigueren molt alegres y contentas;
3940 empero tenien gran desig que fos ell, que encara nou
podien creure; y axi mateix tots los Reys tenien
desliberat de elegir lo caualler de les armes blan-
ques per marit de la senyora Emperatriu, sino que lo
Rey Clausa nou volie consentir, abans * deye que [*f* 12 *v.*]
3945 encara que aquell fos nebot del Rey de França, o
fos Compte, que per axo no era tan merexedor
de esser Emperador com era lo Gran Solda.
Y sobre aquesta perfidia estigueren lo
Rey Corsol y lo Rey Clausa mes
3950 de vna gran hora, y passaren
moltes rahons entre
ells dos.

Digitized by Google

[XLVIII] *Com los Reys del Imperi determinaren que la Emperatriu elegis per marit la hu dels dos, (ço es) lo Compte o lo Solda de Persia, y com ella elegi lo Compte Partinobles.* 3955

E quant los Reys del Imperi veren la gran diuisio entre lo Rey Corsol y lo Rey Clausa, ells hagueren molt grandissim ennuig, y perço se apartaren en vna cambra tots cinch, los quals no 3960 tenien parcialitat ninguna, empero molt be conexien que lo caualler de les armes blanques ere molt mes valent y hauie fetes mes valenties que lo Solda. Mes per que lo Rey Clausa defensaue lo Solda, [*f* 13 *r.*] * y volie contra tota raho que fos Emperador, per- 3965 ço determinaren que, per escusar guerras y mala voluntats, fos fet de aquesta manera, (ço es) que prenguessen lo Solda y lo caualler de les armes blanques, y los dos junts quels presentassen a la Emperatriu y que ella prengues per marit aquell que 3970 volgues; y feta aquesta desliberacio, ells cridaren lo Rey Corsol y lo Rey Clausa, y feren los entrar en dita cambra, e alli ells digueren la llur determinacio. Y quant los dos Reys oyren aço, foren molt contents ques fes de aquesta manera, y tots juraren 3975 de no contradir en res, pus que la Emperatriu hagues elegit aquell que mes a ella li agradas. Y axi, feta aquesta concordia, los Reys manaren que los dos cauallers, (ço es) lo Solda de Persia y lo Compte Partinobles vinguessen a la sala dauant la Empera- 3980 triu. E quant foren vinguts, los Reys hisqueren de » la cambra y agenollarense als peus de la Emperatriu, dient: « Alta y potent senyora: es estat » determinat entre nosaltres que, vista la gran va- » lentia y força de aquestos dos nobles cauallers, es- 3985

Digitized by Google

» sent los dos merexe*dors de molta honrra, hauem [f 13 v.]
» declarat que Vostra Alteza trie y elegesque la hu
» dels dos, aquell que a ella sera plasent; nos-
» altres som contents que aquell sie Emperador e
3990 » senyor nostre. » E dites aquestes paraules, tots li
besaren la ma y lleuaren se de peus. E feren venir
los dos cauallers deuant ella. E quant la Emperatriu
sape la determinacio dels dits Reys, ella fonch molt
alegre, pus tenie libertat de hauer lo seu amat Par-
3995 tinobles. Empero encara duptaue que fos ell, car
no li podie veure la cara, per que tostemps tenie
lelm sobre lo cap; y per exir de aquest dupte crida
lo Rey Corsol, y dix que fes lleuar lelm al ca-
ualler, que ella volie veure la cara; y lo Rey Cor-
4000 sol encontinent ana al Compte y lleuali lelm, y lo
Compte resta en cabells, ab la sua cara molt gentil
y fresca com vna rosa; y quant la Emperatriu lo vee,
ella conegue que aquell ere lo que ella tant desija-
ue. Y, estant axi, les cames li tremolauen, y fore
4005 cayguda, sino per Urraca que la sostenie. Y llauors
ella cobra lo cor, y lleuas de peus, y ana enuers
los cauallers, que estauen agenollats dauant ella; y
anant, tots los * miradors creyen que ella pendrie lo [f 14 r.]
Solda, per que estaue molt ricament attauiat; empero
4010 ella no cura de riquezes, sino que prengue lo Comp-
te per la ma, y tornasen a la cadira y feulo seure
al seu costat. E quant los Reys veren que ella hauie
pres aquell, tots digueren que be auia triat. E
tantost les trompetes sonaren, y foren fetes les ma-
4015 jors alegries que james se fessen. Y tots los Reys li
besaren les mans y li feren molta honrra, axi com
a Emperador se pertany. Y tots los grans senyors
qui eren vinguts al torneig sen tornaren molt ale-
gres, sino lo Solda, que sen ana molt enujat per
4020 que no hauie aconseguit lo que tant desijaue. Y lo

Digitized by Google

novel Emperador prega a los francesos y als castellans que no sen anassen, los quals foren contents, y estaren alli fins que les bodes del Emperador foren fetes. E duraren les festes en la Cort quinze dias; e cada dia se feyen justes y jugauen canyes; 4025
e tambe corrien toros; y moltes altres alegries, que feyen los cauallers del Imperi y los cauallers fran-
[f 14 v.] cesos y los castellans; car tots se * tenien per benauenturats del nouell Emperador.

[XLIX] *Com, apres que Partinobles fonch elegit Emperador, Gaudin se feu christia y fonch casat ab la donzella Urraca, y lo Emperador lo feu gran senyor.* 4030

ARA tornem a dir del bon caualler Gaudin, lo qual estaue molt alegre de la prosperitat de son companyo Partinobles. E quant les festes foren 4035
passades, Gaudin deslibera de demanar licencia al Emperador pera tornasen en sa terra; y estant axi vn dia, parlant los dos de moltes coses, ell digue: « Illustre y excelent senyor: pus es collocat en lo » grau que li pertany, suplich a Vostra Senyoria 4040
» que li placie donarme licencia per que pugue tor- » nar en ma terra. » Respos l Emperador: « Espe- » cial amich y germa: ¿no sabeu vos que tot lo que » vos voleu no vos sera negat? Empero si vos » voleu fer lo que jous dire, vos me fareu vn gran 4045
[f 15 r.] » seruici. » Re*spos Gaudin: « Serenissim senyor: jo » so molt content de fer tot lo que Vostra Majestat » manara. » E quant l Emperador ohi que Gaudin era content de tot, ell prega ques fes christia, y Gaudin, per la gran amor que tenie a l Emperador 4050
Partinobles, fonch content de ferse christia. E lendema l Emperador lo aporta en vna esglesia, y alli

Digitized by Google

batejaren a Gaudin, y l Emperador fonch son padri, y la Emperatriu sa padrina. E posarenli nom Julia, y apres tostemps estigue en la cort del Emperador, y feu moltes valenties, y fonch home de molt sancta vida; per lo qual, veent l Emperador la sua bona criança y la sancta vida que feie, deslibera de donar li a sa cunyada Urraca per muller; y aço per satisfer a cascu los seruicis que li hauien fets; donals moltes rendes y viles en lo Imperi, per que poguessen viure honestament, segons llur estat; y Nostre Senyor Jesu Christ, per la sua infinida misericordia, los dona fills y filles, los quals, per esser ben nodrits y administrats en la Sancta Fe Catholica, foren collocats ab altres Princeps Christians; y passats de aquesta miserable vi*da, possehiren la gloria eterna de Paradis, la qual Nostre Senyor Jesus, saluador de tot lo mon, per la sua acostumada clemencia nos vulle atorgar. Amen. [*f* 15 *v.*]

Allaor y gloria de Nostre Senyor Deu Jesu Christ, y de la humil Verge Maria, mare sua, fonch estampat lo present tractat del esforçat caualler Partinobles, en la molt antigua y metropolitana ciutat de Tarragona, en casa de Felip Robert. Any 1588.

Digitized by Google

da possehir en la gloria eterna de Paradis, la qual nostre senyor Jesus Saluador de tot lo mon, per la sua acostumada clemencia nos vulle atorgar.
Amen.

Allaor y gloria de nostre Senyor Deu Jesu Christ, y de la humil Verge Maria mare sua, foneb estampat lo present tractat del esforçat Caualler Martinobles en la molt antigua y Metropolitana ciutat de Tarragona: en casa de Felip Robert.
Any. 1588.

Digitized by Google

TAULA

DE LES RÚBRIQUES O CAPÍTOLS DEL « PARTINOBLES »

Pàgina

[I] En nom de Nostre Senyor Deu Jesuchrist, y de la gloriosa Verge Maria, mare sua, aduocada nostra; y del glorios caualler Sanct Jordi. Comença la gentil Historia del noble y esforçat caualler Partinobles, Compte de Bles: lo qual, apres de hauer passades moltes desauentures, fonch Emperador de Constantinoble. Traduyda de llengua castellana en nostra llengua cathalana per molt gentil estil 3

[II] Com la Emperatriu embia missatgers per totes les parts del mon, per cercar lo mes gentil caualler per casarse ab ella. 7

[III] Com lo Rey e son nebot lo Compte anaren a caça, y lo Compte se perde en la montanya seguint vn porch saluatge que deuant li hisque 9

[IV] Com, anant perdut lo Compte per la montanya, troba a la vora de la mar vna nau, en la qual entra; y ab aquella fonch aportat al castell de Cabeçadoyre. 10

[V] Com lo Compte entra en lo castell anomenat Cabeçadoyre, y alli fonch seruit de menjar y beure sens veure qui loy donaue... 13

[VI] Com la Emperatriu compta a sa germana Urraca com hauie portat lo Compte y quel tenie en son llit. 16

[VII] Com la Emperatriu ana a la cambra a hont dormie lo Compte, y molt prest se mete en lo mateix llit a hont era lo Compte 17

[VIII] Com estant lo Compte y la Emperatriu en lo llit perderen llurs vírginitats 20

[IX] Com lo Compte estigue en lo castell de Cabeçadoyre mes de vn any, y seruit de tot lo que hauie menester, sens james veure persona alguna 21

Digitized by Google

Pàgina

[X] Com la Emperatriu dix al Compte que tot lo Realme de França estaue en perdicio; y aço per causa de tres Reys moros que eren en dit Realme... 25
[XI] Com la Emperatriu embia lo Compte en França per socorrer lo Rey, que estaue assetiat... 27
[XII] Com tonch rebut lo Compte en lo castell de Bles ab molta honra de sa mare y dels cauallers 28
[XIII] Com lo Compte parti del castell de Bles ab tota la sua gent y anaren a la ciutat de Paris, en la qual estaue assetiat lo Rey 29
[XIV] Com lo Compte ana darrera los cauallers del Rey Sornaguer, yls lleua tot lo que hauien pres; y captiua molts de aquells 30
[XV] Com lo Compte torna a la ciutat de Paris e lo Rey lo hisque a rebre ab molta honra, al qual lo Compte presenta cinquanta cauallers 31
[XVI] Com lo Rey Sornaguer resta molt enujat de tals dos encontres com hauie rebuts, y requeria al Rey de França y al Compte de batalla 34
[XVII] Com lo Compte, hauent rebudes les lletres del Rey Sornaguer, demana de gracia a son honcle, lo Rey de França, que li atorgas la batalla hu per hu. 35
[XVIII] Com lo Rey y lo Compte vingueren a la batalla, de la qual fonch vencedor lo Compte... 37
[XIX] Com lo Compte de Mares prengue ab traycio lo Compte Partinobles yl porta al camp dels moros ... 42
[XX] Com lo Rey de França pensa que son nebot era mort, estaue tancat en lo palau, fehent lo mes trist plant que james se fes 43
[XXI] Com los Reys moros volgueren que fos determinat per justicia si per la mort del Compte de Mares eren traydors o no 46
[XXII] Com la mare del Compte, sabent que lo Realme de França era desliliurat de moros, vingue a la ciutat de Paris, y lo Rey y lo Compte la hisqueren a rebre 47
[XXIII] Com lo Compte sen torna al castell de Cabeçadoyre, no volent consentir en lo casament 49
[XXIV] Com lo Compte demana licencia a la Empera-

Digitized by Google

Pàgina

triu pera tornar en França, per causa dels espanyols, que li ere oblidat de pendre comiat dells ... 50
[XXV] Com lo Compte ana a la ciutat de Paris pera demanar al Rey que ere dels espanyols 52
[XXVI] Com lo Papa enuia vn bisbe a la ciutat de Paris per fer auorrir al Compte la Emperatriu 53
[XXVII] Com estant mirant lo Compte la Emperatriu, caygue vna gota de cera de la candela sobre los pits 55
[XXVIII] Com Urraca desliura lo Compte que no moris, y metel en vna nau y feu lo aportar al castell de Bles 60
[XXIX] Com lo Compte arriba al castell de Bles y no volgue que los seus vassalls lo rebessen com a senyor 61
[XXX] Com lo Rey Sornaguer enuia son fill en França, per que seruis lo Compte Partinobles, y que aprengues les sues costumes 62
[XXXI] Com tots los Reys y cauallers del Imperi se ajustaren, y anaren a la Emperatriu pera demanar li si hauie trobat recapte 63
[XXXII] Com lo Compte, estant en lo castell de Bles en aspera penitencia, y veent que no podie morir, deslibera de anar en algun boscatge per acabar la sua vida 65
[XXXIII] Com la Emperatriu embia a cercar altra vegada sa germana Urraca per que li donas consell; y Urraca, pensant que la volgues fer matar, fugi ab vna nau pera mar; y de la diuisio entre los Reys ... 68
[XXXIV] Com, anant Urraca fugint per la mar, arriba a les serres de Ardenya y alli troba lo Compte ... 69
[XXXV] Com Urraca arriba al castell de Cabeçadoyre, y com hisqueren tots los senyors a rebre la ... 74
[XXXVI] Com Urraca torna al castell de Tenedo, ahont hauia dexat lo Compte, y trobal que estaua molt bo y esforçat pera qualseuol cosa 76
[XXXVII] Com lo Compte y los altres foren cauallers per mans de la Emperatriu, sense saber que lo Compte fos alli 78
[XXXVIII] Com lo Compte entra en vna barca de pes-

Digitized by Google

Pàgina

cadors per deportarse, y lo vent lo sen porta, y los moros lo prengueren dauant la ciutat de Damasco... 81
[XXXIX] Com lo Rey Herman ana al torneig ab lo Solda de Persia, y com lo Compte resta en la preso. 83
[XL] Com lo Compte, estant en la preso del Rey Herman, veent que no podie anar al torneig, feye molt trist plant; y com la Reyna Ansies ne ague gran pietat, y li dona armes y cauall 84
[XLI] Com lo Compte parti de la ciutat de Damasco per anar al torneig, y en lo cami encontra vn caualler anomenat Gaudin, lo qual era moro 88
[XLII] Com lo Compte y son companyo Gaudin se armaren en lo mati de Pascua per anar al torneig ... 91
[XLIII] Com lo Compte y Gaudin estauen en lo camp mirant los cauallers que venien, y com lo torneig se comença 93
[XLIV] Com apres de hauer acabat lo torneig del primer dia, lo Compte y son companyo sen tornaren en la tenda; e com se feu lo torneig del segon dia... ... 100
[XLV] Com, apres de esser acabat lo torneig del segon dia, lo Compte y son companyo sen tornaren; y del torneig del tercer dia... 108
[XLVI] Com, passats los tres dias del torneig, lo Compte torna a la ciutat de Damasco, axi com hauia promes a la Reyna Ansies; y de la diuisio que era entre los Reys del Imperi... 115
[XLVII] Com, essent tornat lo Compte de la ciutat de Damasco, desliurat del captiueri, ana a veure la determinacio que los Reys farien sobre lo torneig... 117
[XLVIII] Com los Reys del Imperi determinaren que la Emperatriu elegis per marit la hu dels dos, (ço es) lo Compte o lo Solda de Persia, y com ella elegi lo Compte Partinobles 120
[XLIX] Com, apres que Partinobles fonch elegit Emperador, Gaudin se feu christia y fonch casat ab la donzella Urraca, y lo Emperador lo feu gran senyor 122

Digitized by Google

La HISTORIA DE L'ESFORÇAT CAVALLER PARTINOBLES *que avuy reprodutm, ha estat, fins no fa molt, un dels llibres més populars a Catalunya, com ho demostra'l gran nombre d'edicions que de la famosa novela s'han fetes en diverses localitats, sobre tot durant el segle* XVIII *y bona part del* XIX.

Deixant pera altre lloch el tractar de la historia y de la bibliografía del PARTINOBLES, *dirèm aquí unicament que de les vint y tantes edicions del text català qu'hem tingudes a la vista, són ben poques les qui podrien donar-nos una idea exacta d'aquesta primitiva versió en el nostre idioma. Considerant esser sa més antiga edició la impresa a Tarragona en 1588 (1), es aytal lliçó la qui figura aquí puntualment reproduida; havent utilisat pera'l cas l'únich exemplar conegut de la meteixa, que posseheix el senyor Font de Rubinat, de Reus; al qual ens declarèm agrahidíssims per tan excepcional servey com ens ha fet, confiant-nos el valiós document, joyell inestimable de la seva rica biblioteca.*

Les importants alteracions sofertes pel text català del llibre qui'ns ocupa, segons les edicions populars a que hem feta referencia, no són pas fruyt de la incuria dels editors, com podría suposar-se (sense negar, emperò, que molts dels defectes que presenten sien obra d'aquells): aytals alteracions, fetes ben deliberadament, obehiren al propòsit d'atenuar certes crueses de concepte que ofereix el text de 1588, segons podrà comprovar-se mitjançant el coteig que donèm a continuació. En la columna marcada A se troben els passatges de la lliçó primitiva qui foren expurgats en successives edicions; B representa una primera tanda d'alteracions, qui correspón al major

(1) En la *Bibliotheca Hispana Nova* de N. Antonio, volúm II, pàg. 338, hi apareix la noticia d'una edició tarragonina de 1488; generalment se creu que aqueixa data es errada, volent-se referir al text de 1588.

Digitized by Google

nombre de textes estudiats; C constitueix una segona expurgada, més rigurosa, que sofrí'l text, tal vegada quan se tractaría de fer servir el PARTINOBLES *com a llibre de lectura en les escoles catalanes de primeres lletres:*

	A	B	C
459	Com la Emperatriu compta a sa germana Urraca com hauie portat lo Compte *y quel tenie en son llit.*	*(Sense modificació.)*	Com la Emperatriu conta a sa germana Urraca com hauia portat lo Compte *y que li hauia fet aparellar bon llit.*
474	...dos anys de temps per que prengues marit; *y que ella si ere cuytada de pendrel abans de tres mesos, mes* que quant fossen complits los dos anys...	*(Sense modificació)*	...dos anys de temps perque prengues marit, *pero* que quan fossen complits los dos anys...
489	Com la Emperatriu ana a la cambra a hont dormie lo Compte, y *molt prest se mete en lo mateix llit a hont era lo Compte.*	*(Sense modificació.)*	Com la Emperatriu ana a la cambra a hont dormía lo Compte, y *prest se mete en lo llit.*
508	... la Emperatriu se *comença a girar per lo llit; estenent les cames*, encontra ab lo Compte...	*(Sense modificació.)*	... la Emperatriu se encontra ab lo Compte...
552	... li posa la ma sobre *los pits*, y ella molt furiosament li prengue la ma y apartala *dels*	*(Sense modificació)*	... li posa la ma sobre *la cara*, y ella molt furiosament li prengue la ma y la aparta *de*

Digitized by Google

	pits, empero no dix res.		*la cara*, pero no digue res.
559	... y apres li toca lo front, y los vulls, y lo nas, y la boca, y lo coll, y los braços, *y lo ventre; y pensa en si mateix que miras si era home o dona; y meteli la ma entre les cuixes y troba que era dona;* y apres li *palpa* les cames...	... y apres li toca lo front, y los vulls, y lo nas, y la boca, y lo coll, y los braços; y apres li palpa les cames...	... y apres li toca lo front, y los vulls, lo nas, *les orelles, per veure si aportava joyas, o arrecadas, despres li toca* la boca, lo coll, los brassos, y apres li *toca* les cames.
592	Com, estant lo Compte y la Emperatriu en lo llit *perderen llurs virginitats.*	Com, estant lo Compte y la Emperatriu en lo llit. *passaren tota la nit ab llurs promeses.*	*(Igual al text B.)*
594	Quant lo Compte li hague promes lo que *ella* volia, *començaren de jugar en tal manera que tots dos perderen ses virginitats: y quant fonch fet*, ella li dix:	Quant lo Compte hague promes lo que *la Emperatriu* volia, ella digué:	*(Igual al text B.)*
597	«Ara, senyor, vos be pensau que per hauer *fet de mi a vostra voluntat*, que per axo me teniu subjugada...	«Ara, senyor, vos be pensau que per hauer *vos jo dada paraula de casarme ab vos*, que per aixo me teniu subjugada...	*(Igual al text B.)*
601	... han obtengut de les dones *lo que volen*, que les tenen captiuas...	*(Sense modificació.)*	... han obtengut de les dones *la paraula*, que les tenen captiuas...

Digitized by Google

610	Y axi, *jugant y burlant*, estigueren tota aquella nit...	*(Sense modificació.)*	Y axi *divertintse y passant lo temps com dos enamorats*, estigueren tota aquella nit...
612	... y que quant volgues demanas *mentre eren en lo llit, y no en altra manera*, que tot li seria donat...	*(Sense modificació.)*	. . y que quant volgues demanas, que tot li seria donat...
679	... y ell la prengue en los braços, *besantla* ab molta amor; *ta* posa al seu costat, y axi, estant axi ab molta alegria *jugant*, ella li dix:	... y ell la prengue en los braços, *amostrantli* molt amor, la posa al seu costat y estant axí ab molta alegria jugant, ella li dix:	... y ell la prengue en los braços ab molt amor, *se* posa al seu costat; y estant axi ab molta alegria, ella li dix:
752	... y lo Compte tantost la prengue en los braços y comença de *jugar ab ella*. Y estant axi *jugant y burlant*, ella li demana...	*(Sense modificació.)*	...y lo Compte tantost la prengue en los braços y comença de *contarli lo que havia passat anant a la caça del porch senglar lo qual mata lo Compte*. Y estant axi *ab estes conuersacions los dos*, ella li demana...
765	...empero ab aquestes rahons james *no dexauen de jugar ab totes les maneres que en lo llit se acostuma; e* la Emperatriu *james* se cansaue...	...empero ab aquestes rahons james la Emperatriu se cansaue...	*(Igual al text B.)*

Digitized by Google

1573	... la qual era la Emperatriu; *y apres de esser despullada se mete en lo llit*, y lo Compte *la prengue en los braços, besantla ab molta amor, y contali* tot lo que hauie passat...	... la qual era la Emperatriu; *y apres de esser despullada se mete en lo llit*, y lo Compte *li feu mil caricies y demostracions de amor, contantli* tot lo que hauie passat...	... la qual era la Emperatriu; y lo Compte *li feu mil caricies y demostracions de amor, contantli* tot lo que hauie passat...
1590	Estant en aquestes rahons, lo Compte *la tenie abraçada, y la besaue, y jugaue ab ella a son plaher;* y de aquesta manera...	Y estant ab estes rahons, *torna* lo Comte *acariciarla, dientli mil requiebros y demostracions de amor;* y de aquesta manera...	*(Igual al text B.)*
1718	... encara queus parle, *ni fassau qualseuol cosa ab ella;* abans es de creure...	*(Sense modificació.)*	... encara queus parle; abans es de creure...
1730	... y quant sera en lo llit, *jugau ab ella fins que sie molt cansada, y apres* dexaula dormir...	*(Sense modificació.)*	... y quant sera en lo llit, deixaula dormir...
1765	... despullas; *y essent en lo llit, tantost començaren de jugar, y axi* ella se adormi...	*(Sense modificació.)*	... se despulla; *com anaua cansada*, ella se adormi...
1769	Com estant mirant lo Compte la Emperatriu, caygue vna gota de cera de la candela sobre *los pits.*	*(Sense modificació.)*	Com estant mirant lo Compte la Emperatriu, *li* caygue una gota de cera de la candela sobre *la Emperatriu.*

Digitized by Google

1774	... y estant axi torbat, caygue vna gota de cera de la candela sobre *los pits* de la Emperatriu...	*(Sense modificació.)*	... y estant axi torbat, caygue una gota de cera de la candela sobre de la Emperatriu...
1806	... dexant lo Compte en lo llit *tot nu* per que no sen pogues anar...	*(Sense modificació.)*	... deixant lo Compte en lo llit, per que no sen pogués anar...
1851	... y lo coll prim, *y los pits tals com vna neu, y les mamelles petites y blanques, y* los braços ..	... y lo coll prim, *y los pits tals com vna neu,* y los braços...	... y lo coll prim, los braços...
1855	... molt gentil *segons los altres membres;* y en la cintura...	... molt gentil, y en la cintura...	*(Igual al text B.)*
1877	... y per vn *traydor de* Bisbe...	*(Sense modificació.)*	... y per un Bisbe...
1885	... que nos gosaue lleuar, *car estaue tot nu* y no tenie roba...	*(Sense modificació.)*	... que nos gosaue lleuar, y no tenie roba...
2026	... y anaren a la Emperatriu pera demanar li si hauie trobat *recapte.*	... y anaren a la Emperatriu pera demanar li si hauie trobat *marit.*	*(Igual al text B.)*
2225	... y hauie gran paor *sabent que aquell que serie son marit no la trobarie axi com deuia, perque lo Compte sen hauie aportada la flor.*	... y hauie gran paor *que no trobarie un home de tan bona natuvalesa com era lo Compte Partinobles.*	*(Igual al text B.)*

Digitized by Google

Quan sta ocasió de tractar de la bibliografía del PARTINOBLES, *la comparació que acabèm d'establir podrà esser una base de classificació de les edicions catalanes d'aquest llibre; podent-se formar encara una darrera categoría, que anomenarèm D, pera'l text, totalment refet, de la novela, qui apareix en algunes edicions del segle* XIX: *veritable infamia literaria y proba la més palesa del grau d'enviliment a que era devallat el nostre idioma.*

R. M. P.

Digitized by Google

Digitized by Google

Acabat d'estampar el día 30 d' abril de 1912, per en Fidel Giró de Barcelona, el present fascicle forma part del NOVELARI CATALÁ *que publica en R. Miquel y Planas. Constituirà aquest Novelari tres volums de la «Biblioteca Catalana», que's completaràn pròximament ab un estudi preliminar y les portades pera'ls susdits volums.*

Digitized by Google

Digitized by Google

HISTORIA
DEL NOBLE Y ESFORÇAT CAVALLER
PIERRES DE PROVENÇA

(Barcelona, 1650)

Digitized by Google

Digitized by Google

ACI COMENSA

LA HISTORIA DEL NOBLE, Y esforçat Caualler Pierres de Prouença, fill del Comte de Prouença. Y de la gentil Magalona, filla del Rey de Napols; y de les fortunes y treballs que passaren en la sua molt enamorada vida.

Traduyda de llengua Castellana, en nostra llengua Catalana, per lo discret y honrat Honorat Comalada.

AB LLICENCIA,

En Barcelona: en la Estampa a Iministrada per Sebastia de Cormellas Mercader, y a sa costa, any 1650.

Digitized by Google

Digitized by Google

Ací comença la historia del noble y venturós Caualler Pierres de Prouença y de la gentil donzella Magalona [f. 2.]

PRÉS de la Ascensió de Nostre Senyor Iesu Christ, quant la Santa Fe Catòlica començà a regnar en les partides de Gallia, que ara es dita França, en la terra de Prouença, de Llenguadoch y de Guiana, auía en aquell temps en Prouença vn molt noble Comte anomenat don Iuan de Cerisa; y tenía per muller la filla del comte Albat de Albarà: y lo Comte y la Comtesa no tenían sinó vn fill, lo qual se anomenaua Pierres de Prouença. Y era tant excelent en les armes y en totes les demés coses, que era marauella; que per cert més semblaue cosa diuina que humana: tant era humil y amigable a totes les gents; y era molt volgut dels nobles y grans senyors, hoc encara de tots los de la súa terra, que per tostemps donauen gracias a Nostre Senyor Iesu Christ, qui los auía donat tant noble y tant discret y valent Caualler per senyor; y son pare y mare lo amauen tant, que no tenían altre deport, ni altre

Digitized by Google

plaher, ni altra alegría sinó son fill Pierres, veent que era tant gentil y tant valent, y posseidor de tanta sauiesa.

Còm lo Comte y tots los Barons y Cauallers ordenaren vn torneig, del qual torneig Pierres ne hagué lo pris.

[v.] *Los Barons y Cauallers de la terra ordenaren vn torneig per vn día senyalat, del qual torneig lo dit Pierres ne hagué lo pris, encara que per cert allí hauíe molts nobles y valents Cauallers de diuersas parts, los quals lo Comte rebé molt noblement y los feu molt gran honra per amor de son fill Pierres; y digueren tots, que en tot lo vniuersal món no y auía tal Caualler com Pierres. Y vn día, parlant en la Cort del Comte, los vns ab los altres, de moltes y diuerses coses, axí de dames com de Cauallers y cases, y altres coses, començà vn Caualler de contar de la molt excellent gentileza de Magalona, filla del Rey de Nàpols; e còm per amor d ella anauen molts bons Cauallers a Nàpols pera fer justas y torneigs.

Còm lo noble Caualler Pierres demanà llicencia a son pare per anar a veure lo món.

Vn día vn Caualler dix a Pierres: « Senyor: » vós deuríeu anar a cercar lo món, y a mos» trar y prouar lo vostre cos y la vostra força; y » sense falta, si vós me creyèu, vos aniríeu a veure » lo món, y conquistaríeu lo amor de alguna Dama, » per lo qual ne podèu més valer. » Y quant lo no-

Digitized by Google

ble Caualler Pierres oí assí parlar lo Caualler, y també auía oit a dir de la marauellosa gentileza de Magalona, ell deslliberà y proposà en son cor, que si ell podíe auer llicencia de son pare y de sa mare, que ell aniría com a * Caualler de ventura per lo [*f.3.*] món. Y aprés de alguns díes, quant la Cort fonch partida y los Cauallers cada hu tornat en sa terra, restà Pierres molt pensatiu en son cor còm començaría lo seu viatge, y còm podría auer llicencia de son pare y de sa mare, que de la súa voluntat no sabíen cosa ninguna. Y vn día ell se trobà molt a son plaer ab son pare y ab sa mare que estauen sols en la cambra, llauors ell se agenollà, y dixlos: « Senyor pare y a vós senyora mare: jo vos prech » y suplich tant humilment com puch, que a vos- » altres placia de escoltar les paraules del vostre » humil fill; jo, senyors, veig y consider que vosal- » tres me auèu criat y mantengut fins ara ab molta » honra y gran nobleza, y auèu feta gran despesa » en vostra casa per amor de mi, sens exalçar la mía » honra y valor, com acostumen de fer los altres » Prínceps y grans senyors. Per la qual cosa jo vol- » dría, si a vosaltres plau, de dexarme anar a veu- » re y cercar lo món, y per lo semblant me apar que » sería honra vostra y profit meu. Per çò, amats se-

Digitized by Google

» nyors pare y mare, jo vos prech y suplich, y que
» de vostra bona gracia y benignitat me vullàu do-
» nar llicencia y aceptar la pregaria de mi, humil
» fill vostre. » Quant lo Comte y la Comtesa ohiren
les paraules de llur amat fill, ells foren molt trists. 85
Y llauors dix lo Comte: « Pierres, lo meu amat fill:
» vós sabèu que nosaltres no tením altre fill sinó a
» vós, ni altre hereu, y no tením esperança en nin-
» gú sinó en vós; y si per ventura a la vostra perso-
» na esdeuenía alguna contrarietat o fortuna, lo nos- 90
» tre Comtat y senyoría sería perdut. » Y acabant
lo Comte les súes rahons, digué la Comtesa: « Molt
» amat y car fill: vós no estàu en ninguna necessitat
» ni menester de anar a veure ni cercar lo món; que
» los qui hi van, van hi per conquistar y guanyar 95
» honra y pris, y lo amor dels Prínceps y senyors,
» y per multiplicar en béns; y vós, lo meu fill, ja
» teniu tants de béns y tanta de honra en las armas
» y en la cauallería y nobleza y en tota gentileza
» com ningún altre Príncep de aquest món, y per 100
» totes les partides del món teniu molt bona fama,
» y sóu anomenat per la vostra gran valentía. Y axí
» mateix teniu molts béns [y] moltes nobles senyo-
» ríes, gracies a Déu. ¿Per què, mon fill, teniu vós
» enueja de conquistar, ni auer altres béns? ¿Ni 105
» per què vos ne volèu anar y deixar a vostron pare
» y mare que són ja vells? Y encara que no y ha-
» gués altra rahó sinó aquesta, deuríeu del tot dei-
[v.] » xar * y mudar la voluntat vostra. Per çò, amat fill
» meu, jo vos prech molt afectadament, axí com la 110
» mare pot pregar a son fill, que de la vostra parti-
» da no me n parlèu més. » Y quant Pierres véu que
a son pare y a sa mare no ls plahía, fonch molt trist,
y humilment abaixà los vlls en terra, y dix: « Io,
» senyors, só aquell que desig obehir lo manament 115

Digitized by Google

» vostre, emperò si a vosaltres plau de donarme lli-
» cencia, farèume lo major plaher que jamés pare
» ni mare pogués fer a son fill, puix sabèu vosaltres
» que los hòmens jóuens no poden sinó més valer
» anant a cercar lo món. Per çò, senyors, jo vós su-
» plich tant encaridament com jo puch, que de la
» mía partida siàu contents per ara.

Còm lo Comte y la Comtesa, moguts de compassió de llur fill Pierres, li donaren llicencia para [pera] que anàs a veure lo món.

VEHENT lo Comte y la Comtesa lo bon propòsit y voluntat de llur fill Pierres, no *sabent* [sabíen] que li diguessen, o si li donarían llicencia; y Pierres estaue agenollat deuant ell esperant la resposta que li faríen. Y quant ell vehé que no responíen, ni li deyen ninguna cosa, ell digué al Comte semblants paraules: « Molt amat senyor pare: jo vos prech que » siàu contents de lo que us demano: atorgàume » aquesta tant assenyalada gra*cia. » Llauors lo [*f. 4.*] Comte li respongué, dient: « Pierres: puix que vós » teniu tant gran desitg y voluntat de anàruosne, y es

Digitized by Google

» tant necessari que vós anèu a cercar y veure lo
» món, vostra mare y jo vos donàm llicencia, empe-
» rò guardàu que no fassau may cosa que sía mal
» feta contra la nobleza, y anàu tostemps seruint a 140
» Nostre Senyor Iesu Christ, y guardàuuos de mala
» compañía, y tornàu lo més prest que porèu, y pre-
» nèu or y argent, y joyes, y armes y caualls, y tot lo
» que haurèu menester. » Quant Pierres ohí que son
pare y mare li hauíen donada llicencia, ell los donà 145
humilment les gracies. Y aprés la Comtesa li donà
tres anells molt richs y molt gentils que teníe esti-
mats que valíen gran tresor, y Pierres los aceptà
humilment estimantlos molt. Y aprés aparellà tot lo
que li era necessari, y prengué los seruidors que 150
volgué; y aprés ell vingué dauant son pare y dauant
sa mare, y besàls las mans y prengué comiat d ells.
Los quals [plorant] li digueren y amostraren que
tostemps se trobàs en bona compañía, y que se guar-
dàs de la mala; y que volgués recordarse de ells, y 155
que lo més prest que pogués los enuiàs nouas de la
súa vida. Y aprés, Pierres, partí lo més secretament
que pogué, y anà tant per ses jornades, que ell
arribà en la ciutat de Nàpols, en lo qual estaua lo
Rey Magalón y la Reyna, y la gentil Magalona, sa 160
filla; y ell anà dretament a posar en vna plaça que
es anomenada la Plaça de la Ecoronada. Y quant lo
noble Pierres fonch aposentat, ell se començà a en-
tremetre dels costums del Rey y dels Cauallers de
la terra. Y quant ell hagué reposat, ell començà a 165
parlar al seu hoste, y demanàli si hi auíe ninguns
Cauallers estrangers [y] de valor en la dita Ciutat. Y
lo hoste li respongué que hauíe pochs díes que hi
auíe vingut vn Caualler al qual lo Rey de Nàpols
feya molta honra per la súa gran valentía; y que 170
hauíe nom lo dit Caualler micer Henrich de Cra-

Digitized by Google

pona, y que per amor d ell lo Rey manaue fer justes lo Diumenge seguent. Y lo noble Pierres li demanà si los Cauallers estrangers eren rebuts en les justes. Y lo hoste li respongué, que sí de molt bona voluntat, emperò que vinguessen molt ben adreçats y amanits en lo camp.

Còm lo noble Pierres vingué en lo camp per anar a las justas.

*Lo Diumenge seguent Pierres hauíe molt grandissim desitg de vèurer y conèixer la gentil Magalona; y se lleuà dematí y anà a oyr Missa, y los seus caualls foren molt ben pensats, y hauíe aparellat tot lo que hauíe menester pera ell y pera los caualls axí com se pertany[ía], y a honor del gloriós sant Pere, del qual ell teníe lo nom, en lo qual, aprés de Déu y de la humil Verge María, ell teníe tota la esperança; y aportaue sobre lo elm dúes claus d argent, les quals eren molt riques, y eren fetes molt subtilment; y per lo semblant eren tots los seus ataiaments; y los caualls guarnits y cuberts de claus, a honor del dit sant Pere. Y quant vingué la hora que tots vingueren al camp, y lo Rey auíe dinat y [v.]

Digitized by Google

era ja vingut al catafal, y la Reyna, y la gentil Magalona ab les altres dames, y tothòm, vingué Pierres ab lo seu moço d espuelas y *vt* [un] patje, sense altra compañía al camp; y posàs en lo més simple lloch del camp, com aquell que era estranger y no conexía a ningú que lo hagués mès auant. Y quant vingué la hora que lo Rey manà cridar que si hi hagués algún Caualler que per amor de les dames volgués fer fets de armes que s posàs en lo camp, llauors vingué micer Henrich de Carpona y posàs en lo camp; y tantost hisqué vn altro Caualler del Rey, y micer Henrich lo ferí tant fort sobre l alta peça que l feu caure sobre les anques del cauall, y rompé la llança, y la llança del Caualler caygué en
[*f.* 5.] les cames del cauall de micer Hen*rich, de manera que lo cauall caygué; y dix lo Caualler que micer Henrich era caygut per bona justa, del que micer Henrich ne fonch molt cansat y no volgué més justar. Y quant Pierres veu la descortesía que lo Caualler feye a micer Henrich, com a Caualler esforçat se posà en lo camp contra d ell; y ferí de tant gran força, que endorrocà per terra lo home y lo cauall, per lo qual tots los miradós ne foren marauellats de tant terrible y furiós colp. Y lo Rey dix que aquell Caualler tenía molta força y virtut, y desitjaue saber de quína terra era, y trametéli lo faraut per que lo y demanàs; y Pierres respongué: « Ger-
» mà: digàu al senyor Rey que ell me perdone, car
» jo he fet vot de no dir lo meu nom a ningú; em-
» però digàuli que só vn pobre Caualler de França
» que vaig cercant lo món com a Caualler de ven-
» tura, per vèurer les dames y donzelles, y conquis-
» tar la súa honor y pris. » Y quant lo Rey ohí la resposta per ell feta, digué que era cortès y noble, y que no voler dir lo seu nom li procehía de gran

Digitized by Google

gentileza. Y aprés tornaren a la justa, e, per abre-
230 uiar, tant feu lo noble Pierres, que tots los Cauallers de la Ciutat y los estrangers enderrocà per terra. De manera que lo Rey y tots los de la Cort deyen que ells tenían gran desitg de conèxerlo, y que may auían vist Caualler que millor y també justàs com
235 hauíe fet Pierres, ni també portàs la llança. Y Magalona parlaua ab les donzelles, y deya que molt gentil Caualler era, y que valentment executaua les armes. Y així llauors Pierres se partí del camp ab la honra y pris de les justes; y micer Henrich y los
240 altres lo acompanyaren; y de allí micer Henrich hagué molta conexença y amor ab Pierres y foren tots dos companyons.

Còm foren fetes moltes justes de part del Rey y a requesta de la gentil Magalona.

245 MOLTES justes y torneigs manà fer lo Rey per requesta de la gentil Magalona, filla súa, que lo y pregaua molt per lo plaher que auíe près ab lo Caualler de les claus y les grans valentíes y fetas que ell feya; y vent lo Rey que aquest Caua-
250 ller era tant valent y desliure de son cos, y de tant noble condició y tant cortès, deya a la súa gent: « Sense dubte aquest Caualler dèu ser de gran lli-
» natge, car bé ho amostren les súes condicions, y
» es dig*ne de hauer més honra que nosaltres no li [v.]
255 » fem: per çò entremetèuvos vosaltres de quína pa-
» rentela es y de quín llinatge. » Y vn jorn lo Rey per ferli honra lo combidà a dinar, de la qual cosa Pierres ne hagué molt gran plaher, car ell encara no auía ben mirada la gentil Magalona a son pla-
260 her; y lo Rey y la Reyna, estant en taula, pera mos-

Digitized by Google

trar major senyal de amor a Pierres, férenlo asseure deuant la graciosa y gentil Magalona: en lo qual dinar foren seruits de diuerses viandes, les quals no les poríe hom anomenar ni diuisar que allí no fossen tals com a Rey [se] pertanyen. Y açò fonch fet per 265 amor de Pierres; emperò ell no se curaue molt de les viandes, car de tot son cor miraue la excellent gentileza de Magalona, que estaue asseguda dauant d ell, y allí ell ficaue los vlls, y lo cor estaue molt encès e inflamat de sobre de amor que li teníe; y 270 deya entre sí mateix que en tot lo món no y auíe més gentil dama que la delicada Magalona, ni més dolça, ni més graciosa, ni de tal continença, y que benauenturat sería aquell qui estaríe bé en la súa gracia, emperò allò reputaua ser impossible pera ell. 275 Magalona, refrenant lo seu cor y la súa continença, mes encara algunas vegadas miraua a Pierres molt dolçament; y no pensaua ella menys de Pierres, que Pierres d ella. Y quant hagueren dinat, férense molts jòchs en la sala de passatemps; lo Rey se meté en 280 rahons ab la Reyna y donà llicencia a Magalona que anàs a pendre plaher ab los Cauallers; y llauors Magalona cridà molt dolçament a Pierres, que no se gosaue acostar a ella, y dixli: « Noble Caualler: » lo señor mon pare té molt gran plaher de les 285 » vostres valentíes; y tots los de aquesta casa, per » les grans y marauelloses virtuts y nobleses que són » en vós, hauràn gran plaher que vós vingàu moltes » vegades a pendre plaher en aquesta casa, car lo » senyor Rey y la Reyna hi pendràn gran plaher, y 290 » axí mateix jo y les altres dames y donzelles. » Y quant Pierres ohí axí parlar a Magalona, dixli: « Senyora: a mi no abasta tant solament donar gra- » cias al senyor Rey y a la senyora Reyna, mes » encara a vós, que tanta honra me feu a mi que só 295

Digitized by Google

» vn home de poch estat, que no he merescut tant so-
» lament ésser en lo *mon* [nombre] dels menors ser-
» uidors de vostra casa; mes, [molt] alta y potent
» dama, tant quant jo puch vos fas infinides gracias,
300 » obligantme pera tostemps de ésser lo vostre humil
» seruidor y Caualler ahont se vulle que jo síe. » *Y [*f.* 6.]
Magalona li dix molt dolçament: « Valerós Caualler:
» jo vos fas infinides gracies, y vull uos tenir de ací
» en auant per lo meu Caualler. » Y estant en aques-
305 tes rahons, la Reyna se n entrà en la cambra, y
fonchli forçat a Magalona partirse de Pierres; mes
bé li pesaua molt, y dix Magalona a Pierres de
aquesta manera: « Noble Caualler: jo vos prech
» que vingàu moltes vegades en aquesta casa a pen-
310 » dre plaher, car jo tinch molt gran desitg de par-
» lar ab vós en secret de les armes y valentías que
» se fan en la vostra terra, y pesam que no tinch
» temps de parlar ab vós més llargament. » Y pre-
nent llicencia lo mirà molt dolçament, per lo qual
315 fonch més ferit y nafrat de la sageta de amor en
aquella vista. Y axí se n entraren la Reyna y Ma-
galona en la cambra ab les altres dames, y lo Rey
restà ab los altres cauallers y senyors faentlos molt
gran festa, y en especial a Pierres, y molt dolçament
320 li demanà lo seu nom y de sa terra; emperò ninguna
cosa li digué, sinó que era vn pobre Caualler
de França que anaue cercant auentura per lo món
y conquistar honra y pris; de la qual cosa lo Rey
lo tingué per molt discret en no voler dir lo seu
325 nom; y no volgué més enterrogarlo, pus conexía
que no l volíe dir a ell, ni a ninguna persona del
món. Y llauors lo Rey se partí de allí per anar a la
súa posada. Y Pierres molt humilment prengué lli-
cencia del Rey y dels altres senyors que allí eren,
330 y anàsen a la súa posada.

Digitized by Google

Còm Pierres contemplaua en la molt estremada gentileza y graciositat de la bella y gentil Magalona.

[*v.*] *QVANT Pierres fonch tornat a la súa posada, e fonch en son retret, ell començà a pensar en la sobirana gentileza, nobleza, honor y graciositat de Magalona, incomparable sobre lo tant dolç y graciós mirar que ella li auíe fet. De manera que de allí al deuant no podíe auer plaher ni repòs; y Magalona, per lo semblant, quant fonch en la súa cambra començà a pensar en la gentileza y valentía de aquell joue Caualler, y agué gran desitg de saber de quína generació venía; y si per ventura deuallaua de alt llinatge y noble, ella proposaua de amarlo més que a persona del món; y puix sabía que era vingut allí per amor d ella, més en gran manera la obligaua. Y mirant y considerant Magalona que ella no podía fer ninguna cosa sense consell y ajuda de alguna persona, acordà y deslliberà de dirho a la súa ama, la qual la auía criada. Y vn jorn ella la apartà en la súa cambra, y dixli: «Molt » amada ama: vós tostemps me auèu volgut bé y » auèume mostrat senyal de amor grandissim en

Digitized by Google

» totes coses, perçò jo vos vull dir vn secret; empe-
355 » rò prechuos no m descubrisseu a ningú. » Y la
ama li res*pòn*[-pòs]: « La mía amada filla Magalona:
» ¿no sabèu vós que no m sabríeu manar cosa del
» món que tantost no u fassa, si es possible, encara
» que degués perdre la vida? Y donchs, digaume la
360 » vostra intenció que teniu, e no dubtèu en res. »
Llauors la gentil Magalona digué: « Io he en tant
» gran manera posat lo meu cor en aquell bon Ca-
» ualler que aquest altre día guanyà les justes, que
» jo li tinch tant[a] amor, que no puch menjar, ni
365 » beure, ni dormir, que si jo fos segura que fos de
» noble llinatge y condició, lo pendría per marit. »
Y quant la ama ohí la voluntat de Magalona, fonch
molt espantada, y dixli: « Molt amada filla: miràu
» lo que dièu; que vós sabèu [bé] que sóu de tan
370 » gran y alta nobleza, que lo millor senyor del món
» sería content de aueruos per muller; y vós posàu
» vostre cor en aquest Caualler qui es estranger y
» vós no sabèu quí es o per ventura no voldría sinó
» la vostra deshonra, disfamaruos y aprés dexaruos.
375 » Perque, la mía amada filla, jo vos prech que vullàu
» apartar tal pensament del vostre cor, car si vostre
» pare ho sabía seríen molt perilloses les vostres
» amors; y prenèu, donchs, vna poca de paciencia
» que no tardarà, si plaurà a Nostre Senyor Déu Iesu
380 » Christ, que vostre pare vos casarà molt prest a
» vostre plaher. » Y quant la Magalona veé que * la [*f.* 7.]
súa ama no volíe consentir al seu apetit, comen-
çà molt fort de entristirse; y amor, al qual ningún
cor pot resistir, la auía tant fort ferida y nafrada,
385 que ella no tenía ningún poder en sí, y dix: « O la
» mía ama! ¿y aquest es lo [*meu*] amor que [vós] me
» teníeu, de voler que jo muyra tant prest, y tant
» miserablement, y que jo acabe axí la mía vida per

Digitized by Google

» falta de socós? ¿que la medecina [es] tant prop y jo
» no puch auer remey? y jo no [u]s enuíe tant lluny, 390
» ni ajàu ninguna pena de mi, ni de mon pare, ni
» de ma mare, ni de ningú. Si m volèu bé feu lo
» que jo us demanaré, en altra manera vós me veu-
» rèu morta, abans de pochs díes, de dolor y malen-
» conía. » Y dient aquestes paraules, ella caygué 395
esmortuyda sobre lo llit; y quant ella fonch tornada
en sí, dix: « Sapiàu, la mía ama, que ell es de gran
» llinatge, car les súes condicions ho demostren; y
» crech que per açò no vol dir lo seu nom a ningu-
» na persona; emperò pens que si vós li demanàu 400
» quí es de part mía, ell no l negarà. » Veent la
ama lo mal que Magalona per força de amor pas-
saua, la consolà, dient: « Senyora: pus es tal vos-
» tra voluntat, jo posaré diligencia de parlar ab lo
» Caualler de part vostra, y li demanaré lo seu nom 405
» y lo seu llinatge. »

Còm la ama de Magalona trobà a Pierres en la Iglesia y parlà ab ell de part de Magalona.

APRÉS la ama treballà tant en poder parlar ab 410
Pierres, que vna vegada ella lo trobà en la
Iglesia dient hores; y ella entrà en la Capella hont
ell era pera dir ses oracions. Y quant ella hagué dita
sa oració, Pierres li feu vna gran reuerencia per
causa que la conexía, perque la auía vista moltes 415
vegades en compañía de la súa senyora Magalona,
y ella li dix: « Senyor Caualler: molt estich mara-
» uellada de vós, perque teniu tant secret lo vostre
» estat y señoría, car jo sé que lo senyor Rey y la
» senyora Reyna y la gentil Magalona hauríen gran 420

Digitized by Google

» plaer de saber de quín llinatge sóu; y sobre tots
» ma senyora Magalona; y si m volèu declarar açò
» que us demàn, jo lo y diré, car se que u estima-
» rà molt, perque ho desitja molt saber. » Y quant
425 Pierres ohí axí parlar a la ama, estigué pensatiu;
emperò bé conexíe ell que aquestes paraules ve-
níen de part de Magalona; y dixli: « Senyora:
» molt[a] honra es a mi que jo síe estat digne que
» vós ajàu de parlar ab * mi de semblant cosa: [v.]
430 » de voler saber lo meu nom, y tots aqueixos se-
» nyors, més que més la senyora Magalona, a la
» qual me comanarèu si us plaurà, y digauli que m
» perdó, que desque só fòra de la mía terra no u
» he dit a persona del món, mes per causa que ella
435 » es aquella que jo més ame y desije seruir y obeyr
» sobre totes les coses del món, puix ella desije sa-
» ber lo meu nom y qui só jo, digauli que lo meu
» llinatge es molt noble y que s vulla acontentar de
» açò per ara; y a vós, senyora, que os placia acep-
440 » tar vna de les més petites joyes per amor de la
» mía senyora Magalona, car jo no la y gosaría
« presentar, y prenentla vós me n farèu vna gran
» mercè. » Y llauors tragués vn anell de molt gran
valor y donàl a la ama; y ella lo prengué, y dixli:
445 « Caualler: jo us promet de presentarlo a la mía
» senyora Magalona, y dirli lo que vós me auèu
» dit. » Y axí s partiren, restant tots molt alegres.

Còm se partí la ama de Pierres.

PARTINTSE la ama molt alegre de Pierres, per
450 causa que auía parlat ab ell a son plaher,
deya ella entre sí que veritat era lo que deya Ma-
galona, que aquell Caualler deuía ésser de gran lli-

Digitized by Google

natge, per quant era ple de tota cortesía y sauiesa.
Ella, ab aquest pensament, arribà ahont era Maga-
lona, que la esperaua ab molt gran afectió y desitg; 455
y llauòs ella li contà tot lo parlament que auíe tin-
gut ab lo bon Caualler Pierres, y còm li presentà lo
[*f. 8.*] *anyell* [anell] que * li auíe donat. Quant Magalona
ohí la dolça resposta del Caualler y veé la gentile-
za y riqueza del anell, dix a sa ama: « Molt amada 460
» ama: ¿no us he dit jo que ell deuía ésser de alta
» nobleza [y] tostemps lo meu cor me ha dit ell quí
» era? ¿Pensàu que aquest anell síe de home po-
» bre? Jo us dich que la mía ventura es aquesta
» y no pot ésser en altra manera, car aquest ame 465
» y vull; e jamés altre home no auré, perque lo
» meu cor y lo meu pensament es en ell des que l
» víu la primera vegada; y sé qu es vingut ací per
» amor de mi; y puix es de tant gran llinatge, y só
» certa que es lo millor y més gentil Caualler del 470
» món, ¿no seríe jo cruel y dòna sens ninguna pie-
» tat si no l amaue y l volíe? Abans muyra jo de
» mala mort que no l oblide, ni l dexe per ningún
» altre; y jo us prech que del meu voler lo auisèu y l
» *fassan* [fassàu] cert de la mía voluntat, y en açò 475
» me donèu lo millor consell que pugàu, y jo per ali-
» uiar la mía dolor vos prech me dexèu lo anell,

Digitized by Google

» perque descansaré molt sols en veurel, per ser de
» aquella persona que tant ame.» Quant la ama ohí
480 axí parlar la gentil Magalona que s volíe descubrir
al seu clarissim y valentissim amat Pierres tant prest,
dins lo seu cor fonch molt enujada, y dixli: « Molt
» noble senyora y tant estimada: jo us prech que no
» posèu tant prest aquest propòsit en lo vostre cor,
485 » car sería cosa deshonesta que tant noble filla y de
» tant alt llinatge com vós sóu, declaràs tant prest
» lo seu amor a vn home que es estranger.» Y quant
Magalona ohí axí parlar a sa ama, no pogué més
comportar, y dixli: « No li digàu estranger, que
490 » en lo món jo no he amada més a persona que a
» ell, ni jamés home no me lleuarà de aquest pro-
» pòsit; per lo qual jo us prech que més no m di-
» gàu tals paraules, si desijàu tenir la mía gracia
» y amor.» Llauòs la ama, conexent la súa volun-
495 tat, no li volgué més contradir, y dixli: « Senyora:
» jo no u dich sinó pera guardar la vostra honra;
» perque les coses que són fetes per voluntat desor-
» denada, no són fetes a honra de aquells qui les
» fan, ni són presades, ni estimades dels qui les en-
500 » tenen; jo tinch per bo que vós lo amèu, car ell es
» molt bon Caualler, emperò que vós ho fassàu dis-
» cretament com deuèu fer; y en açò no dubtèu
» que jo us daré lo millor consell y ajuda que jo
» poré, y tinch esperança en Déu que *si* [s hi] tro-
505 » barà bon remey.» Y quant Magalona ohí tant sa-
uiament parlar a la súa ama, ella se assossegà vn
poch, y dixli: « Molt amada ama: jo faré lo que vós
» me aconsellarèu.» Y aquella nit * dormí y reposà [*v.*]
molt bé la gentil Magalona en lo llit tenint lo anell,
510 lo qual ella besaue moltas voltas, y sospiraua pen-
sant en lo seu desitjat Pierres, y així passaua fins
al matí. Y estant en aquest pensament se adormí;

Digitized by Google

y dormint somnià que li paríe que ella y Pierres estauen a solas en vn gran jardí, y que li deya: « Io us prech per amor mía, vós me digàu de quína » terra sóu, y quí són vostres parents, ca per cert » jo us am sobre totes les coses del món; per çò vol- » dría jo saber quí es lo Caualler que la mía vo- » luntat es súa. » Y a ella li paríe que Pierres li res- ponía: « Noble senyora: encara no es hora que » jo us ho diga; y prechvos que comportèu vn po- » quet, que nos pot saber per ara, mes en breu temps » ne serèu certa »; que aprés Pierres li auía dat vn anell molt gentil y més rich que aquell qui la ama li auía aportat; y així estigué dormint la gentil Maga- lona fins que fou de día. Y quant fonch despertada, contà tot lo somni llargament a sa ama, la qual co- negué que aquella donzella auíe posat tot lo seu cor y lo seu pensament en aquell Caualler; y per çò la consolà ab moltes dulces paraules lo millor que pogué.

Còm Pierres trobà vn día la ama de Magalona en la Iglesia, y acostàs a ella pera dirli alguna cosa en secret.

Digitized by Google

535 *Vn día Pierres treballà en cercar la ama de Ma- [*f.* 9.]
galona, y trobantla, volgué acostarse a ella
pera dirli algunes coses en secret; y ella lo cone-
gué y començà a parlarli, dient: còm Magalona
hauíe près gran plaher en tenir lo anell, y que lo
540 estimaue molt. « Senyora (digué Pierres): jo pera
» vós lo us hauía donat, perque no era cosa degu-
» da que tant petita cosa se enuiàs a tan alta dama
» com es la mía senyora Magalona, si bé tot quant
» jo tinch, còs y béns, tot està a son manament y
545 » seruici. Sapiàu, senyora, que la súa incomparable
» fermositat y gentileza me ha tant fortment nafrat
» y ferit lo meu cor, que jo no puch més compor-
» tar, ni cobrar lo meu mal. Y per çò me he esfor-
» çat de diruos la mía pena y passió; que si ella no
550 » té pietat y misericordia de mi, certament en tot
» lo món no y ha més desuenturat ni perdut home
» que só jo. Senyora: jo us dich y vos declar lo meu
» cor, perque jo conech que sóu molt amada y vol-
» guda de la mía senyora Magalona; y si a vós era
555 » plasent, que per vostra bondat lo y fesseu a saber
» de part mía, molt vos ho estimaría, encara que
» no us ho tinga merescut. » Y la ama li dix: « Io us
» fas infinides gracies de molt bon cor y voluntat,
» y faré de vós molt bona relació a ma senyora
560 » Magalona; emperò jo no sé en quína manera
» entenèu aquest amor. Car si vós ho entenèu de
» amor deshonest, no me n parlasseu més, que no y
» consentiría. » Llauors Pierres li dix: « Senyora:
» abans muyra jo a mala mort, que jo pensàs en
565 » aquest amor ninguna maldat, ni vilanía, sinó
» tota honestitat y cortesía, y ab virtuós y leal
» amor jo voldría seruir a la súa noble juuentut
» tota ma vida. » Y la ama li dix: « Caualler: jo us

Digitized by Google

» jur hi us promet de fer tot lo que per vós me
» serà manat; emperò, puix la amàu de tant noble 570
» cor, y sens ninguna vilanía, ¿per què, donchs, no
» volèu que ella sapia lo vostre llinatge? Car per
» ventura poríeu ser de tal part que de vós y ella se
» farà casament ab la gracia de Nostre Senyor Déu
» Iesu Christ, y de la gloriosa Verge María, puix 575
» ella vos aporta tanta voluntat y somía de vós
» dormint tota la nit: quant som en la cambra no
» parla sinó de vós. » « Senyora (dix Pierres): puix
» vós me dièu aquestes paraules que són a mi tant
» amigables, si vós volèu ferme aquesta mercè: que 580
» fassàu que jo pogués parlar ab ma senyora Ma-
» galona en secret, jo li diría mon nom y mon lli-
» natge y ma terra, y crech que no me n estimarà
[v.] » man*co quant ho sapie; emperò a ninguna altra
» persona no u diré sinó a ella sola. » Y la ama li 585
dix: « Io lo y diré, y si li plaurà, jo faré que par-
» larèu ab ella. » « Senyora (digué Pierres): jo us
» ne fas infinides gracies, y si li volèu donar aquest
» petit anell de ma part, fermen eu vn assenyalat
» seruici, y major si ella lo acepta, perque m par 590
» que l altro anell no es tal com a ella pertany. Y
» prechuos que m comanèu molt a la súa benigna
» gracia. » Respòn la ama: « Per amor vostre jo
» lo y presentaré y daré vostres encomendacions,
» y procuraré recapte y gracia que vós parlèu ab 595
» ella. » Llauors Pierres fonch molt content.

Còm la ama tornà a Magalona.

PARTINTSE de allí la ama, ella anà a la cambra de Magalona, que estaua molt congoxada de amor, y jeya sobre lo llit, car no estaue may en re- 600

Digitized by Google

pòs. Y quant ella veé la súa ama, lleuàs del llit, y dixli: « O la mía tant amada ama! Vós siàu » la benvenguda! ¿Aportàume algunes noues de » aquell que jo ame tant? Certament si no donàu
605 » algún remey pera que jo l veja y parle ab ell, jo » moriré molt prest de tristicia. » Llauors dix la ama: « Senyora filla molt amada: jo us donaré vn » consell que vós serèu molt contenta si plaurà a » Déu; y coneixerèu que vos àm. » Llauors Maga-
610 lona ab gran amor abraçà y besà la súa ama, dientli de aquesta manera: « Ay la mía molt amada » ama: digaume nouas del que jo tant desitje! » Y ella * llauors diguéli còm Pierres se ere atansat [*f. 10.*]
a ella, y li hauíe demanat què feya; y que le auía
615 declarat son cor, y còm estaue tant enamorat d ella, que en tot cas ell se moriría. « Y creèu vós, filla, » que si vós passàu dolor y pena per ell, que no n » passa menys per vós; l amor que ell vos té es bona » y leal, y fundada en nobleza y en tota honesti-
620 » tat, de la qual cosa jo só molt alegre; y sapiàu, se» nyora filla, que may Caualler del seu jouent parla » tant cortèsment, ni ab tanta sauiesa com ell quant » diu alguna cosa; y sense dubte ell es de grans » y nobles parents. Y així, senyora, lo fet es de
625 » aquesta manera: que desitja, en tot cas del món,

Digitized by Google

» parlar ab vós en secret; y llauors ell vos dirà lo
» seu nom, y la súa terra, y lo seu llinatge; y farà
» tot lo que vós manarèu; y ell se acomana a vostra
» senyoría, suplicantuos que li assenyalèu vn día y
» lloch ahont ell vos puga dir y declarar lo seu cor, 630
» car a ninguna altra persona no u dirà sinó a vós;
» y més vos suplica: que vullàu aceptar aquest anell
» per amor súa. » Y quant Magalona ohí les tant
amoroses paraules de la ama, y véu aquell anell
que ere més gentil y més preciós que lo primer que 635
teníe, de gran alegría que hagué, la color li tornà
com vna rosa; y dix Magalona a la súa ama: « Sa-
» piàu, la mía amada ama, que aquest es lo anell
» que jo tant somiaue l altra nit, car lo meu cor
» no m diu ninguna cosa que veritat no síe; y siàu 640
» certa que aquest serà lo meu marit y senyor sense
» ningún dubte, y sens ell no puch auer plaher ni
» alegría; y per çò vos prech y vos suplich que cer-
» quèu la millor manera y modo que pugàu, que no
» vull més tardar que no parle ab ell. Y per çò, la 645
» mía amada ama, cercàu alguna manera ab la qual
» jo puga vèurel y estar ab ell al meu plaher, car
» jo tinch esperança que per medi vostre jo vindré
» a compliment del meu desitg, y jo us promet que
» no y perdrèu ninguna cosa. » Y la ama li dix que 650
ella hi posaríe diligencia. Y axí la gentil Magalona
restà tot aquell día y tota la nit ab major plaher y
alegría que no teníe de primer; y miraue los anells,
los quals ella molt estimaue, y metéls se en los dits,
y jugaue ab ells; y de aquesta manera passaue ab 655
delit la súa vida.

Còm la ama de Magalona parlà ab Pierres.

Digitized by Google

*QVANT fonch vingut lo día seguent, dematí, la [v.]
ama posà molta diligencia de parlar ab Pie-
660 rres, lo qual estaua en la Capella, ahont ella auíe
altres vegades parlat ab ell; y quant Pierres la
veé, haguén molt gran plaer y alegría, car bé pen-
saue [que] hauría alguna noua de la gentil Magalo-
na; y anant enuers ella, saludàla molt cortesament,
665 y responguéli [ella], dient: « Déu vos dó tot lo que
» vostre cor desija. » Aprés Pierres li demanà què
feya la senyora Magalona, y còm estaua en sa gra-
cia. Y la ama li respongué: « Noble Caualler: hajàu
» de creure que Caualler que may en lo món ha por-
670 » tat armas no fonch més benauenturat que sóu vós,
» y bé fonch bona la hora que vinguereu en aques-
» ta terra, car per vostra valentía y grandeza hauèu
» guanyada l amor de la més gentil dama del món,
» ca[r] may no us vingué tant gran bé, puix hauèu
675 » conquistada la súa gracia y amor; y ella estima
» molt lo vostre anell en gran manera, y l aporta
» *por* [per] amor de vós, y desitja molt vèureus, y
» parlar; jo só molt contenta que parlèu ab ella, em-
» però prometeume com a Caualler, per la fe y jura-
680 » ment que hauèu fet a cauallería, que en lo vostre
» amor no y haurà sinó tota honra y gentileza, axí
» com se pertany y conué a nobleza de tant alt estat
» com dièu que sóu. » Llauors lo noble Pierres, axí
com era ple de tanta nobleza, posà los genolls en
685 terra deuant vn Crucifici que teníe, y dix: « Senyo-
» ra: jo us jur ací, deuant Nostre Senyor Déu, que
» la mía intenció es pura y honesta, y no desije altra
» cosa sinó que ab voluntat de Nostre Senyor Déu
» jo pugue *viure* [venir] ab la gentil Magalona *ab lo*
690 » [al Sant] Sagrament de Matrimoni, per mija de
» santa mare Iglesia, ab tota aquella solemnitat que

Digitized by Google

» si pertany, y no en altra manera; [y] si en altra
» manera jo ho vull, que Déu no m dó bé, ni honra
» en aquest món.» Llauors la ama lo alçà de terra,
y dixli: «Per cert, noble Caualler, vós hauèu fet tan 695
» alt jurament que hom vos dèu crèurer; y sapiàu
» que jo ho diré a ma senyora Magalona, y jo prech
» a Déu per la súa gracia vos dexe venir a vostre
» honorable y bon propòsit, y si a Déu ere plasent
» que açò s fassa, se porà bé dir que en lo món no y 700
» ha vn gentil parell, ni més noble que vosaltres
» dos. Per çò, noble Caualler, veniu vós demà a
» hora de reposar aprés dinar: per la porta petita
» del jardí de Magalona entrarèu en la súa cambra,
» la qual sens falta serà buyda de tota gent, sinó de 705
[*f. 11.*] » ella y de mi, y enca*ra jo us faré lloch per que
» pugàu parlar ab ella a tota vostra voluntat.» Y
Pierres li feu infinides gracies. Y quant la ama ha-
gué contat y dit a Magalona la conclusió y concert
que ella hauíe fet ab Pierres, fonch molt alegre y 710
contenta de la noua que la ama li auía aportada;
y estaue esperant a Pierres, aquell que ella tant
amaue y desitjaue veure.

Còm Pierres anà a parlar ab la gentil y graciosa Magalona per la porta del jardí. 715

Digitized by Google

En lo día seguent, en la hora assignada, la qual lo noble Pierres no tenía oblidada, trobà la porta del jardí vberta, axí com la ama li auíe promès y dit, y de allí entrà en la cambra de Magalona, ab aquell gran desig que tenía de parlar ab ella, y trobà la ama que estaue sola ab ella. Y quant Magalona lo véu, tota tornà tal com vna rosa; y volgués lleuar de allí ahont estaue per anar a abraçarlo y besarlo, perque amor la constreñía en gran manera; emperò, la rahó, que dèu señorejar a qualseuol cor noble, li demostrà la * súa honra y la súa dignitat [*v.*] en que ella ere; y estigué lo seu cor y la súa continencia; emperò los seus vlls y la súa gentil cara no podíen encobrir la grandíssima ardor y amor que a Pierres teníe; y lo cor saltaua dintre de les entranyes de la gentil Magalona molt dolçament, tenint en sí dos pensaments e imaginacions; y miraue molt dolçament lo seu leal Pierres; y lo noble Caualler no mudà menys color quant véu la fermositat y gentileza de Magalona; y no sabíe en quín modo, ni en quína manera deuíe començar a parlarli, car ella estaue tant alegre de plaher, que no sabíe si estaua en cel o en terra, car axí ho causa *el* [lo] amor a sos súbdits. Tres vegades se agenollà en terra, y ab gran vergonya y humilitat començà a dirli axí: « Molt excellent y alta dama: Déu vos dó honra y » plaher! » Y Magalona tantost lo saludà, y l prengué per la mà, y dixli: « Senyor Caualler: vós siàu » ben vingut! » Y feulo asseure prop de ella; y tantost la ama los deixà, y se n anà en vna altra cambra. Llauors la noble Magalona li dix: « Gen» til Caualler: jo he molt gran plaher que siàu vin» gut, car jo tenía gran desitg de parlar ab vós; y » encara que no sía cosa deguda que vna donzella

Digitized by Google

» tant joue parle ab vn home estant sola tant priua- 750
» dament com fas jo, emperò la alta nobleza que jo
» he vista en vós me assegura y m dóna gosar de
» ferho. Sapiàu, bon Caualler, que aprés de la pri-
» mera vista que de vós aguí, tostemps vos he
» aportat gran amor, car tàntes virtuts com té a te- 755
» nir vn noble Caualler són en vós, per la qual
» cosa, gentil senyor, digaume lo vostre nom, y vos-
» tra intenció, condició y linatge, que per cert jo us
» vull, hi us ame més que a persona del món; per
» la qual cosa jo tinch molt gran desitg de saber 760
» vós quí sou, y de quína gent, y per quína causa
» sóu vingut en aquesta terra. » Llauors Pierres de
Prouença se lleuà de peus com a noble Caualler, y
dix: « Molt noble y excellent dama: agraesch a vos-
» tra senyoría, [*car*] tant [com] puch, que per vostra 765
» nobleza y bondat he merescut auer vostra gracia
» sense veure en mi algún bé o virtut; y es rahó,
» molt alta dama, que sapiàu lo meu linatge, y per
» què só vingut en aquesta terra. Emperò suplich
» a vostra senyoría que a ninguna persona ho di- 770
» ga, perque aquest fonch lo meu propòsit quant jo
» partí de la mía terra, [y] aprés may ho he dit a nin-
» guna persona del món. Y així, senyora, ha de sa-
» ber vostra senyoría que jo só vn fill del Comte de
[*f. 12.*] » Prouença, y só nebot del Rey de França, y m * só 775
» partit de mon pare y de ma mare sols per amor
» vostre, car jo hauía ohit a dir que vós ereu la més
» gentil y graciosa dama del món, així com es ve-
» ritat, y encara més que ningú no podría pensar,
» jo só vingut ací ab molt poca companyía de gent. 780
» Encara que hi haja molts Prínceps y Cauallers
» molt més valents que no só jo, y han fet marauе-
» lles en lo fet de les armes per amor vostre; y jo
» auía proposat en lo meu cor que encara que no

Digitized by Google

785 » fos de tant gran valor, ni tant valent com ells, que
» volía prouar la mía ventura; emperò bé m pensa-
» ua que no podría may hauer [la] vostra bòna gra-
» cia: y aquesta es tota la veritat de les coses que
» vostra senyoría me ha demanades; y sapia vostra
790 » gentileza que may lo meu cor no amarà altra per-
» sona sinó a vós, fins al darrer estrém de la mort.»
Y llauors Magalona lo prengué per la mà, y feulo
seure prop d ella, y dixli: « Molt noble senyor: jo
» fas infinides gracies a Déu de aquesta tant noble
795 » y de mi desitjada jornada, car jo só la més ben-
» auenturada y contenta dòna que may fos en lo
» món en hauer trobat vn tant noble y excellent
» Caualler, y de tant gran llinatge, y de tan gran
» nobleza, lo qual de valentía y de gentileza, gra-
800 » ciós y de sauiesa en lo món no té son par. Y puix
» que *assí* [axí] es, que los dos som tant enamorats
» la hu del altre, que par que vinga de Déu, que vós,
» senyor, siàu partit de vostra terra sols per amor
» mía; y auèu fetes més valentíes que ningú dels
805 » altres de quants ne haja vists ací, y teni[*e*]u lo nom
» de cauallería sobre tots quants són; y moltes vol-
» tes he desitjat de veure vostra persona, y bé me n
» dech tenir per benauenturada, puix per mi auèu
» presa tanta de pena y treball; per çò, senyor, no
810 » es per cert rahó que vós perdàu vostra pena y tre-
» ball, e que no hajàu lo que tant lealment hauèu
» guanyat; y puix vós me hauèu declarat lo vostre
» cor, rahó es que jo us declare també lo meu. Y
» així, senyor, veus ací del tot la vostra Magalona;
815 » jo us fas senyor del meu cor, suplicantuos humil-
» ment que me vullàu guardar secretament y hones-
» ta la mía persona fins al día de nostre casament.
» Y siàu cert que de part mía abans comportaría la
» mort, que no que mon cor consentís en ningún

Digitized by Google

» altre casament. » Y llauors prengué vna cadena 820
de or y vn joyell que tenía en lo coll, y posàla al
coll del seu amat Pierres, dient: « Aquesta cade-
» na, lo meu leal amich y espòs, vos pose per cau-
[v.] » sa que * prengàu possessió del meu cos, prome-
» tent vos, com a filla de Rey, que may altre no l 825
» possehirà sinó vós. » Y dientli aquestes paraules
ella lo abraçà y l besà molt dolçament; y Pierres se
agenollà en terra, y dix: « Molt noble dama: la més
» gentil y graciosa del món, jo, com [a] indigne, vos
» acepte, y de tot lo que auèu dit só molt content, 830
» y vos promet que bé y lealment compliré lo mana-
» ment vostre, si plaurà a Déu y a la Verge María;
» senyora: si us plaurà prenèu vós de mi com de vos-
» tre leal espòs y marit, y com aquell *que* [qui] tos-
» temps vos vol obehir lo manament vostre, aquest 835
» anell en testimoni del casament nostre. » Aquest
era lo tercer anell dels que li hauíe donats la súa
mare, lo qual era més rich que tots los altres. Y la
gentil Magalona lo aceptà de bon cor, y tornàl a
besar altra vegada molt dolçament; y en açò Ma- 840
galona cridà la súa ama; y quant ells hagueren prou
parlat, ells concertaren en quín modo y manera se
podríen veure altres vegades; y tornàssen Pierres a
la súa posada més alegre que no solía, y Magalona
restà ab la súa ama en la cambra sense fer sem- 845
blant de res.

Còm la gentil Magalona no s podía fartar de parlar de Pierres ab la súa ama.

MOLTES vegades parlaue la gentil Magalona ab
la súa ama del seu dolç y leal amich Pie- 850
rres, y deya: « ¿Què us par, la mía amada ama, del

Digitized by Google

» meu amich Pierres? Jo us prech que vós me di-
» gàu la veritat. » Digué la ama: « Molt amada
» señora: ell es lo més gentil y més graciós, y més
855 » valent que s trobe, segons crech, en tot lo món;
» y creyèu per cert, senyora mía, que ell dèu ser de
» alt llinatge. » Llauors dix Magalona: « La mía
» amada ama: jo tostemps vos deya que lo meu cor
» s o pensaua, del qual jo m tinch per contenta de
860 » Nostre Senyor Déu, Saluador de tot lo món, per
» quant li ha plagut de ferme venir en la súa co-
» nexença y amor, car en lo món no y ha tan alta
» donzella que sabent tant solament la meytat de les
» virtuts y béns que en ell són, que ella no l vol-
865 » gués tenir per leal marit y senyor. » Llauors li
dix la ama: « Tot açò que vós dièu es veritat, per
» çò jo us prech de vna cosa, y es esta: que per for-
» ça de amor no siàu leugera, que quant vós serèu
» en la Cort ab les altres dames y donzelles, y que
870 » Pierres per ventura hi * serà, que no li fassàu al- [*f.* 13.]
» gún semblant, car per ventura vostre pare y vos-
» tra mare ho conexeríen; per la qual cosa se po-
» ríen conseguir dos grans perills. Lo primer es,
» que vós restaríeu enuergonyida y perdríeu l amor
875 » de vostre pare y de vostra mare, si per ninguna
» vía ho sabíen, y seríeu causa de fer morir aquest
» noble y valentissim Caualler, lo qual vos ame més
» que a sí mateix. Y aprés a mi que sería la més
» punida del món; per la qual cosa jo us prech y
880 » suplich tant com jo puch que us vullàu regir sa-
» uiament y discretament, y que fassàu bona conti-
» nencia com a tan noble, alta y excellent filla per-
» tany. » « Certament, la mía amada ama (dix Ma-
» galona), en açò y en tots los meus fets me vullàu
885 » regir y gouernar per vostre bon consell y adjuto-
» ri, car jo sé que vós me aconsellarèu bones coses,

Digitized by Google

» les quals seràn lo meu bé y la mía honra; y prech-
» vos que si m veèu fer o dir ninguna cosa desho-
» nesta, que vós me n auisèu fentme algún señal
» per lo qual jo m corregesca, car jo us vull creure 890
» y obeyr com a la mía ama y mare; mes jo us
» prech de vna cosa: que quant serèm vós y jo a so-
» les, que haje licencia de desplegar la mía llengua
» en parlar del meu dolç y leal amich y espòs Pie-
» rres; ab aquesta gracia jo passaré lo temps de ma 895
» vida lo millor que m serà possible, fins a tant que
» vejàm la fí de nostra ventura; y sobre tot vos su-
» plich que fassàu que jo l veja, y que parle ab ell
» moltes vegades, car jo no tinch altre goig en
» aquest món; y si per ventura se esdeuingués al- 900
» gún cas, lo que Déu no vulla, axí com ara digàm,
» que li vingués algún mal dany, sapiàu, la mía ama,
» que de la mía mà propia me lleuaría la vida. »
Quant Pierres fonch tornat a la súa posada, estant
en la súa cambra, començà molt fortament a pensar 905
en sí mateix en la gran ventura que li era venguda;
lloaue y donaue gracias a Déu de tant gran prospe-
ritat com li veníe, y deya que may ningún Caualler
que fos estat en lo món no hauíe aguda tant bona
ventura com ell; imaginant en la gran gentileza de 910
Magalona, anant moltes vegades a Palacio més que
solía; emperò ell se gouernaue tant sauiament com
persona en lo món pogués fer, ab lo Rey y ab tots.
De manera que per la súa gran dolçor y graciositat
tots lo amauen molt, no tant solament los grans se- 915
nyors, mes encara tots los qui en lo Palau entreue-
níen; y quant ell veya que sens perill podíe algún
tant fartar los seus vlls, començaue a mirar a la gen-
[v.] til Magalona ab *la* [molta] discreció, y quant * teníe
licencia y manament de venir a parlar ab ella, hi ana- 920
ue per lo lloch acostumat, y axí passauan sa vida.

Digitized by Google

Còm micer Iordi de la Corona partí de Roma per anar a Nàpols pera fer moltes justes per amor de la gentil Magalona.

925 En aquell temps, en la terra de Roma hauíe vn noble Caualler, lo qual era rich y potent; y per la súa valentía y cauallería ere molt estimat y volgut, lo qual hauíe nom micer Iordi de la Corona. Aquest Caualler amaua molt la gentil Maga-
930 lona, emperò ella no a ell; y confianse de la súa força, preposà en son cor de anar a Nàpols per fer algunes justes per amostrar la súa força, pensant que per allò poríe millor conquistar l amor y gracia de la gentil Magalona; y sobre açò feu vna suplica-
935 ció al Rey Magalón, lo qual li otorgà tantost la gracia. Y foren cridades les justes per lo seu Regne, y en lo Regne de França y en totes les terres comarcanes del Rey de Nàpols, que qualseuol Caualler que per amor de les dames volgués justar y fer
940 fets de armes y de cauallería, que fossen lo día de Santa María de Setembre en la ciutat de Nàpols y allí se veuríe quí millor les executaue, y quí tindríe millor cor. Per lo qual molts Cauallers y Barons que per amor de les dames volíen justar, vingueren
945 en la ciutat de Nàpols; dels quals nomena*ren* [-rèm] los principals, car seríe molt llarch comptarlos tots. Lo primer fonch don Antoni, germà del Duch de Saboya; lo segón fonch don Ferrer, germà del Marquès de Montferrat; y don Duart, germà del Duch
950 de Borbó; y don Pedro, nebot del Rey de Bohemia; don Henrich, fill del Rey de Inglaterra; y don Iaume, germà del Comte de Prouença y oncle de Pierres; emperò Pierres no l conegué en aquella festa. En la ciutat de Nàpols ere lo noble Pierres de Pro-

Digitized by Google

uença; y lo seu companyó micer Henrich de Crapona; y micer Iordi de la Corona; y altres molts vingueren, que no sería possible aquí anomenarlos a tots; y estigueren tots ells sis díes abans del día assignat, tots aparellats, que en ninguna historia se llig que may en la ciutat de Nàpols se trobassen tants nobles Cauallers com en aquella jornada, los [*f. 14.*] quals lo Rey Magalón festejà * molt bé. Y quant vingué lo día de Nostra Dòna, dematí, que los Cauallers auían ja oyt Missa, y foren tots aparellats en lo camp, en la gran plaça de la cauallería anomenada Coronada; y allí estaua lo Rey en lo catafal, y los altres senyors ab ell; y en altre catafal estaua la Reyna, y Magalona, sa filla, y las altres dames y donzelles, que era molt gran plaher de les mirar; emperò entre totes les altres Magalona semblaua vna estela del cel quant hix a la punta del día, car la súa gentileza sobrepujaue totes les altres dames y donzelles. Y estant tots los gentils Cauallers aparellats, manà lo Rey que fessen les mostres. Y lo primer que feu mostra fonch micer Iordi de la Corona, per lo qual se eran manades fer les justes; y lo segón fonch don Antoni de Saboya; y tots los altres per llur orde. Y la gentil Magalona tostemps teníe los seus vlls sobre lo seu amat Pierres, que era restat a la darrería. Y quant les mostres foren fetes, lo Rey manà cridar per lo faraut que les justes fossen bones y ab bon amor, sense injuria ninguna la hu de l altre, y que cada hu impugnàs de fer lo millor que pogués de allí al deuant; y micer Iordi de la Corona digué molt alt, que tots ho pogueren molt ben ohir: « Io vull en aquest día demostrar tota la mía » força y valentía per amor de la gentil Magalona.» Y aprés ell se posà tot primer en lo camp; al encontre del qual se posà micer Henrich de Inglate-

Digitized by Google

990 rra, *que* [qui] era molt bon Caualler; encontràrense de tal manera, que cada hu trencà molt gentilment la llança. Emperò si don Henrich no agués hagut socós, fóra caygut en terra; y fonch vn poch atrementat del colp. Aprés vingué don Lançarot de
995 Valois, qui derrocà del primer colp a micer Iordi, contra lo qual vingué lo noble Caualler Pierres de Prouença, car lo cor no lo y podía més comportar; tots li deyen lo Caualler de les claus, car no sabíen dirli altre nom; y ells se encontraren tant poderosa-
1000 ment, que los Cauallers y [los] caualls tots caygueren en terra; y fonch declarat per lo senyor Rey y per tots los altres Cauallers, que per gran força eren los dos Cauallers cayguts. Y llauors manà lo Rey que *caminassen los Cauallers* [cambiassen los caualls] per
1005 veure quí se n portaría la honra; los quals ho feren tantost, y molt prestament caualcaren. No cal dubtar si en aquellas hores Magalona de bon cor pregaue a Nostre Senyor Déu, que li guardàs lo seu amat Pierres de tot mal y dany, y que li donàs honra en
1010 aquell día. Y quant los cauallers foren tornats en lo camp la segona ve*gada, desitjant la hu y l altre de [*v.*] auerne la honra, ells se encontraren ab [tan] grandíssima força, que Pierres trencà lo bras a don Lançarot, y llançàl en terra; y del gran colp que prengué,
1015 lo Rey y la Reyna y tots los altres Cauallers se pensaren que era mort, perque la súa gent lo se n portà a la súa posada. Y aprés vinguéli al encontre don Antoni de Saboya, lo qual, com no teníe tanta força com don Lançarot, lleugerament fonch enderrocat
1020 per terra. Y aprés vingué lo senyor don Iaume de Prouença, lo qual era oncle de Pierres; y Pierres tantost lo conegué, emperò son oncle no l conexía a ell. Y quant lo noble Pierres veu a son oncle y germà de son pare que se aparellaua pera venir

Digitized by Google

contra dell, digué al faraut: « Digauli en aquell Ca- 1025
» ualler, que no m vinga encontra de mi per ara,
» car ell me ha fets alguns plahers en les armes
» y en la cauallería, per la qual cosa jo li só en mol-
» ta obligació; y per çò no li voldríe fer algún enuig;
» y que jo li prech que la justa d ell y de mi que 1030
» reste per altra vegada, que jo só content de con-
» fessar deuant lo senyor Rey, y deuant totes les
» dames, que ell es més esforçat y més valent Ca-
» ualler que no só jo. » Y quant son oncle ohí aques-
tes paraules, ell ne fonch en gran manera enujat, 1035
car era molt bon Caualler, y ell auía fet Caualler
a Pierres de Prouença de la súa mà. Y per dúas
rahons li guardaue cortesía lo dit Pierres. Y dix lo
dit don Iaume: « Digàu al Caualler, qui s vulla que
» sía, que si jo li he fet may ningún plaher ni honra, 1040
» que per ara jo le y renuncíe, y si no fa contra
» mi tot son degut, que jo l reputaré per caualler
» de poca virtut. » Y quant Pierres ohí la resposta
de son oncle, fonchne en gran manera enujat, y
pesàuali molt que hagués de justar contra ell; y Pie- 1045
rres vingué en signe de cauallería contra son oncle
don Iaume de Prouença, y ell se posà en la justa
per que ningú no s pensàs la causa. Y quant foren
prop la hu del altre, Pierres alçà la súa llança en-
uers lo cel, y no volgué en ninguna manera ferir a 1050
son oncle don Iaume. Son oncle lo encontrà tant
fortament en los pits que trencà la súa llança; y ell
mateix caygué sobre les anques del seu cauall, de
la gran força, y Pierres no s mogué tant solament
com si vna ploma lo hagués ferit. Emperò lo Rey 1055
y tots los Cauallers conegueren que lo Caualler ho
feya per sa cortesía; y deyen tots que aquell Caua-
ller algún día li hauíe fet algún plaher al Caualler
[*f. 15.*] de les claus, ho que deuíe hauer algún deute * en-

Digitized by Google

1060 tre ells, y que allò li procehía de gran nobleza en
no voler ferirlo; emperò no sabíen la veritat de la tal
cosa; mes la gentil y graciosa Magalona sabía bé
tota la veritat de aquesta cosa, car [bé] sabía ella que
era son oncle. La segona vegada que ells tornaren
1065 al camp pera justar, Pierres ho feu axí mateix com
la primera vegada; son oncle lo ferí de tanta força,
que del seu colp mateix caygué en terra, y Pierres
no s mogué sols lo peu del estrep, la qual cosa tots
ho tenían a gran marauella. Y quant son oncle véu
1070 y considerà en sí mateix que aquell Caualler tenía
tanta força, que solament ell no l hauíe pogut moure de son lloch, y ell no l hauía volgut ferir, ell ne
estigué molt marauellat, y no volgué tornar més a
la justa; emperò may no pensaue que aquell Caua-
1075 ller fos Pierres, son nebot. Aprés de don Iaume
vingué don Eduart de Borbó, molt valent y esforçat Caualler; mes, emperò, al primer colp Pierres
lo derrocà per terra a ell y al seu cauall; de manera
que tots deyen que Pierres deuía ésser de gran no-
1080 bleza, puix que era tant valent y cortès en totes [les]
coses. Y aprés se posà en lo camp don Ferrer de
Montserrat, y trencà la llança sobre Pierres, y Pierres lo ferí de tant gran força, que li lleuà lo guardabràs de la espatlla sinestra, y lo enderrocà, y lo
1085 llançà per terra. Y per abreuiar [tots los Cauallers
que allí foren restats foren enderrocats per lo Caualler de] [*totes*] les claus, y restàli la honra del
camp. Llauors Pierres se alçà lo elm y vingué dauant lo Rey, [y allí lo Rey], per consell de tots los
1090 nobles y valents Cauallers, feu cridar per lo faraut,
que lo Caualler de les claus se n portaua lo pris
y la honra del camp, y que ell hauíe fet molt millor
per amor de les dames que ningú de tots los altres
Cauallers; per lo qual, la Reyna y sa filla Magalo-

Digitized by Google

na, y las altras damas y donzellas, lo y agrayren 1095
molt. Y aprés cada hu se n anà a desarmar; y lo
Rey feu fer crida que tots vinguessen a menjar al
Palau; y tots hi vingueren, y lo Rey los rebé molt
alegrament. Y quant lo noble Pierres fonch vingut,
y hagué feta reuerencia al Rey, com aquell que la 1100
sabía molt ben fer, lo Rey anà corrent enuers ell
y abraçàl molt dolçament, y ab gran amor li dix:
« Molt [amat] amich: jo us fas infinides gracies de
» la honra que vós me hauèu fet vuy en aquest día,
» car jo puch bé dir ara, que no y ha vuy Rey ni 1105
» Príncep en tot lo món que en la súa Cort tinga mi-
» llor Caualler, ni més cortès que jo tinch en vós;
[v.] » emperò no es me*nester que jo us llohe, car les
» vostres obres vos fan testimoni, y tots aquestos no-
» bles Cauallers que ací són. Io prech a Nostre Se- 1110
» nyor Déu que ell vos deixe venir en lo que vostre
» cor desija, en multiplicació de béns y de honra,
» que [cer-] *cor*tament vós ne sóu molt digne. » Molta
honra feu lo senyor Rey aquell día al noble Pierres,
y [*a*] tots los altres senyors per lo semblant, car aquell 1115
que tant solament podíe parlar ab ell se teníe per
[molt] benauenturat, y no se [*n*] podíen fartar tots
ells de mirarlo; car en veritat ell era molt gentil, y
molt ben aproporcionat de tots los seus membres; y
la súa carn ere molt blanca, y los vlls amorosos, y los 1120
cabells rossos com lo propi fil del or; per la qual cosa
tots deyen que Nostre Senyor Déu hauíe posat en
ell les súes virtuts, y que benauenturada era la mare
que tal fill auíe parit. Y ells estant en açò, lo Rey
embià a cercar cirurgians pera guarir a don Lan- 1125
çarot, que estaue molt nafrat; y ells hi posaren tanta
diligencia, que ab la ajuda de Déu en pochs díes
fonch guarit. Y lo Rey tingué quinze díes Corts
vbertes per amor de tots los senyors y Cauallers que

Digitized by Google

1130 allí eren vinguts; y tots parlauen de la gran valentía de Pierres; y quant Magalona ohí[e] lloar tant lo seu [leal] amich Pierres, estaue molt alegre en lo seu cor, mes no u gosaue demostrar.

Còm los Cauallers se n tornaren tots cada hu en sa
1135 *terra molt pensatius, perque no sabíen quí era aquell noble y esforçat Caualler tant valent que la honra se n portaua.*

Acabades les justes, los Cauallers se n tornaren
1140 cada hu en sa terra molt pensatius, perque no hauíen pogut saber quí era aquell tant esforçat y valent Caualler, qui tant bé y tant valentment hauíe guanyades les justes y lo pris, y la honra de tots los Cauallers; y elles se marauellaren com nin-
1145 gú d ells no l auíe conegut. Y quant cada hu fonch tornat en sa terra lo lloauen molt, y deyen que may auíen vist vn altre tal Caualler. Y aprés que los Cauallers se n foren tornats, Pierres anà a veure la gentil Magalona, car no podíe estar la hu sense l al-
1150 tre. Y quant foren ensemps, Magalona [*lo*] començà a parlar ab Pierres, y Pierres li respo*níe que ella y [*f. 16.*] la súa gentileza li auíen fetes fer les valentíes que ell hauíe fetes, y que d ella procehía tota la honra y no d ell. Y quant ells hagueren prou parlat, Pie-
1155 rres, per prouar la gentil Magalona, li dix aquestes paraules: «Noble senyora y de mi tant amada: vós » sabèu bé que jo he estat gran temps per amor de » vós que no he vist a mon pare, ni ma mare; per » çò, senyora, axí com aquella que es causa de la
1160 » mía tardança, vos prech que m donèu llicencia, » y que vullàu ésser contenta de la mía partida per

Digitized by Google

» anarlos a veure; car jo só cert que ells estàn en
» molt gran pensament, y en treball per amor de
» mi, del qual jo n tinch gran conciencia. » Tot açò
deye Pierres per veure lo que la súa gentil Maga- 1165
lona diría; y quant ella ohí tals paraules, tantost les
llàgrimes foren en los seus molt amorosos vlls, y co-
rríen per la súa gentil cara, perdent la color de aque-
lla; y plorant y sospirant dix: « Certament, senyor
» Pierres, lo que vós me dièu es molt rahonable 1170
» cosa, car humana cosa es que lo fill *sea subjeta*
» [sía subjet] al pare y a la mare, y que guarde de
» enujarlos en ninguna manera; emperò, senyor, fort
» cosa me sembla a mi que us vullàu així apartar de
» vostra leal amiga, la qual sens vós no pot auer bé 1175
» ni repòs en aquesta vida; y siàu cert que si de mi
» vós partiu, que en breu temps aurèu noues de la
» mort mía; y que per amor vostre es morta la gen-
» til Magalona; la qual cosa, amat senyor, jo us
» prech que no m celèu la vostra partida, car per 1180
» cert, tant prest com vós serèu partit jo vull posar-
» me en camí de la mort; y só certa que en breu
» temps hi arribaré, essent vós causa de aquesta mía
» tristura; emperò, senyor, si es de necessitat que
» vós hajàu de partir com dièu, suplichuos que vu- 1185
» llàu consentir que jo vaja ensemps ab vós a la
» vostra terra. »

Còm Pierres y Magalona deliberaren de partir de Nàpols per anar a Prouença.

[*v.*] *QVANT Pierres ohí tant piadoses paraules de 1190
Magalona, lo cor li pensaue del tot fallir, y
diguéli de aquesta manera: « Ay la mía amada y
» leal esposa! Suplichuos que no plorèu, ni vullàu

Digitized by Google

» donaruos malenconia, que jo he deslliberat de may
1195 » partirme de aquesta terra fins a tant que veja la
» fí de nostra ventura; car jo amaría més morir que
» dexar la vostra vista; y si vós volèu venir ab mi
» no dubtèu en cosa ninguna, car jo us aportaré ab
» tota honestat, y seruaré tots los juraments que
1200 » jo us he fets. » Lleuors, Magalona, véu la intenció
de Pierres, y fonch molt alegre, y dixli: « Molt
» amat senyor Pierres: pus axí es que vós me pro-
» metèu lo que jo vull, jo us aconsell que nosaltres
» partiàm lo més secretament que porèm, y açò per
1205 » dues rahons: la primera es, que jo m dubte que vós
» no us enujèu de esperar tant gran temps, y que a
» la fí vos no us ne anèu y m dexèu a mi. La segona
» rahó es, que lo meu pare me vol casar, e jo, se-
» nyor, comportaría primer la mort, que no consen-
1210 » tiría hauer altre marit, ni espòs, sinó tant solament
» a vós. Y per çò, lo meu leal y amich, jo us prech
» tant humilment com puch que vós hi posèu remey
» lo més prest que sía possible, y que nosaltres nos
» ne anèm los dos, car ací may podríem cumplir lo
1215 » nostre desitg, y jo he deslliberat en lo meu cor
» de may dexaruos, pus vós me hauèu promès de
» guardarme honestat fins al día de nostre casa-

Digitized by Google

[*f.* 17.] » *ment. » Y llauors lo noble Caualler Pierres altra vegada lo y prometé, y jurà sobre los Sants Euangelis; y desliberaren que lo tercer día, aprés de mitja nit, que ells partiríen, y que Pierres vingués ab tres caualls a la porta petita del jardí, y que la gentil Magalona lo esperaría allí; y ella lo pregà molt carament que ell aportàs bons caualls y molt lleugers, que caminassen molt, per que poguessen exir prestament de la terra del Rey, son pare, dient axí: « Sapiàu, senyor, que tant prest com ell ho » sabrà nos farà seguir, y si per ventura erem pre- » sos, jo tinch por que ell no us fes morir a mala » mort. » Y axí lo noble Pierres se partí de la súa gentil Magalona, pregantla que ella fos presta y aparellada pera l día y lloch assignat; emperò de tot aquest desconcert no sabía res la ama de la gentil Magalona, car ella no era allí, y la gentil Magalona no volía que ella ho sabés, perque tenía por que ella ho destorbaría; y per çò may lo y volgué descubrir. Y llauors Pierres se partí de allí, y anà a la súa posada per fer prouisió dels tres caualls que Magalona li auía dit, los quals li semblauen molt lleugers pera caminar; y ell los feu ferrar y metre molt bé en orde axí com se pertany.

Còm Pierres se n portà la gentil Magalona.

QVANT vingué la nit assignada, sobre lo primer sòn, Pierres vingué a la porta del jardí ab tres caualls; y dels tres la hu era carregat de pa y de vi pera dos díes, per que no anassen a cercar vitualles per les posades, y trobà la gentil Magalona que estaua sola, la qual auía près or y argent, y tot lo que li semblaua millor, y caualcà sobre la

Digitized by Google

1250 aca, que era de Inglaterra, la qual caminaua molt; y Pierres caualcà sobre lo seu cauall, que era molt lleuger; y axí caminaren tota la nit sense descaualcar fins que fonch de día; y quant lo sol exía, ells llauors se meteren en vna gran montanya espessa
1255 que estaua prop de la mar. Y quant ells foren ben dintre de la montanya, descaualcaren sobre aquelles verdes herbes que allí estauen, y allí reposaren y parlaren de la llur gran ventura; y llauors la gentil Magalona estaue del treball del camí cansada,
1260 y vinguéli gana de dormir y se adormí sobre les cuxes del seu amich Pierres.

* *Còm la ama no trobà la gentil Magalona dintre la cambra ahont ella dormía.* [*v.*]

QVANT vingué al dematí que era ja de día, la ama
1265 vingué a la cambra de Magalona, y esperà allí vna gran estona, pensant que la gentil Magalona dormía encara; y quant ella veé que la hora deguda ja passaua y la gentil Magalona no s lleuaua, ella anà tot dret al llit ahont ella dormía, y no y
1270 trobà ningú, ni senyal que ningú hi hagués dormit; y tantost se pensà que Pierres se la n auía portada; y molt prestameut anà a la posada de Pierres pera veure si l trobaría, y no l trobà. Llauors la ama començà a fer lo major plant del món; y aprés anà a
1275 la cambra de la Reyna, y dixli còm no auía trobada la gentil Magalona en la cambra, ni sabía ahónt era. Y quant la Reyna ohí lo que la ama li deya, fonch molt espantada y enujada, y feula cercar per tot: de manera que las noues vingueren al
1280 Rey, y diguérenli que lo Caualler de les claus no s trobaue. Llauors dix lo Rey que sens dubte ell la

Digitized by Google

se n portaua. Y tantost manà que tots se armassen y anassen a cercarlos, y que li aportassen lo Caualler de les claus viu, car ell ne faría tal justicia, que per tot lo món se n parlaría. Quant los Cauallers 1285 oyren la voluntat del Rey, anàrensen tantost a armarse; y anaren los vns de vna part, los altres de altra, tostemps cercant; y lo Rey y la Reyna restaren tots desconsolats, y tota la Cort en gran tribulació estaue, especialment la Reyna, que cridaue tant, y 1290 ploraua que s cuydaua desesperar. Y aprés lo Rey enuià a cercar la ama, y dixli: « No pot ésser que tu no sapies tot aquest fet! » Y ella li respongué: « Señor: si vostra Magestat pot trobar que jo en » ninguna manera haja sabut en aquest fet, jo só 1295 » contenta de morir de la més cruel mort que vos» tra Alteza sabrà deuisar, car tantost que ho he » sabut ho he dit a la senyora Reyna. » Y lo Rey se n entrà en la súa cambra, y tot aquell día no menjà ni begué ninguna cosa. Gran pietat era de 1300 veure la dolor de la Reyna, y de les altres dames y donzelles, y de tots los del Palau, per tota la ciutat de Nàpols; los cauallers anauen cercant per veure si porían oyr algunes noues de ells, emperò may no n pogueren saber ninguna cosa; y los vns torna- 1305 uen a cap de deu díes, los altres a cap de quinze [*f. 18.*] díes, sense trobar nin*gún rastre. De la qual cosa lo Rey ne fonch molt més enujat que no era, y feyan vn tant gran plant que era pietat de oyrlos. Dexèm ara de parlar 1310 del Rey y tornèm a parlar de Magalona, que dormía en la montanya.

Digitized by Google

Còm la gentil Magalona dormía sobre les cames del
1315 *seu amat Pierres, lo qual prenía molt gran plaher en mirar la súa gran gentileza, y aprés tornà en gran tristeza.*

DORMINT Magalona sobre les cames del seu dolç, amat y leal amich Pierres, com dit vos
1320 he, lo dit Pierres delitaue lo seu cor en mirar la sobrada gentileza de la súa señora Magalona. Y quant hagué a son plaher contemplada la súa gentil y amorosa cara, y agué ben mirada y besada aquella tant dolça y plasent, petita y vermella boca, en-
1325 cara no se n podía fartar de mirarla tostemps. Y aprés no s pogué estar de descordarla y mirarli los seus molt gentils y blanchs pits, los quals eren més blanchs que lo mateix crestall, y tocaue les súes gentils y dolces mamelles; y estant en açò fonch tant
1330 prest transit de amor, que li semblaue que ere en Paradís, y que may cosa ninguna no l podíe impedir; emperò aquell plaher poch li durà, que ell hagué la més cruel y gran fortuna, axí com oyrèu, que may home nat sobre la terra puga considerar,
1335 y Magalona per lo semblant, car aprés passaren molt gandíssims treballs; car quant lo senyor Pierres miraue y tocaue axí la súa dolça Magalona, ell trobà sobre los seus pits vn tros de sendat vermell que estaue plegat, y ell hagué molt gran desitg de sa-
1340 ber què era allò que estaua dintre; y començà a desplegar lo sendat, y trobà dins los tres anells que sa mare li auíe donat, los quals ell auía donats a Magalona, y ella los guardaue de molt bon amor. Y quant Pierres los hagué vists, tornàls a plegar, y
1345 posàls prop d ell, sobre vna pedra, y giràs a mirar la noble Magalona; y mirantla ab tanta amor, que

Digitized by Google

estaua casi admirat de grandíssima alegría, de manera que li semblaue que estaue en Paradís. Emperò Nostre Senyor mostrà que en aquest món no y ha plaher sense dolor, ni benauenturança cumplida, car vn ausell de rapiña, pensant que lo sendat vermell fos algún tros de carn, vingué volant, y prengué [v.] ab les arpes * aquell sendat ab los anells y tot, y anàssen volant dins la montanya, y posàs sobre vn arbre que era molt gros y alt.

Còm Pierres anaue darrera lo ausell, y li tiraue pedras per que dexàs lo sendat, lo qual se n entrà en la mar y dexà caure lo sendat dintre de la mar.

Y quant Pierres veé que lo ausell se n portaua aquell sendat, fonchne molt enujat; y pensàs que la súa senyora Magalona se n enujaría molt, a la qual ell volía més complaure que a persona del món; y plegà lo seu manto, y metél debaix lo cap de Magalona, y aprés se lleuà molt gentilment per que no s despertàs; y començà a seguir aquell ausell y tiràuali pedres per que dexàs lo sendat que aportaue; y allí auíe vna roca petita prop de terra, emperò entre la roca y la terra auía vna gran cantitat de aygua, y ningú no podíe passar en aquella roca sens nadar. Y aquest ausell anà volant de arbre en arbre, y posàs sobre aquella roca perillosa; y Pierres li tirà vna pedra, de manera que aquell ausell se lleuà de allí y dexàs caure lo sendat en mar; y Pierres no y podíe passar perque no sabíe nadar, emperò no y auíe molt; y començà a cercar de vna part y altra si podría trobar alguna cosa ab que pogués passar fins allí per alcançar lo sen-

Digitized by Google

dat. Llauors digué Pierres: « Ia agués plagut a
1380 » Déu que jo no hagués pres los anells, ni lo sen-
» dat de allà ahont eren, y que no m fos curat de
» tocarlos, car ells me costaràn prou, y més Maga-
» lona, que si estich massa ella *los* [m] cercarà y se
» enujaràl » Y axí, cercant Pierres per la vora de
1385 la mar, trobà vn llaut vell que los pescadós auíen
dexat perque no valíe res, y Pierres se meté din-
tre molt alegrement, emperò poch li durà aquella
alegría. Y prengué dos bastons que auíe trencats
pera vogar, y anàssen enuès la roca. Emperò Déu,
1390 que fa totes les coses a son plaer, feu lleuar vn
gran vent molt fresch y fort de la terra, lo qual se n
portà [a] Pierres y al seu llaut molt dintre la mar en
despit seu, que no li valíe tot lo seu remar ninguna
cosa, car la mar era molt en estremada manera alta
1395 y [molt] fonda, y no podía may arribar a la terra; y
lo vent lo llançaua allà ahont ell no volíe. Y quant
lo noble Caua*ller veé que tant se apartaue de la te- [*f.* 19.]
rra, y que ningún remey no y hauía, y considerant lo
gran perill en que estaua, y que morir li era força-
1400 da cosa, y pensant que ell dexaua en aquella mon-
tanya la gentil Magalona, la qual ell tant amaua,
sola y sens compañía, adormida sobre la súa roba;
y pensant que ella també moriría a mala mort, y des-
esperada y sense ningún consell, ni socors, ni ajuda,
1405 estigué en propòsit de llançarse en la mar, car lo
seu noble cor no podía més comportar la gran do-
lor que ell sentía. Emperò aquell que proua les per-
sones *en* [per] grans [ad-]*di*uersitats y tribulacions
en aquest món, y les vol guanyar per paciencia, no
1410 volíe que s perdés axí lo cos, y l ànima, y la vida.
Emperò, axí com era verdader Christià, tantost se
recordà y corregué a les armes de la verdadera pa-
ciencia, ço es a saber, a Déu y a la gloriosíssima

Digitized by Google

Verge María; y començà, plorant, a dir aquestes
paraules: « O maluat de mi! ¿Per què m vull ma- 1415
» tar jo vehent que só tant prop de la dolorosa mort
» mía? Y pus ella ve pera cercarme, no es menes-
» ter que jo la cerque. O Señor Déu tot poderós,
» y a vós, gloriosa Verge María, jo us suplich que
» vullàu perdonarme los defectes y pecats que jo 1420
» contra los vostres preceptes he molt breument
» comesos y ofès; per çò só digne de comportar
» aquesta tant cruelíssima mort, y cent vegadas més
» congoxosa! Així que, Senyor Déu, jo só content
» de comportarla, y de no viure més; y la rebríe 1425
» encara de millor cor, si jo sabés que la mía leal
» amiga y esposa no passa mal ni dolor. Emperò
» lo que jo dich ara es cosa impossible. O la mía
» dolça y amada señora Magalona! ¿Còm compor-
» tarà, ni porà viure la vostra delicada cortesía y 1430
» amigable persona, trobantuos axí a soles en aque-
» lla espantosa montanya? ¿Y no só jo vn mal tray-
» dor de aueruos treta axí de casa del senyor Rey,
» vostre pare, ahont vós tant honradament estaueu?
» O la mía noble senyora esposa: ara jo só mort, 1435
» car may poré escapar de aquest perill en que m
» veig ara, si bé de mi no es tan gran cosa. Empe-
» rò de la vostra mort es grandíssima pietat y tris-
» tura, car verdaderament vós sóu la més gentil
» dama y la més graciosa de aquest món! O glo- 1440
» riosa Verge María, molt humilment a vós comàn
» que vós la vullàu guardar de mal y deshonra! Vós
» sabèu bé, Senyora, que en lo nostre amor no y ha
» aguda voluntat desordenada, ni desonesta, per
» lo qual vos placia, Senyora molt noble y excelent 1445
[v.] » Verge, que axí com * ella té noble propòsit y vo-
» luntat, y vós que sóu nèta y pura més que ningu-
» na altra criatura que may Nostre Senyor formà,

Digitized by Google

» vullàu socórrer y ajudarli que ella no puga peri-
1450 » llar com a vil criatura; y prechuos que la mía àni-
» ma vinga a saluació per la vostra santa pietat y
» misericordia. O dolça Magalona! May vós no m
» veurèu, ni jo a vós; lo nostre amor y lo nostre ca-
» sament ha ben poch durat, *y* [que] plagués a Déu
1455 » que jo fos mort dos díes abans que arribàs a la ciu-
» tat vostra, perque vós seríeu ara en casa del senyor
» Rey vostre pare! Y axí llamentaue y ploraue lo
noble Pierres, planyent y tenint en més lo perill de
Magalona, que [no] la súa propria mort; axí estaue
1460 assegut en mitg del llaut esperant la mort terrible,
car lo llaut anaue sense ningún regiment ahont les
ones de la mar lo aportauen; y auíe y entraue ja mol-
ta aygua dintre, la qual lo auíe banyat. Y en aquest
perill estigué Pierres del matí fins a mitg jorn; y es-
1465 deuingués que vna nau de Moros cos[s]aris passaue
per allí, y los mariners veheren aquest joue Caua-
ller que anaue axí a soles y perdut dins aquell llaut,
anàrenhi a pèndrel; y metérenlo en la llur nau; em-
però Pierres de dolor y ansia era mitg mort, que
1470 sols *ne* [no n] hagué ningún sentiment com lo pren-
gueren, que ell mateix no sabíe si era mort o viu.

Còm lo Patró de la Nau prengué a Pierres, que anaue perdut per la mar, y lo va presentar al gran Soldà de Babilonia per
1475 *captiu*

*QVANT lo Patró lo véu tant gentil y tant rica- [*f.* 20.]
ment atauiat, ell ne hagué molt gran plaher
y tantost pensà en sí que ell lo presentaría al Soldà;
y nauegaren tant per ses jornades, que ells arribaren
1480 en Alexandría; y tant prest com foren arribats, lo

Digitized by Google

patró anà al Soldà y presentàli aquell catiu; y quant lo Soldà lo véu tant gentil, ne hagué molt gran plaher, y agrahílo[y al patró] molt. Y Pierres portaue tostemps en lo coll la cadena que Magalona li auíe donada, y en açò conegué lo Soldà que ere de gran 1485 llinatge; y feuli demanar per vn faraut, si ell sabíe seruir en la sala. Y Pierres ho feu millor que ningú dels *que* [qui] allí eren primer que ell, al plaher del Soldà, y Déu meté en cor al Soldà de volerlo molt. De manera que *el* [lo] Soldà lo amaua tant com si fos 1490 son propri fill, o germà. Pierres no hagué estat allí vn any, que per lo seu sutil enteniment sabé parlar Morisch y Grech, y era tant plasent y amigable a tots, que tots lo volíen tant com si fos propri germà, o fill de tots. Pierres ere destre y apte en totes les coses, 1495 que no auíe son par en la Cort del Soldà, y per çò lo estimaue[n] molt més. De manera que tot lo que s feya en la Cort ere per mija de Pierres; y tots los *que* [qui] auíen de negociar en la Cort del Soldà veníen a ell, y per mijà seu auíen lo que demanauen. Y ab 1500 aquesta honra estaue Pierres en la Cort del Soldà, emperò tostemps teníe lo cor trist, que may se podía alegrar, pensant en la súa Magalona, y a quína fí poríe ésser vinguda, y auegades aguera ell més amat que [s] fos negat, que no sentir tostemps aquella pe- 1505

Digitized by Google

na; y axí pensaue Pierres tostemps en la súa trista vida sens fer demonstració alguna, emperò tostemps lo séu cor estaue en Déu, y en la Santa Fe Cathòlica; y moltes vegades pregaue a Déu plorant, que pus
1510 lo auía fet escapar del perill de la mar, que li dexàs rebre deuotament lo Sant Sagrament del altar abans que finís sos díes. Moltes almoynes feya Pierres als pobres pelegrins que passauen per aquella terra, per amor de la súa gentil Magalona, que Nos-
1515 tre Señor Déu li ajudàs. Dexèm ara a Pierres y tornèm a la trista Magalona què feye.

Còm Magalona se despertà, la qual dormía sobre lo manto de Pierres, y trobàs sola en la montanya.

1520 *QVANT Magalona hagué ben dormit a son plaher [v.] per causa que estaue molt cansada del treball *del camí* [de caualcar], y de vetllar, lo que acostumat no auíe, se *espantà* [despertà] pensant ésser prop del seu leal amich Pierres, dihent axí: « Molt he dormit,
1525 » senyor Pierres, y crech que us aurèu vn poch enu- » jat. » Y mirà entorn de ella, y no véu ningú. Y llauors ella se lleuà de allí estant molt espantada, y començà a cridar a Pierres ab alta veu per la montanya, y ningú no li responíe, ni li parlaue. Y quant
1530 ella veé que no l trobaue, ni l oye en ningún lloch, en poch estigué que no hisqué[s] fòra de son seny; y començà molt fortament a plorar, y de anar per la montanya cridant lo seu tant amat y volgut Pierres, tant fort com ella podía; y quant agué prou cridat,
1535 y anat y tornat per la montanya, [y] tornà del tot regullosa per lo molt que cridat hauíe, [y] vinguéli tant gran mal de cap ques pensà del tot morir, de modo

Digitized by Google

que caygué en terra esmortida, y estigué axí vna gran
estona; y aprés que ella fonch tornada en son seny,
lo qual perdut hauíe, assegués de sobre vna pedra, 1540
començàs fort a plànyer, dient axí: «Ay lo meu Pie-
» rres, lo meu amor, la mía esperança y lo meu bé!
» ¿Y còm vos sóu perdut? ¿Per què, lo meu amat y
» leal espòs y senyor, vos sóu apartat y allunyat de
» vostra leal compa*ñía* [-nya]? Puix vós sabèu que 1545
» sense vós jo no puch viure, *y* [ni] en la casa de
» mon pare ahont tants delits sentía, sense vós may
» reposaua, ¿còm, donchs, podèu vós pensar que puga
» jo viure en aquesta tant àspera montanya? Ay, lo
» meu senyor, en quín[a] error tan gran vós sóu posat 1550
» en traurem de casa del senyor Rey, mon pare, pera
» dexarme morir de tan cruel mort en aquest lloch
» desert y saluatge! Ay lo meu senyor! ¿Y en què us
» he jo errat per auerme apartada de la casa del se-
» nyor Rey, mon pare, pera ferme morir ab gran do- 1555
» lor y tristicia com jo tinch? Vós bé m amostraueu
» grandissim amor. No sé què m i diga. Ay lo meu
» señor Pierres! ¿Auèu vós vist en mi cosa que no us
» sía estada plasent a la *vostra* [vista]? Certament si
» jo m só tant prest descuberta a vós, jo ho he fet per 1560
» la grandíssima amor que vos tinch [y tenía], car
» may home ningú no entrà tant en la mía ànima
» com sóu entrat vós. Ay noble Pierres, lo meu leal
» y bon amich y señor! ¿Y ahónt es [ara] la vostra
» nobleza? ¿Ahónt es lo vostre noble cor? ¿Ahónt 1565
» són los juraments y prometiments que vós me
» auèu fets en aquells díes? Per cert vós sóu lo més
[*f.* 21.] » cruel y desleal home que may nasqué de * mare,
» emperò per cert jo no puch dir mal de vós. Ay
» senyor! ¿Y què poguera jo més fer del que he 1570
» fet? Vós sóu lo segón Gesón y jo [só] la sego-
» na Medea. » Y axí, com vna desesperada, anaue

Digitized by Google

per aquella montanya cercant lo seu amat y volgut Pierres; y axí lamentant, arribà al lloch ahont los
1575 caualls estauen; y quant ella los veé tots tres de aquella manera, ella començà a renouar lo seu plant, dient de aquesta manera: « Certament, lo meu se-
» nyor Pierres, vós no us sóu partit de vostra volun-
» tat, car jo n só[*m*] ara molt [ben] segura. Ay de mi,
1580 » maluada, que tant vos he enculpat y injuriat, per la
» qual cosa del tot ma vida resta tant trista que més
» no pot! ¿Y quína desuentura es estada aquesta
» que tant prest nos siàm desamparats? Y si vós sóu
» mort, ¿per què *nos* [no us] feya compañía? Certa-
1585 » ment a vna pobre donzella may li vingué tant gran
» dany, ni tan grandíssima des[a]uentura. Ay fortu-
» na, que tu no comences de perseguir als bons y
» leals ara, y quant més altes són les persones, més
» les combats ab la túa força! O gloriosa Verge Ma-
1590 » ría, vós qui sóu llum y Mare de tota consolació, y
» consoladora dels desconsolats, placiaus donar en
» aquesta pobre y trista donzella alguna consolació
» de la vostra gracia; y guardaume, Senyora, la mía
» memoria, per que lo meu *cor* [cos] y la mía trista
1595 » y dolorosa ànima nos perda! [Y] dexaume veure,
» Senyora, abans que muyra, lo meu senyor y marit
» Pierres. Ay, si jo pogués saber ahónt es! Encara
» que fos al cap del món jo l seguiría sense dubte;
» y crech que *nostra* [aquesta] tribulació nos dóna lo
1600 » maligne esperit, perque *lo nostre amor no es estat*
» *deshonrat ni corrumput* [la nostra amor no es es-
» tada desonesta ni corrumpuda], ni auíem consentit
» les súes maluades tentacions; jo crech que per açò
» lo se n aurà aportat en alguna terra estranya, per
1605 » allunyarnos la hu del altre. » Aquestas y semblants paraulas deya la gentil y graciosa Magalona, clamantse de la súa fortuna y de son amich Pierres; y

Digitized by Google

aprés anaue y veníe de vn lloch en altre per la montanya com vna persona desconsolada, y escoltaue per[a] veure si poríe sentir res de prop ni de lluny. Y 1610
aprés pujaue per los arbres pera mirar si veuría ni oyríe res; y no veya cosa ninguna sinó montanya entorn d ella, que ere molt enramada y molt espessa, y de altra part veya la mar gran y fonda. Y de aquesta manera restà la pobre Magalona molt trista tot 1615
aquell día y tota aquella nit, sense menjar ni beure. Y quant vingué la nit ella cercà vn arbre gros, en lo qual pujà ab gran treball, y allí estigué tota aquella
[*v.*] * nit sense dormir, ni reposar, per por que les besties saluatges no la menjassen; y vna estona estaue 1620
plorant, y altra estona estaue pensant què podía ésser del seu amat y molt volgut Pierres. Y aprés pensaue què poría ella fer *y* [ni] ahónt aniría, car bé s pensaue en son cor que *may* [nunca] jamés tornaría en casa de son pare si ella podíe guardarsen en nin- 1625
guna manera, car ella temíe molt la furor de son pare y de sa mare; y conclogué en sí de anar a cercar lo seu leal [*y*] amich Pierres.

Còm la gentil Magalona deuallà del arbre y vingue al lloch ahont eren los caualls que estauen encara lligats, y vals soltar. 1630

QUANT fonch vingut lo día, Magalona deuallà del arbre, y anà al lloch ahont estauen los caualls lligats encara, axí com Pierres los auíe dexats; y ella los desligà plorant, y gemegant, y dient sem- 1635
blants paraules: « Axí com jo crech que lo vostre » senyor es perdut, y per mi va *errat* [errant?] per » lo món, axí anirèu vosaltres per allà ahont vu- » llàu. » Y lleuàls lo fre, y dexàls anar per la mon-

Digitized by Google

1640 taña ahont volguessen; y aprés se meté en caminar per la montanya fins a tant que trobà lo camí per anar a Roma. Y quant ella se véu en lo camí, tornà prestament en la montanya, y cercà vn lloch que ere vn poch alt y ben cubert de rames y de arbres;
1645 y ella se meté dedintre, y de allí veye tots los que passauen, anauen y venían, y ningú no la podíe veure. Y estant de aquesta manera, de dintre la montanya véu venir vna pelegrina, y ella la cridà, y la pelegrina vingué allí ahont ella era, dientli què vo-
1650 líe; y ella pregà a la pelegrina que li donàs los seus vestiments y prengués los seus que ella aportaue. Y la pelegrina, pensant que no estaue a soles en aquella montanya, y pensant que s burlaue d ella, li digué aquestes paraules: « Senyora: si vós sóu
1655 » ben vestida y atauiada, per çò no deuèu burlar[vos] » de les pobres de Iesu Christ, car aqueixes vostres » robes gentils vos aparencen lo cos, y aquestes ro- » bes pobres me seruiràn a saluar la mía ànima si » a Déu plaurà. » Y Magalona li dix: « La mía ger-
1660 » mana: jo us prech que vós no us enujèu, que jo » vos assegur que u dich de bon cor, y de bona » voluntat; y prechuos que cambièu[-m] les robes. » Y quant la pelegrina véu que ho deya de tant bon [*f.* 22.] cor, començàs *a despullar les súes robes; y axí can-
1665 uiaren. La noble Magalona se vestí les robes de la pelegrina, y cobrís de manera que escassament li podíen veure la cara; y lo que mostraua, ella ho ensuzià ab saliua y terra.

Còm Magalona arribà en Roma ab los vestits de la
1670 *pelegrina y vingué a fer oració deuant lo Crucifici que estaue en lo altar de sant Pere.*

Digitized by Google

QVANT Magalona se véu ab los vestits de la pelegrina vestida, ella se meté en camí per anar a Roma, y tant caminà que ella hi arribà; y tan 1675
prest com ella hi fonch arribada anà a la Iglesia de Sant Pere; [y] allí deuant lo altar major se agenollà, dient aquestes paraules: « O Señor Déu Iesu
» Christ, qui per la vostra misericordia me auèu
» posada en gran plaher, hi m hauèu acompanyada 1680
» ab lo més noble Caualler del món, al qual més
» amaue que a ninguna persona; y ara [a] la vostra
» incomparable potencia ha plagut que així ns siàm
» apartats la hu del altre! Per ventura, Señor Déu,
» açò nos es esdeuingut per los pecats que auèm 1685
» comesos, car per cert som plens de maldat y de
» ingratitut maluada; emperò, Senyor, parme que
» no l me deuíen lleuar, per ser lo apartament tant
» terrible d ell y de mi! Per la qual cosa, Senyor
» Déu Iesu Christ, jo us prech y suplich tan afecta- 1690
» dament com puch, y a la vostra molt alta humi-
» litat, per la qual, Señor Déu, vós ereu a nosaltres
» semblants sense pecat; y per la vostra molt alta
» clemencia, pietat y misericordia sía lo vostre pla-
» her y la vostra voluntat de tornarme lo meu dolç 1695
» y leal Caualler, marit y senyor Pierres, si es possi-
» ble, ab lo qual per la vostra benigne gracia jo era
» tant noblement esposada. O gloriosa y dolça Ver-
» ge María, Mare del Creador de tot lo món, que en-
» tre totes les dònes meresquereu auer *agut* [aquest] 1700
» nom de Verge Mare! Vós que sóu consoladora
» dels desconsolats, placieus per la vostra virginitat
» aconsolar en aquesta pobre donzella! Senyora:
» jo me acomane molt a vós de bon cor y de bona
» voluntat per que no vaja axí perduda y descon- 1705
» solada per lo món. O gloriós sant Pere, vós que

Digitized by Google

» sóu estat lloctinent de Déu en la terra, placiaus
» guardar y defendre de tot mal lo meu dolç y leal
» * amich Pierres, lo qual en tots sos fets vos ha [*v.*]
1710 » tingut en deuoció y en honra, y per amor de vós
» ha volgut lo vostre nom; jo us prech que si ell es
» viu que l posèu en algún bon camí que ell puga
» venir a mi y jo a ell, per que pugàm acabar lo res-
» tant de nostra vida en leal matrimoni; y que no
1715 » anèm los dos així perduts per lo món, y que lo nos-
» tre amor no s perda així tan *vtilment* [vilment?], y
» que vullàu vós suplicar a Nostre Señor Déu per
» nosaltres. » Y quant ella agué acabada la oració
lleuàs per anar en alguna posada, y girantse véu en-
1720 trar per la Iglesia son oncle, lo qual era germà de
sa mare, ab grandíssima honra, y ab gran compa-
ñía de gent que la cercauen, de lo que ella ne fonch
molt espantada, y hagué gran por, emperò ells no
curaren gens d ella, car no y auíe ningú que la
1725 conegués ab aquelles robes; y ella com a pobre pe-
legrina se n anà al hospital, y allí estigué dotze
días com a pobre dòna; y cada día anaue a la Igle-
sia del gloriós Sant Pere a fer oració allí per que
Nostre Senyor li volgués aportar lo seu leal amich
1730 Pierres. Y estant així vinguérenli ganes de anar a
Prouença, perque pensaue que allí sabríe abans no-
ues del seu amich Pierres que no en altra part; per-
que si viu ere no podíe ser que algún día no vin-
gués en casa de son pare, si ja no era per força de-
1735 tengut; y de fet se posà en camí; y anant per ses
jornades arribà en la ciutat de Gènoua, y allí se in-
formà del camí de Prouença, y quàl camí era més
curt y més segur. Y així ella anà al port y trobà vna
bellíssima nau presta pera partir, la qual anaue en
1740 Aygues-Mortes; y ella feu ab lo Patró la súa auinen-
ça, y metés dintre la nau, y tant nauegaren per ses

Digitized by Google

jornades que en poch de temps arribaren en Aygues-Mortes; y quant la gentil y graciosa Magalona fonch desembarcada, ella anaue per la vila axí com a pobre pelegrina; y vn día vna bona dòna la cridà, 1745 y la meté en sa casa per amor de Déu; y menjant les dúes ensemps ella enterrogà a Magalona del seu romiatge; y ella respòn que veníe del perdó de Roma. Llauors Magalona la enterrogà que li digués los costums y vsos de aquella terra, y si estrangers 1750 hi podíen anar segurs; y quant aquella bona dòna véu que li demanaue de la terra, dixli axí: « Sa-
» piàu, bona pelegrina, que ací tením vn bon señor,
» lo qual señoreja tota aquesta terra de Prouença,
» y de ací fins a la terra de Aragó, y anomènase 1755
» lo Comte de Prouença; y es molt gran senyor, y
[*f.* 23.] » molt potent, lo qual manté tota la súa ter*ra en
» gran seguretat. De manera, que may home ha ohit
» dir que ningú en la súa terra enujàs a persona
» del món, perque ell fa tenir seguretat y justicia 1760
» en tota la súa senyoría; y lo Comte y la Comte-
» sa, sa muller, són tan humans als pobres de Déu,
» que es vna molt gran alegría, emperò estàn molt
» trists y enujats, axí mateix som trists tots nosal-
» tres que som llurs vassalls; y açò es per lo més 1765
» gentil, noble y esforçat Caualler de aquest món,
» que era llur fill, lo qual se anomenaua Pierres,
» que tantost aurà dos anys que partí de aquesta
» terra per anar a veure lo món, y fer fets de ar-
» mes y caualleríes, y a cercar ventures; y aprés 1770
» may no n ha sabudes ningunes noues d ell, ni
» bones ni males, y es dubte que no sía mort, o que
» li haja seguit algún gran mal, de la qual cosa se-
» ría molt gran dany si ere veritat. » Y axí mateix
començà a contar les noblezes y virtuts que eran en 1775
aquest joue Caualler. Y quant Magalona ohí dir les

Digitized by Google

grans virtuts que eren en lo Comte y en la Comtesa, y que lo seu senyor Pierres no ere tornat; llauors conegué ella que lo seu amich Pierres no la
1780 auía dexada de sa propria voluntat, mes que alguna mala ventura los auía axí apartats; y de pietat que li teníe ploraua molt fort; y la bona dòna pensaua entre sí mateixa que ploraua de pietat de lo que ella auía dit, per la qual cosa ella la volgué
1785 molt més; y per çò la feu aquella nit dormir y reposar ab ella.

Còm la gentil Magalona se posà en lo port Sarrazi a seruir los pobres de Déu en vn pobret Hospital, y allí guardà la súa virginitat
1790 *esperant nouas del seu amich Pierres.*

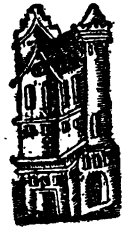

*En aquella nit vingué en voluntat a Magalona, [v.]
pus que lo seu amich Pierres no era vingut, que ella se posaría en algún lloch deuot pera seruir
1795 a Déu, en lo qual ella pogués guardar la súa virginitat; esperant, si sería plasent a Déu, que ella pogués saber algunes bones noues del seu molt dolç amich Pierres, car bé pensaue que allí poríe abans

Digitized by Google

saber noues d ell que no en ninguna part del món.
Y axí ella començà de informarse si en aquella te- 1800
rra hi hauíe algún lloch deuot ahont ella pogués
seruir a Déu. Y la bona dòna li digué que prop de
allí era la Isla del port Sarrazi, ahont totes les naus
dels mercaders arribauen, en les quals venían gran
multitut de hòmens y dònes malalts, per causa de 1805
la mar que los aportaue. Y Magalona anà a mirar
aquell lloch, y agradàli molt; y dels diners que ella
teníe feu fer vn petit hospital, en lo qual hi feu fer
tres llits per que los pobres aguessen recapte; y
prop del hospital feu fer vna Iglesia petita ab vn 1810
altar, lo qual ella feu anomenar S. Pere en re-
membrança del seu leal amich Pierres. Y quant la
Iglesia y lo hospital foren acabats, Magalona se
posà ab gran deuoció a seruir los malalts; y feya
molt àspera y santa vida. De manera, que tota la 1815
gent de la Isla, y de tot entorn, la tenían per santa,
y que la anomenauàn la Santa Pelegrina, y aportà-
uanli molts gran ofertes. De manera que lo Comte
y la Comtesa, vn día, ab gran deuoció, hi vingueren
a visitar aquesta Iglesia y hospital; y veren la ma- 1820
nera de la hospitalera; y deyen entre ells mateixos
qne sense dubte ella deuía ser vna molt santa per-
sona. Y la hospitalera, com aquella que ere molt
ben ensenyada, y com aquella que ho sabíe molt
ben fer, anà a presentarse al Comte y a la Comte- 1825
sa, y feulos grandíssima reuerencia, y comanàs en
llur gracia. Y la Comtesa prengué gran plaher en
les paraules y continents de la hospitalera, y axí
mateix hi prengué plaher lo Comte; y las dos se
apartaren a vn retret, y allí parlaren de moltes coses. 1830
De manera que la Comtesa li digué còm estaua
molt trista per vn fill que auíe perdut, y [*lo*] ploraue
molt fort; y Magalona la consolaua ab dolces pa-

Digitized by Google

raules: si bé es veritat que Magalona auíe menester
1835 més consolació que la Comtesa; emperò la Comtesa se tenía per *mal* [molt] contenta de les paraules que li auíe dit la hospitalera; y pregàla que la vingués a veure moltes vegades per donarli alegría, car * per cert gran plaher auía près en les súes pa- [*f. 24.*]
1840 raules; y que tot quant ella hagués menester que ella ho demanàs de sa casa, que tot li sería donat; y diguéli que pregàs a Nostre Senyor Déu y al gloriós Sant Pere que li enuiassen algunes bones noues de son fill; y la hospitalera li prometé que ella ho
1845 faríe de molt bona voluntat per seruir a sa senyoría. Així lo Comte y la Comtesa se n tornaren al palau, y Magalona restà en lo Hospital ab los malalts fent àspera penitencia.

Còm los pescadors de aquella terra vn día pescant
1850 *prengueren vn peix molt gentil, y per la súa tanta gentileza presentàrenlo al Comte de Prouença.*

Vn día se esdeuingué que los pescadors de aquella terra, pescant en la mar, prengueren vn
1855 peix que era molt gentil; y per la súa gentileza presentàrenlo al Comte y a la Comtesa, los quals ne donaren grans gracies als pescadors; [y] axí com alguns de llurs seruidors lo netejauen y estripauen en la cuyna, trobaren en les tripes de aquest peix
1860 vn sendat vermell a manera de vna pilota petita; y quant ells veren allò, estigueren marauellats y espantats tots; y vna de les siruentes lo prengué y portàl a la Comtesa, dientli: « Senyora: nosaltres hauèm » trobat açò dintre lo ventre del peix. » Y la Com-
1865 tesa prengué lo sendat y desplegàl ab la súa propria

Digitized by Google

mà, y trobà dins los tres anells que ella auíe donat a son fill quant ell se partí d ella; y quant ella los hagué mirats conegué molt bé que eren los que ella auíe donats a son fill, y començà de fer lo major plant que may se oys, dient axí: « Ay Senyor 1870
» Déu: ara jo só certa que lo meu fill es mort, ara
» só jo fòra de tota esperança de may pus vèurel!
» O Senyor Déu! ¿Y quín mal auíe fet aquella ig-
» nocent[a] criatura que los peixos auíen de menjar
» la [súa] carn? » Y axí com la Comtesa feya tant 1875
gran plant, lo Comte vingué, y oynt lo que la Comtesa feya, ell ne fonch molt espantat, y demanà què era allò, que tant fort ploraue; y axí entrà en la cambra. Y la noble dama li començà a dir plorant:
« Ay senyor! vna criatura irracional y sense ente- 1880
» niment nos aporte noues tan tristes de nostre fill
» Pierres, que en lo món no podíen ésser pijors. »
Y ella [li] començà a contar còm auíen trobat en les tripes de aquell peix aquell sendat, en lo qual es-
[*v.*] tauen plegats tres anells que ella ma*texa li auíe 1885
donats quant se n anà; y tantost los amostrà al Comte. Y quant lo Comte los véu coneguéls tantost y fonch molt trist, y meté la cara sobre lo llit, y plorà més de mitja hora sense may cessar. Y aprés, com
a home molt esforçat y de gran cor, se lleuà y anà 1890
molt dolçament a consolar la Comtesa, dientli de aquesta manera: « Sapiàu, noble senyora, que
» aquest fill no era nostre, abans era de Déu, y per
» la súa gracia nols auía prestat pera donarnos al-
» gún poch de plaher. Y ara es li estat plasent de 1895
» fer la súa voluntat d ell com de cosa propia súa,
» per çò vós ni jo no ns auèm enujar; per la qual
» cosa jo us prech humilment que aquesta dolor
» vos cesse, y lloàu a Nostre Senyor del que vos ha
» enviat; si u feu farèune plaher a Nostre Senyor 1900

Digitized by Google

» Déu y a mi. » Y tantost manà que llevassen tota la tapicería y paraments del Palau, y que tantost posassen draps negres y dol, y tots los de la súa terra en molt gran plant.

1905 *Còm la Comtesa anà a visitar la Iglesia y Hospital de sant Pere de Magalona.*

La Comtesa, aprés de alguns díes, moguda de gran deuoció y voluntat de anar a visitar la Iglesia de sant Pere de Magalona y a la súa hospi-
1910 talera, pera contarli la súa gran fortuna. Y quant ella hagué feta la oració al gloriós S. Pere, ella prengué a la hospitalera per la mà y entràrense dintre lo oratori, y sospirant la Comtesa li contà tot lo seu fet, y còm era fòra de tota la súa esperança
1915 de may pus veure a son fill. Quant Magalona ohí aquestes paraules, ella començà forment a plorar ensemps ab la Comtesa, y diguéli: « Senyora: suplich » a vostra mercè que si teniu aquí aquells anells » que vós los me amostrèu si us plaurà. » Y llauors
1920 la Comtesa los tragué y mostràls a la hospitalera. Y quant la gentil Magalona veé los anells, tantost los conegué; y de gran dolor y tristicia que ella agué lo cor li cuydà esclatar, emperò tostemps com a virtuosa y molt esforçada donzella, confiantse de
1925 Nostre Senyor Déu y del gloriós sant Pere, diguéli: « Senyora: vós no us deuèu per çò enujar, car de les » coses que no són certes tostemps ne dèu hom te- » nir esperança; encara que síen aquestos los anells » que vós donareu al vostre fill, també pot ésser que
1930 » passant ell per la mar o per algún riu li són cay- » guts * per sòrt en l aygua, y aquest peix, pensant [*f.* 25.] » que era alguna altra cosa, los auía arrebassats.

Digitized by Google

» Per çò, senyora, jo us suplich que no tingàu més
» aquesta dolor, y farèu gran bé pera vós y al senyor
» Comte; y vós li augmentarèu los dolors tostemps 1935
» que ell vos veurà trista; emperò reclamàu de bon
» cor a Nostre Senyor Déu Jesu Christ, y feuli infi-
» nides gracies de totes aquestes coses. » Y axí
aconsolà la gentil Magalona a la Comtesa lo millor
que pogué, emperò no restà que la súa dolor no era 1940
menor que la de la Comtesa, y hauíe tant menester
consolació com ella. Y la Comtesa donà molts do-
natius a la hospitalera per que pregàs a Nostre Se-
nyor Déu per l ànima de son fill si mort era, o que
li enuiàs bones noues d ell; y axí la Comtesa se n 1945
anà, y la gentil Magalona restà molt trista y des-
consolada; y ella se agenollà deuant lo altar de
sant Pere, pregant a Déu y al Príncep dels Apòs-
tols, que ells lo volguessen guardar y defendre de
sos enemichs si viu era, y si mort, que volgués auer 1950
mercè de la súa ànima; y axí estigué gran temps
la gentil Magalona fent oració. Dexèm ara a Ma-
galona y a la Comtesa, y tornèm ara a parlar de
Pierres, que estaue en la Cort del Soldà.

Còm Pierres, aprés de auer estat gran temps en la 1955
Cort del Soldà de Babilonia, agué licencia
per anar a veure son pare y a sa
mare.

[*v.*] *ESTANT lo noble Pierres en la Cort del Soldà
de Babilonia, tostemps ell entraue més en 1960
gracia d ell, tant com si fos son fill, car no s podíe
estar sense que Pierres no li fos prop; y Pierres te-
nía tostemps lo seu cor ab la gentil Magalona, per-
que no podía saber a quína fí era venguda; desli-

Digitized by Google

1965 berà de demanar llicencia al Soldà per anar a veure a son pare y a sa mare. Y vn día lo Soldà feya gran festa, y estaue molt alegre, y atorgà moltes gracies a vns y altres. Llauors Pierres se agenollà dauant d ell, y dixli: « Senyor: ja he estat gran temps
1970 » en vostra Cort, y per la vostra excellent bondat » me auèu atorgades moltes gracies que jo us he » demanades per altres, y may per mi, que só vostre » servidor, no he demanat cosa ninguna; perçò, se- » nyor, jo us voldríe suplicar y demanar vna gran
1975 » gracia, si a vostra gran senyoría plaurà de ator- » gàrmela. » Y quant lo Soldà véu que Pierres tan humilment lo suplicaue, dixli: « Amich: jo may te » he dit de no de cosa que me hajas demanada per » altri: bé pots pensar que pera tu serà donat de
1980 » molt millor cor, perçò, demana tot lo que volràs, » que tot te serà atorgat. » Llauors Pierres fonch molt alegre de la promesa que lo Soldà li feu, y dixli: « Señor: jo demàn que us placie de darme lli- » cencia de anar a veure mon pare y mare, y los
1985 » meus parents y amichs, car després que jo só vin- » gut en vostra Cort no han sabut noues de mi; per » çò, senyor, placiaus liberalment de atorgarme la » llicencia, car a mi serà cosa plasent, y a mon pare » y a ma mare molt agradable. » Quant lo Soldà ohí

Digitized by Google

la demanda de Pierres, ell ne fonch molt mal con- 1990
tent, y dixli: « Amich: prechte que la túa partida
» vulles dexar, car no pots anar en ningún lloch
» ahont estigues més al teu plaher que ab mi, y no
» trobaràs parents ni amichs que més te fassen que
» jo, car jo t faré lo major de la mía terra aprés de 1995
» mi. Y sapies en veritat que si jo hagués sabut que
» aquesta era la demanda túa, jo no la t aguera
» atorgada, perque la túa partida es a mi molt greu
» pera ma vida. Emperò jo t dó licencia que si tu
» te n vols anar te n vajes; hasme de prometre que 2000
» quant auràs visitat a tots parents y amichs que
» tornaràs; y si tu ho fas, faràs com a saui. » Y Pierres li prometé bonament que quant ell auríe visitat a son pare y a sa mare que ell tornaríe. Llauors lo Soldà feu vn manament, lo qual donà a Pierres, 2005
que per tot allà hont ell passàs per terra de Moros li
[*f. 26.*] fessen * tanta honra com a la súa propria persona, y que li donassen tot lo que ell volgués y agués menester. Y donàli més encara lo Soldà tant or y argent com volgué, y moltes altres joyes y pedres 2010
precioses que valíen grandissim tresor. Y llauors Pierres prengué comiat del Soldà; y quant se n partí tots plorauen. Y dit Pierres vingué en Alexandría y mostrà la lletra al Almirant del Soldà, lo qual tantost li feu molta honra, y lo portà al seu palau, 2015
lo qual era molt guarnit de riquezas, y Pierres prengué lo que li agradà; y lo tresor que hagué del Soldà feulo posar en catorze barrils de mija càrrega de vi, y en los dos caps feu metre sal y lo tresor en mitg. Y Pierres trobà de fet y de ventura en lo port 2020
vna bellíssima nau de Prouença, la qual era presta pera partir; y Pierres parlà al Patró, dient que volía anar en Prouença, y que volíe portar catorze barrils de sal pera donar a vn hospital que y auía.

Digitized by Google

2025 Quant lo Patró ohí la súa voluntat, ell dix que era content de aportarlo, emperò dels catorze barrils de sal no li aconsellaua que los hi aportàs, perque quant ell sería en Prouença allí trobaría prou sal, y a bon mercat. Y Pierres li dix: « Vós no us curèu
2030 » de res, que jo us pagaré tot lo que serà de rahó, » car jo he fet vot de aportarla de ací fins ahont jo » voldré. » Y quant lo Patró ohí la voluntat de Pierres, fonchne molt content; y Pierres pagà a lo Patró tot lo que s auingueren; y dit Patró dix a Pierres
2035 que s fes aportar los barrils y totes ses coses, que ab la ajuda de Déu ells se partiríen tan prest com lo vent se lleuàs; y aquella nit feu molt bon vent, y feren alçar les veles, y vingueren en vna isla anomenada Sahona; y allí prengueren aygua dolça, y
2040 Pierres estaua cansat de la mar e isqué en terra.

Còm Pierres ysqué de la nau en terra, y entrà en la isla de Sahona, y trobà vna cantitat de flòs molt gentils.

QVANT lo noble Pierres fonch en terra, ell co-
2045 mençà de anar per aquella Isla; y així com ell rodaua, trobà vna gran cantitat de flòs molt gentils pera pendre plaher, y ell se n anà a seure en mitg d ells: y estant així ell, véu vna flor que era molt més gentil que ninguna de les altres, de color
2050 y de olor: * de totes coses. Y lo noble Pierres la cu- [*v.*]
llí, y tantost li vingué a la memoria la gentil Magalona, y començà a dir semblants paraules: « Axí » com aquesta flor traspassa totas las altras de gen- » tileza y de totes coses, axí la gentil Magalona
2055 » traspassa y sobrepuja totes les altres dames. » Y començà fortament a plorar y fer gran dol, pensant

Digitized by Google

a quína fí podíe ésser vinguda. Y estant en aquest tant gran pensament, vinguéli ganes de dormir. Y estant ell dormint, lleuàs vn bell vent, y lo Patró feu cridar que tots se recullissen molt prest; y vehent que Pierres no era allí, tantost lo enuía a cercar, y no l pogueren may trobar, y cridàrenlo tant alt com podíen, emperò ell dormía tant fort que era marauella; y quant ells veren que no l trobauen, y lo Patró veya que tenían tant bon vent, no volgué perdre aquell temps, y feu alçar las velas, y Pierres restà allí dormint. Y tant nauegaren que vingueren al port Sarrazi, y allí descarregaren la nau; y quant ells trobaren los catorze barrils, digueren al Patró: « ¿Què farèm dels barrils de aquell gentil home que » restà dormint en la Isla de Sahona, que hauía molt » ben pagat lo que us auía promès, y auíans dit que » los volía donar en vn Hospital? » Llauors digueren tots que més valíe que los donassen al Hospital de sant Pere, que per cert no ls podíen millor esmersar; y lo Patró contà a la hospitalera còm aquell de quí eren se era perdut, y que ella pregàs a Déu per la súa ànima. Y esdeuingués vn día que la hospitalera hagué menester sal, y prengué hu dels barrils pera pendre sal, y trobà gran tresor dintre, y fonchne molt marauellada, y prenguén vn altre y trobà, per lo semblant, moneda; y considerant entre sí mateixa, dix: « O pobre home, Déu per la » súa santíssima pietat haja mercè de la túa ànima, car jo veig ara que no venen tribulacions a » mi sola! » Y aprés los desfeu y trobà gran tresor dintre; y tantost feu venir molts mestres, y feu fer vna bella Iglesia. Y augmentà los edificis y missas, y lo seruici de Déu; y feu vn gentil Hospital, y gentil Iglesia, la qual tostemps feya molt bé. De manera, que tota la gent de la terra començaren de

Digitized by Google

venir a visitar la Iglesia, y aportàuenhi moltes almoynes; y tots se marauellauen de tants gentils y profitosos edificis que feya fer la hospitalera.

2095 * *Còm lo Comte y la Comtesa vingueren a visitar la Iglesia y Hospital de sant Pere de Magalona, molt deuotament per amor de son fill Pierres.* [*f.* 27.]

LLAUORS lo Comte y la Comtesa vingueren a
2100 visitar la Iglesia de sant Pere ab gran deuoció, y allí oyren Missa, y aprés anaren a parlar a|b] la hospitalera; y ella los aconsolà, dient que no deuíen desconfiar de Nostre Senyor Déu, que encara los podíe alegrar de llur fill; y lo millor que po-
2105 gué los confortà, emperò, per cert, més menester hauíe ella la consolació que tots ells, perque ells no auíen perdut sinó vn fill, y Magalona auíe perdut lo seu Regne, que de dret li pertañía; y auíe perdut lo seu Pierres. Y prenent comiat los vns
2110 dels altres, se n tornaren en ses cases. Tornèm a parlar de Pierres, que estaua dormint en la isla de Sahona, com dit auèm.

Digitized by Google

Còm lo noble Pierres està dormint en la Isla de Sahona per lo pensament que hagué de la gentil Magalona. 2115

PIERRES està dormint vna gran estona, y aprés se despertà, y vent que ja era de nit, ell estigué molt espantat; y lleuàs prestament, y mirà a totes les parts y no veé a ningú per senyal; y aprés 2120
[*v.*] anà enuers la muralla ahont auíe dexada la * nau, y allí començà fortament a cridar la gent de la nau, emperò ningú no li responíe. Y quant ell se veé en aquella manera, prenguén tanta dolor en son cor, que caygué en terra com si fos mort. Y aprés de 2125
ésser tornat en sí se assegué en terra, y començà molt amargament a plorar, dient així: « O Senyor » Déu tot poderós! ¿No acabaré jo may los meus » díes? ¿Y quí es l ome tant miserable en aquest » món que fortuna lo perseguesca tant com a mi 2130
» persegueix? Certament, jo só lo més malauentu- » rat de aquest món. No bastaua, Senyor Déu, que » jo hagués tant dolorosament perduda la mía dol- » ça y leal esposa, y aprés la fortuna tant cruel me » auía posat en seruici de aquell Moro, enemich 2135
» de la Santa Fe Cathòlica, la qual jo he manten- » guda ab tant treball gran temps; y ara que jo pen- » saua confortar y alegrar lo meu senyor pare y la » mía senyora mare, y als meus parents, só vin- » gut en aquest lloch [*y*] desert ahont no tinch nin- 2140
» guna consolació humana; per cert la mort me es » més necessaria que la vida, emperò, Senyor Déu, » pus que a vós es plasent de donarlam, jo só molt » content de rèbrela, per que al menys fenesquen » les dolors míes. » Y axí lamentaue y ploraue fins 2145
que fonch vingut lo día clar; y anà mirant y cercant

Digitized by Google

per la Isla si poríe trobar res que li pogués donar socós. Y veentse en aquesta congoxa y miseria, abandonà y desamparà de sí tota la súa força y vir-
2150 tut, com aquell qui està prop de la mort, pensant perfe[c]tament en la misericordia diuina, y suplicant a Déu que hagués pietat de la súa ànima. Emperò, Nostre Senyor Déu, qui may desampara los seus, permeté que en aquell lloch vingué vna barca de
2155 pescadós pera pendre aygua dolça; y axí com ells arribaren en aquella Isla, trobaren a Pierres allí en terra estès com si fos mort; los quals agueren gran pietat d ell, y donàrenli a menjar especies y confitures, y a beure, y aprés lo posaren sobre vn llit y
2160 cobrírenlo lo millor que pogueren; y quant ell fonch vn poch retornat, ells lo meteren dins la barca, y arribaren en vna vila anomenada Crapona, y allí lo meteren dins lo hospital y comanàrenlo a la hospitalera. Y quant Pierres fonch en aquell hospital y
2165 hagué menjat y begut, ell se començà de adreçar lo millor que pogué, y començà de anar per la vila per que més prest pogués guarir, emperò la gran dolor que teníe en lo seu cor li feya grandissim mal. Y estigué en aquella vila per espay de nou mesos molt
2170 malalt; y vn día [que] encara [*que*] no era [molt] ben guarit, *ell se n anà a passejar enuès la marina, y ell [*f. 28.*]
véu en lo port vna nau; y los marinés de aquella parlauen en llengua de Prouença, y ell los demanà quànt tornaríen en llur terra; y ells respongueren y li di-
2175 gueren que abans de dos díes. Pierres anà al Patró [y] suplic*ant* [·àl] que per amor de Déu lo volgués aportar a la terra de Prouença, per que ell era de aquella terra, y auía estat gran temps malalt. Y lo Patró li digué que per honor de Déu y per amor de
2180 la terra, que ell lo se n aportaría de molt bona voluntat, emperò que primer volíe anar en Aygues-Mortes

Digitized by Google

a la Isla del Port Sarrazi; y Pierres ne fonch molt content, y allí ell lo rebé en la súa nau. Vn día los companyons de la nau parlauen de la Iglesia de sant Pere de Magalona; y quant Pierres la ohí anomenar, ell 2185
ne fonch molt marauellat, y demanà quína Iglesia era aquella y ahónt estaua assentada. Ells li digueren que aquella era vna deuota Iglesia que estaua en la Isla del port Sarrazi, en la qual Déu y lo gloriós sant Pere feyen molts miracles. «Y es menester que 2190
» vós prometàu de anarhi, que per cert allí trobarèu » remey per la vostra malaltía. » Y Pierres per lo bé que li digueren de aquella santa Iglesia, feu vot y prometensa a Déu y al gloriós sant Pere, que hi estaríe vn mes sense darse a conèixer a ningú, per 2195
que li donàs sanitat y noues de la gentil Magalona. Y arribant al port Sarrazi, Pierres saltà en terra.

Còm Pierres se metè en lo hospital de la gentil Magalona, y allí trobà remey de totas sas tristors. 2200

[*v.*] *QVANT Pierres fonch deuallat en terra, tantost se n anà a la Iglesia y donà moltes gracies a Nostre Senyor Déu Iesu Christ, perque lo auíe

Digitized by Google

deixat venir a port de saluació. Y quant ell hagué
2205 feta la súa oració, ell se posà com vn pobre malalt
en lo hospital que se anomenaue de sant Pere de
Magalona, pera cumplir lo vot que auía promès,
y metés sobre vn llit de aquells; y quant Magalona
veé aquell pobre que ere vingut de nou, ella li ren-
2210 tà los peus y les mans, y lo besà, car axí ho feya a
tots. Y aprés li donà [a] sopar, metéli llansols blanchs
en lo llit, y feulo despullar y metre en lo llit, y dixli
que demanàs lo que hauíe menester pera cobrar la
sanitat; car axí ho acostumaue de dir a tots los
2215 malalts que venían en aquell hospital, del qual era
ella la fundadora. Y Pierres, estant en lo hospital,
per lo gran recapte que allí li donà, començà molt
bé de guarir; y ell se marauellaua molt de la gran
pena y treball que aquella dòna prenía en seruir a
2220 ell y a tots los altres; y deya en son cor que ella
deuía ésser alguna persona santa. Y vn día, Pierres,
recordantse de la súa gentil Magalona, començà
a plorar, dient axí: « O Senyor Déu tot poderós:
» si per la vostra infinida pietat y misericordia me
2225 » volieu enuiar noues de la mía leal esposa, tots los
» mals y treballs que jo he passats no serían res
» pera mi, car tots los pendría ab paciencia. Em-
» però, Senyor Déu, jo he merescut comportar pi-
» jor, car só estat causa que ella ha deixat a son
2230 » pare y a sa mare, y a tot lo seu Regne; y per lo
» semblant só estat causa que las bestias saluatges
» la han menjada y deuorada. Aquella persona que
» era tant gentil y noble, si vós, Senyor Déu, per la
» vostra infinida pietat y misericordia no la auèu
2235 » guardada, [y] ella es morta, placieus, Senyor Déu,
» que jo no visca més en aquest món, perque es ple
» de miseria! » Y dient aquestes paraules llançà
vn gran sospir; y Magalona, axí com ella visitaue

Digitized by Google

los pobres malalts, ohí aquell tant terrible sospir
que hauíe fet Pierres; tantost vingué pensant que 2240
li mancaue alguna cosa, o que ell hagués algún gran
mal, [y] dixli: « Germà: ¿què es lo que auèu? Si vós
» volèu res, no estigàu de dirho, que no restarà per
» moneda. » Y Pierres li feu infinides gracies, y dix
que no li mancaua ninguna cosa, emperò que la cos- 2245
tum[a] dels malalts era, que quant se record[au]en
de les súes fortunes que auíen hagudes y passades,
[*f.* 29.] plorauen y sospira*uen, y aquell ere lo millor re-
mey que podíen trobar.

Còm Pierres descansà lo seu cor a Magalona y ella 2250
lo aconsolà molt dolçament.

QVANT Magalona lo ohí axí parlar de fortuna,
ella lo començà molt dolçament a consolar,
y demanàli molt afectadament què era estada la
causa de la súa dolor; y llauors lo noble Pierres li 2255
contà tot lo seu fet sense anomenar persona ningu-
na, y dixli de aquesta manera: « Fonch vna vega-
» da vn fill de vn home rich, lo qual ohí parlar de
» vna donzella que estaue en vna terra estranya, y
» ell deixà a son pare y a sa mare per anar a vèure- 2260
» la. Y la fortuna lo afauorí, que ell conquistà l amor
» de aquella gentil donzella molt secretament, sense
» que ningú de sos parents no y sabíen res. Y ell se
» esposà ab ella, y la prengué per muller, y aprés la
» tragué de casa de son pare y de sa mare, y aprés la 2265
» dexà en vna montanya dormint, pera cobrar tres
» anells que auía perduts. » Y axí li contà tot lo que
ell auía passat fins aquell día, per les quals paraules,
Magalona conegué que aquell ere Pierres, lo qual
ella auía tantas vegadas desitjat. Y miràl en la cara 2270

Digitized by Google

y coneguél molt bé, y de la gran alegría que n *auíe* [agué] començà a plorar, emperò no se volgué manifestar a ell encara, mes lo millor que pogué li començà a parlar molt dolçament, y dixli: « Ger-
2275 » mà: no us deuèu enujar de res, mes deuèu acó-
» rrer a Déu y a la humil Verge María, y al gloriós
» y benauenturat S. Pere, car sense dubte si vós li
» suplicàu de bon cor y de bona voluntat, ell ohi-
» rà la vostra petició, y tornaruosha la vostra leal
2280 » esposa y amiga que vós tant amàu; y teniu per
» cert que axí com Déu per la súa gracia y miseri-
» cordia vos ha guardat de morir en tant grans pe-
» rills com vós dièu que auèu passats, axí per lo sem-
» blant haurà guardat a ella. Y axí com ell vos ha
2285 » donat tribulacions, axí per lo semblant vos dona-
» rà plaher [y] alegría. Y pregàulo que axí síe, y jo
» també li [n] faré deuotíssima oració, [y] de bon cor.»
Y llauors lo noble Pierres se lleuà, y feuli infinides gracies; y la gentil Magalona se n va anar a la Igle-
2290 sia, y allí començà *a* [de] plorar de sobre de gran plaer y alegría que teníe en son cor, d[on]ant gracias a Déu molt deuotament de la *gracia que li auía feta, [*v.*] perque les súes oracions y *beneficis* [benfets] no eren vans, car ell la auíe oyda y [li] auía tornat lo seu leal
2295 amich Pierres. Y quant ella agué acabada la súa oració, tantost se feu fer gentils vestidures reals, car ella tenía ab què pagarlas; y teníe gran enteniment pera deuisarles, y feulas fer tals com a ella pertañíen; y aprés feu adobar la súa cambra lo millor que po-
2300 gué; [y] anà a Pierres, y diguéli: « Amich: veniu ací
» ab mi, que jo us he ordenat lauatori pera vós, per
» rentaruos las cames y los peus; y crech que us
» faré grandissim bé, y tinch ferma esperança que
» en breu temps Déu vos tornarà la sanitat en la
2305 » persona. » Y quant ell fonch en la cambra, ella

Digitized by Google

lo feu asseure allí; y aprés ella se n entrà en la súa cambra secreta, y tantost se vestí aquellas robas reals y deixà las vellas que ella acostumaue de aportar, ab les quals no li veyen sinó los vlls y vn poch del nas; dejús tenía los seus gentils cabells, 2310 los quals li abastauen fins als genolls; y vingué deuant Pierres, y diguéli: « Gentil, noble y esforçat » caualler Pierres: alegrauuos, car veus ací la vostra » leal muller [y amiga] Magalona, per la qual auèu » passats tants de mals y tribulacions, y jo per lo 2315 » semblant no n he passats menys per amor de vós; » [*y*] jo só aquella que vós dexareu a soles en la mon- » taña dormint; jo só aquella que vós traguereu de » casa de mon pare, lo Rey de Nàpols, a la qual vós » prometereu tota honestitat fins a la hora de nostre 2320 » casament; Io só aquella que us posí la cadena » de or en lo coll, posantuos en possessió del meu » cos y de la mía amor; Io só aquella a qui vós do- » nareu tres anells molt gentils y molt richs. Y per » çò, lo meu dolç y leal amich y senyor Pierres, 2325 » miràu si jo só aquella que vós demanàu. » Y llauors deixà caure los vels que aportaue en lo cap, y los seus resplandents cabells caygueren fins als genolls.

Còm Pierres veé la súa gentil esposa Magalona, ell la conegué tantost y lleuàs de peus y la començà de abraçar y besar molt dolçament ab gran amor. 2330

QVANT lo noble y gentil Caualler Pierres veé la súa gentil amiga y esposa Magalona sense 2335 aquells vels que aportaue, ell tantost la conegué, [*f.30.*] y lleuàs de peus, y començàren*se de abraçar y be-

Digitized by Google

sar ab grandíssima amor y tant dolçament com pogueren; y del grandissim plaher que entre ells dos
2340 auíe, plorauen en gran manera. Y de aquesta manera estigueren vna gran estona que no se podíen dir res la hu al altre, de la estremada alegría que los dos tenían; y aprés se assegueren y interrogàrense la hu *al* [del] altre de les súes fortunes. Io no podríe
2345 dir la meytat del plaher y de la alegría que los dos ensemps tenían, emperò, remetho a la discreció de cada hu, car molt millor se pot pensar que no dir, ni tampoch escriure; y may se fartauen de besar y de contar llurs grans desuentures, car de tot aquell
2350 día fins a mitja nit no feren altra cosa sinó besar y abraçar tant com podíen; y llauors Magalona li contà còm ella auía haguts los catorze barrils d or qu ell auíe perduts, y còm ella ne auía ja despès vna gran partida pera edificar aquella Iglesia, de la qual
2355 cosa Pierres ne agué molt gran plaher; y aprés [de] totes aquestes coses, concertaren los dos en quína manera ho denunciaríen al Comte y a la Comtesa; llauors Pierres li dix que ell auía promès y fet vot de estar allí vn mes abans que no se manifestaría a
2360 ningú d ells, y que encara no era passat aquell mes. Y Magalona li dix: « Señor: si vós volèu, jo aniré » a casa del senyor Comte y Comtesa, y acabaré ab » ell[s] que si volen saber *alguna* [ninguna] cosa de » la vostra vinguda, que vinguen ací lo día que lo
2365 » vostre vot serà cumplit. Y quant ells seràn ací, jo » los faré entrar en aquesta cambra; y llauors vós » y jo ensemps podríemnos manifestar a ells. » Y lo noble Pierres li dix: « Síe fet axí com a vós pa- » rrà que millor sía. » Y Magalona ordenà que lo
2370 seu Pierres dormís aquella nit a la súa cambra per estar millor a son plaher, y ella dormí en vna altra cambra.

Digitized by Google

Còm Magalona no pogué dormir aquella nit del gran plaher que tenie, y vestís la roba de hospitalera, y vingué a la cambra ahont Pierres dormia pera veure còm estaue, y tantost prengué comiat de ell. 2375

MAGALONA aquella nit no pogué gens dormir del gran plaher que tenie dintre lo seu cor, 2380 y desijaue molt que fos de día per anar a donar [v.] alguna consolació al Comte y a la Com*tesa, car bé sabie que estauen molt desconsolats, y pesàuali molt en grandíssima manera perque encara restauen quatre dies del mes que Pierres auía fet vot de 2385 no descobrirse a pare ni a mare; y tant prest com fonch de día ella se vestí los vestits de hospitalera que acostumaue aportar, y vingué a la cambra ahont Pierres dormía, que tampoch no auíe pogut dormir de tota la nit; y Magalona prengué comiat 2390 d ell, y anà a casa del Comte y de la Comtesa, los quals li feren molt gran festa, car la amauen molt; y tantost lo Comte la prengué per la mà y feula seure al seu costat, y la Comtesa al altra part, y la gentil Magalona los digué semblants paraules: « Senyor 2395 » Comte, y a vós, senyora Comtesa: jo só vinguda a » vosaltres per declararvos vna visió que jo he vista » aquesta mateixa nit que [ara] es passada, per que us » aconsolèu y viscàu ab esperança, car may perso- » na ninguna no dèu desconfiar de Nostre Senyor 2400 » Déu. A mi m semblaua, senyors, que l benauentu- » rat sant Pere [me] venie deuant y [a]portaue per » la mà vn Caualler joue molt gentil, y ell me deya: « Aquest es el Caualler per qui tu tant de bon cor » pregas. » Per çò, senyor y senyora, açò es cosa 2405

Digitized by Google

» que per cert se dèu dir, car jo sé bé que vosaltres
» sóu molt trists per causa de aquest fill, emperò
» creyèu lo que jo us dich que abans de poch temps
» lo veurèu viu y ben alegre a vostre fill; per çò
2410 » jo us prech humilment que fassàu lleuar [tots] los
» paraments que auèu posats de dol y que n i fassàu
» posar de altres que síen de plaher [de] y alegría. »
Y quant lo Comte y la Comtesa oyren axí parlar a
la hospitalera, ells ne foren molt alegres, emperò no
2415 podíen creure que llur fill en ninguna manera fos
viu, mes per amor d ella feren lleuar tots los draps
que teníen posats de dol; y pregaren molt a la hos-
pitalera que dinàs ab ells, emperò lo seu cor no po-
díe comportar de estar vn poch tant solament ab-
2420 senta de la presencia de Pierres, y diguéls que ha-
uía de negociar algunes coses per lo hospital que
eren molt necessaries, que li perdonassen, y pren-
gué comiat d ells, y diguéls que lo Diumenge se-
guent vinguessen a la Iglesia de sant Pere, car tenía
2425 ferme esperança que abans que no se partiríen de
allí, Nostre Senyor Déu y S. Pere los donaríen al-
gunes bones noues, de les quals tots ne seríen ale-
gres. Y lo Comte y la Comtesa li prometeren que
ells hi aniríen; y llauors Magalona se n tornà a Pie-
2430 rres, que la estaue esperant ab molta afectió, y Ma-
galona li contà lo que ella auíe * dit al Comte y a [*f. 31.*]
la Comtesa molt llargament, y que li hauíen promès
de venir lo Diumenge primer vinent; y Maga-
lona feu fer molts vestits y atauius per
2435 ella y per lo seu dolç y leal
amich Pierres.

Digitized by Google

Còm lo Comte y la Comtesa vingueren a la Iglesia de sant Pere lo dia assignat, y allí trobaren a llur fill Pierres en la cambra de la hospitalera. 2440

Lo Diumenge assignat, lo Comte y la Comtesa vingueren ab gran compañía a la Iglesia de sant Pere de Magalona, y allí oyren Missa. Y quant lo Ofici fonch acabat, la hospitalera vingué, y posàs *al* [en] mitg del Comte y de la Comtesa, y diguéls 2445 que ella volía parlar ab ells vn poch en secret; y ells anàrensen tots dos ensemps ab ella de molt bona gana. Y quant ells foren prop de la cambra de la hospitalera, ella los digué semblants paraules: « Vós, señor Comte y señora Comtesa, ¿conexerèu 2450 » bé a vostre fill si l veyèu? » Y llauors respongueren promptament que sí. Y quant ells entraren en la cambra, y lo noble Caualler Pierres veé a son pare y a sa mare, ell tantost se agenollà deuant ells. Y quant ells lo veren corregueren prestament pera 2455 abraçarlo; y estigueren vna grandíssima estona sens que no [se] podíen dir res los vns als altres. Y tantost les noues corregueren per tota la ciutat que Pierres ere vingut. Y llauors veren tots los Cauallers y totes les dames de la ciutat y tota la altra mane- 2460 ra de gent, que corríen a fer festes a Pierres; y entretant que lo Comte y la Comtesa y Pierres parlauen ensemps, Magalona de prest entrà dintre la sùa cambra per vestirse y atauiarse de aquelles vestidures reals que auíe fetes fer; y aprés, com 2465 fonch bona y vestida, vingué deuant lo Comte y la Comtesa; y quant ells la veren foren molt espantats de ahónt podíe ésser vinguda aquella tant gentil dama. Y lo noble Pierres se lleuà de peus y anà a

Digitized by Google

2470 besarla, de la qual cosa tots ne foren molt marauellats en gran manera; y llauors Pierres la prengué per la mà, y dix de aquesta manera: « Amats se-
» nyor[s] pare y mare: sapiàu que aquesta es la da-
» ma per qui jo m partí de vosaltres, y certifichvos
2475 » que es filla del Rey de Nàpols. » Y lla*uors lo [v.]
Comte y la Comtesa, y tots los Cauallers y les dames que allí se trobaren, tots lo abraçaren ab grandíssima alegría, y fèrenne infinides gracies a Nostre Senyor.

2480 *Còm se saberen les noues per tota la terra de Prouença que Pierres era vingut, y de las festas que s feren, las quals duraren trenta y dos dies.*

Com les noues anaren per tota la terra de Pro-
2485 uença, que lo noble Pierres era vingut, que era en la Iglesia de sant Pere de Magalona, tantost agueren vist venir tota manera de gent, axí de peu com de cauall; y tots los grans senyors per amor de Pierres feyen justas y torneigs; y tot lo poble
2490 comú feyen danças y altres jòchs de molt[s] grans plahers. Y quant lo Comte y la Comtesa oyren grans fortunes y perills, dels quals Nostre Senyor Déu hauíe deslliurat a son fill Pierres y a Magalona, lo Comte prengué a son fill Pierres per la mà y anàs-
2495 sen deuant lo altar de sant Pere; y la Comtesa prengué a la gentil donzella Magalona, y anaren tots plegats de molt bon cor a donar gracias a Nostre Senyor Déu y al gloriós sant Pere. Y quant tot açò fonch fet, lo Comte dix a Pierres: « Mon fill: pus
2500 » axí es, que aquesta tan noble dama ha fet tant per
» vós, jo vull que vos casèu ab ella. » Y llauors

Digitized by Google

Pierres dix a son pare: « Senyor pare: quant jo la
» traguí de casa de son pare, jo teníe en la mía vo-
» luntat de pèndrela per muller ab vostra licencia
» y manament: a honra vostra y de la mía senyora 2505
» jo só content de casarme ab ella deuant tots. » Y
tantost feren venir vn Bisbe; y la Comtesa los do-
nà anells molt gentils y molt richs, ab los quals Pie-
rres y la gentil Magalona se desposaren; y per tota
aquella terra feren molt grandíssimes festes, les quals 2510
duraren trenta dos díes sense may cessar; y deyen
tots los de la terra que may auíen vist en vn cos hu-
mà Nostre Senyor [Déu] hagués posada tanta gen-
tileza com en la gentil Magalona. [Y] axí estigueren
en gran alegría trenta y dos díes ab tants jòchs que 2515
era marauella, perque cada hu se esforçaue en fer
lo millor que podíe per amor de llur senyor Pierres
y de la gentil Magalona.

[*f.* 32.] * *Còm lo Comte y la Comtesa visqueren aprés del dit casament deu anys, y aprés Pierres los feu soterrar en la Iglesia de sant Pere.* 2520

Aprés que la festa fonch passada, visqueren en grandíssima pau lo Comte y la Comtesa deu
anys aprés del dit casament, y aprés moriren. Y 2525
Pierres los feu soterrar molt sumptuosament en la
Iglesia de sant Pere. Y aprés del Comte y la Com-
tesa, Pierres y la gentil Magalona visqueren vuyt
anys, y hagueren vn fill molt gentil, lo qual fonch
molt valent y esforçat. Y aprés, axí com conta la 2530
present historia, fonch Rey de Nàpols y Comte de
Prouença. Y lo noble Pierres y la gentil Magalona
visqueren en santa y honesta vida, y moriren san-

Digitized by Google

tament; y foren soterrats en la Iglesia de sant Pere,
2535 prop del Comte y de la Comtesa, ahont la gentil
Magalona edificà lo demunt dit Hospital. Y ara vuy
en día y ha vna molt gentil Iglesia, la qual es molt
ben seruida a honor y reuerencia de Nostre Senyor
Déu, y de la gloriosa e intemerada Mare súa y Se-
2540 nyora nostra, y dels gloriosos y benauenturats Apòs-
tols sant Pere y sant Pau, als quals preguèm de bon
cor que en aquest món nos donen salut, pau y ale-
gría, y en l altre la vida perdurable, Amén.

Es la dita Iglesia prop de Mompeller en vna isla
2545 petita, la qual Iglesia se es anomenada fins ara la
Iglesia de Magalona, y es cap de Bisbat, del qual
Bisbat es lo sobredit Mompeller; y per amor de açò
que tinch dit se anomena aquesta historia la histo-
ria de la gentil Magalona, perque ella fonch la pri-
2550 mera fundadora de aquella santa Iglesia y Hospi-
tal. Y aprés ella y lo noble Pierres, son marit,
y altres la aumentaren en molts gentils y
profitosos edificis, y en rendes, y
en altres béns, tant, que ara
2555 es sumptuosa y molt
excellent [y santa]
Iglesia.

Ací ACABA
LA HISTORIA DE LA GENTIL MAGALONA

Digitized by Google

Digitized by Google

TAULA

DE LES RÚBRIQUES DEL «PIERRES DE PROVENÇA»

Pàgina

Ací comença la historia del noble y venturós Caualler Pierres de Prouença y de la gentil donzella Magalona.. 5

Còm lo Comte y tots los Barons y Caualiers ordenaren vn torneig, del qual torneig Pierres ne hagué lo pris 6

Còm lo noble Caualler Pierres demanà llicencia a son pare per anar a veure lo món 6

Còm lo Comte y la Comtesa, moguts de compassió de llur fill Pierres, li donaren llicencia pera que anàs a veure lo món 9

Còm lo noble Pierres vingué en lo camp per anar a las justas 11

Còm foren fetes moltes justes de part del Rey a requesta de la gentil Magalona... 13

Còm Pierres contemplaua en la molt estremada gentileza y graciositat de la bella y gentil Magalona ... 16

Còm la ama de Magalona trobà a Pierres en la Iglesia y parlà ab ell de part de Magalona 18

Còm se partí la ama de Pierres 19

Còm Pierres trobà vn día la ama de Magalona en la Iglesia, y ocostàs a ella pera dirli alguna cosa en secret... 22

Còm la ama tornà a Magalona. 24

Còm la ama de Magalona parlà ab Pierres 26

Còm Pierres anà a parlar ab la gentil y graciosa Magalona per la porta del jardí... 28

Digitized by Google

Pàgina

Còm la gentil Magalona no s podía fartar de parlar de Pierres ab la súa ama. 32
Còm micer Iordi de la Corona partí de Roma per anar a Nàpols pera fer moltes justes per amor de la gentil Magalona. 35
Còm los Cauallers se n tornaren tots cada hu en sa terra molt pensatius, perque no sabíen quí era aquell noble y esforçat Caualler tant valent que la honra se n portaua. 41
Còm Pierres y Magalona deliberaren de partir de Nàpols per anar a Prouença... 42
Còm Pierres se n portà la gentil Magalona 44
Còm la ama no trobà la gentil Magalona dintre la cambra ahont ella dormía. 45
Còm la gentil Magalona dormía sobre les cames del seu amat Pierres, lo qual prenía molt gran plaher en mirar la súa gran gentileza, y aprés tornà en gran tristeza. 47
Còm Pierres anaue darrera lo ausell, y li tiraue pedras per que dexàs lo sendat, lo qual se n entrà en la mar y dexà caure lo sendat dintre de la mar... 48
Còm lo Patró de la Nau prengué a Pierres, que anaue perdut per la mar, y lo va presentar al gran Soldà de Babilonia per captiu 51
Còm Magalona se despertà, la qual dormía sobre lo manto de Pierres, y trobàs sola en la montanya ... 53
Còm la gentil Magalona deuallà del arbre y vingué al lloch ahont eren los caualls que estauen encara lligats, y vals soltar 56
Còm Magalona arribà en Roma ab los vestits de la pelegrina y vingué a fer oració deuant lo Crucifici que estaue en lo altar de sant Pere... 57
Còm la gentil Magalona se posà en lo port Sarrazi a seruir los pobre de Déu en vn pobret Hospital, y allí guardà la súa virginitat esperant noues del seu amich Pierres 61
Còm los pescadors de aquella terra vn día pescant prengueren vn peix molt gentil, y per la súa tanta gen-

Digitized by Google

Pàgina

tileza presentàrenlo al Comte de Prouença 63
Còm la Comtesa anà a visitar la Iglesia y Hospital de sant Pere de Magalona 65
Còm Pierres, aprés de auer estat gran temps en la Cort del Soldà de Babilonia, agué licencia per anar a veure son pare y a sa mare 66
Còm Pierres ysqué de la nau en terra, y entrà en la isla de Sahona, y trobà vna cantitat de fiòs molt gentils 69
Còm lo Comte y la Comtesa vingueren a visitar la Iglesia y Hospital de sant Pere de Magalona, molt deuotament per amor de son fill Pierres 71
Còm lo noble Pierres restà dormint en la Isla de Sahona per lo pensament que hagué de la gentil Magalona 72
Còm Pierres se meté en lo hospital de la gentil Magalona, y allí trobà remey de totas sas tristors... ... 74
Còm Pierres descansà lo seu cor a Magalona y ella lo aconsolà molt dolçament 76
Còm Pierres veé la súa gentil esposa Magalona, ell la conegué tantost y lleuàs de peus y la començà de abraçar y besar molt dolçament ab gran amor ... 78
Còm Magalona no pogué dormir aquella nit del gran plaher que tenie, y vestís la roba de hospitalera, y vingué a la cambra ahont Pierres dormía pera veure còm estaue, y tantost prengué comiat de ell ... 80
Còm lo Comte y la Comtesa vingueren a la Iglesia de sant Pere lo día assignat, y allí trobaren a llur fill Pierres en la cambra de la hospitalera 82
Còm se saberen les noues per tota la terra de Provença que Pierres era vingut, y de las festas que s feren, las quals duraren trenta y dos díes... 83
Còm lo Comte y la Comtesa visqueren aprés del dit casament deu anys, y aprés Pierres los feu soterrar en la Iglesia de sant Pere... 84

Digitized by Google

Digitized by Google

El text qui precedeix del PIERRES DE PROVENÇA *ha estat puntualment reproduhit de la edició feta a Barcelona* « en la » estampa administrada per Sebastià de Cormellas, merca- » der, y a sa costa » *l'any 1650: en quart, de 32 fulles (64 pàgines), ab gravadets intercalats, que també hem reproduhit, encara que a mida més petita.*

Aytal edició d'en Cormellas es la més antiga qui apareix citada, per la major part de tractadistes, d'aquesta famosa novela traduhida « de llengua castellana en nostra llengua » catalana per lo discret y honrat Honorat Comalada ». *Emperò es perque, no havent-se pogut comprobar y completar la referencia a una edició de 1616 que's troba en les* Memories *d'en Torres Amat, tothòm havía acabat per creure aquesta data equivocada.*

Ab tot y això, el coteig de l'exemplar de 1650 ab altre exemplar antich, mancat d'algunes fulles, que també hem tingut a la vista a l'establir el text de la present edició, ens ha posat de manifest un cert nombre de variants qui'ns han portat al convenciment de que aytal exemplar, incomplet y sense portada, oferint un text més correcte que'l de la edició d'en Cormellas, li era necessariament anterior y's podía reconèixer en ell la edició de 1616 citada pel bisbe d'Astorga.

Així, donchs, hem anat prenent nota de totes aquestes variants a fí d'intercalar-les [senyalades ab claudàtors] en el text que avuy publiquèm, just en el lloch hont quiscuna d'elles rectifica o completa la lliçó de 1650. Els mots que s'han estampat de lletra cursiva són els que així resulten sobrers com a provinents de la lliçó rectificada; la qual, no obstant, ha estat presa per base de la nostra reimpressió a causa de mancar fulls a l'altre exemplar més antich, que per hipòtessis ben admisible hem identificat ab la data de 1616.

Tal com ara veu la llum, el llibre del PIERRES DE PROVENÇA *pot ésser tingut per una restitució a la nostra llengua d'un text qui dificilment podía ésser consultat, per lo molt que n'escassegen les edicions dels segles XVII y XVIII; y encara, un cop feta excepció de les dúes de 1616 y 1650 per nosaltres utilisades, totes les demés que'n coneixèm ofereixen ben poques garantíes de fidelitat, per tractar-se de reproduccions de caràcter popular, plagades d'incorreccions a primera vista manifestes.*

R. M. P.

Digitized by Google

Acabat d'estampar el dia 31 d'agost de 1908 per F. Giró, impressor de Barcelona, el present fascicle forma part del NOVELARI CATALÁ *que publica en R. Miquel y Planas. Constituhirà aquest Novelari un volúm de la «Biblioteca Catalana», que's completarà ab un estudi preliminar qui veurà la llum oportunament ab la portada y les taules pera la ordenació dels fascicles y llur enquadernació.*

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google